

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Dormi Secvre: Vel Cynosvra Professorvm Ac Stvdiosorvm Eloquentiæ,

in qua Centvm Et Viginti Themata Oratoria. Non Solvm Stvdiosis, Sed &
Professoribus eloquentiæ, ac pietatis veræ amantibus utilissima &
pernecessaria explicantur ; Cum Indice rerum atq[ue] verborum locupleti

Tympe, Matthäus

Coloniæ Agrippinæ, 1650

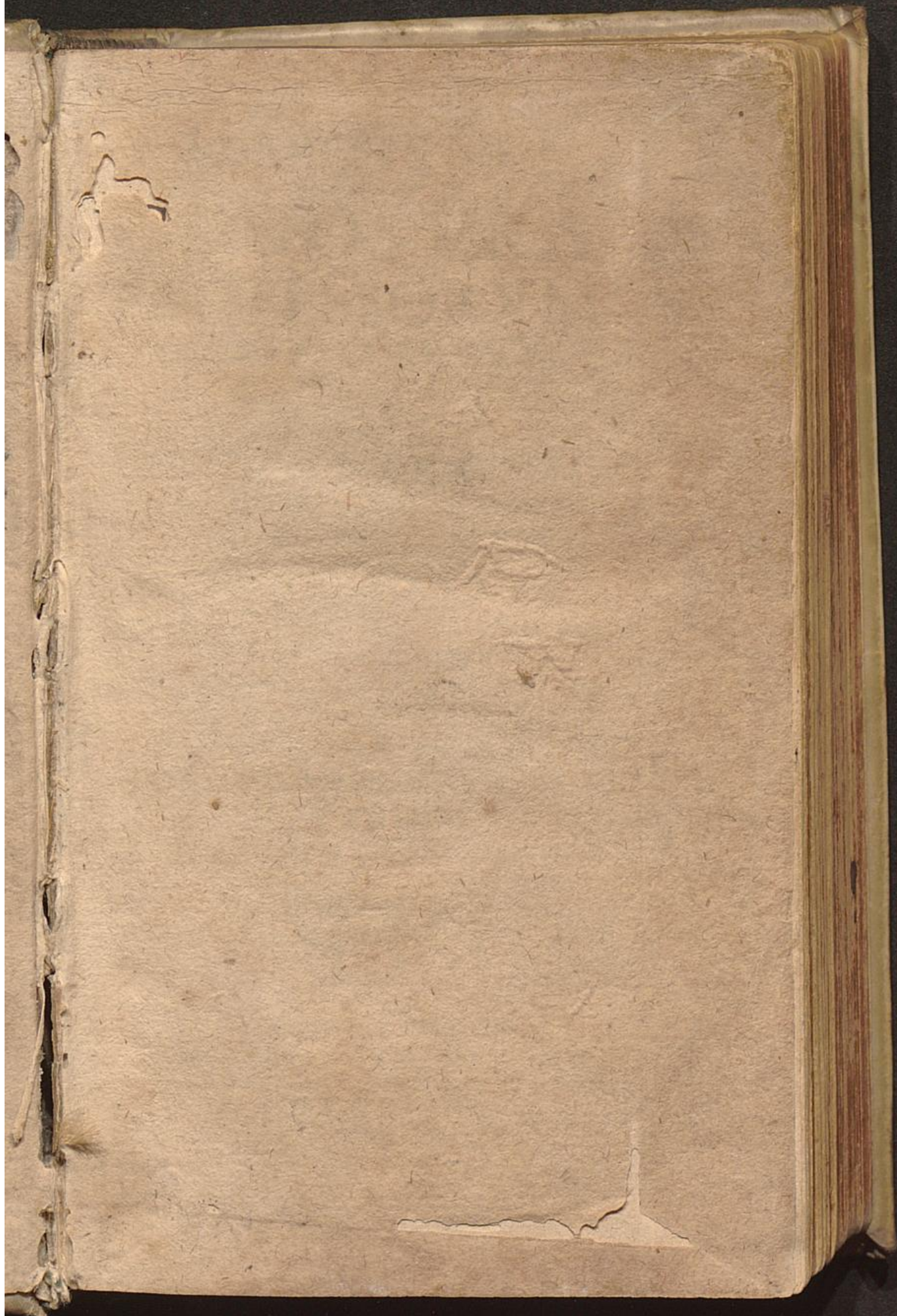
urn:nbn:de:hbz:466:1-39015

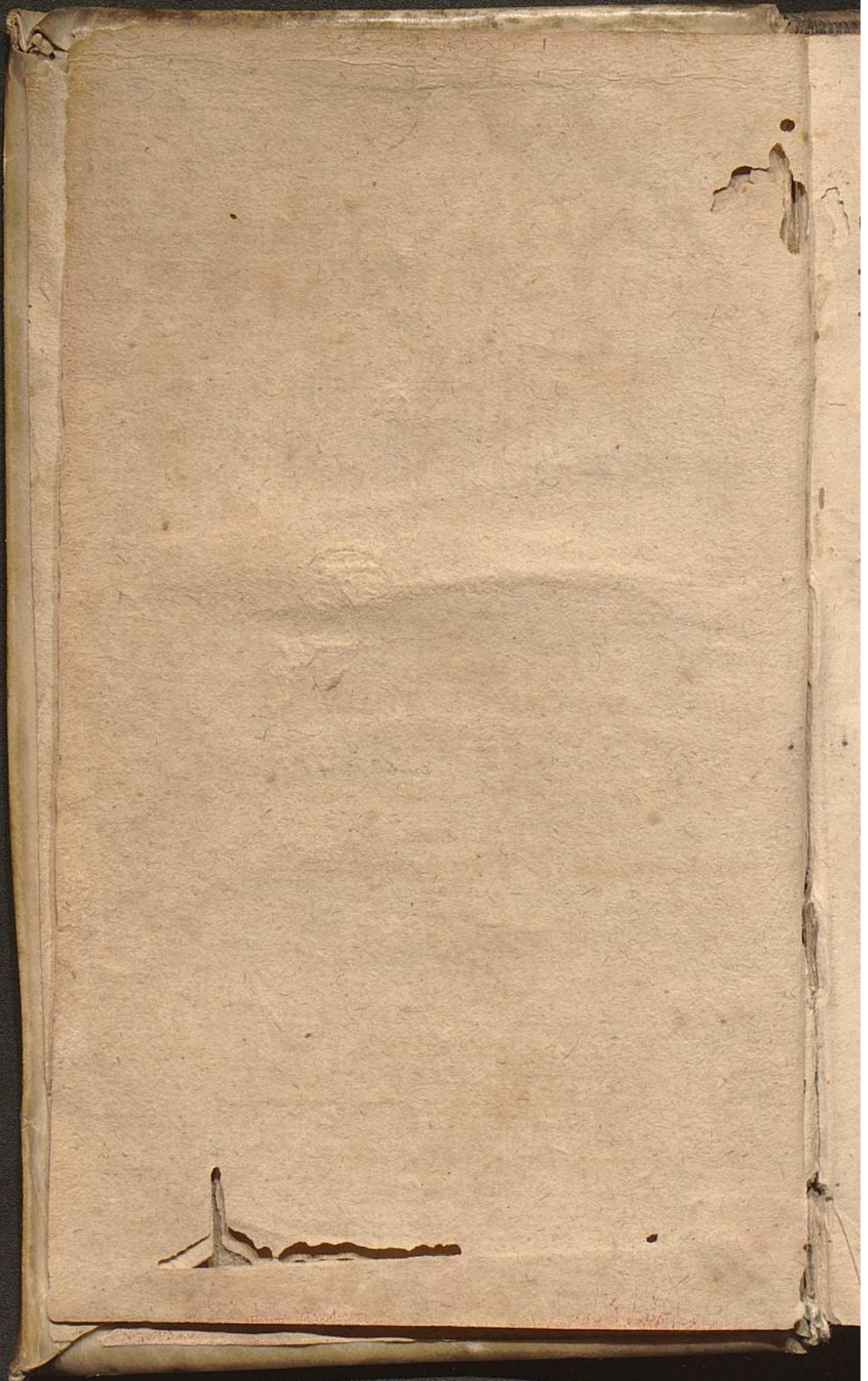

XVI

18

Th. 5804.

DORMI SECVRE:

Vel

CYNOSVRA
PROFESSORVM
AC STUDIOSORVM
ELOQVENTIÆ:

in qua

Viginti Themata Oratoria,

NON SOLVM STUDIOISIS, SED
& Professoribus eloquentiæ ac pietatis ve-
ra amantibus, utilissima & perne-
cessaria,

Studio & industria,

D. MATTHÆI TIMPII SS.
Theol. Licent. Rectoris Colle-
gii Dett. apud Monast. pro-
ponuntur.

Cum INDICE rerum atq; verborum locuples.

PARS SECVNDA.

Editio posterior, emendata, & thematicis
aliquot aucta.

OS (* * *) OS

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud JODOCUM KALCOVIUM,

ANNO M. DC. L.

Cum speciali Privilegio S. Cas. Majest.

CAutum est Privilegio S. Casarea Ma-
iestatis ne quis librum hunc Matthæi
Tympii, cui titulus: Dormi securè, seu
Cynosura Professorum, &c. à Petro
Brachel excusum invito ipso recudat: aut
in S. Imperii finibus, distrakat: sub pœna
sex auri puri Marcarum & confiscationis
librorum: ut latius in Originali.

Dieses Käuf. Privilegium cedire vnd in-
berlasse Iodoco Kalcoven Buch-
handlern/heute dato den siebenden De-
sembris, 1647.

Peter von Brachel.

STVDIOSO
LECTORI, S.

P R Æ S E N T E M libellum, non
recusum modo, sed & multis mo-
dis emendatum damus; addita
etiam SECUNDA & TERTIA
PARTIBVS: in quibus varia itidem The-
mata non minus utilitatis, formandis Rhe-
toricantiũ studiis, quàm oblectationis, mul-
tifaria rerum cognitione instruẽdis animis
habentia. Non ingratum hunc doctissimi vi-
ri laborem Studiosæ Iuventuti fuisse, ex præ-
cedentis libelli distractione intellexi. Qua
excitatus, simul ut quâ possem Studiosæ Iu-
ventutis utilitatibus servirem: in hoc reex-
cudendo nulli neq; labori neq; sumptui pe-
perci. Sed malo res ipsa loquatur. Illud tan-
tum rogo, si quid fortè minus perfectum aut
elaboratum occurrat, ut cogites, hic non
perfectam Eloquentiæ proponi speciem, sed
sceleta tantum & rudimenta tradi, ita tamẽ
ut tam tyrones, quàm adultiores hic, quod
studiis suis conducatur, reperturi sint, Vale &
fruere.

THEMATVM,
Sive
ORATIONUM HUIUS
PARTIS SECVNDÆ
INDEX.

A Ntecategoria trium Fratrum, continentes Encomia,	
I. Medicina.	pag. 1
II. Iurisprudentia.	3
III. Theologia.	6
IV. Paranesis ad studiosos, ne se hyemis acerbitate à studiis literarum sinant deterreri.	9
V. Encomium Matrimonii.	11
VI. Iuvenes indoctos à sacris Ordinibus esse arcendos.	16
VII. Quod sacra Deo offerentibus partem Reip. possidere liceat.	18 (ligione. 20
VIII. Nullam esse veram Remp. sine virtute ac vera re.	
IX. Paranesis ad quotidianum examen conscientia.	25
X. Commendatio Philosophia.	31
XI. De notitia sui.	39
XII. De excellentia hominis ante lapsum.	51
XIII. De miseria humana post lapsum.	65
XIV. Paranesis ad castitatem.	74
XV. De laudibus studii Theologici.	90
XVI. Encomium Theologiae Scholasticae. 113. (Dei. 128	
XVII. Adhortatio ad continuam meditationem presentia	
XVIII. De prisca & nostra aetatis Ecclesiasticis, deq. modo venerandam Antiquitatis faciem revocandi.	156
XIX. Paranesis ad pœnitentiam.	185
XX. De conscientia.	216
XXI. De silentio seu oris custodia	230

ANTI-

ANTIKATHO-
PIA TRIVM FRATRVM
MEDICI, JURISCONSULTI,

& Theologi, de hære-
ditate.

I. MEDICI PATRONVS PRI-
mus dicet.

HXORDIUM ducetur ab ipsa re
& iudicium persona: quod trium fra-
trum patre defuncto gravissima, ut
fit, contentio sit exorta de hæredi-
tate, tibiq; primæ partes commissæ
sint, quam controversiam ut iudices pro sua hu-
manitate & sapientia libenter cognoscere & judi-
care velint precaberis.

PROPOSITIO: Te igitur controversiam ipsam
iudicibus brevi narratione explicaturum, deinde
medici causam evidentibus & firmissimis rationi-
bus confirmaturum. *vid. Philip. Beroald. in declam.*

NARRATIO: Mutius Scævola, piæ memoriæ,
vir eximius, cum bonam bonorum suorum pat-
tem in liberalissimam filiorum, quorum singuli
singularem scientiam amplexi sunt, educationem
contulisset, & filii suis scientiis emerissent, testa-
mento solum hæredem constituit eum filium, cu-
jus scientia dignissima, utilissima, & Reip. máxi-
me necessaria foret. Contendunt igitur fratres, cui
hæreditas paterna cedere debeat, & quisque suam
scientiam ejusmodi esse asserit.

TRANSITIO AD CONFIRMATIONEM. Con-
trover-

Pars II.

A

trover-

PATROCINIUM

troverfiam nunc elle auditam; reftare, ut probe-
tur medicinam, quam defendendam fumpfi, elle
fcientiam digniffimam, utiliffimam, & Reip. cum
primis neceffariam.

CONFIRMATIO DIGNITATIS. I. *A caufa effi-
ciente*: quòd altiffimus creârit medicum, & quòd
à Deo omnis medela fit: Eccle. 38. *Honora medi-
cum, &c.*

2. *A figno*, quòd ad aulas principum, ad atces
nobilium, ad familias divitum vocentur medici,
quòd cum principibus, nobilibus & divitibus fa-
miliariffima confuetudine utantur. *Iofeph præcepit
ut patrem defunctum aromatibus condirent.*

CONFIRMATIO UTILITATIS: *Ab effectis*, quòd
fanitatem largiatur, qua quidem homini nihil me-
lius contingere potefl. Horatius:

*Si ventri bene, fi lateri, pedibusq; tuis, nil
Divitie poterunt regales addere majus.*

Amplificabitur hæc utilitas ab innumeris mor-
borum generibus, quæ medicina curantur: item
fi explicetur, quàm latè medicinæ ufus pateat,
quòd non ægrotis folùm, fed fanis etiam conferat,
Non enim morbi pellendi folùm funt ab ægrotis,
verùm etiam arcendi à fanis. Hinc nonnulli du-
plicem tradiderunt medicinam, unam removen-
tem morbos, alteram promoventem ad perfe-
ctam fanitatem: prior ægrotis, pofterior fanis
convenit.

PRÆOCCUPATIO: quòd Chriftus dicat nõ opus
efle medico benè valentibus, fed malè habentibus
id de pellendis folùm, non de arcendis morbis in-
telligendum. Chriftus enim reprehenfus, quòd
cum publicanis & peccatoribus manducaret &
biberet, hac fententia fe excufavit. *Luc. 5.*

CONFIRMATIO NECESSITATIS: I. *à fine*, ut
vita confervetur & fanitas, & morbi depellantur,
quæ certè neceffaria funt, nifi brevi humanum
genus

genus extinctum velimus. Syr. 38. 2. à deficiantia, quod celebriores urbes medicos alant, quorum opera & cives, & finitimi utantur, & quod in Academicis non minus Professores medici sua stipendia habeant à magistratu, quam aliarum artium ac Scientiarum Professores.

CONFUTATIO. Quòd quidam objiciunt, in manu Dei consistere omnia, atq; Deum optimum esse medicum, id quidem verum est; sed necessariam atq; utilissimam medicorum operam non tollit, quia Deus agit per media. Si sic argumentari vellemus, tolleremus labores humanos & industriam. Verùm hoc foret Deum tentare; non prudenter secundum ejus voluntatem vivere. Voluit Deus nostram agnoscere imbecillitatem, & suam potentiam, quando per res creatas nobis longè inferiores nos curat. Adhæc quòd medicus non semper suum finem cõsequitur, non tam artis, quam malè utentis vitium est, si quis medicinam non ad præscriptum medici sumat, neque suo modo & tempore, nam: *Temporibus medicina valet, ut Ovid. canit.*

CONCLUSIO: Ex dictis docebit satis patere, medicæ artis scientiam esse & dignissimam, & utilissimam, & Reip. maximè necessariam, atq; ob id hereditatem, de qua controversia est, medico deberi, juxta ultimam defuncti patris voluntatem, quæ omnibus firma & rata esse debet.

II. JURISCONSULTI PATRONVS
probabit non medico, sed Jurisconsulto
hereditatem deberi.

EXORDIUM repeter, judices jam cognovisse equalis controversia exorta sit inter tres fratres, Medicum, Jurisconsultum, & Theologum de hereditate, quæ certa conditione ipsis legata est, & quòd Medicus censeat sibi eam deberi.

PROPOSITIO : Se igitur probaturum, non medicum, sed jurisconsultum testamento hære dem esse scriptum, quod huic potissimum conditiones in testamento assignatæ convenient.

CONFIRMATIO DIGNITATIS à subjecto circa quod versatur jurisconsultus, quæ est justitia virtutum omnium regina. Adhæc sic circa justiciam, quæ animi est, jurisconsultus, versatur etiam circa ipsum animum. Ex quo conficitur, eum longè digniorem esse medico, qui corporis duntaxat curam gerit, quod animo infinitis partibus cedit, & sine eo subsistere nequit : animus verò sine corpore maxime. Præterea jurisconsulti frequentiores sunt apud Imperatores, duces & Principes, quam medici, imò quot habet consiliarios illi, tot jurisconsultos habent, ut consiliarii nomen nemo rueri queat, qui non sit jurisconsultus. Quin etiam ipsi Imperatores quodammodo jurisconsulti esse debent, juris, & legum non imperiti. Hinc Justinianus l. lib. suarum Instit. sic exorditur : *Imperatoriam majestatem non solum armis docerat, sed etiam legibus oportet esse armatam, ut utrumque tempus & bellorum & pacis rectè possit gubernari, & princeps Romanus non solum in hostilibus præliis victor existat, sed etiam per legitimos tramites calumniantium iniquitates expellat, ut fiat tam juris religiosissimus, quam victis hostibus triumphator magnificus.* Quin etiam in statu Ecclesiastico eos videas dignitate & autoritate præire, qui hac scientia pollent. Hanc ergo scientiam dignissimam esse, quæ suos cultores dignitate præcellere facit, nemo dubitat, ut rectè Cic. dixerit : *Auris civilis summo semper in honore fuit cognitio atque interpretatio.*

Cic. 2. de
Off.

CONFIRMATIO UTILITATIS :

1. de Orat.

1. Ab autoritate Ciceronis, qui inquit : *Si esset cognitio juris magna ac difficilis, tamen utilitatis magnitudo deberet homines ad suscipiendum discendi laborem impellere.*

2. Ab

JURISPRUDENTIÆ. 5

2. *Ab effectis.* 1. quod bona consilia suppeditet jurisconsultus. Cicero: *Domus jurisconsulti est totius civitatis oraculum; ab illo tanquam ab Apolline responsa, vitæq; consilia postulantur: illi aurea munera tanquam Delphico Apollini deferuntur: illius januam frequens semper turba frequentat, & qui dubii atq; incerti ad eum accedunt, acceptis tanquam à Deo responsis firmi atque certissimi revertuntur.* Qui ob res jurisconsulti, & sacerdotes, & pontifices appellati, & humanarum divinarumque rerum interpretes, duces vitæ, divitiarum dignitatumq; possessores, Deorum immortalium vicem in terris agere judicantur.

2. Quod pacem & concordiam conservet, cum contentiones hominum jure & legibus dirimat.

3. Quod turbatas Respublicas juris interpretatione placare & sedare possit. Cum enim quid rectum, quid iniquum sit explicat, non possunt non hominum mentes, quibus vel mica humanitatis inest, flecti ad concordiam. Quibus omnibus convincitur, jurisconsulti scientiam arte medica longè utiliorem esse. Nam etiamsi medicus morbos pellat, etiamsi omnes sanet & valentes conservet, tamen felices homines esse non poterunt, nisi pax & concordia serventur; nisi jure regantur, sine quo nulla Resp. florere potest.

CONFIRMATIO NECESSITATIS, à simili, quod quemadmodum pax & concordia necessaria sunt hominibus, ita quoq; illa scientia, qua ista conservantur, quæ est Jurisprudencia.

A destinatis: Quod non unus & alter Professor huius scientiæ publicè alatur, sed plures in Academiis, imò in scholis etiam Trivialibus elementa & principia quædam Juris in suprema classe tradantur.

Ab exemplo Alexandri Severi Imp. Romani, qui suum corpus periculo objecit pro Jurisconsulto,

PATROCINIUM

etiam suo pallio Vlpianum Jurisconsultum, cuius ipse consilio utebatur, prorexit, cum milites eius vitam peterent, ostendens quanto studio Jurisconsultus conservandus sit, & quam necessariò retinendus.

CONFUTATIO: Si qui Jurisconsulti amplis muneribus corrumpantur, id non scientiæ, sed abusus vitium est, neq; abusus dignitatem, utilitatem ac necessitatem rei tollere debet. Quid est, si abusum spectes, quod non relinquendum videatur?

3. Trip.

Quid prodest, quod non ledere possit idem?

Ignem quid utilius: si quis tamen urere tecta

Comparet, audaces instruit igne manus.

4. Test.

Cicero ait: Nullum id esse argumentum, dicere, Philosophiam non prodesse, quòd quidam non perfecti Philosophi turpiter vivant.

CONCLUSIO. Satis jam demonstratum esse, non medicum sed jurisconsultum hæredem esse promuntiandum; ut igitur iudices quod sui sit munus agant & justè tandem pro jurisconsulto & juris patrono sententiam ferant.

III. THEOLOGI PATRONVS PRO-
babit, neque medico, neque iuriconsulto, sed
Theologo ex testamento paterno hæ-
reditatem deberi.

EXORDIUM captabit benevolentiam à perso-
na Judicum & Rei. Dicit enim se animadver-
tisse singularem Judicum benevolentiam & atten-
tionem in causa medici & jurisconsulti audienda:
bona ergo se esse spe quod idem facturi sint nunc
in patrocinio Theologi, idque porissimum, quòd
ille non sua sed communis salutis causa; non hæ-
reditatis obrinendæ, sed veritatis defendendæ:
non opum quas Theologus contemnere debet,
sed pietatis studio hoc faciat: ut hinc pateat am-
plissima

plissima Theologiæ dignitas, incredibilis utilitas & summa necessitas, ut pateat, quã non modò artium medicæ & jurisprudentiæ, verum etiam reliquis omnibus scientiis præferenda sit Theologia, ut inde animi adolescentum ad eam magis accendatur, & illi imprimis, qui huic studio idonei sunt.

PROPOSITIO: probaturum igitur se huius scientiæ dignitatem eximiam, utilitatem immensam, & necessitatem inauditam.

CONFIRMATIO DIGNITATIS à nobilissimo subiecto, Deo & rebus divinis, quòd Theologi animus semper Deum & divina contempletur, quòd cum Deo & Dei spiritu semper loquatur, si probè fungatur suo munere. Si ergo dignitas est jurisconsulti in eo quod circa justitiam & animum nobiliorum hominis partem versatur: si medici pariter jurisconsulto in hoc consistit, quòd cum principibus huius mundi versantur, maximè Theologi erit, quòd non circa justitiam solum, sed ipsam justitiæ fontem Deum, omnium rerum creatorem & conservatorem occupatus sit, cum eo loquatur & familiariter agat. Est profectò ars medica honoranda, ut sacræ præcipiunt litteræ & jurisprudentia magni facienda, veluti à majoribus nostris, & optimis quibusq; semper factitatum accepimus: sed Theologia ob dictam causam meritò teneat primas.

CONFIRMATIO UTILITATIS ab effectis per collationem effectuum medici & jurisconsulti.

1. Quod sanitatem non corporis, ut ars medica, sed animæ doceat: nam,

Theologic animam subiecit lapsus Adams,

Et corpus Medicis & bona Iuridicis.

Quòd bona consilia nõ huius solum vitæ & tranquillitatis, ut juris & legum cognitio, sed futuræ etiam conservandæ largiatur. Cum enim docet, quomodo erga Deum & hominẽ homo se gerere debeat,

debeat, quomodo Dei voluntatem exequi, quomodo salutem operari, quid quaeso, tradit aliud, quam animæ curam & salutem, futuraque vitæ consecutionem? Horum enim executione vitam æternam consequimur. Quantum igitur corpori præstat anima, & corporis saluti animæ salus, quantum futura vita præsentis, tantum Theologia quoque utilior censenda est arte medica & jurisprudentia.

2. Quòd liberet ab æterna damnatione & tormentis gehennæ ignis, in quibus dives ille epulo quam tuam una aquæ guttula refrigerari paululum expetebat pro magno beneficio. Si bonum fuisset illi, vel tantillum consequi levamen, quantum censendum est; si quis planè liberetur?

3. Si pacem parit Jurisprudentia, multò magis Theologia, quæ nos unius capitis membra, unius pastoris oves tradit: quæ docet non ulcisci inimicos, sed juvare; non invidere illis, sed benè cupere; non contra illos insurgere & armari, sed pro ipsis orare. Hinc pacem pariunt, inimicos reconciliant. Si enim *responsio mollis iram frangit*, ut Sapiens ait, quanto magis beneficium pro maleficio redditum mitigat & placat hostilem animum?

4. Quod Theologia efficere possimus, si ei acquiescere velimus, ut neque jurisconsultis, neque medicis opus sit. Si enim sobriè viveremus, juxta Theologorum doctrinam, non incideremus in tam varios morbos. Et si proximum diligeremus sicut nosmetipsos, non opus esset jurisconsultis, Sponte enim tribueremus cuique suum.

CONFIRMATIO NECESSITATIS. 1. *Ab auctoritate divina*, quòd Christus dicat unum esse necessarium; quo sine dubio salutis curam & meditationem intellexit, quam docet Theologia. Salute enim neglecta, præstaret hominem non esse natum. Nam melius foret non esse, quam esse natum ad malum & tormenta.

THEOLOGIAE.

2. *A fine*, ut intelligamus S. Scripturam, quæ non in legendo, sed in intelligendo consistit, ut collantur hæreses & sectæ, Theologia enim sanam doctrinam conservat & firmas rationes contra hæreticorum errores suppeditat. Sine hac nemo facile obfistet. Nam, ut Tertul. inquit, *in ipso congressu firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum scrupulo dimittunt.* *De præs. hæret.*

CONCLUSIO *ab adhortatione ad iudices*, ut cum videant dignitate, utilitate & necessitate Theologum longè superare Medicum & Jurisconsultum, pro ipso constanti & infracto animo sententiam dicant, non ut Theologus inde ditescat, sed ut veritas innotescat, atque illud quod primas obtinere debet, obtineat, & reip. omniumque salutis consulatur.

IV. *PARÆNESIS PRÆCEPTORIS ad discipulos, ut hyemis acerbitate à literarum studiis se deterreri non sinant.*

EXORDIUM *duccetur à persona auditorum per collationem*, quòd cum omnes homines facile deterreri soleant ab honesto aliquo & laudabili vitæ instituto; tum adolescentes, quorum ætas temeraria & rerum adhuc imperita senum regenda & constituenda est prudentia. *Cic. 2. de Offic.*

PROPOSITIO; Te igitur præceptorem discipulorum tuorum salutis, uti par est, studiosissimum; discipulos jam in hyemem ac studia remissos admoniturum, ut ne sinant hiemis molestiam & acerbitatem impedire rem tam honestam.

CONFIRMATIO *ab honesto*, quòd id demum honestum sit, si ab honesto vitæ genere non desistas propter molestias & labores. Nam non tam laudabile Ciceroni fuit, quòd Oratorum princeps eva-

fit, cum natura propemodum Orator esset; quam *Demostheni*, qui licet primam istius artis literam eloqui non posset, tamen vehementi studio naturam reluctantem planè expugnavit. Non *Herculi* id nomen dedit, quòd plurimas res gessit, sed quòd cum intellexisset longa deliberatione gloria & nominis viam esse durissimam, eam elegit & invicto animo continuavit & absolvit: Non ad eò prædicatur *Cleanthes*, quòd rerù cognitione excellit, quam quòd summa industria & inaudita vigilia eam sibi comparavit: fertur enim interdum aquam hausisse, quo labore victum sibi acquirebat, & noctu studiis vacasse, cum membra laboribus diutnis defatigata, quietem postularent. unde pro *Cleanthe* *φρεάντης* dictus est.

A pari: quòd quemadmodum æstate æstum studiosorum gratia hilari animo perferre: sic nunc frigora non inviti perferre debeant, memores istius *Horatii*: *Qui studet optatam, &c. Hoc amplificabitur à maiori*: quòd facilius frigora ferri possint, quia illis succurratur calidis hypocaustis, cum æstus nullum habeat refrigerium, quare etiam quibusdam in locis æstate sub canicula intermittuntur studia, hyeme verò ubique continuantur.

A minori quòd opifices victus solius gratia & corporis alendi vim frigoris perferant: quare non artium candidatus eruditionis comparandæ & animi excolendi perferret?

A maiori: Venatores, ut *Cicero* ait, pernoctant in nive, in montibus uri se patiuntur, & literarum studiosus scientiæ comparandæ gratia evitaret frigora inter parietes & domicilia?

Aliter à maiori: Martis milites vulnera patiuntur & pericula mortis subeunt exigui stipendii expectatione; & *Minervæ* milites frigora devitarent ut artes addiscant, quibus se & vitam suam excolant, & quid verè sit vivere, discant; *Aristoteles*
enim

2. Tuse.

NON INTERMITTENDA 11

enim indoctos mortuis comparare solebat. Aristippus verò indoctum ne hominem quidem esse sentiebat.

Ab Utili, quod si nunc frigora tolerēt & animum bonis literis excolant, futurum sit, ut tandem emergant, & celebres, fiant, quòd aliquot exemplis confirmabitur: Demosthenis, Ciceronis, Aristotelis, Platonis.

Ab Utili, contrarij: quòd si modò remiserint diligentiam & otiosi cæperint, metuendum sit, ut ea quæ superiore æstate percepta sunt, quorum nondum habitum consecuti sint, facillè excidant. Dispositio enim rei inchoatæ facile perit, omnium philosophorum sententia.

A facili: quòd facillè frigora nunc perpeti poterunt, modò velint, quia jam à parentibus melius vestiti sint.

A turpi contrarii: Turpe fore, si benè vel mediocriter saltem vestiti hyemis injurias ferre nolint, cum parentes nullos subterfugiant labores, ut liberos suos vestire possint & munire contra omnem aëris injuriam.

CONFUTATIUNCULA *quedam ad dūcās*: Esse tantam hyemis vim ut ferri nequeat. Videas sæpè mendicos, qui nudis propemodum pedibus in acerrimo gelu & densis nivibus per plateas oberant, & stipem quærunt, neque frigore tamen perirent. Senes quoque quibus minus est caloris naturalis, quàm adolescentibus non segnius sua munia obeunt hyberno tempore, quàm æstivo Ergo quo ad istis fieri potest, nemini *ad dūcās* videri debere: frigora non impediunt mercatorum itinera.

CONCLUSIO per repetitionem præcipuorum argumentorum, & adhortationem ad hyemis injurias fortiter & constantè ferendas.

V. ENCOMIVM MATRIMONII.

EXORDIUM *captabit attentionem à necessitate & utilitate doctrina de Matrimonio*, quòd cognita eius sanctitate multa ad Christianam societatem pervenire possint emolumenta, & contra ea ignorata vel neglecta, plurimæ maximæque calamitates in Ecclesiam importentur.

PROPOSITIO: Tibi igitur certum ac destinatum esse præcipua ejus ornamenta auditoribus ob oculos ponere,

CONFIRMATIONIS I. *Locus ab honesto*, quòd Deum habeat authorem, illiusque jussu fuerit usurparum, ac postremò reformatum à Christo. Nam Deus ipse primum imperavit conjuges convenire, & hoc ipsum post diluvium denuò mandavit: *Crescite, inquit, & multiplicamini*. Si quis dubitat matrimonium gloriari Deo institutore, audiat Mosaicas origines: *Non est bonum esse hominem solum, faciamus ei adiutorium simile sibi*: quod oraculum velut interpretans ipse Servator, inter alia, sic disputationem adversus Phariseos concludit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*. Sed & illud Salomonis huc pertinet: *Domus, & divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem proprie uxor prædens*. Et illud Paulinum. *Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere*.

Eadem dignitas Matrimonij patet ex ejus antiquitate, cum hinc constet esse rem coæquam generi humano, decurrisse per naturæ legem, permansisse inter cætera Judaicæ reipublicæ privilegia, ac postremò non tam à Christo institutam, & sanctificatam, quàm instauratam, & originem primamque dignitatem revocatam. Vix homo creatus erat, ac statim de nuptiis actum est, & Deus efficitur paronymus. Mox per abusum conjugii gigantes existunt

Gen. 2.

Matth. 19.
Prov. 19.

1. Cor. 7.
Deus &
uxores tribuit, & vult
rata sibi consistere matrimonium.

istunt, tumultuantur, omnis caro corrumpit viam suam. Hinc sequitur diluvium, quo postliminidè reducta est in orbem continentia. Sic enim veteres interpretantur, quòd Noe seorsum cum filiis ac seorsum uxores dicuntur in arcam ingressæ: cujus rei apertius est argumentum, quod egredienti Noe jam additur uxor; sicque cum filiis illorum coniuges educuntur, ut nuptiarum instaurationem agnoscas, ac propterea lex redditur: *Crescite & multiplicamini.* Post aliquot secula subsecuta Lex celebrat, tuetur, vindicat hoc ipsum ab injuria, & abusu: tandem venit Christus, prodit ex Virgine & ipse virgo, vix os ad Evangelium aperit, & illicò vocatus ad nuptias adest iis benedicit & sanctificat, &c.

Præstantiam Matrimonii docet etiam *testimonium Ecclesiæ*, quæ adegit ad inferos omnes hæreticos, qui matrimonium habebant exosum, & ut rem impiam execrabantur, quos etiam prævidebat impulsus spiritu Paulus, cum suo Timotheo scriberet, futuros in novissimis temporibus, qui prohiberent nubere. Hos omnes Ecclesiæ jugulatos diris devovit, & inter hostes suos duxit: cumque tam firmiter constans in hac eorum animadversione, qui non de Matrimonio senserunt quam honorificentissimè, sed in illud linguam vel stylum exacuerunt, necesse est rem esse maximi pretii, quæ repudiata homines dedat interitui, quæque diabolo semper fuit invisæ. Nam ut est ille versutissimus, cum perspectam habeat hominum, quantumvis regenerantium, infirmitatem; cupit hoc asylum evertere, quò infandis libidinibus immerfos abripiat secum in tartarum. Accedit quod Ecclesiæ semper docuit Matrimonium esse unum de septem præstantissimis & vivificis canalibus ac labris Spiritus sancti, quibus Christi meritum in præparatos animos infunditur, & sine quibus homi-

1. Tim. 4.

mi-

minum saluti nunquam satis esse consultum po-
tuit.

CONFIRMATIONIS 2. *locus ab adjunctis com-
modis*. quorum primum est *fides*, qua conjux præ-
stat quod promisit conjugii, quæque pollicitur, ut cõ-
jux sciat se non habere potestatem corporis sui,
ut vel copiam, vel deliberationem, vel obtutum
alteri queat facere: hinc quidquid Christus præ-
stitit Ecclesiæ, hoc conjux conjugii pollicetur in-
ter contrahendum. Quare si conjugem vel ele-
phantiacam, vel paralyticam fieri contingat, nisi
fortiter omnia perferas, nisi patientia, obsequiis,
humanitate subleues alterius partis miseras, infi-
dus es, nec bene collimas ad scopum, Christum,
qui vitam quoque profudit pro sua Ecclesia. Vxor
intueatur qualem se reginam præbeat Ecclesia
Christo, & ad eum modum se morigeram fidelem-
que marito commodamque studeat exhibere. Ipse
Deus finem matrimonii nobis indicavit, mu-
tuum adiutorium, ut conjux, conjugem excipiat,
foveat, juvet, jacenti manum porrigat, portet, su-
stentet, consoletur: ita enim sensit Deus, cum di-
ceret: *Faciamus illi adiutorium*, & sic Adamus intel-
lexisse se ostendit, cum vocat uxorem sociam.
Quantum pia conjux conferat ad fortunarum ac-
quisitionem & conservationem augmentum, pro-
lixè demonstrat Ecclesiasticus cap. 16. & sapientis-
simus Salomon Prov. 31. Quis nescit, quantum fi-
ducia, quàm certa ratio valetudinis, quantum in
adversis levamè, in prosperis quanta lætitia, quan-
tum solamen in illa, de qua loquitur Paulus, carnis
tribulatione in religiosa uxore?

Secundum, non *proles* solùm, sed & maxima se-
curitas. Quicumq; enim vel cogitat de matrimo-
nio contrahendo, vel de illius usu prolem ob ocu-
los propositam habeat necesse est. Nam si duntaxat
libidinem explere suam exoptet, velitq; fructum
impe-

Gen. 1.

Impedire nuptiarum, judicabitur parricida. Præclare igitur Ambrosius *prolem* vocat nuptiarum præmium, & hic finis erat olim laudatissimus in paucitate generis humani, & in eo populo, ex quo Dei filius erat secundum carnem nasciturus: Ac verò Christianus finis est remedium, refugium, asylum, evitatio peccati. Qui enim sentit se capere non posse, id est, nolle, qui quotidie ustionem experitur, audiat Apostolum concionantem *Melius est nubere quàm uri*. S. Chrysostomus virginitatem comparat cum oneraria naue, quæ in æstuosissimo freto maximaque tempestate jactatur, cui nullæ rationes, nulla littora, nec portus apparent, matrimonium verò dicit persimile validissimæ navi, quæ vel tuta legit littora, vel decurrit placidum æquor, habens ubique in prospectu latissimos portus, in quos se liberè potest recipere.

III. *Locus à jucunditate*, quæ vel hinc patet, quòd videamus adolescentes & juvenculas nil curare ærumnas, mendicitatem, milleque miserias medicorium & pauperum conjugum, eodè conflare ac alacriter dubiam jacere aleam. Quid autem est, quod eos reddit patientissimos, ut illam suam exercitationem æquo animo ferant? voluptas. Hinc si proles tollatur, si uxor adimatur, quorum alioqui cura mille hominem distragit molestiis, paræ sunt lacrimæ.

EPILOGUS *per adhortationem*, ut si, non sint generosi milites, sed inertes, meticulosi, ac socordes, nec velint perpetuò luctari cum istis proditoribus intestinis, fomire, perturbationibus, carne, mundo, Satana, nocte vigilare, interdiu pugnare, nunquam requiescere, quod est heroum tutum matrimonii capeffant asylum, in ejusque tranquillo potius nauigent sine quàm vel in cœno libidinum se voluent, vel fretis virginitatis se temere

com-

commitant. Cum S. Hieronymus contra Iovinianum scripseret de laudibus virginis, & nonnulli falsò dicerent, ipsam nuptiis detraxisse. S. Augustinus etiam contra Iovinianum scripsit, sed ita, ut quantum liceret, nuptias laudibus celebraret, ac simul præconia Virginis extolleret, & librum inscripsit: *De bono conjugali*, Baron. Tom. 4. pag. 54.

VI. IUVENES ET INDOCTOS
à S. Ordinibus esse arcendos.

¶ P. Carolus Regium in Christiano Oratore. l. 1. c. 28. ibidem agitur de dignitate necessitate & utilitate muneris educationandi.

IN EXORDIO explicabis causam, cur hac ætate multi sint homines sacri, & pauci: multi nomine, re verò pauci, quòd Simone olim Mago jam magno patrono, rudes & imperiti juvenes per fenestram, non per ostium in ovile Christi admittuntur.

PROPOSITIO, Teigitur firmissimis rationibus ostensurum, ejusmodi juvenes & indoctos ad Ordines sacros nullo modo esse admittendos.

CONFIRMATIONIS I. ratio ab officio Sacerdotum, quod est, munda Deo sacrificia offerre, sapienter Dei oracula & mysteria reserare, populum ipsam veritatem docere, civium animos virtutum præceptis & exemplis imbuere; sed quàm præclarò rudes & imperiti hæc faciant, quis non videt? Nemo est tam impius, qui tali commisso scelere non lugeret.

2. *A sine Scholarum collegiorum.* Quorsum Athenæ, Academia, Collegia, Gymnasia, loca sacra ubiq; condita & fundata fuerunt? quorsum artes studiaque sapientiæ in tanto honore semper exstiterunt, si sapientibus viris relictis, fœces populi in vineam Domini admittantur, qui aut tanquam idola nihilloquuntur, aut tanquam monstra deprædantur gregem.

3. *Ab abjunctis indoctorum Clericorum:* sunt plan-

ta, sed sine vita; fontes, sed sine aqua; stellæ, sed sine luce; bullæ & undæ maris, quæ omni flatu in Syrtes rapiuntur: gregem enim pascere non possunt, nam carent cibo: docere non possunt, nam carent arte: tales ergo (etsi ambitiosè perant) ad sacerdotium admitti non debent. v. Thome 18

4. *Ab exemplis majorum*: Nulla profectò inveniemus exempla nulla instituta majorum, nulla sacræ aut humanæ Philosophiæ edicta, quibus innixi istam absurditatem, Gryllos ad S. Ordines admittendi defendamus. Romani, & omnes apud sæculum prius gentes, suos augures, aruspices, flamines, conjectores, sacerdotes, viros graves, pios, doctos, sapientes habuerunt. An ethnici in sua superstitione tam cauti, nos Christiani in vera religione tam incauti & negligentes sumus? Canones antiqui statuerunt, ut ante 30. ætatis annum nemo in Episcopum vel Presbyterum ordineretur. *In Concil. Neocæs., Can. II.*

5. *Ab autoritate Aristotelis*, qui Sacerdotem in ea solùm ætate consecrari voluit, in quo nõ est amplius perturbationum servus, & veneranda canities otium ac libertatem ab omni civili negotio senili gravitati à natura tribuit, cum inquam ætate grandior, hoc est, affectuum turbine ac murmure sedato, justitia, prudentia, pietate & sibi, & aliis vivere ac lucere potest. Si idem Philosophus juvenes non esse idoneos auditores Moralis Philosophiæ asseruit, quanto melius nos pueros non esse aptos professores Divinæ Philosophiæ opinantur? certe cruda hæc ætas nullam aut saltem languidam concoctionem virtutum habet: nam etsi in ea ebulliscit sanguis, efferuescunt spiritus, tota natura in ea viget: prudentia tamen, consilium, devotio, justitia, pietas, sapiëntia, omnesq; pene virtutes frigent: juvenes ergo non sunt (præsertim si

L. 7. c. 9a
Polit.

in illis fomites affectuum ardeant) ad tam sacrum officium admittendi.

CONFUTATIO, Si quis objiciat, Christus pisces, aliosque artifices homines penitus illiteratos, in hunc ordinem & officium elegit, ergo licitum est, indoctos juvenes Sacerdotes ac ministros constituere. *Respondeo*: Christus Deus & homo egena elementa hujus mundi quidem elegit; sed miraculosè, iisdem diversas linguas, omnemque scientiam ac sapientiam dedit: inspirata, tū sui divinitus scientia, ut miraculis adhuc infans Ecclesia cresceret, at nunc qui se à cœlo inspiratos somniant, quique in vallum suorum phantasmatum impulsæ, vias & media sciendi sperunt, hi inquam, & se & alios plurimum decipiunt. Dixit piscatoribus Christus: *Ego faciam vos pisces hominum*: neque ante acceptionem spiritus S. eos misit ad docendum. Nemo etiam objiciat adolescentiam Timothei: is enim à pueritia didicerat sacras litteras, & ad vini usum incitandus erat. Adhæc eo tempore fuit à Paulo electus, quando messis multa, operarii verò pauci, & tamen perfectissima & singularis in eo virtus mediocritatem supplebat ætatis.

PERORATIO constabit *paranesi* ne adolescentes temerè ad sacros Ordines profiliant, &c.

VII. QVOD SACRA DEO OFFERENTIBUS partem Reip. possidere liceat.

EXORDIUM *ab impietate* eorum, qui hac ætate spoliis Ecclesiæ & sacrilegiis ditari, sacerdotibus victum, Ecclesiæ censum, pauperibus, viduis, & orbatis cibum, ignorantibus veritatis lucem desperantibus salutis anchoram sustulerunt.

PROPOSITIO: Te igitur contra istos sacrilegos, imò Atheos; qui Dei rerum sacrarum curam nul-

nullam gerunt, sacra facientibus, seu Dei ministris partem aliquam Reipub. deberi demonstraturum.

CONFIRMATIONIS I. *Argumentum ab antiqua consuetudine & exemplo majorum*, qui semper sacra facientibus omnia necessaria suppeditarunt, imò certas easdemque non minimas Reip. partes concesserunt. Sic olim Ægyptii, ut Trismegistus; sic Lacedæmonii, ut Diogenes Laertius; sic Romani, ut Titus Livius; sic omnes ac singulæ penè gentes, ut niversi Historici scribunt, fecisse dicuntur.

2. *A proprio & premio virtutis*, quòd maximè studiosis virtutis amplissima bona fortunæ debeantur: at sacra facientes maximè sunt studiosi virtutis, aut saltem esse debent: ergo sacra facientibus amplissima fortunæ bona debentur. *Propositio est Aristotelis I. Eth. Assumptio nota est.* Nam sacerdotes à turba populi idèò selecti & segregati sunt, ut nullo rerum caducarum visco capti, nulla turpitudinis pice conquinati liberius sanctiusque Deo pro se & aliis subservirent.

3. *A minori.* Si milites, artifices, agricolæ, quæ gladio, malleo, ligone suum opus agunt, partem civitatis vendicant, quanto magis Sacerdotes, quæ tantum res sacras tractant, externis rebus ad contemplationis quietem datis circumfluerent:

4. *Ab efficiente:* Quoniam Deus est dator omnium bonorū, quæ homini in utum vitæ conceduntur, esset quidem homo (ut ait Pythagoras) omnium animantium ingratus, si nihil Deo reddere conaretur; at Deus his rebus per suos ministros ad augendam pietatem, ad inopiam sublevandam, aliq; sexcenta bona promovenda utitur. Consentaneum ergo est, ut si Deo grati esse velimus, Dei ministris partem civitatis non negemus.

5. *A Divino testimonio:* Num 35. cap. ubi præcipit ac

Apud Iu-
daeos lege Di-
vina quadā
civitates ac
possiones
destinatae
fuerunt in
perpetuum
usq; Proph.
& Levita-
rum.

præscribit Deus, ut filii Israel Levitis de possessionibus suis multa concederent.

6. *A sine civitatis*, quod verè beata Respubl. esse non possit, si tales in ea viri honorificè non tractentur, qui cives à caducis ad æterna, ab humanis ad divina, abundis lapsuræ voluptatis ad portum sempiternæ salutis pertrahunt.

CONFUTATIO. *Si dicas*, Vera rerum divinarum contemplatio, rerumq; humanarum possessio inter se opponuntur: quia contemplatio perpetuam quietem quærit, at res sollicita est rerum possessio, multumque animum humanum distrahit ac perturbat: Ergo sacerdotes rerum divinarum cõtemplationi astricti, rerum humanarum possessioni mancipari non debent. *Responde*: Possessio, & contemplatio simpliciter non opponuntur, cura tamè possessionis quieti contemplationis opponitur: alio ergo modo Theorici, alio modo Politici possessiones tenent: illi, ne sint supra modum solliciti circa res, quæ mundi sunt, hi verò ut rerum acervis collectis suis posteris benefici & gratiosi fiant: illi, ut sine cura sibi debitis; hi, ut sudore & industria comparatis gaudeant.

EPILOGUS constabit *adhortatione* ut (quoniam Sacerdotes in arce pietatis excubias pro civitate agunt) ipsis partem civitatis, & satis amplas facultates ac beneficia sine ulla lite & molestia liceat possidere, maximè cum quod semel est consecratum Deo, in humanum usum converti non possit.

VII. NULLAM ESSE VERAM REMP.
sine virtute ac vera religione.

Ioan. Lense-
us l. 1. de uni-
ca religione
in Rep. con-
servanda,
EXORDIUM à sententia Aristotelis, qua 3. Polit. Erectè affirmat, Oportere optimam civitatem de virtute maximè esse sollicitam. Sensit enim vir sapiens, nullam pestem esse majorem in civitate quam

quàm morum licentiam; nullam litem in Rep. esse ^{probat c. I.}
 terriorem, quam improbitarem. Nam ut delicatè ^{in Rep. con-}
 viventium corpora laxatis & dissolutis nervis lan- ^{stituenda}
 guida redduntur, discordiaque elementorum cor- ^{vel instau-}
 rumpuntur: ita malis civium moribus inermes fi- ^{randa &}
 unt civitates, eorumq; perfidia magna sæpe deva- ^{conservan-}
 stantur Imperia. Unde & sapienter Anthistenes: ^{da primam}
*Civitates, inquit, tum quidem cadunt & intereunt, ^{esse religionis}
cum boni nequeant à malis discerni. ^{habendam}
^{rationem}*

PROPOSITIO. Cum igitur in isto occasu mun-
 di permultæ civitates, hoc dicto Philosophi negle-
 cto, corruant, te omnem Politiam ad virtutis &
 religionis normam referendam, atque sine vera fi-
 de, sine justitia, sine Christo nullam stare civitatè
 demonstraturum.

CONFIRMATIONIS I. *Argumentum à natu-*
ra, quæ virtutis influentia magis, quàm morum li-
centia conservatur. Nam quod est in natura mon-
strum, id est in civitate vitium: at monstrum est
error, & defectio naturæ, proinde vitium est hor-
ror & confusio civitatis. Si ergo natura est mater
& nutrix civitatis; & si virtus, ut ait Aristoteles,
est conservatrix naturæ: sequitur, quod sine virtute
nec cohæreat natura, nec ullo modo floreat Resp.
quæ est. (ut definit Arist.) civitatis ordo, consensus,
& harmonia. ^{Omnis soci-}
^{etas domus}
^{ac civitatis,}
^{à natura u-}
^{toto emerfit.}

3. *A prima causa Regum & Princip. Quis nescit ho-*
 minem in mente per verum, in voluntate per bo-
 num, Deo, (qui est summum Verum bonumque)
 conjungi debere? Si ergo Deus est, qui Reges sce-
 ptra, & civitates dedit, quis est tam impius, ac scele-
 ratus, qui audet dicere, hominem aut civitatem
 Deo (qui est summum bonum & verum) sine bo-
 no & veritate posse adhærere.

3. *A pœna earum civitatũ, quæ virtutis repagulis*
 fractis, omnis generis flagitiis se cooperuerunt. In-
 finitum nunc esset ruinas & veluti projecta cada-

22 NULLA EST VERA RESPVB.

vera multarum civitatum, gentium, nationum, ac imperiorum (quæ tecis virtutis ac pietatis fibris consenuerunt) ostendere. Cur nunc Africa, Asia, & eximix partes Europæ sub Turca languent? Non aliam ob causam, quam quod a fide & virtute prius desciverunt, quam suam felicitatem iam horribili miseria & calamitate funestari senserunt.

Virtus veterum legulatorum erat scopus.

4. *A consuetudine majorum.* Prisci olim patres nostri, qui de Rep. multa & præclara monumenta nobis reliquerunt, in hoc omnes amicè quasi conspirant, quod Legum latores ac Magistratus sollicitè contenderent, ut suos cives bonos, justos, ac pios redderent. At quorsum, obsecro, id ipsum toties & tanto perè inculcarent, si ullam pacem sine fide, si ullam politiam sine virtute constare posse somniassent? Hinc Solon apud Athenienses, Lycurgus apud Lacedæmonios, Numa Pompilius apud Romanos legum sanctarum tabulas invenerunt, quibus eorum civitates per multa secula justè ac tranquillè regebantur. Nam ab orbe condito experientia (scientiæ mater) docuit, quod sola virtus in omni imperio triumpharet.

5. *à sine civitatis,* quæ est beatitudo omnibus bonis accumulata: at si hanc invenire & acquirere te posse putas sine virtute, id solum agis, ut nimia ratione insanias.

Omnis perlitio.

REFUTATIO. At, inquit Machiavellus, religione & pietate Respub. & imperia plurimum enervantur. Dicit hoc, non docet ille blasphemus. Judæorum scriptum post Christi adventum in pulvere, Romanorum imperium, à quo tempore Christi religio in urbè repfit, elumbe & sine nervis videmus. Insani profecto, qui id religioni attribuit, quod sceleri & impietati hominum attribuendum videt. Non enim religio Christi, sed Christi proditio Judæorū gloriam; non religio, sed superstitio.

est alicujus boni causa

Superstitiosa ambitio Romanorum imperium sustulit. Idem olim vanissimè objecerunt Pagani, sed Orosius, venerabilis ille sacerdos; septem libros in istos doctissimè scripsit, in quibus imperium civile religione firmiter muniri, quam ulla ex parte lae factari probat: si enim Deus & reges, & regna dedit quid magis reges & regna decet, quam religio, quæ est cultus & odoratio Dei?

Historias sacras & profanas legite, toties populus Dei miraculose vicit; quoties seriò religionem coluit: ab ea quoties defecit, toties ut pulvis ac stipula coram hoste fugit. Græci augustum diu tenuerunt imperium; at contempta religione, in vallum suorum phantasmatum præcipitanter lapsi, velumque tartaræ ignorantiae non sine jactura imperii sub Turcica tyrannide & olim diu senserunt, & nunc (proh dolor) sentiunt.

PERORATIO. Valeant igitur & faceffant longè Machiavellani, valeant Athei nostrorum temporum, qui sentient, sentient, inquam, tandem Rempublicam sine virtute ac vera religione esse quasi plumbeam regulam, sine manu artificis, ideoque diu manere salvam non posse.

IV. PARÆNESIS AD QUOTIDIANUM examen conscientie.

EXORDIUM à summa hominis miseria, quòd etiã suscepta gratia, & magna gratia, & cum in lege sit gratiæ; nihilominus vitam sine defectibus ac peccatis venialibus agere non possit. Nam Ecclesiastes ait: Non est homo, qui non peccet. Et Ioannes: Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est, Et: In multis offendimus omnes. (Vide P. Alvarez de vita religiosè inst. sect. 2. cap. 8. Viridarium Busæ: Ioan. Bonifacium lib. 3. de inst. Christ. pueri, pag. 367. Orat. de Religio-

Eccles. 7.

6. Ioan. 1.

Iacob. 5.

ne: conc. Ioan. Oforij Tom. 4. & erat. sex P. Martini del Rio de notitia (us.)

PROPOSITIO, Cùm unica superfit compediōssima conservandi pulchritudinem animæ nostræ illibatam ratio, si triplici eam sigillo obfirmemus, quotidiani examinis, lectionis, & orationis, quotidianum examen conscientie paucis commendabo.

CONFIRMATIONIS. I. *Locus à necessitate huius disquisitionis.* Si saxis vel lignis similes essemus, facile hoc examine carere possemus. Ligna semel dedolata, lapides semel levigati permanent, quales eos faber, ascia vel celte formavit, sed homo similis est arbori crescenti, vel vitis palmiti, quæ duo sæpius expurganda & circūcidenda, ne nimirum luxuriēt, inutili fronde, aut superfluo stolone, & ne campis vel similibus pestibus exedantur. Homo similis est navigio, cui semper à summo aqua illabitur, quod citò mergatur, nisi ad haustum continuus nautarum labor exhaurientium sententiam desudet. Sicut corporeis membris evaporatione per puros fuliginosi & mali humoris semper aliquid sordium accessit; quare si caput non pectas, laborabis porrigine; si oculos non colluas, lemias; si dentes non defrices, scabritie; si faciem non mundes, illuvie; si non aptes ac resces ungues, in imo quidem rediososi fient, à summo nigrescent, & aquilarum more excrescent; si pedum curam negligas, pedore obsolescent? Sic anima tota propter fomitem concupiscentiæ, cuius perennis scaturigo tetram mephitim exhalat, paulatim contaminabitur, & ejus facies supra carbonem denigrabitur; atque ita pederentim à Christo lora & restaurata illa imago & similitudo Dei inveterascet, & fiet prototypo dissimilima. Tam necessaria est cura huius examinis.

II. Lo.

QUOTIDIE EXAMINANDA. 25

II. Locus ab incommodis negligentia & omissionis hujus examinis, & contra à fructu eiusdem.

Hæc omissio est quædam rabes animum exedens, est scabies seu lepra potius clancularia, minuta, sed crebra pustularum lethaliæ congerie animam instar nebeculæ pulverulentæ occupans & obtegens. Primò quidem virtutes omnes & robur internum depascitur, mox earum loco peccata varia introducit. Vtrumq; Salomon nobis significavit his verbis: *Per agrum hominis pigri transivi, Prov. 24.*

& per vineam viri stulti: & ecce totum repleverant urtica & operuerant superficiem eius spina, & maceria lapidum destructa erat. Vult eum, qui vineam cordis sui, & animi agrum negligit excolere, non modò paulatim muro & sepimento divinæ gratiæ nudari, sed etiam vacuum fieri fructu virtutum & bonorum operum, & malis affectibus, propensionibus, peccatis repleti, tandemque ab egestate & boni omnis inopia, fame atque siti spiritus, sic opprimi repenti & inexpectatò, ut à celere cursore tardi & desides; & sic inevitabiliter, ut inermes & imbecilles, à forti & benè armato opprimuntur, subdit enim: *& veniet tibi quasi cursor egestas tua, Matt. 13.*
mendicitas quasi fur animatus. Nonne hoc pacto zizania, dormiente patrefamilias excreverunt; nonne cum dormiret Isbozeth, à latronibus fuit jugulatus? nonne pigri & malè feriati domum stillicidia tandem demoliuntur?

Non ignorabat hoc David Rex, ideò quæsitur *Psal. 70.*
sui quotidianus: *Meditatus sum, inquit, nocte cum Sollicita ex-*
corde meo, & excitabar, & sapiebam spiritum meum, *aminatio a-*
non obiter non leviter, non curiose; sed rimabar *nimi rotun-*
intentus omnes consciëntiæ meæ angulos, & quid *dit vires, vi-*
quid minutissimi pulvisculi inveniebam id totum *rusq; pecca-*
cum ramento everrebam. Non sibi blandiebatur, *ti. Cap. 39.*
non excusabat; sed Caronianam sui censuram pe-
ragebat, & secretam cordis sui etiam intentionem

Cap. 8.
Esa 2.
In Job. lib.
c. 22.

piscabatur. Erat qualis ille bellator fortis equus apud Jobum, qui viros fortes strenuè, cum diabolo præliantes significant, de quo inter cetera legitur, terram ungula fodit, incessanter scrutans animæ recessus, & secreta, & cum Ezechiele parietem crebris perscrutationum ictibus perfodiens. Censet B. Gregorius hoc nobis ab Esaia præcipi his verbis: *Ingrederi in Petram, abscondere in fossa humo à facie timoris Domini.* Petram ingreditur, qui cordis sui duritiem penetrat; à facie timoris Domini humo defossa absconditur, qui terrenas cogitationes egerens in humilitate montis se abscondit. Igitur hic est primus examinis gradus, inquirere in omnia tori diei dicta, facta, cogitata, volita, & prætermissa. Proximus præcipit, ut cum quærendo deprehenderimus errores & defectus nostros, non studeamus illos excusare vel minuere; sed accusemus nosmet ipsos, & amaro simus animo, quod Deum toties offenderimus.

B. Dorotheus serm. 7.
B. Ephre, orat. de vita religiosa.
B. Bas. serm. 4. de iust. Mon.
S. Chrysostr. ser. de pæn. & hom. in Psalm. 4. serm. 31.
Cap. 28.

Negligentiam nos accusandi & deprehendendi SS. Patres existimant potissimam esse causam, cur tam facile perturbemur, cur tam cito excandescamus, si forte nos alius reprehendat. Qui autem se sedulo examinet, hunc facile cunctas injurias, damna, detrimèta, pressuras laturum, eò quòd culpas suas detestans, se his, & majoribus malis, dignum reputet. Ita hæc accusatio pacem parit ab externis procellis interius etiam animum tranquillat, quia magnam adfert conscientie securitatem. Nam & flagella conscientie malæ avertit, & pænam delictis debitam dispungit, & *cor suum*; (ut Jeremias de tertia examinis parte loquitur) *in viam rectam* (per emendationis propositum) *dirigit*, quoniã præteritæ culpæ amatorem exhorrescens, futuram cavet fugitque. In Deuteronomio Deus jubet eum, qui ad requisita naturæ egreditur, baltheo paxillum illigare, & paxillo fossam circumcirca effodere, & deniq; terra effosa

effossa lordes obnuere. Quo præcepto S. Gregorius ceteros admoneri, ut jugiter accincti nostrim reprehensione compunctionis stylo terram cordis nostri effodiamus & sic effosso pulvere stercora & detrimenta animæ, (hoc est, vitia & imperfectiones) contegamus. Addit nos tum demum securos fore, & equum illum Jobi probe imitatuos, qui postquā solidum ungula fodit terram exultat audacter, & in occursum pergat armatis. Quid enim timeat, qui Deum sibi hac discussione, & condemnatione sui propitiavit? scit Deum non bis punire id ipsum, sed gaudere iudicio preveniri. Rectè Apostolus: *Si nos ipsos dijudicaremur, non unquam dijudicemur.* Talis autem se jam dijudicavit. Sciebat id Jobus, qui ait: *Verebar omnia opera mea, sciens quod non pareeret delinquenti.* Vereri illic est cum timore considerare, & examinare, & à seipso pœnam exigere, ut sic pœnam à Deo infligendam preveniret, & damnationem evitaret.

1. Cor. II.

Cap. 9.
Non prius
abdormiscas,
quam Deū
dicis placatū
propitium quæ
reddideris.

III. Locus ab exemplis, à dictis Sanctorum, & Gentilium. B. Ignatius Societatis Jesu fundator, in horas singulas sese interius colligebat, & hoc operū suorum examen præstabat usq; ad mortis horam.

Non mirum hoc præstitisse Viros Sanctos, cum & Ethnici id fecerint. Cicero ait, se in quavis nocte tria considerasse, quid præcedenti die cogitaverit, quid dixerit, quid fecerit. Virgilius in Epigrammate, *vir bonus* ait,

*Non prius in dulcem declinat lumina somnum,
Omnia quàm longi reputaverit acta diei.*

Pythagoras monebat discipulos, ut quoriescumque domum redirent, scrutarentur in animo: *quid prætergressus, quid gestum in tempore quod non?* Aulonius hoc examen viri boni ac sapientis officiū esse censuit, & cum mundana vicissitudine superiorem, & quasi mundi securum canit, *qui iudex ipse sui, totum se explorat ad unguem: qui se iusto trutina examine*

Quid quodque die dixerim, egerim, audierim, cogitaverim commemoro vesperi, ait Cic. lib. de Senect.

Hier in lovin. Auson. Sid. B. 16.

examine pensat. S. Chrysoſtomus in epi. ad Hebr. ait: Sicut nauta, priusquam à portu discedat, navim reparat, velum componit, & universa quæ ad navim pertinent, refarcit, reficit; postquam verò navigationem confecit, quia multa incommoda navis patitur, eam iterum conspicit ac reficit: ita homo initio diei, cum navigationem inchoat, in hoc mari magno ac spatioſo, proponat universa rectè agere, & in Dei gloriam cuncta ordinet ac dirigat. Nocte autem, cum navigationem finivit, damna, quæ passus est, consideret, ut illa refarciat. S. Antonius huius erat author examinis: quia etiam ut quæ turpius acta essent scriberentur admonuit, ut lectionem pudor, pudorem emendatio sequeretur.

*Niceph. lib.
8. cap. 40.*

*Lib. 3. de ira
cap. 36.*

Animus, ait Seneca, quotidie ad rationem reddendam vocandus est: faciebat hoc Sextius, ut consummato die, cum se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suum, quod hodie malum tuum sanasti? cui vitio obstitisti? qua parte meliores? desinet ira, & erit moderatior, quæ sciet sibi quotidie ad iudicem esse veniendum, &c.

*Lib. Medit.
c. 5. Exami-
nans se in-
ducat perso-
nam alteri-
us, imagine-
tur se esse a-
lium vel ini-
micum sui,
propter phi-
lantiam ne-
mo censor
satis idoneus
censendus.*

EPILOGUS constabit adhortatione ad accuratum & exquisitum conscientia examen. Nemo igitur negligat saluberrimum hoc consilium S. Bernardi: In te nihil maneat indisciplinatum: pone omnes transgressiones ante oculos tuos: Statue te ante te, tanquam alium, tunc demum securus eris, te tibi iustum iudicium dixisse, cogita quantum proficias, quantum deficias, qualis sis in moribus, & qualis in affectibus: quàm sis Deo similis, vel quàm dissimilis; quàm propè vel quàm longè, non locorum intervallo, sed morum affectibus. Hæc S. Bern. Demens omninò censendus, qui non mavult omni studio & vigilantia animam suam custodire, quam æternas ob infidam tutelam pœnas subire. Nonne præstat

præstat nos ipsos ungula cor nostrum fodere, quam dæmonum tartareis unguis postea sulcari, nonne est optabilius spiritum suum scopare, & everrere, quam terribilem illam scopationem ultimi iudicii præstolari?

Ideò Hymenæus & Alexander circa fidem naufragaverunt, quia bonam conscientiam repulerunt. Quo putatis modò? curam illius neglexerunt, quia non illam sæpè discussserunt, non in examen vocarunt: sic flagitia flagitiis, culpas culpis cumularunt, sic operi facinoribus, & oppressi tandem hæretici facti sunt. Post hoc examen tollite vos, & amputate omnes causas, occasiones, & radices peccatorum, ne iterum pullulent. Nemo mihi prætexat occupationes aut impedimenta: nam nemo tam districtus est vestrum, quàm fuit Rex David; qui tamen singulis noctibus spiritum suum scopabat, ne à Domino in scopa terente scoparetur. Sunt hoc etiam tempore Reges & Principes, multarum provinciarum curis distracti, qui tamè vesperi multum temporis huic impendunt curæ: illis hoc tempus superest, & vobis deest? præ illis merè otiosi estis. Quæ sunt istæ occupationes tot tantæq; , ut queant saluti animarum vestrarum præponderare?

Si deest vobis tempus ad semel vesperi discutendam conscientiam vestram, aliquam partem studiis vestris detrahite, tertiam, quartam, decimam, duodecimam, vicefimam, quid minus potestis saluti vestræ dare? adeo vobis vilis est salus animæ, ut cæteris omnib⁹ post habeatis? non agnoscitis dæmonis suasionem? abjicite, objicite illi dictum ipsius: *Pellem pro pelle, & cuncta que habet homo dabit pro anima sua.* Omnia mihi corporali huic vitæ postponenda, & graver pro animæ meæ incolumitate, pro vita æterna, pro præmio beatitudinis, pro clara Dei visione, pro inenarrabilis gaudii

*Considera
quo te pacto
habueris cū
Deo, tecum,
& cum pro-
ximo in di-
ctis factis, &
cogitatu.
1. Tim. 15.*

Psa. 76. 7.

*Diei colles
& sordes
nocturne ex-
amine tollas
in occulto
mentis tri-
bunali ju-
dica respice.
Job. 2.*

gaudii fruitione, aliquid deducere lectiōi fortassis Grammaticorum, (qui de litteris accentibus, syllabis altercantur; Lectiōi Poëtarum, (in quibus obscena nō pauca, & cognitione indigna) lectiōi historiarum (quæ vana incerta, falsa nō raro propinat) lectiōi Philosophorum, (in quorum Lycæis multa spinosa, altercata, ridicula, contentiōta) lectiōni Medicorum, (quorum libri licet ægroto corpore febres depellant, vestra tamen quo pacto seruetis animas vos nunquam docebunt,) lectiōni Juris prudentum, (qui docent quo pacto res nostras tueamur, non verò quomodo caecodæmonis accusationem elidamus, aut Dei iudicis sententiam irritam faciamus) de lectiōe Theologiæ, quam Scholæ suppeditant, quæ virtutum definitiones, divisiones, & egregia alia nobis suggerit; tan è ita demum utilia nobis futura, si prius nos ipsos discutiamus, nos ipsos expurgemus, & meliores esse conemur: alioquin hæc omnia noxiam & pestilentē scientiam nobis suppeditabunt, quæ inflabit potius, quam ædificabit, & quam qui apponit, apponit laborem. Neminem ab his studiis deterreo, nec res laudatissimas vitupero. Si quis studia hæc amat, & ego: si quis illis operam impendit, & ego. Non vos ab illis revoco, sed ut aliquid etiā utiliori studio impendatis adhortor: & hoc assero, si nimio somno, si desidiaz, si otiosis confabulationibus, si crebris discursationibus, si cæteris vanis, & noxiis rei pretiosissimæ & irrecuperabilis (tempus dico) dilapidationib⁹ modum feceritis, supererit, quod animæ, quod examini quod Deo, quod vestræ salutis detis? Date igitur quod quisq; potestis: date vobis: datis vestrum curæ, cur non animæ? datis corpori: quid corpus, nisi vestimentum? *sicut vestimentum veterascet, anima vero æternum permanet.* Corpori curando datis? datis ancillæ, date etiam

1. Cor. 8.
Ecc. 1.

etiam huic reginæ, ut queat Deo tandem astare, amicta virtutum varietate, splendens auro & margaritis rectè dictorum factorumq;

Vide Chrysoft. Hom. 42. & 43. in Matth. Hom. 82. in Ioan. Hom. 4. de Lazaro. Hom. 2. in Psal. 20. Hom. 4. II. 24. 60. in Genes. 45. ad Pop. B. Doroth. serm. II. Euseb. Emiss. Hom. 7. 8. 9. ad Hon. & Hom. I. de Epiph.

X. COMMENDATIO PHILOSOPHIÆ.

EXORDIUM duces à persona tua extenuatione & *Vide Orat. 6. Pet. Ioan. Perpiniæ. orat. 4. Antonis Mures.* *Quem-* admodum de Carthagine silere, quàm parum se dicere malle bello Jugurthino scribebat Sallustius, ita & mihi hoc tempore de Philosophia, argumento nõ minus fuso, quàm præclaro, breviter dicturo optandum, & multo quidem magis, fuerat, illam omnium disciplinarum alumnam tacito potius consensu comprobare, quàm orationis inæqualitate obscurare. Illum, omnibus alioqui eloquentiæ præsiidiis, quibus Romani Imperii æmulam pro dignitate exornare poterat, abundè instructum, ipsum solum tempus aliò properare monebat, mihi verò, etsi molestissimum sit rerum planè divinarum laudem (quibus prædicandis difficulter, quamlibet in dicendo jejunus, modum invenias) in summas temporis angustias conferre, longè tamen molestius est, quod etiam si tempus datur, adjumenta sint ad hanc rem tanto minora, quantò ad Philosophiam, quam Carthaginem extollendam requiruntur majora.

PROPOSITIO cum captatione attentionis: Dum Philosophiæ honestatis, utilitatis, ac jucunditatis quædam perstringo argumenta, pro vestra, Auditores, consuetudine ac humanitate feceritis, si & amicè, intelligentè, idq; non sine vestro commo-
do dicentem attenderitis.

CON-

Vide Conim-
bricenses in
Libro Phy-
sic. Arist.

CONFIRMATIONEM, seu totius consequentis Eu-
comii exordium duces à Philosophia definitione, ex qua
se ipsa honestas undequaq; aperiet. Philosophia nihil
est aliud, quam studium sapientiæ. Sapientia verò
est rerum divinarum & humanarum, causarumq;
quibus hæ res continentur scientia. An non hinc
quantum bonum sit Philosophia, videmus? Si hu-
manarum rerum scientiam modò, non etiam divi-
narum nobis promitteret, quis non maximè lau-
dabilem, quis non expetendam prædicaret? nunc
verò utrarumq; & omnium artium est mater.

Causa effici-
ens Philo-
sophia Deus
est.

2. Ejus dignitatem & honestatem docebis ab ejus-
dem antiquitate & origine: Pleriq; eam à Barbaris,
ad Græcos fluxisse volunt. Nam quemadmodum
quidquid est ferè litterarum & artium, nominib;
(quæ jam usus nostra fecit) id ipsum comprobanti-
bus, à Græcis ad Romanos dimanasse certum est:
ita gravissimorum auctorum testimoniis constat,
Græcos ab Ægyptiis omnium populorum anti-
quissimis artes Mathematicas, & id gen^o alia hau-
sisse: Verum Eusebius Philosophiam cum cæteris
ferè præclarè inventis Hebræis acceptum fert.
Qua in re, Cyrillum aliosq; magni nominis Scri-
ptores ad stipulatores habet. Ut ut sit, certum est,
Philosophiam non modò cum Platone, verum et-
iam Salomone nostro, donum, cum Cicerone in-
ventum Deorum esse, investigatricem cœlestium,
scrutatricem æternorum, & earum certè rerum,
quæ nulli se mortali aspectui aperire dignantur,
nisi eos, quo ad fieri potest, à corporis consortio,
hoc est, affectibus omnibus se jungamus, ac mori
in vita consuescamus. Quod nisi fiat, neminem
rectè philosophaturum Philosophiæ princeps So-
crates jam moriturus disputavit. Hinc & i. Tusc.
ex Platone Cicero totam Philosophorum vitam
nihil aliud nisi mortis commentationem esse affir-
mat: & i. de Divin. eam animi partem, quæ ratio-
nis

Plato in
Tima.

his & intelligentiæ particeps est, tum maximè vige-
 gere scribit cum plurimum absit à corpore. Philo-
 sophum esse, plus est quam hominem esse, quod
 quam sit plane divinum, ex tanto hominū nume-
 ro optimi videmq; rarissimi quique testantur, qui
 superatis cupiditatibus huic uni vitæ magistræ se-
 se devoverunt. Vnde præclare Seneca: Deorum
 immortalium munus est, quòd vivimus: Philoso-
 phiæ autem, quod benè vivimus. Itaq; tanto plus
 nos debere huic, quàm Diis, quanto majus benefi-
 cium est bona vita, quam vita, pro certo habere-
 tur, nisi ipsam Dii Philosophiam tribuissent. At ne
 Soli lumen mutuare videar, verbosius Philoso-
 phiæ honestatè comprobare nihil necesse est,
 præsertim cum ipsam honestatè ac modestiam
 alumnos habeat.

II. *Locus continebit utilitates Philosophiæ cum neces- Maerob. 7.
 sitate conjunctas, ostendetque quanti referat ad gravio- Satur.
 res maximè facultates, Theologiam, Jurisprudentiam,
 & Medicinam, quæ Philosophiæ partibus tanquam
 fundamentis nituntur, in iis temporis & operæ aliquid
 atate humanioribus Musis destinata posuisse.* Ac pri-
 mum se offert LOGICÀ seu differendi subtilitas,
 quam sive partem, sive instrumentum Philoso-
 phiæ dixeris (utrumque enim suo modo dici po-
 test) quoquò te verteris, unicum certè omnium
 artium, via & ratione tractandarum, modum
 ac formam adesse vides. Si cuiuscumque generis
 artes ac disciplinas illustratas, & ad vitæ huma-
 næ usum traductas & accommodatas habemus,
 nobilis atq; divinæ Logicæ beneficium est. Si de
 rebus omnibus acutè cogitare, subtiliter interro-
 gare, prudenterque judicare & respondere possu-
 mus, nobilis atque divinæ Logicæ beneficium
 est. Si interpretandis bonorum auctorum con-
 siliis & inventis juventutem erudimus, nobilis at-
 que divinæ Logicæ beneficium est. Si res angustas
 Pars II. C ampli-

amplificare, obscuras interpretando explanare, rem universam in partes tribuere, latentem definiendo explicare, ambigua videre & distinguere, quæ fuse disputantur, & liberè, ea particularim & pressè dicere valemus, nobilis atque divinæ Logicæ beneficium est. Denique si, quo homines beatiis maximè præstant, id est, ratione, consilio, iudicio hominibus ipsis præstamus & antecellimus, nobilis atque divinæ Logicæ beneficium est. Hac armatus *Theologus*, & dispositione, & perspicuitate, ac pondere scholasticam disputationem efficiet nervosiorē & artificiosiorē, ut potens sit exhortari non modò in doctrina sacra, sed eos, qui contradicunt, possit arguere, quod Paulus ad Titum Christiani Doctoris præcipuum esse institutum tradit. *Juriconsultus* nisi se necessariis ad tractanda suæ professionis problemata instrumentis spoliare velit, commune hoc subsidium repudiare nullo modo potest. Hinc Cic. in Bruto suo tribuit quidem multis juris civilis usum, artem verò uni Servio Sulpitio, quod is præter hanc artem omnium artium maximam quasi lucem ad forum & juris cognitionem attulisset: ideo enim quæ ab aliis confusè, ab hoc dilucidè & artificiosè vel respondebantur, vel agebantur. *Medicina* pater Galenus non minus methodica ac dialectica tradendi medicinam via, quàm ipsa scientia suis filiis profuisse videtur. Miramur omnes, neque id injuria, aureum illud Tullianæ eloquentiæ flumen, & ubertatem plane divinam. At quid fuit, quo ille naturam, alioqui optimam, & singularem adjuvit? Fuit, Auditores, cum aliarum, tum huius artis diligens perceptio, quam studiosissimè illum persecutum esse, & res ipsa indicat, & multis locis toti literatorum nationi testatum fecit à puero. Diodorum Dialecticum audivit, hunc admiratus est, hunc dilexit, hunc apud se habitasse, ac domi suæ mortuum sæpius ipse testatur.

Cap. I.

In Bruto.

Ma:

METAPHYSICÆ dignitas & eminentia ex ejus
 appellationibus nonotescit. Theologia enim, &
 prima Philosophia in scholis dicitur, quia univer-
 sas & primas rerum causas, Deum & intelligenti-
 as considerat: vel dicitur 1. Theologia naturalis,
 quia specialiter tractat de Deo, & rebus divinis,
 quatenus naturali intellectus humani vi intelligi
 possunt. 2. Prima Philosophia, vel quia de primis,
 & communissimis omnium rerum principiis &
 attributis agit, ab eaq; omnes aliæ disciplinæ Phi-
 losophicæ dependent, vel quia primas substantiæ
 specie, ut sunt Deus, Angeli, formæ substantiales,
 explicat 3. Sapientia, quia res à vulgi captu remo-
 tas contemplatur, rerum supremas causas & affe-
 ctiones inquirat, atq; ita hominem verè sapientem
 reddit. 4. Metaphysica, quas transphysica, quòd ea
 tractat, quæ fines & limites Physicæ transcendunt,
 & supra res naturales ordine naturæ seu dignitatis
 sunt collocata. Hæc igitur inter omnes artes & di-
 sciplinas Philosophicas, ceu Domina & regina
 eminet, ejusque cultura animus ad cæterarum
 disciplinarum satus melius ac facilius accipien-
 dos præparat ac disponit. Hæc cæteris tantò di-
 gnior est, quantò Deus creaturis, causæ effectis
 sunt præstantiores.

Artes MATHEMATICAS tanti constat fecisse ve-
 teres, ut ob certitudinem & demonstrationis
 ἀκριβείας solas eas μαθηματικάς. hoc est, disciplinas ap-
 pellarint, utpote in quibus & suos pueros (qui
 eam linguam, qua artes & disciplinæ tradebantur,
 domi à matribus discebant) diligenter ab ineunte
 statim ætate informari volebant, & his velut gra-
 dibus ad altiora Philosophiæ penetralia ascende-
 bant, quibus initiis, qui ad sublimiora præparati
 non erant, ii tanquam inepti, & inutiles auditores
 à sapientiæ magistris illud audire solebant Plato-
 nis ἀμαρτυρήσει μὴ εἰσὶν.

4.
Antiquitas
& dignitas
Physica.

Hac pulchrè
Ioan. Casus
in Comment.
in l. 8. Phys.
Arist. epist.
ad Lect.

PHYSICA in ipso statim Paradiso initium suum cœpit, uti primus generis humani sator, & propagator Adamus testatur: in huius enim conspectu cum Deus omnia animalium genera adduxisset, ipse, quia Physicæ cognitione a Deo erat adornatus, singulorum statim naturas perspiciebat, & pro earum varietate varia & diversa ipsis nomina imponebat. Ab Adamo Philosophia naturalis ad ejus posteros Judæos, à Judæis ad Ægyptios, ab Ægyptiis ad Græcos, à Græcis ad Latinos propagata fuit, & in omnes terrarum oras disseminata. Hinc Salomô, tam præstans solersq; naturæ explorator & interpretis fuit, ut de omnibus rebus, quæ totius universitatis ambitu continentur, sciënter & acutè differere potuerit. Et propterea Hierosolymas, quotidie ex remotissimis locis non modò magna gentium & populorum multitudo confluebat ad audiendam ipsius sapientiã; sed etiam ipsa Regina Sabæ, famæ ipsius celebritate sapientiæq; admiratione allecta fuit, ut longinquo itinere suscepto eum inviseret, & de rebus naturalibus præclarissimè differentem audiret. Si eiusdem utilitate spectemus, multo adhuc magis ipsius præstantia elucebit. Illa namq; pulcherrimum hoc, & amplissimum mundi opificium sibi contemplandum proponit, & ex naturali intuitu, & notitia paulatim nos quasi certis quibusdam gradib⁹ ad ipsius opificis Dei sapientiã, bonitatem, & potentiam infinitam considerandam cognoscendamq; deducit. Illa omnium corporum naturalium tam animatorum, quam inanimatorum, tam cœlestium quàm terrestrium naturas, causas, affectiones, vires, operationes & usus exponit, & describit. Illa artificiosam, & admirandam corporum superiorum cum inferioribus connexionem, harmoniam, & consensionem monstrat, & quomodo ex vario elementorum concursu tot diversæ & ferè infinitæ mixerum formæ

maioriantur & existant, edisserit. Quis nostrum (si quando in Physicorum naturæ opera rimantium scripta incidit) nõ experitur insigniter sæpe se commoveri? Quis inde, nisi plane ferreus, ad collaudandam sapientiam, potentiam, & bonitatem huius tanti Architecti non excitatur? Quis non tantarum rerum explicatione, quas alioqui, propter ignorantiam, ne attendimus quidem, obstupescit, in gratiarum actionem prorumpit? quanta hinc, quanta sit apud Deum moderatio, quantus ordo, eiusdem Dei opera & facta cernentes perspicimus. Vix ulla est vitæ benè beateq; degendæ ratio, vix ulla est ars vitæ humanæ necessaria etiã extra eas, quas verè liberales dicimus, cui nõ plurimum adjumenti conferat Physica. Hinc agricolæ noscunt tempora & loca seminibus apta; hinc paterfamilias futuram caritatem, ut de Thalete proditum est, providet: hinc nautæ ex flatu ventorum vario, ex gradine & nubibus aliisq; ejus generis signis tempestatem vel serenitatem prospiciunt: hinc omnium evidentissimè Medici fructum auferunt uberimum, cum ex Physicis medicina sua sumat principia: hinc etiam non parva sæpe commoditas ad Remp. & vitam civilem redundat. Plutarchus certè gravissimè censuit, eos homines esse perfectos, qui possunt τὴν πολιτικὴν ἰσχύα μιν εἶχει καὶ κατὰ τὴν φιλοσοφίαν. Plato beatas eas asserit esse Respub. quæ ab iis administrantur, qui student, ut quatenus tempora permittunt, & Remp. gerant, & Philosophiæ incumbant.

Herod. lib. x.
 Elian. lib.
 var. lect.

De edu. puer

ETHICA I. magnum adfert lumen studio poëseos & historiarum. Nam in ea theses, in poësi & historia hypotheses tractantur, & egregia virtutum ac vitiorum exempla, nec non illarum præmia, horum pœnæ proponuntur. Accedit quòd Poëtæ, Historici, aliiq; Scriptores multas suis scriptis morales insparserunt sententiâs, quæ sine principiis Ethicæ intel-

*Vbi Ethicus
definit, ibi
Iurisconsultus
incipit.*

intelligi non possunt. 2. Munit viam ad Jurisprudentiam. Nam sicut Medicus sua principia ex Physiologia desumit, ita Jurisconsulto moralis Philosophus fontes suarum legum suppeditat. Quid enim leges aliud sibi volunt, quam quod imperant virtutes, & prohibent vitia, ut propositis præmiis homines ad honestas actiones provocentur, & injectæ pœnæ metu, eorundem audacia coerceatur? 3. Nullus Theologus, atq; adeò nullus Christianus ejus subsidio carere potest. Est enim Methodus assequendi summum bonum: est disciplina nobis arma parans, quibus adversa naturæ, & fortunæ tela obtundere valemus: est medicina morborum animi, regula actionum, magistra virtutum, expultrix vitiorum. III. *Incunditatem* studii Philosophici docebis, 1. exemplo eorum qui postquam se semel illi penitus tradiderunt, neq; rei familiaris curam neq; honorum cupiditate, neq; corporearum voluptatum blandimentis ab eo avocari queunt. 2. Haud scio, an quicquam sit, quod majore titillatione honestissimæ voluptatis animum hominum afficere, majoremq; in admirationem abripere possit, scientia rerum huic studio subjectarum. IV. *Necessitatem* Philosophiæ dices constare ex eiusdem utilitatibus: in specie verò Philosophiæ naturalis necessitatem probabis hisce argumentis. I. Quia nemo potest librum naturæ in quo Deus sese hominibus naturaliter patefecit, rectè legere & intelligere, nisi qui Physicæ est peritus. Hæc enim sola mundum hunc visibilem, qui veluti naturæ liber est, contemplatur. 2. Quia nemo potest naturalem vel Dei, vel sui ipsius cognitionem sibi comparare, nisi in physicis est versatus, cum à cognitione vera creaturarum dependeat vera & naturalis cognitio Dei Creatoris, & nulla alia sit disciplina, quæ de homine, quatenus homo est, agat, præter solam Physiologiam. V. *Facilitatem* huius studii esse

esse vel hinc perspicuam dices: 1. quòd principia sapientiæ unicuiq; homini sint innata. 2. quia à doctissimis jam viris exculca est Philosophia, & dilucidè descripta.

EPILOGUS hortatorius repetet summam argumenta, & reprehēdet eos, qui cùm & temporis & pecuniæ etiam in res perniciosissimas sint profusissimi, hic de temporis jactura & sumptuū inutili profusione & magnitudine, quasi censorii quidam Catones, graviter conquerūtur: in litteras ac præceptores, si denarium quis impendat, talentum reputant: hic ponderant maurum ut aurum, at iidē in lanistas, sicas, cōvivia, canes, & si audire placet, luppas supra quam patitur patrimoniū, alioqui splendidissimum, sunt prodigi. O præclari vestrorum studiorum duces, monitores circumspecti, qui vos helluari, quàm philosophari malunt! Quin vos potius, quotquot adestis humaniorum litterarum cupidi adolescentes, cohortari non intermittim⁹, ut exemplo eorum, quos tota admirata est posteritas, institutoq; majorum huic vos omnium benefactorum matri Philosophiæ excolendos & sanandos detis, neq; vel insidiosis vos voluptatum illecebris, vel levissimorum imperitorumque hominum insulso iudicio, vel deniq; laboris fuga ab eadem vos abduci patiamini.

XI. DE NOTITIA SVI.

EXORDIUM *ab exemplo impiorum Christianorum Gentilium*: Admodum semper anxii ac solliciti fuēre Christiani omnes, qui hoc nomen pietate æquârunt, imò nationes quoque in cæcogentilitatis nubilo caligantes, ut sui notitiam adipiscerentur: illud enim sive Chilonis Spartani, sive Solonis Attici, γνῶθι σεαυτὸν, quod latinè est, nosce te, non Delphiæ duntaxat columnæ inscripserunt, sed ut cœlitus delapsam vocem summa

Vide R. D.
Martini del
Rio ora sex.
de notitia
sui.
Viridarium
Busai, &
orat. Anto-
ni delavati
de suis cogiti-

tionem Specu-
lum est vera
& summa
sapientia in-
strumētum,
quæ præstat
ut nos ipsos
cognosca-
mus.
Honestum
est quod
Deus præci-
pit.

veneratione coluerunt. Et quia speculi usus ad sui notitiam singularis est, ideò Socrates discipulis consulebat, ut se quotidie ad speculum ornarent, ea gratia, si formosi apparerēt, formam faciei pulchritudine morum vincerent; si deformes, labē hanc vultus noxamque animæ formositate abolerent. Nec minus acutè Maurorum acutissimus Avicenna, quibus os distortum esset, jubebat frequentius in speculum inspicere, ut oris ignominiam verborum honestate tegere niterentur.

PROPOSITIO: Ut igitur & nos notitiæ nostræ desiderium vehementius animo concipiamus, quanta sit notitiæ sui honestas, utilitas, & necessitas declarabo.

CONFIRMATIONIS I. *Locus ab honesto*: Quia planè necessaria futura mortalibus erat sui exacta cognitio. Deus humanæ salutis cupientissimus, nobis hanc scientiam nō uno duntaxat modo, aut sero tandem, sed ab ipso mundi exordio diversis modis inculcavit. Primū disertis verbis, cum apertè docuit Adamum quid esset, *pulvis*, inquit *es, in pulverem reverteris*. Secundò docuit nos idem rebus ipsis, quando Jeremiam duxit in domum figuli, & ei ostendit quo pacto figulus ex argilla generis omnis vasa formaret, frangeret, reficeret arbitrato suo. Tertiò arcanis quibusdam notis, cum Gen. 5. nomen masculi & fœminæ vocavit Adam, hoc est, hominem: tunc enim communi hoc nomine indicavit utriq; quid essent, & præceptum hoc, noscete ipsum, eis promulgavit.

Optimo jure & prudenter Deus initio mundi à viliori potius parte, materia corporis, quàm à nobiliore, quæ est anima, utriusque sexui commune hoc nomen desumpsit: quia id, & Deo gloriosius; & homini utilius fuit. Deo id gloriosius fuit, quia ut magnorum Regum potentia tum maximè prædicatur, quando ex minimis maximam, & ex vilissi-

vilissimis nobilissima efficiunt, quando (ut Anna prophetavit) *de pulvere suscitant egenum, & de ster-* *1. Reg. 2, 8.*
core pauperum elevant: Sic Deo placuit lutum istud non elementis modò, sed & sideribus & orbibus cœlestibus præferre, cunctis etiam viventibus corporeis creaturis præficere, ut sic magnanimitatem, beneficentiam, sapientiam, omnipotentiamque suam cunctis propalaret. Idem homini utilissimum fuit, quia non obscurum periculum superbiæ huic luto imminebat, quandoque naturæ ac cõditionis suæ oblivione rangeretur; ab hoc eum periculo Deus eripuit, ipsa nominis Adam impositione. Semper, ut verè Divus prodidit Basilii, nobis quod sumus ante oculus positum est, non possumus oblivisci materiæ nostræ, nisi moriamur: nec enim prius à terra recedimus, atq; cum in terram redimus. Ex terra creati, in terra nati, & educati, super terram gradimur, stamus, sedemus, procumbimus; quidquid fermè gerimus in terra, vel super terram gerimus. Ut igitur sicut oculis, sic etiam cogitationi terræ memoriã continuò ingereret Deus nos Adam vocavit, eò quòd nos de limo terræ formarat, non de quavis terra, neque de terra, quæ foret arida & sterilis; sed de succulenta & pingui, quam Hæbræi Adama vocant, nos lutum, humum, argillam. Igitur cum Deus homini nomen istud imposuit, non aliud egit, quàm si dixisset apertius, cognosce te ipsum ô Adam, memero quid sis: vocaris Adam, es lutum: diceris Adam quia es Adam: diceris homo, quoniam es humus. Nomen inde tibi consultò, quod te tui non sinat oblivisci. Terra gerula tui, te nominis quod geris; te nomen vicissim terræ, quam calcas admonebit; ac nomen & terra simulambo te ad omnem humanitatem atq; humilitatem revocabunt.

*Homil. II.
in Exam.*

CONFIRMATIONIS II. *Locus à variis huius notitia commodis.* I. Notitia sui est gradus ad notitiam *Sapientia*
Sapientissimi

C 5

Dei:

*ma duo
præcipua
sunt partes.*

*Eccæ quor
bona parit,
unied noti-
tia sui.*

Dei: ad cognitionem, inquam, Dei per cognitio-
nem nostri ascēditur. Nam qui se novit creaturam,
nescire nequit aliquem esse Creatorem: qui se scit
feruum, ignorare non potest habere se dominum:
qui novit se aliquando non fuisse, hunc non latet
esse alium, per quem factus, ut qui non erat existe-
ret: qui callet se propriis viribus subsistere non
posse, non potest non suspicere alium, à quo con-
servatur: hinc timor, hinc amor, hinc fides, spes
ceteræ virtutes ad unum. Ideo D. Francisc^s (quàm
indiligēs mundanæ & brevis, tam studiosus divi-
næ & æternæ sapientiæ) hoc unum solidæ noctis
oratione à Deo postulavit, notitiam sui Deique:
Nōrim me, norim te Domine.

2. Cognitio nostri est signum in corda nostra
Christum sibi adventu suo hospitem delegisse. So-
lis in nostro Orizōte præsentiam licet avium can-
tillantium lætitia, & quidem risus, & amœnitās
plantarum omniū, hominum etiam ad suam quis-
que properantium functionem alacritas declarēt,
tamen hæc omnia consecraria quædam sunt effe-
ctus præcipui, & per eum demonstrationes, adve-
nisse nobis solis exortum, cujus adversus præcipu-
us effectus est ipsa diei lux exoriens, & omnia pul-
sis tenebris lætitia perfundens. Eodem modo ve-
rum justitiæ solem in corda nostra se insinuas-
se, percipimus quidem ex promptiore divinorum
præceptorum obsequela, ex perseverantia & forti-
tudine in iis ambulandi, ex deterfione lepræ spiri-
tualis, ac similibus effectis pœnitentiæ: sed hi o-
mnes inde nascuntur, quòd jam pulsa sit mentis
nostræ cæcitas, & per præseuriam solis justitiæ
Christi Jesu ex cæcis facti simus videntes, eò quòd
qui nos ipsos ignorabamus, jam nos ipsos, ideo &
Deum quoque videre, hoc est nosse cœperimus.

3. Ex cognitione sui nascitur humilitas, radius &
mater aliarum virtutum. Hæc omnium bonorum
& im-

& imprimis totius sapiētiæ homini causa est, quia
 iustum, bonum, felicem facit, quia Deum docet
 colere, & hominem cuncta perducere ad eum fi-
 nem, ad quem à Deo creati sumus. Ideo tam fre-
 quenter Spiritus sanctus in divinis codicibus ori-
 ginem nostram nobis inculcat. Ipsi Adamo Deus
 dixit ore proprio: *Pulvis, es & in pulverem revertere-* *Gen. 3.*
ris. Per os autem Prophetarum frequentissimè, ut
 per Davidem: *Sciunt gentes quoniam homines sunt.* *Psalms. 9.*
 Per Isaiam se vocat *figulum & plasten*, hominem ve- *Esai. 45.*
 rò vocat *lutum & testam de samy's terra.* Per Jeremi-
 am clamat: *Sicut lutum in manu figuli: sic vos in manu* *Ierem. 18.*
mea. Et per Apostolicam rursus tubam: *Figulum* *Rom. 9.*
luti habere potestatem ex eadem massa facere vas aliud
in honorem, aliud in ignominiam; nec figmentum ei,
qui se finxit, posse dicere, cur me sic finxisti? Superbiam
 rerundit verbi malleo sapientia Syracidæ: *Quid* *Eccl. 10.*
superbis terra & cinis? Hac consideratione se com- *Gen. 18.*
 pescebat magnus credentium pater, & Abraham.
Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.
 Hoc libamine Deum David placabar: *Recordatus* *Pf. 102.*
est quoniam pulvis sumus: homo sicut scenum dies eius:
tanquam flos agri sic effloret. Et eo vetustior Iobus:
Memento quaso quòd sicut lutum feceris me, & in pul- *Iob. 10. id est*
verem reduces me. Igitur (ò homo) si attenderes *ex argilla*
 quid sit homo, non facile superbires. Cùm in- *concreta*
 ciderit tibi tumor superbiæ (sic D. Basilus mo- *materia*
 ner.) mox incideretiam tibi tuæ creationis re- *corpus plas-*
 cordatio, quòd de limo terræ sis creatus, & tu- *taueris*
 mor dissipabitur, nasceatur tui contemptus & di- *memm. Ho-*
 splicentia. Si tibi displices, nec superbire licebit, *mil. 11.*
 nec impatientia efferaberis, nec cura erit lascivire;
 flere potius voles, & multa perpeti, & de pœniten-
 tia seridè cogitabis. Quomodo sibi placeat, qui
 se lutum esse reputet? Jactas nobilitatem? non tuâ
 jactas. Sed quid ista nobilitas? revoca primam
 originem, ex luto illa prodiit. Tumes propter
 divi-

divitias? quid illæ nisi lutum, quod contra te densum nimis aggregas? Animos facit pulchritudo, aut robur corporis? illud etiam luto vilius fœdusque futurū, cum in cadaver vertetur. Deniq; quidquid jactas, id totum coram incero iudice Deo sordidum est ac cænosum. Tu ex elementorum immo & spurcissimo creatum te scito: vinceris ab aqua pelluciditate; ab aëre levitate; ab igne activitate; à plantis plerisque colore, odore, & vi medica; ab arboribus altitudine, roboreque; ab apro auditu, à vulture olfactu; ab aranea tactu; à lynce visu; à cervo velocitate; à cane gratitudine; à vulpe vafricie; ab equo robore; ab elephanto corporis mole; à leone animis; à cæteris brutis aliâ atque aliâ dote; denique quod nullum ex corporeis rebus creatum aliud Deo ingratum, invisum, peccatis obnoxium, nullum tot cupiditatibus vagum, tot erroribus illaqueatum, tot periculis expositum, tot terroribus trepidum, tot suspitionibus anxium, tot necessitatibus ærumosum.

Demitte igitur oculos (ô Adam) non in pedes (sic tamen superbiam pavo ponit) sed infra pedū plantas. Hoc est, quod calcas. O quàm hæc utilis meditarior ad mansuetudinem? quantas patientiæ vires tribuit? qualis ad lenitatem & injuriæ condonationem persuasio est? Quid enim est, ô lutum, quod te exasperavit? Suspicio, te contemni? contemnes suspicionem, si lutum esse te meminervis. Dixit quis contra te aliquid acerbius? quid dicere potuit, quod cœni, quod luti dedeceat viliratem? verbera verbis addidit? rectè: censuit humum subigendam. Spiritualem fullonem dilige; subigendo nitelam tibi conciliavit &, ne disflueret, fragili luto soliditatem attulit. Verum nec vulnera defuere ergone memoriam rerines injuriæ acceptæ, vile cœnum? Vide quanto deterior sis levicula flamma: hæc nec vulnere se patitur dissipari; quan-

ri, quanto deterior sis aëre, recolligit se, & confestim coalescit; quanto deterior sis aqua, sulcatur à navi rostrata, sed sulcum fluctu brevi momento confundit. Sola tellus aratro profcissa, liram conservat, sed ex eadem lira fructum progerminat: tu tellure improbior, servas in animo vestigia sectionis, & insuper semen ipsum patientiæ & benè merendi præfocas, daret injuria illa messem vberem, nisi tu frugiperda salix delirares: sævit in te, ô terra, qui te læsit; ignosce, & in illum sis beneficus, metes cū uberiore gaudio, & lætitia securiore.

Ad hæc quo (quæso) pacto materiæ suæ gnarus & memor, illicius carnis se patietur abduci, & mēbris luxuriantibus habenas audebit laxare? nonne cogitabit, quò feror? quid ego? terra; quid illa? cœnum. Egone, ut sus immundus me dem in volutabrum luti? egone ut cœnum amplexer? non faciam. Scio cœnum istud, si abstineam, in cœlum transferbitur: scio, si non abstineo, huic cœno, præter vermes & putredinem, ipsum etiam infernum substernendum. Potius obdurabo, & terram istam pœnitentiæ operibus subigam. Dabit Deus victoriam conanti vincere, qui dedit ut velis resistere. Ex hac continentia & sufferentia gignetur spes, quæ non confundit, & cum spe nascetur prima pœnitentiæ filia, Confessio, & soror ejus gemella Dolor de peccatis. Isti fructus nascuntur ex confusione, quos suffundit proba sui cognitio. Nam qui se penitus novit, vider peccatorū suorū multitudinem & sceditatem, ideo cum publicano non audet oculos in cœlum sustollere, ideo fundit oculis & corde fluentia lachrymarum.

III. CONFIRMATIONIS *locus à necessario.* Notitia sui ad salutem est necessaria. Nam S. Bernardus *Ser. 27. in Cant.* scribit: neminem, qui ratione jam matura præditus sit, sine cognitione sui salvari posse, rationemque reddit, quia de cognitione sui mater salutis
hy-

Gen. 28.

humilitas nascitur, & sanctus timor Domini, qui sicut est initium sapientiæ, sic etiam est initium salutis. Quæso, salutarine potest aliquis, nisi Deus in illo habitet, & ipse in Deo? aut Deum amare quisquam potest, qui Deum non norit? nulla certè ignoti cupido est. Sed Deum nemo novit, nisi se norit. Sic notitia sui, salutis principium est, quemadmodum salutis complementum est amor Dei: amoris quoque Dei principium est notitia sui, eò quod amor Dei nascitur ex notitia Dei, & notitia Dei ex notitia sui. Physici creaturarum rerum ascensiones quasdam constituunt, non absimiles scælæ, quam in somnis Patriarcha Iacob contuitus. Hanc creaturarum scælam si quis hominum meditabundus parerit conscendere, in primo gradu reperiet res corporeas duntaxat existentes, & sola præditas essentia: ab his se differre statim videt, quia videt vita motuq; proprio seu innato illa carere. Mox ascendit ad ea, quæ & sunt & vivunt: post in tertio gradu reperit genera varia vitæ, motu locali, & sensu præditorum. Quartus gradus homini cum Angelo communis est, quia homo non solum est, vivit, sentitque; sed præterea intelligit, ratiocinatur, providet, sapit, & liberè vult aut non vult. Quæ cum omnia sibi, inesse animadvertit homo, sicque se noverit in summo scælæ bacillo constitutum, simul videt se & alias creaturas nihil habere, quod non à natura superiore & excellentiore Deo Opr. Max. quem in supremo scælæ suggestu reperit, acceperit. Tali gradatione per hanc scælam ex sui cognitione homo ad Dei notitiam, ex Dei cognitione ad Dei amorem, ex Dei amore ad æternam beatitudinem pervenit. Vnde consequitur, hanc duntaxat scientiam homini necessariam esse: cætera pleraque, quantumvis utilia, tamè (res fidei continentur in Dei cognitione) licere nobis ignorare: seipsum nescire, id vero nulli permissum

missum esse, qui saluus esse velit. Modum viamq; *Scrm. 36.*
 sciendi S. Bernardus triplici termino definit, scire *in Cant.*
 quo ordine, quo studio, quo fine quodque scire o-
 porteat. Ordinem in eo ponit, ut sciamus, id nobis
 prius discendum, quod maturius sit ad salutem;
 nihil autem maturius est ad salutem cognitione
 sui, prima ergo discenda ordine. Finem congruum
 ait ut non ad curiositatem, ad quæstum, ad vanam
 gloriam; sed ad Dei honorem, & proximi utilita-
 tem discamus: quod nemo facere videtur, nisi qui
 vacat sui cognitioni, quia dum se cognoscit, De-
 um cognoscit, & ideo etiam Deum amat: & quia
 Deum amat, etiam proximum diligit: & proinde
 ad Dei gloriam & proximi emolumentum suam
 scientiam dirigit. Studium D. Bernardus pro cona-
 tu posuit, & studii modum esse vult, ut in id incū-
 bamus vehementius, quod charitatem inflamat
 ardentius: nihil autē illi flammæ ardentiores sub-
 jicit, quàm clara Dei cognitio, quæ clarior futura,
 quo se ipsum quis clarius cognoverit: hoc ergo
 studio nobis scientiæ quærendæ, ut plus operæ &
 conatus nostræ cognitioni, quàm rebus aliis im-
 pendamus. Vnde illud necessaridè consequitur,
 modum viamque sciendi perfectissimam esse, sei-
 ipsum quàm perfectissimè nosse.

Sunt autē in hac cognitione sui scopuli duo vi-
 tandi, naufragiis nobiles. Prior est, aliena cū pro-
 priis confundere; posterior, nos ipsos à rebus no-
 stris non distinguere. De priore scribit B. Nyssen-
 us, cur, ut multas virtutes, quas possumus non
 acquiramus, & quas acquisivimus facilè perdamus,
 unam ac potissimam esse causam, quia pleriq; ne-
 scim⁹ à nostris aliena secernere ac dijudicare. Glo-
 riam, opes, nobilitatem, honores, amicos, no-
 stra esse ducimus, eò quòd nobis illa arridere &
 aesse conspiciamus: fallimur tamen, magnoperè
 fallimur, quia non sunt nostra fluxa illa & fragilia,
 quæ

1.

2.

3.

quæ levis casus aufert in vitis; sit tamen, uti hoc errore decepti, alienorum diligentes, nostra negligamus, & idè utrorumque jacturam facimus: alienorum, quia cum nostra non essent, illa non potuimus retinere: nostrorum, quia quasi non nostra retinere parvi pendimus. Cum igitur externa omnia aliena sint, non tua; cum juberis te nosse, non aliena, sed tua nosse juberis, corpus tuum & animam tuam. D. Basilius, Nysseni frater, vult te non solum inter tua & aliena, sed inter te etiam, & tua distinguere, asserens eum, qui se totum impendit cognitioni (externi hominis) corporis & membrorum, operam ponere non in cognitione sui, sed rerum suarum. Vnde & illud statuit, cum jubemur nosse nos ipsos, hoc præceptum non tam ad corporis nostri, quam ad animæ cognitionem referendum.

IV. *Locus ab incommodis contrarij, vel ignorantia sui.*

Psal. 48.

Ab hac verè nata fuit generis humani calamitas omnis & ruina. David in oda duodequingagesima cecinit: *Homo cum in honore esset non intellexit, ideo comparatus est jumentis insipientibus.* Idè homo omni exutus sapientia, summa dignitate decidit, quia seipsum non cognovit. Sola nostri ignorantia nos jumentis similes reddit; aliarum rerum ignorantia nos similes facit indoctoribus, sed hominibus tamen. Sola sui ignorantia nomen cæcitatatis meretur, cæterarum rerum nescientia cæcitas non est, sed visus quædam imbellicitas, à se remota non cernere defectus est, & infirmitas ejus qua videmus potestatis; sed ne proxima quidem, vel nos ipsos, atque nec nasum videre suum, id jam est oculis orbatum esse. Cæcus igitur est animus, non qui alia à se; sed qui seipsum non cognoscit. Pessima hæc cæcitas duplex est: una eorum, qui cæcos se esse non nesciunt, quorum non difficilis est curatio; alia eorum, qui se videntes autumant,

cum

Jean. 59.

cum sint cæci, (ut ii, quos fumosa & caliginosa
 philautia exoculavit) quorum fermè insanabi-
 lis est ægritudo. Priores similes sunt cæco, quem
 Christus sanavit, oculis ejus illinens sputum lute-
 mistum, hoc est, ante oculos ei objiciens animæ &
 corporis cognitionem. Posteriores sunt similes
 cæcis Pharisæis, qui ab animarum archiatro Iesu
 sanati non fuere; quoniam se cæcos esse non cre-
 diderunt. Qui se nescit ægrum, medicinam respu-
 it, hoc ipso oppressus morbo graviore, quod sani-
 tatem falsò præsumit; qualis ille, qui sui ignarus,
dives sum, aiebat: & nullius egeo. & mox audivit, in Apoc. 3.
verò pauper es, & miserabilis, & cæcus, & nudus.

Quot in discendo progressus nullos faciunt, quia
 se doctos putant? quot manent maculosi vitiis, irri-
 sores, detractores, cerebrati, cervicosi, suæ phan-
 tasiæ & voluntati affixi; ut aliorum contempto-
 res, sic admiratores sui, non alia magis ex causa,
 nisi quod eorum vitia quam in aliorum incurrunt
 ad spectum, tam ipsorum fugiunt cæcitatem: unde
 se putant cuncta pervidere, sed tamen quid manti-
 cæ sit in tergo non vident.

Sanarant cæcum natum Christus, qui se cæcum
 profitebatur, & venisse se in hunc mundum dicebat
 Christus, in judicium, ut qui non vident, videant, ut
 qui morbum agnoscunt suum, sanentur: addidit,
 & qui vident, cæci fiant, hoc est, ut qui se putant vi-
 dere, & medicum non requirunt, magis in hac cæ-
 citate confirmantur. Pharisæi probè intelligentes,
 se his verbis cæcitatæ animi notari, interrogabant,
 num ipsos esse cæcos censeret. Respondit Domi-
 nus: Si cæci essetis (iudicio vestro) non haberetis pec-
 catum, liberaremini ab hac miseria, peccatū agni-
 tum & confessum à vobis auferrem: si vos sciretis
 esse ægros, ad medicum properaretis: si vos crede-
 retis esse peccatores, ad Agnū, qui tollit peccata mū-
 di, festinaretis. Nunc verò creditis, & dicitis in cor-
*Habui pō-
 nunt dicere
 pro credere.*

Pars II.

D

dibus

dibus vestris, *quia videmus*, cæci non sumus, *peccatum vestrum* non solum apud vos est, *sed manet*. cæcitas ista, superbiæ vestræ digna merces, non tolleretur, non delebitur, non remitteretur; sed inhaerebit, infigetur profundius, & penitus inolefcet.

Paulus ex caco factus videns. Iudas ex videte ex ocula.

Gen. 11. lumen ortu.

Iudas vela men inditu.

Dan. 4.

Gen. 2.

Isa. 4.

Luc. 10.

Exempla punita huius ignoratiae.

Li. 4. de diis & factis Soc.

Non noverat se rex Nebuchodonosor, & solio deturbatur, humana etiam facie ab hominum consortio exturbatur. Non noverat se Protoplastus, & Paradiso voluptatis cum illice uxore expellitur. Non nôrat se Lucifer, & de summo cæli in tartari profundum præcipitatur.

Socraticus Xenophon, dicta præceptoris celebrans, scribit, quemadmodum homines propter cognitionem sui multorum bonorum sibi ac aliis auctores esse possunt, ita propter ignorationem sui multorum malorum aliis, sibi que causam fieri: & qui se ignorant, neque ad regimen sui, neque ad familiæ aut Reipubl. gubernationem idoneos esse. Plato in Philebo hanc ignorantiam genus improbitatis nominat universæ: in Amoris dicit, nosse se ipsum, esse absolute sapere; si ignorare esse desipere, & ab hoc præcepto: *Noscote ipsum*, omnem sapientiam & justitiam hujus vitæ dependere: in Alcibiade priore docet, nec prudentem, nec bonum, nec felicem esse posse, qui se ipsum non probe nôrit. Et in Charmide, sine sui notitia non posse quemquam esse temperantem.

Serm. de gradibus superbia.

Serm. de obedientia par. & sap. & ser. 28. in Cant.

S. Bernardus aliquando demonstrat omnem inquietis & perturbationis causam nobis esse, quod curiosius alienis negotiis nos misceamus: hoc autem conringere, qui nostræ cognitioni non satis vacamus. Si te vigilanter, ait, homo attendis, mirum est, si ad aliud unquam intendas. Aliquando docet ex hac ignoratione Dei contemptum, ex hoc contemptu salutis nostræ negligentiam, ex hac denique universæ malitiæ venire consummationem, quæ

quæ est desperatio, & hæc proximum inferno præcipitium.

EPILOGUS constabit Paranesi ad eas virtutes quæ ex notitia nostri proficiuntur. Si magnum submissionis animi fuit adiumentum Alexandro Regi Macedonum ægritudo, & sanguis ex vulnere profluens; si ejus patri Philippo quotidiana mortalitatis ante lucem admonitio; si Agathocli Syracusano Regi abacus fictilium testarum, propterea, quod illi Macedones monerentur se homines esse; hic verò quod figulo parente natus esset: quanto magis nos, qui scimus nos & à figulo factos, & ab eodem semper frangi faciles, & ex luto esse fabricatos, summo studio humilitatem, patientiam, continentiam consecrari decebit?

XII. DE EXCELLENTIA, ET DIGNITATE HOMINIS ANTE LAPSUM.

EXORDIUM à dictis infidelium & S. Scriptura de hominis dignitate. Summum planè fuit omnium antiquorum fidelium infideliumque studium exquirendi naturæ humanæ dotes planè admirandas. Hebræi dixerunt, quidquid in reliquis creaturis desideres, id uno in homine reperiri. Propterea Græci hominem *μικρόκοσμον* vocârunt: Pythagoras mensuram rerum cæterarum: Aegyptii dixerè quendam paruum & terrenum esse Deum: Persarum Magi rerum omnium vinculum esse, mundi; copulam & hymenæum: Mercurius Trismegistus, ingens esse miraculum: Cicero, cum diis homini esse consociationem, cognationem, stirpem, familiamque. Tam præclare locuti sunt de hominis dignitate cæci illi & infideles. Sed longè magnificentius S. Scriptura; aliquando dicit creatum hominem ad Dei similitudinem, ac imaginè, aliquando illum paulò minorem esse Angelis, aliquando etiam Deum nuncupat. S. Gregorius

Consule Picæ
Mirandulâ
orat. de dignitate hominis, &
R. P. Martinum del Rio
orat. sex. de notitia sui, & Anton. Possevinû
lib. 1. Bibliotheca selecta
c. 1.

Psal. 81.
Ioan.
Lib. de a-

*dific. homi-
nis.*

Nyssenius perpendit Deum in cæterarum rerum creatione unico usum verbulo, *fiat*: sed in homine creando præcessisse deliberationem accuratam, *faciamus hominem*, & materiæ præparationem, dū Deus lutum seligit, capit, effingit; & finem creationis nobilissimum Deo propositum, ut homo cunctis animantibus præesset; & exemplar perfectissimum adhiberetur, ad quod homo formaretur, ipsius Dei imaginem ac similitudinem.

Tanta molis erat humanam condere gentem.

Quid mirum? maximum miraculum erat edendum, admirandorum omnium mirificissimum erat creandum. Quare Propheta David Psalmo octavo acturus de ejus creatione & restauratione, hymnum orditur ab admiratione: *Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra.* deinde subdit, tanquam causam præcipuam, cur adeò sit Dei nomen universæ terræ admirabile: *Quid est homo quod memor es ejus, aut filius hominis, quoniam visitas eum. Minuisti eum paulò minus ab Angelis, gloria & honore coronasti eum: & constituisti eum super opera manuum tuarum.* Hujus verò beneficii cōsideratione obstupescens, iisdem verbis odam concludit, quibus inchoarat: *Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra.*

PROPOSITIO: Quemadmodum autem qui præclari & magnifici alicujus ædificii pulchritudinem penitus cognoscere cupiunt, non satis sibi esse ducunt, illud uno tantum aspectu quasi pertransennam contemplari, sed singulas etiam sibi partes accuratè perlustrandas, ac seorsim considerandas putant: ita ut quanta sit divini huius animalis præstantia, & pulchritudo intelligamus, & animos nostros nostri cognitione pascamus, in priore hujus orationis parte præcipuas hominis partes paulisper excutiemus, ac primò quidè corpus,

pus, vas, & domicilium ejus, præcipuorumq; hujus membrorum utilitates & habitus explicabimus: post de animæ dignitate ea quæ ad rem facere videbuntur, strictim dicemus.

CONFIRMATIONIS prior pars, de mirifica corporis humani structura. Principio magnus ille hujus universitatis parens & opifex Deus, machinando ad imaginis suæ formam homini, antè providit, quæ ad vivendum necessaria essent, quam ipsam vitam infunderet. Solidamenta enim corporis, quæ ossa dicuntur, invicem nervis alligavit & construxit, ut mens iis minimo nutu totius corporis molem temperaret, ac flecteret: ut autem solida ossa conclusa regerentur, ea visceribus operuit, & visceribus venas, quasi rivos per omne corpus divisos, admiscuit, per quas discurrens humor, & sanguis universa membra succis vitalibus irrigaret.

A deò elegantem fecit seriem, & ordinem membrorum, ut pulchritudo corporis hoc ipso mirificè moveat oculos & delectet, quod inter se omnes partes cum quodam lepore consentiunt: in summa enim constructionis ejus caput collocavit, in quo non modò sensuum omnium vires, sed regimen etiam totius hominis ratio & mens lucis divinæ particeps continetur. Quia nuditas capiti non congruebat, illud pilo eleganter contexuit, & quasi summum ædificii culmè exornavit. Frons per circuitum vallata, & temporibus affusa; sic ante aures capilli, & earum summæ partes in coronæ modum einctæ, & occipitium omne contextum, speciem miri decoris ostendat.

Supra omnia mira mirabile est, tantam in tanta hominum copia esse vultuum diversitatè. Quis enim non vidès formas in tot millibus hominum discrepantes, & nusquam per omnia convenientes, hoc opus non admireretur? Et quis nescit sin-

De corporis humani fabrica se ipsè runt Patres: Lactant. (de opificio Dei) Nyssenius. Nemesius. Meletius. Theodoretus, & uberrimè Theophilus Protospatarius. Medicorū filij vel ex uno Galeno de usu partium docent singulorum membrorū aptitudinem, officia, connexiones, & harmoniã ineffabilem esse.

gulari Dei providentiæ hoc esse imputandum? Si enim eundem perpetuò characterem servarent, quanta omnium rerum confusio sequeretur? quanta ignorantia homines occuparet? dum neq; domesticum, neque alienum cognoscerent, neque hostem & malum ab amico & bono discernent, nemo legitimas nuptias videret, nemo certos liberos inspiceret, & nihil obstaret, quo minus quis fororibus aut matribus cõsuesceret, aut prædaretur, aut in propatulo injuriam irrogaret, si solum in præsens effugeret, etenim postea cõspectus nõ agnosceretur.

Cum statuisset Deus ex omnibus animalibus solum hominem facere cælestem, cætera universa terrena, hunc ad cæli contemplationem rigidum erexit, bipedemq; constituit, ut eadem spectaret, unde illi origo est; illa verò depressit ad terram, ut quia nullahis immortalitatis expectatio est, toto corpore in humum projecta, ventri pabuloq; serviret. Solum, inquam, hominem recto statu, ore sublimi, ad cæli, quasi cognationis, aspectum excitavit, ut Deum, cujus illic sedes est, quem oculis non potest, animo contemplaretur, ut erecto in cælum corpore, contemptis humilioribus ac perituris rebus, ad quas reliquas animantes abjecit, altiora, nec ullis mutationibus obnoxia investigaret: non (quod Anaxagoras putavit) ut solem & cælum potius, quàm cælata intueretur, ut hoc pulcherrimum opus, intermicantibus astrorum luminibus tanquam floribus adornatum potius, quàm picta, & gemmis distincta miraretur; sed ut artificem solis & cæli, Deum pura & integra mente coleret, & tandem ad ipsam mundi arcem perveniret.

Adhæc, quoniam nos ad cognitionem & scientiam sensuum ministerio pervenire voluit, eos ut satellites, interpretes, ac nuntios rerum in capite, tan-

tanquam in arce, mirificè ad usus necessarios & fecit & collocavit, ut *oculi* tanquam speculatores altissimo loco res ex coloribus in luce constitutas conspicerent; *aures* proximè sonum, qui natura in sublime fertur, reciperent; *nares* odorum, qui etiam ad superiora feruntur, iudices essent; *lingua* gustans de succis, totaque *cutis* de rebus tactum moventibus iudicaret.

Oculorum orbis, gemmarum similitudinem referentes, ab ea parte, qua videndum fuit, membranis tenuissimis & perlucentibus vestivit ac sepsit, ut imagines rerum contrapositarum tanquam in speculo refulgentes ad sensum intimum penetrarent: ut autem munitiores essent ab injuria, eos ciliorum tegminibus occultuit: nam ipsæ *palpebræ*, pilis in ordine stantibus vallatæ, septum oculis decentissimum præbent. Quid ipsa *superciliorum* fastigia pilis brevibus adornata? Nonne quasi aggeribus, & munimentum oculis, ne quid supernè incidat, & speciem simul præstant? Ex quorum confinio *Nasus* exoriens, & veluti æquali projectus jugo, præter id quòd spiritum ducit, odorem capit, & cerebrum purgat, etiam utramq; aciem simul & discernit, & munit, atq; ad eò ita collocatus est; ut quasi murus oculis interjectus esse videatur. Inferius quoque *genarum* non deformis tumor, in similitudinem collium leniter exurgens ab omni parte oculos efficit tutiores. *Nasi* verò *cavernas* Deus tam mirabili, tam divina ratione molitus est, ut hiatus earum oris speciem deformare non queant; quod erat plane futurum, si simplex foramen pateret. At id velut pariete per medium ducto intersepsit atque divisit, fecitque ipsa duplicitate pulcherrimum. Et ut *pedes* duos, & *manus* duæ, non modò ad utilitatem aliquam usumque vel gradiendi, vel faciendi, valent; sed & habitum decoremque admirabilem conferunt; sic & in ca-

pite, quod totius divini operis quasi culmen est, & auditus in duas aures, & visus in duas acies, & odoratio in duas nares à summo artifice divisa est, quia *cerebrum* (in quo sentiendi ratio est) quamvis sit unum, tamen in duas partes membrana interveniente, discretum est: imò etiam *cor*, quod sapientiae domicilium videtur, licet sit unum; duos tamen intrinsecos sinus habet, quibus fontes vivi sanguinis continentur, septo intercedente divisi.

Linguam parens ille & auctor rerum Deus *palati* concavo, tanquam testudine texit, eamque *dentium*, ordine sepiens, quasi muro circumvallavit, & soli omnium animantium homini, ut rationis doctrinaeque capaci, loquendi atq; orationis indulget munus, ut inter se colloqui, & sui ipsorum cogitata communicare, & ea quae vitae suae necessaria vicissim tum rogare, tum rogati suppeditare possint. Solus homo unico *lingua* plectro (cui *palatum*, *dentes*, *labia*, *fauces*, cum suis & *arteria* musculis tanquam satellites, serviunt) omnes litterarum, syllabarum, ac vocum differentias, omnes linguarum peculiare hiatus, stridores, ac sibila, omnes musices harmonias, effingit ac reddit in diversarum gentium compluribus linguis. *Lingua* ad bellum tuba est, aut cornu, & totas regiones prius tranquillitas ad arma concitat, eadem receptui canit, & instructas acies ac sanguinem sitientes arma deponere cogit; ad hilaritatem & tibia est, cum vult, lugubre canit; conciliat foedera Principum, & conciliata dirimit, conglutinat amicitias, & conglutinatas dissolvit; eadem Dei laudes plena hilaritatis oratione refert; ejusdem auxilium implorat, moerentes consolatur, afflictos recreat, jacentes erigit, languentes stimulat, vigilantes inflammat, &c.

Omitto, quam decenter Deus *gingivis* mollibus, ac formosis *labiorum* valuis *dentes* honestavit; praetermitto, quam clementer à *genis mentum* sit deductum,

Stum, quàm rigidum ac teres *collum*, *scapulas* velut mollibus *jugis* à *cervice* demissas, valida & substructa nervis, ad fortitudinem *brachia*, insignibus toris extentum *lacertorum* ingens robur, utilem ac decentem flexuram *cubitorum*. Nihil dicam de *je-core*, de *corde*, de *cerebro*, de *manibus* rationis ac sapientiae ministris, nihil de *pectoris* sublimi & exposita oculis latitudine, nihil de artificioso receptaculo ciborum, nihil de intestinorum multiplicibus spiris ac longitudine in se convoluta. De membris ad propagandam successionem inexcogitabili ratione proculis dicere super sedeo, quæ merito ab oculis relegata sunt, & in operto latent. Vt enim in ædificiis architecti avertunt ab oculis naribusque dominorum ea, quæ profuentia necessario terti aliquid essent habitura; sic Deus summus rerum architectus formam nostram, reliquamque figuram, in qua esset honestatis species, campofuit in promptu; quæ partes autem corporis ad naturæ necessitatem date, ad spectum essent deformem habituræ atque turpem, eas contextas atque abditas esse voluit. *Cic. 2. de offic.*

CONFIRMATIONIS posterior pars de anima humana, cujus præcipue gratia homo aliqua ratione cum Angelis & Deo potest comparari. Deo semper est omnino inferior, Angelis nonnulla ex parte superior aliquando. Minor est quam Angeli, quia hi post brevissimum mox beatifica visione donati sunt, quæ homini ad longum tempus dilata est: & licet non Angelicam, sed humanam naturam Deus assumpsit, homines ab Angelis, non Angeli ab hominibus judicabuntur. Imago & similitudo Dei est in homine, tum quo ad essentiam, & alia; tum quoad hæc tria attributa beatitudinem, dominium rerum, & omnipotentiam.

Principio nihil est beatius Deo: at Deus contulerat homini omnem beatitudinem, quæ in hac

De parte omnium vilissima, quæ nos in terra effudit quæ natura operuit.

Quam Hebraei turpitudinem vocant Ephelus Soranus, potuit nec brevem nec inanem librum conscribere.

Vt Deus unus essentia trinus personis: sic anima una tres habet potentias, intellectum, voluntatem & memoriam.

Vt Deus est immortalis, indivisibilis, & expers quantitatis; sic & anima.

vita via potest à peregrinantibus optari. Nam nō contentus dare quæcunq; mera & pura postulabat natura, integritatē naturæ superaddidit, ne homo ea careret perfectione, qua & appetitus non difficulter à ratione, sicut equus fræno circumageretur, & ratio ipsi Deo (primo principio ac ultimo fini naturali) subjiceretur: nec hoc contentus, addidit justitiam originalem, quæ rectitudinē supernaturalem adjungebat, & subordinationem hominis ad Deum (ut principium ac finem ejus supernaturalem) & sic appetitum rationi, ac rationem Deo subdebat, ut si homo peccare noller, illa rectitudo nunquam reflecti, aut incurvari posset. Atq; hoc est quod dici solet, hominem creatum in statu innocentia, & in eo statu eam possedisse beatitudinem, quæ poterat ab homine obtineri. Si locū domicilii consideremus, erat illi pro domo Paradisus voluptatis; si alimenta, creaturarum quandam mensam corā illo, Deus posuerat opiparam. Propterea (scribit Philo Judæus) hominem Deus ultimo loco crearat, ut ad convivium invitatum & in mundi triclinium opulenter adornatū, & ad mensam lautē jam instructam adducerent. Si opes attendas, & rerum necessariarum vel jucundarum affluentiam, nihil homini Deus passus est deesse. Si corpus, erat immune ab omni dolore: si animus, vacuus erat omni metu, tristitia, suspicione: si consortium, fruebatur Angelis & Deo bonorum omnium largitore.

Factus est mundus, ut nascerentur homines: nascuntur homines, ut Deum agnoscant, agnoscent, ut co-

Secundò, *Deus omnium Dominus est*, cunctaq; possidet: huius etiam domini & possessionis imaginem in nobis exstare voluit. Sunt enim in homine dotes reliquarum creaturarum, esse, vivere, sentire, moveri, intelligere, deliberare, diligere, libere velle, nolleq;: & ista omnia, ut in Deo, quasi in fonte, sunt præstātiora quàm in creaturis; sic in homine sunt eadem omnia, cum suis quidem defectib⁹, tamen

tamen perfectiora quā in cæteris creaturis irratio-
 nalibus. Adhæc cæteris corporeis omnibus præest
 homo, vel saltem creatus fuit, ut præesset ac domi-
 naretur. Etenim Deus auctor naturæ stabilierat
 hanc creaturis legē, ut quæ sunt ordinis inferioris,
 pareant usui ac famulatu earum, quæ sunt ordinis
 superioris. Et sicut omnia, etiam hominē, sua cau-
 sa creavit: sic hominis causa creavit quæcunq; ho-
 mine sunt inferiora, usq; hanc legem posuit, ut ho-
 mini pro sua virili subserviant. Hinc quæcunq; in
 hac immensa rerum universitate cernuntur, in ho-
 minis utilitatem conspirant: omnes mundi partes
 tantum nō exerta voce clamant, se hominis causa
 esse factas, omnes cursus astrorū, omnes mutatio-
 nes temporū, omnes rerum vicissitudines ordines-
 q; ad hominis usum se accōmodant. Varii generis
 Deus fecit animalia, aërem volucribus, mare pisci-
 bus, & terram quadrupedibus implevit, ut sui ho-
 minibus esse possint, alia ad cibos, alia ad corpora
 vestienda. Quæ autem magnarum sunt virium, ut
 in excolenda terra, & ferendis oneribus juvarent,
 unde dicta jumenta. Quanta fidelitate rerū omni-
 um mater terra, semina sibi commissa nobis rege-
 rit, refundit, rependit? quanto fœnore, varia fru-
 menta & legumina, cumulatissimo proventus gene-
 rans, nos ditat? quam eleganter montes sylvis ve-
 stit, & valles herbis & nemoribus implet, & arbores
 partim fructiferas, partim sylvestres ad ædificia, &
 ad reliquos usus vitæ necessarios producit? Quo-
 niam igitur cunctorum Rex & Imperator Deus,
 quasi pro Rege hominem, in terris constituit, ideo
 (teste Chrysostomo) velut in palatium sumptuo-
 sissimè constructū, & supellectile pretiosissima &
 famulatio ampliter instructum, sic in mundum ul-
 timo loco hunc principem introduxit, ut cunctis
 præesset, ut cæteræ creaturæ eum suspicerent, ac
 venerarētur cœlesti imagine insignitum. Pro pur-
 pura ei dedit innocentiam, pro scepro justitiam

*lant, merce-
 dem immorta-
 litatis acci-
 pient, acci-
 piunt immor-
 talitatem, us-
 in aeternum
 Deo serviāt,*

*Hæc ex Al-
 berti Heronis
 libris de pro-
 videntiadi-
 vina, & ex
 3. volumina
 lat. Pontanū
 amplificat-
 ri possunt
 per induc-*

onem utili-
tatum, quae
homo ex pra-
cipuis perci-
pit creaturis,
igne, sole, lu-
na &c.
Chrysof.
Homil. 8. in
Gen. Chryf.
in I. ad Tim.
Hom. 15.

originalem, pro corona liberum arbitrium, quo & aliis & sibi praesfer, & quo illa ornamenta & imperii insignia conservare ac retinere nec invitus amittere posset: atq; haec omnia illi ea lege dedit, ut quam diu priora illa duo insignia purpuram, & sceptrum retinet, creaturae illum caelici Regis vi-ces agentem suspicerent, venerarentur, & prom-pte illi obtemperarent.

Tertio *Deus est omnipotens*: hunc quoq; honorem aliquo pacto cum homine communicavit, quando ei potestatem dedit omnia fieri, & omnia facere. Quidquid in rerum universitate Deum auctorem naturae testatur, ejus quaedam in hominis operibus imitatio sedulo contemplanti apparet. Condidit Deus caelorum orbem, & sideribus velut oculis exornavit, eorumque cursus & circuitiones mira aequabilitate sic distribuit, ut annis & temporibus numerandis sint accommodati. Sed non defuisse & homines, qui horologia excogitarunt, in quibus menstrui cursus lunae, & omnium aliorum siderum periodi tanta solertia exprimerentur, ut hominis opificium cum divino quadam ex parte certare videretur: imò humanae rationis inventa in hoc inferiori mundo tot tamq; illustria occurrunt, ut hominem non quidem Deum, sed natura Deo cognata esse praeditum vociferentur. Quid enim, si naturae opera demamus, superest in rebus humanis non humanae rationis industria inventum? Respicite corpora vestra, & quam multa in illis praestantiae mentis *δαιμονία* circumferaris, animis attentis considerate. Respicite quas incolitis domos, & quid in illis sit quod rationis industriae non debeat inquirite. Respicite civitates, & quidquid ad earum statum conservandum pertinet non *παιδείας* introspicite, & videre num quicquam istorum ab alio perfectum sit auctore, quam ratione. Vbi res urbanas sat diligenter perlustrastis, postea,

postea, si videtur, vos rus conferte, oculos circumferte, & circumspicite num quicquam ibi, quo mentis humanæ solertia declaretur, occurrat, & perspecturi estis, quacunq; in re ingenium extenditur, ibi valere. Nos fruges ferimus, nos arbores plantamus, nos aquarum inductionibus terris fecunditatem damus, nos flumina arcemus, dirigimus, avertimus, nostris deniq; manibus in rerum natura quasi alteram naturam efficere conamur. Sæpe etiam miramur quibus homo manibus, quibus machinis, quibus vectibus, quibus ferramentis, qua molitione, tanta opera effecerit, maxime cum saxa ingentia, immensa cæmenta, vastas columnas, opus totum sublime & excelsum videm⁹: imò non rarò humanarum virium modum videntur excedere, quia non tam viribus, quam ratione atq; artificio sunt effecta.

Cogitate vos audire huiusmodi Dei cum Adamo sermonem: Tantopere te, ô Adam, dilexi, ut similem mihi condiderim, & essentiæ attributorumq; meorum imaginem tibi impresserim: æquū est ergo, ut te ipsum contempleris, & omnipotentia quoddam simulachrum in te deprehēdas. Percurre mentis remigio creaturas omnes. Vides: cælum & terram? tu potes de terra cælum facere, si terrenum exuens, cælestem hominem indueris. Jussi terræ ut herbam virentem germinaret, impera tu cordis tui terræ, flores virtutum progerminabit. Feci luminaria duo magna ut unum nocti, alterum diei præsit: tu ignorantia tenebras dispelle, luna eris in nocte lucens: præito splendore boni exempli, luceat lux tua coram hominibus, eris sol, facula diei clarior & melior, quia luce lucebis divina. Ego te hominem creavi, potes auxilio meo adjuvante, si voles, efficere te hominem justum & mihi gratum. Tui comendi, poliendi, exornandi potestatem plenam tibi permisi, nec pro tot beneficiis

*Quis non diligat adeo
ampla dantem; adeo exigua contentum retributione?
Nisi Deus homini liberam dedisset*

ficiis

arbitrium,
merendi o-
mnis occasio
fuisse abla-
ta, ad imagi-
nem & simi-
litudinem
Dei non vi-
deretur cre-
atus, vestigi-
um omnipo-
tentia in eo
non inveni-
retur.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

† Nota
quo studio te
queas singu-
lis beatarum
mentium
Ordinibus
inserere.

- 5.

- 6.

- 7.

- 8.

- 9.

ficiis amplius exigo, quam ut recorderis, me colas & ames.

Tibi quamdiu in hoc mundo degis (ô homo) liberum Deus permittit, ut sis, quidquid ex rebus creatis imitari velis. Si te vegetatrici addicis portioni, serpens humi ac terræ adhærescens, plâta fies, caudex fies, titio, torris non inidoneus, rogo fies inferiorum. Si sensuum illecebris & carnis voluptatibus te mancipâris, obbrutesces, ac jumentum fies, non corio, aut unguis, sed animo bruto ac sensuali. Verum si mentem & animum pergis excolere, si faciem intellectui, voluntati gubernaculum admoveas, teque ipsum in Dei amorem stimulas & accendis, Angelus eris; licebit etiam singulos Hierarchiarum choros transcendere. † Doce privatim quæ ad singulorum utilitatem pertinere censebis. Angelus eris. Profer in publicum de suggestu vel cathedra scripto, vel lingua quæ ad plurimum vel congregationis faciunt salutem, Archangelus eris. Doces aut mones quæ provinciæ vel regno alicui necessaria, eas unus Principatum, seu (ut vocat Naz.) militarium cœlestium. At qui aliis præsumunt, & eos rectè, riteque gubernant, Potestatibus annumerantur. Quod si munus istud constanter fortiterque, & ut viri virtutis obeunt, fiunt ex numero Virtutum. Si te ex omni dæmonis ac vitiorum servitute sic eripias, ipse liber jurisque tui, passionibus & affectibus dominaris, scandes ad classem Dominatum. Thronis, qui stant iudicii firmitate; assimilaberis, si fueris firmus in bono, & actiones omnes perpetua quadam & constans voluntas suam cuique tribuendi comiteretur. Similis fies Cherubim, quorum proprius est splendor intelligentiæ, si ab activa vita te ad cœlestium rerum contemplationem sustuleris, & ex opificio opificem, hoc est, ex te Deum cognoveris. Attinges usque ad Seraphim, qui Dei cremantur amore, si studiosè coneris in corde tuo faculas charitatis accendere, atque Deum ardentem

amare, & hoc amoris divini incendio proximum,
 non amicum magis quam inimicum & persecu-
 torem involvere. O quanta tunc felicitate fruere-
 ris! sederet super te ut super throno suo Deus, glo-
 riæ suæ palla te obtegeret, & lucem divinitatis suæ
 copiosam animæ tuæ infunderet: te amatorem su-
 um ita sibi uniret, ut jam non tu in te; sed Deus in
 corde tuo viveret atq; regnaret. Hic enim venit in
 mundum, ut ignē in terras demittat, & nihil vult,
 nisi ut ardeat, & divini fornax amoris in animis
 omnium accendatur. Hic hominem sibi similem
 efficit, non solum ne quid, signo agnito, creaturæ
 in hominem auderent: neq; tantū, ut Regis agni-
 to sigillo, hominem venerarentur, ac suspicerent:
 nec tantum similitudinem suam homini impressit,
 ut signum Imperatoris militari more manu præfe-
 ramus: neq; ut domini signum servorum in sculp-
 sit fronti, neq; tantum ut filiis paternam imaginē,
 neque ut rei alicui sibi charæ & pretiosæ sigillum
 suum: sed quoniam similitudo efficaciter amorem
 conciliat, & amicitiam arctissimè conferruminat,
 tanquam amicum & sodalem vestivit illum simi-
 litudine sua, ut esset aliqua in hoc mundo creatu-
 ra, cum qua consortium, familiaritatem, imò &
 spirituale conjugium contraheret, erga quam, ut
 S. Scriptura loquitur, cor suum apponeret, quam
 crebrò inviseret. Solitus est enim tales invisere, in
 quibus cernit imaginem suam: quos non invisit, ij
 Deo sunt dissimiles, ii imaginem eius aliqua labe
 deturpârunt. Hinc cū de reliquis creaturis dunta-
 xat dixerit Moyses: *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, &*
erant valde bona; de homine ipse dixit: *Delicia meæ*
esse cum filiis hominum: delicias posuit pro summa
 delectationis voluptate, ut intelligamus hoc con-
 sortium Deo jucundissimum & exoptatissimum
 esse: quod inde potissimum accidere putandum,
 qui suam in homine imaginem, & in sua imagi-
 ne seipsum Deus agnoscit & amat; in sui vero

1.
 2.
 3.
 4.
 5.
 6.

notitia & amore Deus beatissimè conquietitur, nec ulla satietas eum capere potest huius aspectus.

Atq; hinc solus homo, abjecto corporis exuvio, in Angelorum demigrat consortium, solus ad indulgentissimum hunc parentem proficiscitur, qui pro laboribus requiem, pro terrenis bonis cœlestia illi largitur, solus cœlesti cibo saturatus sempiternam famem ponit, solus aquam salutarem de perenni cœlestiq; fonte plenissimis faucibus trahit. Hominis causa ex augustissimo illo majestatis suæ fastigio in terram descendit, & humana carne indutus, infinitis sese laboribus, cruciatibus, ærumnis, morti deniq; teterrimæ atque acerbissimæ exposuit. Cùm, inquam, esset omnium Dominus, servi formam assumpsit, homini quietem suis laboribus, libertatem sua servitute, vitam denique sua morte peperit, & defunctus nobili illa servandorum mortalium provincia spoliatisque inferis, rursus in cœlum raptus, vallatusq; ac stipatus infinita tum geniorum concinentium, tum hominũ, de caliginosissimis illis Satanæ ergastulis erutorũ, multitudine, justo ac pleno triumpho cœlum ingressus est, neq; disiecta muri parte, sed valvis suo sanguine reclusis, iter eodem nobis omnibus aperuit. Sed huius nos bonitate tanquam firmissimo clypeo tuti delitescimus, hic nos humeris suis impositos tollit in cœlum: hunc ducem quisquis sequitur, non dolorem metuit, non egestatem, carcerem, mortem, execrabiles corporum lacerationes invicta patientia sine ullo gemitu perfert; sive toto corpore tormenta patienda sunt, si ve flamma ore recipienda est, si ve extendendę per patibulum manus, non quærît quid patiatur, sed quam benè. Si belli tremor infremuerit, si morborum pestifera vis incubuerit, si alimenta frugibus longa siccitas denegaverit, si sæva tempestas, si grando ingruerit, ab hoc auxilium impetrare possumus; imo
hunc

DE EXCEL. HOM. ANTE LAPSUM. 65

hunc non solum, quemadmodum Angeli possidemus, sed ex ore etiam nostro, quod Angelis non licet mysterium & Sacramentum Eucharistiæ conficimus, manibus nostris contrectamus, & in intima pectoris recondimus.

EPILOGUS constabit adhortatione ad gratitudinem erga tam munificum Deum, qui tanta largitur in hoc saeculo, & majora promittit in futuro. Quis credat tam ingratum fore quenquam, ut tot ac tantorū beneficiorum aliquando non recordetur: quis censeat tam stolidum esse quenquam, ut talem amicum aspernetur? tam munificum benefactorem contempnat? quis nō excretur generosissimi, optimi, potentissimi, Principis conjugē aliquam, quæ mariti spernens benevolentiam ac sacra thori juga, sordidissimo, vilissimo, morosissimoq; se mæcipio prostituat? hoc ipsum, & deteriora sapit facitq; anima, quæ deserit sponsum Deū, currit post carnis desideria, subjicit se mundo, dæmoni se prosternit. Nonne mæcha, nonne meretricula, nonne vilissimum est scortum; nonne oblita est generis, conjugii, imaginis, & similitudinis Dei? nonne prostibulo omnī stultior ac fœdior est, nonne Dei sigillum repudiat, Angelorū spernit, & modò unius belluæ, modò alterius, imo & dæmonis nō rarò sigillum sibi imprimit? Hujus orationis eum vos velim (Auditores) fructum auferre, ut dignitatis vestræ memores, in vobis illibatam Dei similitudinem servare adnitamini, & pro hac imagine, qua vos beatos rerum omnium dominos, & quodammodo omnipotentes Deus reddidit, amorem & gratitudinem ad eò bene merenti rependatis.

XIII. DE MISERIA HUMANA post lapsum.

EXORDIUM à testimoniis Ethnicorum, & S. Scri- Vide R. P.
ptura de miseria humana. Miseriæ humanæ Martini deò
Pars II. E magi-

*Rio orat. sex
de notitia
sui, & 12.
Specul. Petri
Davidis
Speculo. 6,*

magnitudinem nonnulla ex parte gentiles intellexerunt, sed non satis plenè perspectam habuerunt. Homines Homerus foliis deciduis seu caducis comparat: sed certè nec folia tam caduca sunt, quàm homo; certum illis ac definitum tempus viriditatis, hominibus vitæ certum momentum est nullum. Sophocles umbræ similem dixit hominem: sed umbra stabilior est, nec loco prior movetur, nec sole lucente, vis ulla potest eam impedire, ne corpori suo sit comes; hominem vel pusillæ & languidæ res possunt tollere, etiam cum ætas ejus floret, & valida juvena quædam quasi vitæ merides ei refulget. Æschylus hominem nuncupat umbræ somnium: rectè, quòd nec umbris exæquat, sed somnio; nec somnio rei solidæ, sed rei tenuissimæ, umbræ, ut intelligas vanissimam vanitatis imaginem in homine conspici. Quorundam somniorum aliqua veritas est, omnis autem homo vanitas & mendacium est, spoliolum temporis, ludus fortunæ, imago inconstantia, trutina calamitatis, specimen clarissimū exiguæ felicitatis, & summæ infelicitatis optimum exemplar; Confirmat hoc

Job. 14. sapientissimus Job his verbis: *Homo natus de muliere brevi vivens tempore, repletur multis miseriis: qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Quæ generis nobilitas? ex vulva mulieris. Quæ duratio vitæ?*

Nota miseriam & vilitatem hominis.

breviculum tempus. Quis terrigenâ cœlestiū hoste dignus comitatus? multæ miseriæ. Cui similis? flori. Quàm fugax? sicut umbra. Quam instabilis? nunquam eodem vestigio consistit. Salomon de

Eccl. 1. cunctis rebus creatis pronuncia vit: *Vanitas vanitatum & omnia vanitas: hanc verò vanitatum seu vanarum rerum omnium vanitatem si quærat aliquis in unum congestam, judice Davide poterit*

Psal. 38. in uno homine cunctam reperire: *veruntamen (ait) vel, duntaxat, universa vanitas omnis homo vivens.*

vivens : hoc est , nullus est homo , qui non , omnis vanitatis partem aliquam habeat , ut præter hominẽ aliud nihil est , in quo vanitatis omnis vestigia deprehendantur . Singula verba Prophetæ valde sunt prægnantia . Vritur voce vanitatis , qua in S. litteris significantur fluxa , fragilia , frivola , inania , inutilia , & indigna , quorũ ratio habeatur . Deinde nõ dicit duntaxat hominem esse vanum , sed dicit efficacius esse vanitatem , nec vanitatem aliquam , sed universam , nullius esse hominem expertem . Tertio addit , se hoc affirmatum velle de singulis individuis , *omnis homo* , ait , hoc est , nullus non homo . Quarto addidit *vivens* , sive (ut Symmachus & Hieronymus vertunt) *stans* , quasi dicat , etiam ille est *universa vanitas* , qui vivacior , valentior , vegetior , fortior , felicior , beatioreq; firm⁹ videtur consistere , nec facilè loco movendus .

(1. *Vilitas materia hominis jam concepti* . 2. *Vilitas nutrimenti viventis jam foetus* , quod est mulieris profluvium . 3. *Vilitas impotentia jam nati pueri* . 4. *Animi degenerantis ad malum* . 5. *Ex morborum varietate* . 6. *Ex mortis horribilitate , ac serpentum vermiumque hereditate .*)

PROPOSITIO : Quemadmodum homo , nondũ amissa innocentia , totius omnium creaturarũ perfectionis compendium & synopsis quædam fuit ; ita è contrario eundem , postquam peccavit , factũ esse epitomẽ cunctarum imperfectionum , quæ in singulis creaturis reperiuntur ostendemus .

CONFIRMATIONIS I. *pars exponet* , quo pacto similitudo Dei in homine , quoad essentiam humana nature , corporis dico & anime potẽtias functionesq; deformata fuerit & sauciata . Intellectualis creaturæ vanitates sunt , voluntatis discordia , cõsiliĩ varietas studiorum mutabilitas , cogitationum instabilitas & opinionum errores atque deliramenta . Sensibilium vanitates sunt quod tact⁹ dolori , odoratu

*quid
vult*

factori, visus caligini, aures obtusioni, gustus amaricationi exponantur. Vegetabiliū vanitates sunt, subesse alterationi, decretioni, fami, siti, uestioni, marcori, & similibus interitus atq; exitii prænuntiis. Inanimatorū vanitates sunt, subjici casibus & injuriis cœli, elementorum; meteororum, locorū temporum, & ceterarum infestationum, & corruptionum extrinsecarū. Omnis hæc vanitas, tanta, inquā, malorum llias, invenitur in homine lapsō, propter imaginem & similitudinem Dei in ipso deformatam ac deturpatam, postquā præceptum de pomo servatu facillimum homo transgressus, & quam non oportuit, falsam Dei similitudinem appetiit, vera illa, quam possidebat, miser excidit, non prorsus, sed nec minima ex parte, ornamentis gratiæ quibus resplendebat, denudatus, gratuitis, inquā, donis supernaturalibus omnibus spoliatus, in naturalibus vero vulneratus & deturpatus. O sortem perpetuō nobis deplorandam, videre quæ vulnera, & quanta universo hominum generi peccatum unum inflixerit. *Intellectus* homini mansit, sed mansit quasi lusciosus, cæcus in errorem, vel facilis errare in speculando, improvidus & inconsideratus in agendo. *Voluntas* homini mansit, sed mansit dura & tarda ad honestatem, prona & facilis ad voluptates. *Memoria* mansit, sed quæ reciderat in magnam facilitatem obliviscendi, & facta fuit tenacior injuriæ, quam beneficiorum. *Ratio* mansit, sed mansit debilitata & infirma ad celeriter compescendum duo illa mancipia contumacia, facultates dico, concupiscibilem & irascibilem. *Corpus* homo retinuit, sed hoc invaserunt ægriitudines, & necessitas moriendi. Ante peccatum potuit Adam ægriitudinem quamlibet & ipsam mortem arcere, atque ita potuit non mori: nam *Deus creavit hominem inextremabilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum, invidia autem*

*Miseranda
miserorum
mortalium
misericordia.*

Sap. 2.

11: nam Deus creavit hominem inextremabilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum, invidia autem

temo

tem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Post peccatū ater luctus, ultrices curæ, pallentes morbi, tristis senectus, trepidi met^o, malesuada fames, turpis egestas, fatigans labor, frendens dolor, effrons impudentia, inepta boni verecundia, mala mentis gaudia, & in se semper armatus furor, cum manipularibus uno agmine hominem invaserunt: & quæ dixi, quæq; quotidie quisq; nostrum sentit & dolet, vulnera inflixerunt.

D. Macarius scribit in statu innocentiae duas *Hom. 32.* homini fuisse alas, unam cœlestem per gratiam, alteram naturæ terrenæ; propter peccatum sublata priore, ad cœlum amplius hominem nequivisse se sustollere; & ut claudum ac debilem in solo mansisse.

CONFIRMATIONIS II. *pars docebit, quæ ratione spoliatus homo sit prerogativis: quas gratie divina beneficio acceperat, Beatitudine; dominatu in creaturas & omnipotentia.*

PRIMÒ, ut nihil quondam homine felicius, ita nunc eodem nihil infelicius occurrit. Si domicilium spectes pro patria, nactus exilium: pro paradiso, vallem lachrymarum: pro eodem, locū vastæ & horridæ solitudinis, idq; toto vitæ tēpore. Copias & opes spectas? nudus, spoliatus, iustus victū manu & labore in sudore vultus comparare. Corpus vides obnoxium morbis, doloribus, injuriis; mentem vesanam, levem, anxiam. Nonne causa nobis idonea & assidua lugendi, & vanam lætitiæ comprimendi? Peccatum nos de folio beatitatis deturbavit, & in tantam miseræ abyssum præcipitavit, ut Homerus conferens sortem nostræ conditionis cum singulis animantium generibus, pronūtiarit nullum esse animal homine calamitosius; Silenus iudicârit optimum aut non in hos scopulos vitæ incidere, aut mox in fasciis ipsis à tam laboriosa vitæ defunctione dimitti, & tanquam ex

incendio violentiam fortunæ effugere. Hinc jure laudantur Thraces, quod nascentes luctu, mœrore, & lamentis excipiunt: exeuntes autem è vitâ gaudio, cõviviis, tripudiis & cantu prosequuntur: nec non Thrausi (Thracibus finitimi) quod etiam circa natalitia suorum atq; obitus hanc consuetudinem observant. Editio infante propinqui circumfidentes cum ploratu commemorant quantum calamitatum illi sit perferendum vitâ ingresso: contra hominem defunctum per lusum atque lætitiâ terrę demandant, recedentes quàm multis malis sit liberatus.

*De dominii
jactura.*

*Creatura
armantur,
& pugnant
contra ho-
mines.*

*Egrogia su-
perbiãdi, ju-
sta insolescẽ-
di, digna ut
lætitiâ dif-
fluamus
causa.*

SECUNDÒ, per peccatum imperium ac dominationem in creaturas amisit: illæ, non cernentes amplius in eo cœlestem imaginem, terrestri spreta, jugum ejus confestim excusserunt, ignis eum caput urere; aër gravis & mortifer existere; aqua minus salutaris, etiam mersionem & phocas minitari, terra, mater ante, nunc noverca, subsilire, motitari, succurere, pro frugib⁹ lolium & tribulos proferre, montes præcipitiis, valles foveis dolosis, tellus tota hiatribus exitium ostentare, lapides pedem lædere, metalla vulnus meditare, leo ungues evaginare, aper dentem fulmineum stringere, calcibus equi, cornibus tauri, canes morsibus, serpens lingua, scorpius cauda, vulpes dolis, homines partim lædere, partim ludere cœperunt. Aves nõ carnibus solum inhiant, sed in oculos etiam involant, & effodere rostellis nituntur. Quid? quod & minutissimorum, & planè contemptibilium insectorum, culicum, pulicum, cimicum aculeos nequit devitare? O bellum regẽ creaturarum; cui vermes molestiã exhibent, quem musca vexat, vespa vulnerat, rubetula & araneolus occidit! cui sunt exirio vel acinus diglutitus, vel petulanti splene obastinum ficus comedens è cachinnus! Tertio, divinæ similitudinem omnipotentis per liberi arbitrii munus

Deus

Deus homini contulerat, nec tamen illa imago in libero arbitrio nudo inerat, sed ornato doribus quibusdam gratuitis & iustitia originali promanantibus, quæ cuncta huic liberæ dispositioni & efficacitati repugnantia removebant. Ipsum liberum *Humana imbecillitas & intestinum bellum.* arbitrium homini post peccatum remansit integrum, quoad integræ naturæ indigentia postulabat; sed adempta illi fuit omnipotentæ æmulatrix constantia, & perspicacia splendidissimæ lucis, quam ad omnem honestatem & rectitudinem innocentia facula præferebat, & robur iustitiæ originalis suppeditabat. Vix homo crimen confecerat, ecce sentire cœpit & mirari legem in membris legi mentis repugnantem; cœpit videre meliora & probare, sequi tamen deteriora, cœpit se non Angelis & Deo, sed brutis & diabolo similem exhibere, prona voluntate ad malum, tarda & renitente ad bonum.

Veruntamen hac in parte nos Adamo facti sumus deteriores, quoniam quod longius à primo parente recedim⁹, hoc naturalis ista vis minore tenet similitudinem Dei, faciliusque deformatur. Quia senescente mundo pravi quoque mundi natura veterascit, semper terreni Adami imago deterior, spurcior, fœdiorque fit. Sicut Adam de Dei imagine ad jumentorum imaginem, teste Psalmista, *Psal. 48.* decidit: ita *omnis homo* per peccatum, ut ait idem Psalmista, *in imagine pertransit*, hoc est, retinet Dei imaginem cum est in gratia, sed rerum terrenarum amore illam prodigit, eaque exutus, sola terreni hominis imagine indutus remanet, paulatim quoque per vitia icones assumit sibi fœdorum animantium planè monstruosas. *Psal. 38.*

Et si autem tanta sit nostra imbecillitas, tamen oportet nos semper expeditos in acie stare, & intentis acriter animis ad dæmonis vel insidias, vel apertos impetus vigilare. Hic enim aliis cupidi-

tatem insatiabilem immittit habendi; alios iræ stimulis inflamat; alios immoderatis libidinibus immergit; aliis per res ad voluptatem ipsorum fluentes, superbiam offert; aliis inspirat invidiam; alios accendit miseris ambitionibus; honorumque contentione; alios contra veritatem clausis oculis, quoquomodo larrare facit; aliis alia animæ vulnera infligit, quæ certè longè sunt graviora & periculosiora vulneribus corporis. Cum videmus hominem morbo luridum, ulceribus plenum, egentem, ejulantem præ cruciatu, inolescimus; sed hoc longè miserabilior est, qui mentem habet hæreticis erroribus leprosam, virtutum omnium inopem, avaritia, odio, cæterisque capitalibus morbis emortuam, infamia ulcerosam, conscientia stimulis discrutiatam. Videmus hominem captum oculis & miserescimus, reputantes quàm acerba res sit in perpetuis tenebris vivere, nec unquam intueri lumen solis; at infinitis partibus miserabilior est, qui carnis cupiditatibus excæcatus, at tollere nequit oculos ad lucem æternæ veritatis. Si conspiciamus hominē in tetra carcere ferro victum, retortis post tergum manibus & collo catenis gravato, illachrymam⁹, reputantes quàm dulcis sit libertas, quantum ille tædii perferat: at quanto miserius captivi sunt, quos detinet Saranas inexplicabilibus peccatorum catenis alligatos ac gehennæ destinatos.

O si sciremus quanta deformitas sit peccati, quàm sedulo, sicut à facie colubri, peccata fugeremus! peccatū deformius & terribilius est ipso dæmone. Dæmon formosissimus Angelus fuit, illa pulchritudo uni⁹ peccati fuligine fuit obsoleta, & factus est dæmon adeo deformis, adeo horrendus, ut sicut in specie corporea spiritualem illam peccatoris effigiem exhiberet videndam, eam qui vidisset, negent diu posse supervivere. O quam horren-

horrendum monstrum est homo, postquam ex gratia peccando in Dei incidit indignationem? ubi septem regnant peccata mortalia, horresco referens, illic septem idola diabolorum pro numine habentur: sed Principum, sed Imperatorum, quibus multæ parent legiones: idcirco namque septem his nomen est capitalium, quia sunt quasi capita & stirpes familiarum; unde sæcunda pullulant germina omnium delictorum. B. Ignatius duas imagines seu characteres in homine reperiri scribit: *Epist ad Magnes.* probos habere imaginem Dei Patris & Iesu Christi; improbos autem dæmonis imaginem circumferre.

EPILOGUS *invitabit Auditores ad pœnitentiam per apostrophem ad peccatorem.* Anima tua, ô homo, *Thren. I.* fuit civitas Dei, cujus cives erant bonæ cogitationes: irrupere in eam tres tyranni, caro, mundus, diabolus; turres ac portas ejus igne concupiscentiæ succenderunt, innumeram populi multitudinem prostrayerunt: stant quinque sensuum portæ plenæ cadaverum & sauciorum: gemini Consules seu gubernatores, intellectus & voluntas, omni dignitate exuti, excæcati, squalidi, ferro & vinculis onusti jacent. Sedet in sordibus, sedet spoliata ornatu, misella animula, nuper Dei filia, amica, soror, & coniux; nunc autem orbata virtute & gratiâ, privata cælestis thalami regii diadematis arrabone; dæmonis filia succuba, pro civibus redundat concupiscentia & criminum facibus, pro Angelis plena est dæmoniis, non amplius in ea cælestis musica auditur, non cernuntur turmæ Angelorum, non renidet candor & purpura *Es. 13. & 14* virtutum; sed, ut loquitur Esaias, *habitant ibi struthiones, &c.* Quondam plena gratia, & amore; nunc odio, & terrore: quondam plena feruore, nunc languore quondam plena pietate; nunc impietate: quondam referta decore, honore, & honestate; nunc repleta decore dehonestamento, & inhonoratione. En ut illa creaturarum, domina

Cant 6.

& regina subito per unicum peccatum facta est quasi vidua, non verè vidua, unius verus vir Deus nequit mori, sed quasi vidua, infelicioꝝ quàm vidua, quia fornicaria, quia mœchatrix, & idcirco odiosa viro, repudiata à marito. Si miseriam hanc conditionem agnoscist tuam, *revertere* contritione, *revertere* confessione, *revertere* satisfactione, paratus est sponsus tuus pœnitentem in gratiam suam recipere: pende tributum pœnitentiæ, liberaberis tributo pœnæ; pende tributum doloris, & lachrymarum Deo, defines pendere tributum dæmoni flagitiorum ex quasi vidua fies conjux Altissimi, fies sponsa & soror Christi Jesu, ex sola fies *plena populo* cogitationum, verborum, & operum bonorum, fies hospitium Angelorum: ideo tibi Cōditor tuus arbitrii libertatem reliquit, ut velis; & sufficiens largitur auxilium, ut possis; & tempus reliquit pœnitendi, ut facias vel sero; gratiam quoque dederat promerendi, & gloriam promiserat conregnandi: gratiam rejecisti, & gloriam simul prodegisti, relictum tibi solum tempus pœnitendi: hoc si bene utaris, potes utrumque, & gratiam dico, & gloriam recuperare.

XIV. PARÆNESIS AD CASTITATEM.

*Pudorem
pudicitia ut
fructus flo-
rem conse-
quatur.*

EXORDIUM à prona natura adolescentum ad in-
temperantiam: hæc enim ut in arida materia ignis, sic in illorum corporibus existit facillimè, si-
ve quod maximè, cum carnis natura conjuncta, velut primus ex ea fructus ac prima proles enascitur; si-
ve quòd Diabolus, fragilitatem carnis optimè perspectam habens, hac ipsa parte primam facit impressionem, ut per prodicionem corporis animi aciem invadat.

PROPOSITIO. Teneras adolescentiæ vestre plantas iis fulcimentis intus forisq; confirmabo, ut nulli turbines, nulli venti tentationum tantum habe-

habebant virium, ut vobis sanctæ puritatis lilium candidissimum eripiant:

PARTITIO. Ut acriter pro thesauro pudicitia decertetis, nec vos unquam libidinū flammis amburendos deformandosque tradatis, quanta sit dignitas, utilitas, ac iucunditas castitatis ostendam, & modum virginитatis florem conservandi præscribam.

CONFIRMATIONIS. I. locus à præstantia castitatis. Cum enim Syracides ait (c. 26.) *omnis ponderatio non est digna continentis anima*, indicat castitatem omnibus bonis & fortunæ, & naturæ esse præstantiorem, imò nihil in toto terrarum orbe esse tam nobile & excellens, cuius pretium possit cum ea comparari. Nam si semel sit facta jactura castitatis, nulla est pecunia, qua redimi possit; nulla potentia humana, qua restitui possit ejus damnum; nulla denique ars vel medicina, qua possit elui macula semel ex impuritate concepra. Præterea ipsa vita præ castitatis amore à multis est contempta. An non Tecla vitam suam leonibus, Agnes flammis, Cæcilia gladio, aliæ plurimæ Virgines aliis cruciatibus, & ultro, & alacriter objecerunt? An non mira & magna dixerunt & fecerunt pro castitate? pro vita verò ne verbo quidem blandiote gratiam percussorum aucupari voluerunt. An non multæ ad mortem quasi ad nuptias festinarunt? Cum enim annulo virginitatis se Christo dedicassent & despondissent, nihil poterant optare aliud, quàm ut per mortem à corpore discederent, & sponso suo perpetuò conjungerentur, & contractum hunc sigillo mortis & sanguinis confirmarunt. Ad hæc nonne multi etiam in maximis atq; illustrissimis familiis magnū illud nature bonum, fecunditatem, & familiæ propagationē præ castitate neglexerunt, atque ad eò tanta constantia nuptias repudiarunt, quanta eadem ab aliis

Vide Stimulos virt. li. 2. Cic. 1. Tusco. P. Ioan. Bonifacium in Instit. Christiani pueri l. ult. de castitate. Non argentum, non aurum, non gemma, non immensi thesauri cum castitate possunt conferri. S. Agnes adolescenti nobili: Deam meam & colam.

am-

sum meum
 cinxerit Chri-
 stus lapidibus
 pretiosis,
 tradidit
 auribus
 meis inasti-
 mabiles
 margaritas,
 circumda-
 vit me ver-
 nantibus &
 eoruscanti-
 bus gemmis,
 induit me
 cycladde au-
 ro texta, im-
 mensis mo-
 nilibus or-
 navit me.
 Amb. serm.
 91.

Eduardus
 Rex Anglia
 cum sua
 conjugē ad
 extremam
 senectutem
 in virgini-
 tate permā-
 sit Henricus
 I. Imperator
 cum Cuni-
 gunde uxore
 & imperi-
 um, & vir-
 ginitatem
 ad finem
 vite conser-
 vavit.

Crantz. Sax
 hist. l. 3. c. 3 2.

ambitione quæruntur, & expetuntur? Theologi
 asserunt dignitatem castitatis parem esse marty-
 rio, non solum quia parens est martyrii, seu (ut lo-
 quitur S. Amb. lib. 1. de Virg.) Martyres facit; sed
 etiam quia est genus quoddam martyrii, cum Vir-
 gines tam à natura insitam, tamque vehementem
 voluptatis cupiditatē in se extinguant, & proprio
 corpori quasi mortem violentam inferant: imò
 verò in martyrio certamen est breve, victoria uni-
 co momento acquiritur: in virginitate pugna est
 diuturna, (dum anima isto perpetuo sibi repugnā-
 te carcere continetur) victoria non nisi perpetua
 & indefessa laborum patientiā reportatur. Atque
 hinc nonnulli SS. Patres Virgines affirmant Ange-
 lis esse superiores, quod homines ad virginitatem
 non nisi per multos labores, & certamina perveni-
 ant, Angeli sola felicitate. S. Basilus: Qui conti-
 nentiam, inquit, servant, sunt Angeli, non ex infir-
 mo quovis ordine, sed certè illustrissimi ac nobi-
 lissimi: illi enim carneis nexibus liberi integritate
 suam in cælis servant, & loco & natura in vio-
 labiles, & apud summum Regem omnium Deum
 constituti. At verò isti in terra carnis illecebris &
 voluptatibus diu reluctantes, ac diaboli tentamē-
 ta perpetua exercitatione vincentes, incorruptio-
 nem Angelicæ puritati parem virtute præcipua
 ante Creatoris oculos custodierunt. S. Bernardus:
 Quid castitate, ait, decorius, quæ mundum de im-
 mundo conceptum semine, de hoste domesticum,
 Angelum de homine facit? differunt quidem ho-
 mo pudicus & Angelus, sed felicitate, non virtu-
 te: etsi illius castitas felicior, hujus tamen fortior
 esse cognoscitur.

II. *Locus à fructibus & utilitatibus castitatis.*

Eri-

Christus qui Cant. 5. Candidus dicitur, & rubicundus, sponsis de-
 lectatur virginibus, quas & candor puritatis, & sanguinis purpura
 coloravit, lib. de virg. vide S. Hier. Epist. ad Demet.

Eripit nos multis & magnis molestiis ac periculis. Quisque qui castè sanctèque viuit, potest illud castissimæ Virginis Cæcilie usurpare: Mecum habeo custodem corporis mei Angelum Domini, qui nimio zelo custodit corpus meum. Sic tribus illis pueris, castitatis amatoribus, in fornacem succensam coniectis, continuò se adjunxit Angelus, qui fecit medium fornacis quasi ventum rovis flantem, *Horn. 5. da virg.* ne rangeret illos ignis. S. Ambrosius: Non est mirum, ait, si pro ipsis Angeli militat, qui Angelorum moribus militant.

Contrario S. Paulus rectè asserit, eos qui vivunt in conjugio, habere tribulationem carnis, cum ignis concupiscentiæ in iis non exstinguatur, sed foveatur, & in singulos fermè dies augetur, imo cum à spiritu etiam zelotypiæ ad eò miserè sæpe excarnificentur, ut, putent conjugium nihil esse aliud, quàm infetos. Hoc enim furore qui corripitur (inquit S. Chrysostr.) nihilo melius afficitur, quàm qui aut agitantur à dæmonibus, aut mente capiuntur: angorum, lachrymarum, molestiarum plena sunt omnia, &c. Affirmat etiam S. Paulus conjugio necessario conjunctas esse sollicitudines, id eoque hortatur nos ad perfectiorem statum, ut imperfectioris evadamus sollicitudines, quæ non corpori solum multum laboris & molestiarum imponunt; sed multo etiam magis animum distrahunt, timoribus exagitant, cupiditatibus accendant, à Dei cogitatione avocant, & tot tantisque angoribus fatigant, ut ipsam vitam acerbam reddant.

2. Sicut libido tenebras offundit animo, & aciem ingenii retundit: ita è diverso castitas, sapientia & scientia nos exornat; ideoque ex Sanctis, ut quisque castitatis excelluit maximè, sic sapientiæ luce maximè fuit illustratus, ut videre est in Esaia, & Daniele Prophetis, Josepho Patriarcha, Paulo

Apo-

Horn. 5. da virg.

1. Cor. 7.

Cant. 2.

Prov. 6.

Lib. de virgo

cap. 63.

1. Cor. 7. Si-

monides: V-

xor est impe-

dimentum

quietis; sup-

placium quo-

tidianum.

belli sump-

tuosum. &c.

Comicus be-

atum putas

enim, qui

uxorem nū-
quam duxit
domum.

Sap. I.
In malevo-
lam, & c. ca-
stitas est ma-
ter ingenij
& scientia.
Scientia ini-
micissima est
impuritati.

P. Iac. Pō-
sanus vol. 3.
parte. 1. pag.
ult. Nihil tā
deijcit viri-
lē animum
ab altitudi-
ne sua, ut
blandimenta
illa uxoria
& secretio-
rum congu-
galium, quā-
quam legiti-
ma tamen
feda consue-
tudo.

Ut bene affe-
cta radix
præditag,
humore vi-
riditate fū-
dit ac mittit
in omnes ar-
boris ramos
pertinentem,
sic animi
castitas vi-
za actiones
conversas
in signi deco-
re illustrat,

suag, mo-

Apostolo, Ioanne Evangelista, aliisque, innume-
ris, qui puritate mentis & corporis ad editissimum
scientiæ & contemplationis cacumen (ad montem
Dei) evolarunt. Hinc S. Theodorus Monachus dice-
bat plus in extirpandis vitiis nostris, quàm li-
bris evolvendis operæ ponendum esse, quod his
expulsis, confestim cordis oculi, sublato velamine
passionum, Sacramenta Scripturarum velut natu-
raliter incipiant contemplari.

Hinc etiam qui apud Ethnicos Sapientis nomen
adepti sunt, cùm de sapientiæ adipiscendæ ratione
disceptant, uxorem non esse ducendam Sapienti
concludunt. Altos enim & generosos frangit spi-
ritus, ait Seneca, vita conjugalis, à magnis cogita-
tionibus ad humillimas detrahit.

3. Confert robur animi & corporis. Hinc dictum
est de Judith (c. 15.) *Confirmatum est cor tuum, eò quòd
castitatem amaveris.* Insigne certè hoc fuit animi
robur, quo mulier sola, sua manu principem Assy-
riorum, in medio sui exercitus ausa fuit obrun-
care. Ex hac virtute etiam omnes divini honoris
& Ecclesiæ præstantissimi propugnatores maximū
robur acceperūt. Sic Athanasius, Ambrosius, Chry-
sostomus, excelsò animo potentiæ se Imperatorū
opposuerunt; quia non minus castitatis, quàm eru-
ditionis laude floruerunt: imò & Virgines, quas
sexus ipse infirmasse videbatur, sua puritate con-
firmatæ, ausæ fuerunt maximos aggredi principes,
ut Catharina Maximinum, Publia cum suis Julia-
num, coràm quo præter cætera, etiam hoc aude-
bat detonare. *Confundantur omnes qui adorant scul-
ptilia, & qui gloriantur in simulachris suis.*

Hoc animi robur è castitate ortum etiam in cor-
pus redundat. Nonne tres pueri, inquit, Damas-
igne superiores evasere per virginitatem, corpori-
bus ab ea inexpugnabilibus factis? Nonne Danie-
lis

deratione temperat. Psal 99. Lib. 4. c. 25.

lis corpori per virginitatem solidato ferarū dentes
infigi non potuerunt? Godefridus olim Hieroso-
lymæ & Syriæ Rex tantam sua fortitudine fecit
admirationem Turcis, ut eorum Imperator, mis-
sis legatis cum muneribus, rogaret, unde illi tan-
tum robur manuū, ut nullus ipsi in congressu par
esset? Respondit: quia hæ manus impudicam fæ-
minam non tangunt, nec unquam incontinentiæ
fordibus asperguntur. Contra Samson in sinu Da-
lilæ & capillos, & robur amisit.

III. *Locus, admiranda castitatis, iucunditas ac pul-
chritudo: quæ certè est tanta, ut qui eam semel con-
templatus est, deinceps ea, quorum speciem mun-
dus, caro, ipsaq; natura cōmendat, adspicere dedi-
gnetur, nihilq; agat, optet, aut cogitet aliud, quàm
quomodo purissima eius voluptate perfrui possit.*
Hinc tot amici Dei ingenti semper desiderii flam-
ma & ardore eam experiverunt, quòd mirum in ea
viderent splendorem, miram venustatem. Quo nō
modo dolores ac vexationes corpori suo attule-
runt, ut eam cuius specie ac suavitate capti erant,
assequerentur? Propter hanc non externa modò
omnia, ut stercora & venena, pro nihilo duxerunt;
sed seiplos quoque vitamque suam ita tractarunt,
ut insatiabili suo odio flagrare viderentur. SS. lite-
ræ, alioquin in amplificando & exclamando par-
cissimæ, cum de hac pulchritudine incidit sermo,
non possunt non exclamare: *O quàm pulchra est ge-
neratio casta cum claritate: (hoc est; ob illustratio-
nem mentis & ingenii claritatem:) immortalis est e-
nim memoria illius, quoniam apud Deum nota est &
apud homines.* Propter hanc pulchritudinem de-
licatissimæ deliciæ Filii Dei sunt cum castis agere,
castos amare, castos defendere, castos habere ut
pupillam oculi sui, *Quid diligit cordis munditatem,*
inquit Salomon, *habebit amicum Regem. Et: Incor-
ruptio facit esse proximum Deo.* Specialis præro-
gati-

Sap. 4.

Prov. 8.

Prov. 12.

*S. Hieron.**Dan. 10.**Apoc. 13. 18.*

19.

*Marc. 28.**Ezech. 28.**Matth. 28.**Lib. de Virg.**Matth. 6.**Ser. de Virg.**Iosephus.*

gativa castitatis S. Ioannem ampliore dilectione Christi fecerat dignum. Adhæc pulcherrima a Deo facti sunt Angeli: unde S. Litteræ eos faciunt aut nube, aut candidissima bysso amictos, aureis ornatos torquibus, coronatos diademate iridis colores referente, igneos, flammeos, imo tam claros & splendidos. ut non modò quasi ardentem appareant lampades, sed terram etiam suo splendore collustrant: Homines autem castos pulchritudine similes esse Angelis, & castitate nos supra hominum dignitatem extollere & in ordine collocare Angelorum, quis non videt? Progeniem enim non curant, & omnem posteritatis curam abjiciunt; carnem incorruptam servantes, hoc ipso incipiunt ad illam corporum incorruptionem & immortalitatem accedere, qua olim Beati in cælo perfuerunt; & in carne supra carnem viventes, eam plerique ex illis sequuntur vivendi rationem, quæ Angelis, quàm hominibus similior est. Hinc S. Chrysostomus: Qua, inquit, re differebant ab Angelis Helias, Helizæus, Ioannes, viri virginitatis amatores? nulla, nisi quòd mortali natura constabant, &c. Hinc castissimi Stephani species in Judæorù Concilio apparuit, tanquam vultus Angeli stantis inter illos. Quis autem non optet fieri Angelus? quis non desideret in iis numerari, quos S. Cyprianus flores Ecclesiæ, & pulchriorem partem gregis Christi appellat? Quis non exoptet ab impurissima lepra intemperantiæ purus, hac splendidißima puritatis veste exornari?

IV. Locus à turpitudine & fœditate contrarii vitii Tam vilis & abominanda teste Isidoro, est carnis spurcicies ac libidinis vitium, ut, pro insita demonibus superbia, vix quisquam sit, qui homines ad illam velit tentare, neque fecerent nisi invidia salutis humanæ illos ad id officii instigaret.

V. Locus ab exemplis hominum omnis & ætatis

& or-

ordinis, qui se magno ardore huic virtuti consecra-
runt.

Ante lapsum, primi nostri parentes virgines fue-
runt; post peccatum qui primus innocens occisus
est Abel virgo fuit; Melchisedech Sacerdos in lege
naturæ virgo fuit. Sub lege Moylis Josue, Helias,
Hieremias, Helisæus virgines fuerunt, quibus S.
Hieron. addit multos filios Prophetarum, Danie-
lem, & tres fama celebres eunuchos, &c.

Postquam autem ipse Deus in terreni corporis
membra descendit, tanta felicitate & fertilitate
hoc cælitus delapsum semen in Ecclesiæ agro suc-
crevit, ut fructibus suis totum terrarum orbem
exornarit & locupletarit, imò (ut loquitur S.
Ambros.) toto orbe diffusus, corporibus humanis
vitæ cælestis usus inoleverit. Exemplo enim &
Christi & eius Marris fœcunda semper virginum
germina in Ecclesiâ pullularunt, eamque huius
cælestis luminis splendor ita fœcundavit, ut nun-
quam defuerint magnitudine, multitudine, ac
pulchritudine admirabiles horri, liliis & rosis vir-
ginitatis in utroque sexu perpetuò florentes: us-
que eò ut Philo (quod S. Marcus effecit) Alexan-
driæ jam suo tempore virorum Monasteria fuisse
dicat: Justinus verò, & Tertullianus, qui propè ab
Apostolis abfuerunt, suo tempore jam certam ca-
stitatis professionem usurpatam fuisse commemo-
rent. Imò primis trecentis quadringentisve Ec-
clesiæ annis: quando Christi Marrisque ejus be-
nedictæ exemplum erat recens, & sacer Salvatoris
sanguis adhuc feruebat in pectoribus fidei, la-
tissimè hæc pulcherrima virtus efflorescebat, nec
iniri numerus poterat hominum, qui toto orbe
ab ineunte ætate usque ad mortem perpetuam,
colebant Castitatem. Hinc S. Chrysoft. Non
solum, inquit, apud nos, sed & apud Scythas, Thra-

Gen. 29.

Epist. ad

Eustoch. li. 2.

cõtra Iovin.

De S. Ioanne

Baptista ve-

teris & novæ

Testamenti

nemo dubi-

tat. de virg.

Post Christi

maxima

virginum

copia

Christi con-

silium de cõ-

tinentia

Mort. 10.

Apostoli vel

virgines fue-

erunt ut

Ioannes, 66-

terq; Iaco-

bus, Paulus

&c. vel con-

tinentes post

vocationem.

Lib. de vita

contemp. A.

pel. 2. R. P.

Franciscus

Arias. Lib.

de Imitat.

B. Virg.

cap. 27.

Serm. 13.

in epist. ad

Ro.

*Hom. 8. in c.
3. Matth.
Palladius,
S. Hierony.
coetaneus
scribit se in
Aegypto,
sub uno
Abbate Se-
rapione ad
decem Mo-
nachorum
millia vi-
disse.*

*Legiones
fortiss. mili-
tum, pro ho-
nore castita-
tatis strepitu
depugnanti-
um 3. de.
Virg.
Theod. in
hist. relig.
cap. 30.
integerrima
corperu & a-
nimi puritas
intra solius
Ecclesie Ca-
tholice can-
cellos se con-
tinet. Athā.
in Apol ad
Constanti-
nū August.
3. Cōfessio. 11.*

ces, Indos, Persas, pluresque reliquos Barbaros, & Virginum sunt chori, & Monachorum catervæ, quæ conjugatorum multitudinem superant. Et: Si in solitudinem Aegypti te conferas, deprehendes totam regionem illam conversam in Paradisum cælestem: offendes enim innumeros cœtus præstantissimorum virorum vitam Angelicam in corpore mortali agentium. Per totam provinciam videre licet quasi integrum militum Christi exercitum, regiumq; & admirandum gregem humilium ovium, quæ in terra imitantur vitam cælestem, idque nõ solum in urbibus, sed etiam locis desertis. Deinde non viros solum, sed fœminas etiam hac virtute conspicias eminere. Communis illis ac viris adversus diabolum pugna est: non enim natura corporis, sed voluntate animi exercentur ista ceramina.

S. Ambrosius: Pauciores (inquit) hic (in Italia) homines nascuntur, quam illic (Alexandriæ, & in reliquis Orientis Ecclesiis, & in Africa) virgines consecrantur.

Theodorus Episcopus Cyrenensis, qui annis post Christum quadringentis floruit; post commemoratas admirandas virtutes virginum, quas ipse viderat: multæ, inquit, aliæ partim vitam amplexæ sunt solitariam, partim cœnobiticam, ad eam ut ducentæ aliquando & quinquaginta plures pauciores sive simul vivant, uno cibo vescentes; super solas stercas ex instituto dormientes, & manus quidem lanæ faciendæ adhibentes, hymnis verò linguam consecrantes. Sunt autem ejusmodi innumerabilia Sapientiæ gymnasia non solum in nostra regione, sed etiam per totum Orientem: his plena est & Palæstina, & Ægyptus, & Asia, & Pontus, & Europa. Ex quo enim Christus tantopere honoravit virginitatem, & ex Virgine natus est,

parm.

natura humana præclara virginittis protulit viduaria, & hos suauolentes, & qui nõ marcescunt, flores offert Creatori.

Idem, agens de iis, qui in perpetua castitate vitam tantum non cælestem repræsentarunt: Angelorum, inquit, vitam imitati sunt, patriam ac necessarios reliquerunt, ut omnem curam ad divina transferrent, nullo vinculo impedirentur, quo minus animo ac mente subuolarent in cælum. Horum plenæ sunt civitates, plenæ villæ, pleni montium vertices, pleni saltus atque conualles, &c.

S. Augustinus, referens quanta cupiditate, fideles virginittatem ac perpetuam continentiam in utroque sexu ac omni ætate, etiam tenella, sint cõplexi; ita avertit sermonem ad Deum; Respice Domine Deus agmina virginum, puerorum, puellarumque sanctarum: in Ecclesia tua eruditum est hoc genus, illic tibi à maternis uberibus pullulavit, ad loquendum nomen tuum linguam soluit, nomen tuum velut lac infantia suæ luxit infusum, quod non iussisti, sed solum volentibus arripendum proposuisti, dicens; *Qui potest capere, capiat*, arripuerunt, voverunt & propter regnum cælorum seipfos, non quia minatus, sed quia hortatus es, castrauerunt. Transeo ad media hunc thesaurum conservandi.

1. Ne fluctibus tentationum submergamur ad arduentes & assiduas preces, quasi sacram anchoram, nos recipiamus oportet. Salomon, ut imperret castitatem perit sapientiam, tum quia castè vivere magna est sapientia, tum quia sapientia omnes tentationes longe prævidens, & omnia pericula declinans, castitatem tuetur & conservat, imò docet funditus ex animo ejicere omnium rerum terrenarum amorem, qui nos humi affixos non sinit

Tu non poteris quod istè & ista? projice te in Deum, non se subtrahet us cadas. Lib. 3. de Grac. affect. cur.

Lib. de virg. c. 36. & de bono cõj. 6. 23. 179.

Matt. 19. Hac vox. Qui potest, &c. nõ deterrèis, sed invitantis est. Christi est. Sap. 8.

Lib. 10.
Conf. c. 29.
Epist. ad
Salvinam.

3. Cor. 12.

Damonem
vincere non
possumus,
nisi auxilio
fortioru, qui
est Deus.

Lib. 3. de
sum. bono.
6. 7.

ad perfectum Dei amorem evolare. S. Augustinus, totus perfectissimæ castitatis desiderio flagrans, charitatem Dei petit, S. Hieronymus: Crebræ, inquit, sint tibi orationes, ut omnes cogitationum sagittæ, quibus adolescentia percuti solet, hoc clypeo repellantur. S. etiam Paulus indicat, unicū in tentationibus carnis refugium esse orationem, cum ait: *Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanae, ut me colaphizet, propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet à me, & gratiam tentationi carnis resistendi impetravit: Domino enim responsum est: Sufficit tibi gratia mea.*

Cum in acerrimo tentationis carnis congressu ipsi nobiscum pugnemus, à nullo quicquam præsidii expectare possumus, nisi ab eo, qui omnipotentia sua solus nebulas tentationum dissipare, & nobis ipsis nos subjugare potest: illius perpetuò indigemus auxilio, quod mentem illustret, ut clare prævideat imminentiæ pericula; quod appetitum rationis & divinæ legis imperio subjiciat; quod voluntatem ad bona persequenda, & mala evitanda promoveat; quod castum confirmet, ne ob pugnae difficultatem animum despondeat; sed contempta omni carnis rebellionem, certo speret prospera omnia de cælo ad futura, ac decursurum se ita hoc stadium castitatis, ut & curiæ vires perpetuas subministret Deus, ut cum ad metam vitæ pervenerit, infinitis præmiis gloriosè triumphantem remuneretur. Intendere igitur oportet, inquit Isidorus, animum orando atque pulsando, quousque importunas carnalium desideriorum suggestiones fortissima intentione superemus, ac tandem insistere, quousque persistendo vincamus: nam negligentes orationes nec ab ipso homine impetrare valent, quod volunt.

Cypr. De bono Pud. De divinis castris auxilium petendum est.

Ibi;

Ibimus autē in hoc certamine ad thronum Dei, stipati nostris ac Dei amicis, maximè luce, duce, ac *Hom. 3. s. 2. per missus* principe, ac magistra virginitatis Maria. Si insurgant venti tentationum, inquit S. Bernardus, si *est.* incurras scopulos tribulationum, voca Mariam. Sic cum Cyprianus, tunc Ethnicus & magus, Iustinam Antiochenam virginem per dæmonem ad stuprum sollicitaret, illa, inquit Gregor. Nazianz. Virginem Mariam rogavit, ut suis precibus periclitanti opem ferret. Quid sit? Vincit statim virgo, *Niceph. lib. 5. c. 27.* vincitur dæmon. Justina a tentatione ad tranquillissimam quietem, Cyprianus ab amoris insania ad fidem Christi traducitur.

II. Orationi conjungēda est seria ac diligens meditatio mortis, extremi iudicii, inferni & cælestis gaudii. Nam PRIMÒ considerandum horam mortis esse incertissimam; in morte omnium sensuum *Ecc. 7.* vires & sermonem amitti, intelligentiam obscurari, vix animum, ad aliquem peccatorum dolorem *In omnibus operibus, &c.* excitari, morientem sola comitari opera; castos in *Cic. 4. Tusco.* morte audire bonæ conscientie testimonium, ex- *Admonendus quantum fit furor amoris, &c.* periri Angelorum auxilium, & ex hoc carcere, ex *Qui ut alterius libidini obsequantur, animorum jacturam faciunt, in morte tempore eius ipse, propter quem orta tempestas est, mentem & animum* hujus vitæ difficultatibus, è fluctibus miseriarum, ex infinitis laqueis & insidiis hostium, ad præmiū laborum & fruitionem æterni gaudii euolare; impudicos in morte admodum esse anxios, quia multorum tunc recordantur peccatorum; quorum tunc oblici sunt; peccata, quæ nunc levia existimant, tunc gravissima ipsis videntur; supra se vident iratum Deum, distinguente gladium justissimæ vindictæ; infra se aperta inferorum ostia, intra se infinita propè peccata, circum se dæmonum turbam expectantium prædam, &c.

SECUNDÒ, quod in ultimo retributionis adventu ante severum ac terribilem judicem, quasi in æquissima lance ponentur omnia, quæ per totam ægimus, diximus, & cogitavimus vitam, nec erit

86

Basil. de vera virg.
Omnia quasi in tabula picta per partes diligenter expressa cernentur, non solum quae in opere praeperunt, sed & quae sine effectu operis in animi tabula inscriptae fuerunt cogitationes. *Isid. 2. de sum. bon. c. 19.*
Recordatio ardoris gehennae ardorem excludit luxuriae *Pf. 83*
Diat. 7.

qui vel verbulo nobis patrocinetur, quod tunc cognoscemus nos Crucis Christi contemptores fuisse, & conculcasse per vitæ turpitudinē sanguinē illū, qui ex manibus & pedibus praesentis Iudicis abunde effluxit, quod conscientiae omnium toti mundo aperta erunt, omnium peccata sine patrono accusabuntur, & ab universis & Angelis & hominibus clarissime videbuntur; quod Iudex ille tremendus sit sapientissimus, justissimus, potentissimus, plenus irae ac furoris, denique inexorabilis, quod impuri prolata tremenda illa iudicis sententia: *Discedite, &c.* se faucibus inferorum immergent, & corda castorum audita suavi illa ac plena gaudii voce: *Venite, &c.* caelesti laetitia redundabunt, &c.

TERTIO, quomodo omnes damnati sint sepulti inter serpentes, dracones, basiliscos, & alia monstra, cincti semper horribilibus, observantium daemonum formis, qui in loco illo sordibus ac squalore pleno, perpetuo in illos odio flagrantes, poenas poenis, dolores doloribus accumulanti; & quantum in tanto cruciatuum Oceano, & in fornace tantarum flammarum torqueantur, doloribus non solum a tormentis externis, sed ab intimo quoque conscientiae verme, qui semper rodens, nunquam consumitur. **QUARTO**, quod in certamine conscientiae agonothetam habeamus Deum, spectatores Angelos, Beatos caelites, & Christum, qui extenta manu demonstrat praemium, coronam pulcherrimam & pretiosissimam ex ea materia, cui par nihil vidit hic. Sol unquam ea arte, ut ipsi Angeli obstupescant, quod continentibus pollicetur Deus in caelo nomen meliora filiis & filiabus, (hoc est, singulare praemium, praeter id commune Filiis Dei) quod fundamenta moeniū caelestis Hierosolymae sint pretiosae gemmae, ipsa civitas ex auro purissimo, portae smaragdis & saphiris singulis excisae, via simili splendore & ornata: quod aula

omni-

omnipotentis Dei ab omni malo sit remota, & omnibus bonis referta, quanta in ea sit multitudo Angelorum & Sanctorum, qui fruendo Dei inexpressibili suavitate divinorum amplexuum perfunduntur; quid denique Sancti in æterna gloria nunc triumphantes vel Dei amore, vel hujus gloriæ desiderio petulerint.

Chrysoft. Hom. 8. de poen. Cum mulierem videris formosam, &c. respice desuper quod te manet præmium; si à concupiscentia consensum cohibueris, &c. Nauclerus emolumenta, quæ ex navigatione consequitur, cogitans, mari se committere non vèretur.

III. Ut voluptates carnis in ipso quasi semine opprimamus, armabimus nos exercitio mortificationis juxta illud Pauli: *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram* (id est, ad vitam pertinent terrenam) *fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, &c.* hoc est, singula peccata gladio pœnitentiæ abscindite, donec rotum corpus peccati moriatur. Nam, ut idem ait, *vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, & ultra non serviamus peccato*, hoc est, Christus sua occidit peccatum, ut per pœnitentiam eam nobis salutarem reddentes, ab omni quoque peccato liberemur. Ait etiam: *Qui sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs,*

hoc est, viva membra Christi multa licita solatia carni adimunt, imò laboribus & pœnis eam subigunt, ut vitia & cupiditates ejus refrænent. Et: *Castigo corpus meum & in servitutem redigo.* Et: *Semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferimus* (hoc est, ad imitandum Christum semper affigimus corpora nostra jejuniis, &c.) *ut & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris,* Et: *Christo confixus sum cruci, vivo jam non ego, vivit vero in me Christus,* hoc est sequor solam Christi voluntatem. Et: *Vsque in hanc horam esurimus & sitimus, & nudi sumus & colaphis cadimur & instabi-*

Apoc. 19.
Esa. 64.
2. Cor. 4.
Æternæ gloriæ pōdus, &c.

Colos. 3.

Rom. 6.
Lascivi corporis illecebri ab immodica satietate manant: ergo bellua ferociam fame comprime, & vires illi adimes.

Gal. 5.
1. Cor. 9.
Continens

via in cibo &
 potu mirifi
 ca pudicitia
 exstos est
 Non enim
 corpus se e-
 rigere aude-
 bit, si ei au-
 dacia in-
 strumenta
 tollamus
 & quasi
 tauro or-
 nua franga-
 mus. Gal. 2.
 Vide R. P.
 Franciscum
 Arias de sui
 mortif. C. 4
 Rom. 11.
 Exhibea-
 mus cor-
 pora no-
 stra hostiã.
 & Heb. 11.
 de veteris
 Testamenti
 Patribus:
 Circũjerũt
 in melo-
 ris. &c. qui-
 bus dignus
 non erat
 mundus,
 &c. Ioan. 18
 Luc. 9 Mat.
 10. 1. Ber.
 Ser. de Coena
 Domini.

stabiles sumus & laboramus operantes manibus nostris,
 maledicimur, & benedicimus, &c. Ipse Christus ait:
 Qui odit animam suam in hoc mundo, (hoc est parti
 animæ sentienti comoda & voluptates carnales
 negat) in vitam æternam custodit eam. Et: Si quis vult
 venire post me, abneget semetipsum, (hoc est renun-
 ciet propriæ voluntati & animæ sentienti, & tollat
 crucem suam quotidie, & sequatur me. Et: Qui non ac-
 cipit crucem suam, hoc est, non sponte suscipit &
 perfert res asperas,) & sequitur me, non est me dignus.
 Et: Regnum celorum vim patitur & violenti, (qui
 corruptæ resistunt naturæ) rapiunt illud.

Verissimum esse illud Ludovici Blossii nobis per-
 suadeam us. Cum quis propter Deum sensualitati
 ac propriæ voluntati, etiã in rebus minimis, re-
 luctatur, ac se mortificat, rem ipsi Deo magis gra-
 tiam facit, quam si multos mortuos ad vitam re-
 vocaret.

IV. Ad Sacramenta tanquam ad vasa & canales
 divinæ gratiæ sæpe recurrendum est, ut Deus
 per gratiam suam mari perturbationum imperet,
 furias appetituum compescat, & vires cupidita-
 rum frangat. Nam etsi Baptismus tollat putredi-
 nem vulneris illius, quod Adami peccatum nobis
 imposuit & efficit, ut concupiscentia nobis non
 assentientibus noceat nihil; tamen hæc ipsa con-
 cupiscentiæ cicatrix cum recrudescere cœperit, &
 nescio quem pruritus excitare in corde, nemo
 poterit tam efferos motus frangere, nemo pruri-
 tum ulceris huius ferre, nisi gratia Dei fuerit valla-
 tus. Hinc in iis nascentis Ecclesiæ, cum fre-
 quentissima esset huius Sacramenti perceptio,
 virginitas maximè florebat. Accedit quod Diabo-
 lus nihil tam timet, quã ne turpes suæ & occultæ
 aperiantur suggestiones. V. Utile est studiosè evo-
 luere libros pios & sacros. S. Theodosia, ducta ad
 infamem locum, ubi castitate spoliaretur, nullis se
 aliis

*Hom 8. in
Gen.*

meditemur attente, quotidie fame siti, nuditate nos affligamus, noctes vigiliis & precibus, dies laboribus & sudoribus transigamus, frequentes expiationem peccatorum, & communionum Corporis & Sanguinis Christi usurpemus. S. Chrysoft. inquit: Tanquã Christum induiti omnia faciamus, & non contristemus Spiritum Sanctum. Quando igitur turbamur à concupiscentia, vel cogitatione absurda, cogitemus eum, qui in nobis habitat, & expellamus procul omnem talem cogitationem. Revereamur eminentem Dei gratiã, quæ nos obumbrat, & refrænemus omnes carnis affectiones, ut cum legitimè in brevi hac & fragili vita ceteriverimus, coronas illas assequamur in futuro die illo terribili quidem peccatoribus, sed desiderabilibus, qui virtutem induunt, & illam vitam ingrediamur, quæ nullis circumscripta terminis, Dei Optimi Maxim. æternitatem exæquabit.

*XV. DE LAVDIBVS STUDII
Theologici.*

*Cic. lib. 7. de
Offic.*

EXORDIUM à modo eligendi certum genus vite. Posteaquam in tanta ingeniorum studiorumque varietate adolescentibus, liberis Musas sectantibus, propter ingenii imbecillitatem difficillima est deliberatio, cuiam disciplinarum generi extremum suæ ætatis potissimum consecrare, & ad ultimum vitæ tempus adherescere velint omninò necessarium esse arbitror, ad suam quemque naturam (sic naturales ad virtutem igniculos appello) consilium omne revocare, adhibitis non min⁹ doctrina, quàm virtute & rerum usu peritis cõsultoribus. Quod cum negligimus, fit ut non raro juvenili quodam ardore certo aliquo genere doctrinæ cursuq; vivendi implicemur, & involuamur, ante, quam quod optimum factu sit, vel ipsi judicemus, vel à rectè consulentibus exspectemus; quorum illud

illud mihi usq; adeò non arrogo, ut etiam hac de causa facilè fuerim humilioribus Musis umbratilem vitam sectando acquieturus, nisi me viri prudentissimi, & cum primis qui mihi intus loquitur sermo, ad SS. Theologiam perpulissent.

PROPOSITIO: *De Theologia laudibus dicam.* Cum autem non ignorem, eventurum mihi esse, ut oratio mea longè multoque infra nobilissimam huius facultatis dignitatem jaceat, & non tam mihi laborandum sit, ut habeam paratù quid dicam, quàm providendù, ne, si omnia, quæ dici possunt, dicere voluero, nullus unquam inveniatur exitus orationi meæ: adhibebo ipse mihi modum in dicendo, & rem prope immensam angustis cancellis circumscribam, quibus inclusa dictio, cum ad extremum venerit ipsa sua sponte consistat. Hoc unum oro atq; obrestor unicè, ut vos, quos partim huius præstantissimæ disciplinæ verticem consecutos, partè illius sacris imbutos atque initiatos videmus, quo cœpistis benevolentia, vestra humanitate digna, me timidè de tam pulcherrimo Dei munere ac dono, in quo excolendo tantum operæ temporisq; consumendum esse judicastis, dicere ingredientè sublevetis. Quo impetrato, efficiam profectò, si efficiendi voluntatem facultas consequetur, ut quæ sit Theologiæ cum cæteris disciplinis collatæ præstantia, utilitas, jucunditas, & necessitas, non tam discatis, quàm me, undecunq; datur, subjiciente memoria repetatis atq; ruminetis.

CONFIRMATIONIS I. *Locus, à dignitate & præstantia studii Theologici.* Et si omnes singulari laude sunt digni, qui in assequenda præclararum artium scientia operam & industriam suam collocant, præcipuam tamè illi laudem merentur qui veluti, Numinis quodam afflatu perculsi cæteris omnibus posthabitis; ad divinarum & cœlestium rerum intelligentiã omnes cogitationes suas atq; omnia studia
contu-

contulerunt. Si enim cæteras scientias, vel singulas seorsim, vel etiam omnes simul in unum locum collocatas, ex altera parte sacrarum literarum fulgore objiciamus, non secus eas obscurari videbimus, atq; luna, dum a sole propius abest, involvitur tenebris, eiusq; qui dux, princeps, & moderator est reliquorum luminum, larga luce planè obscuratur. Quare non ineptè, sed prudenter mihi fecisse videntur, qui Theologiam Regi, cæteras artes satellitib⁹, Philosophiam verò satelliti magistræ compararunt, quippe quæ cæteris imperet, regi serviat & obsecundet. Nemo enim tam est in Philosophorum scriptis hospes, ut nesciat illos, eam Philosophiæ partem, quæ de Deo, de primis substantiis, de Mentibus & Intelligentiis agit Theologiam ac primam Philosophiam, rei dignitate commotos, appellasse. Quæ enim locum si falsa illa Pythagoræorum ac Peripateticorum somniis aspersa, a suis tamen obtinuit, cur non divinitus, immenso Dei beneficio, illustrati ac irradiati, eundem locum nostræ Theologiæ, cui nihil falsi nescire potest, quæq; quid de Deo Patre, Filio ac Spiritu Sancto, individuæq; Trinitatis cultu tenendum sit, edisserit, tribueremus?

Philosophi duobus potissimum scientiarum dignitatem metiuntur, τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπορρέουσαν, & rerum ad quas pertinent, præstantia. Horum utroq; Theologiam reliquas, longe antecellere, nullo negotio ostendi potest. Nam ut humanæ scientiæ suis nituntur principiis, quæ nemo sanioris mentis in dubium revocat: ita multò magis hanc de Deo scientiam suam, habere principia credendum est, quæ cum nobis non innascantur, certissimis Scripturarum oraculis à Spiritu Sancto nobis revelari indicat illud Petri: *Non voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines. Unde & S. Paulus ad*

ad Tim suum scribens, omnem scripturarum divinitus inspiratam luculenter attestatur. Si igitur à Spiritu Sancto profecta est S. Scriptura, illo Prophetas Dei affante, quomodo sine extremæ impietatis nota in istis Theologiæ principiis errorē ullum asserimus? Ad hæc omnes ab hominibus inventæ artes, quæ propter earum rerum, quas docent, magnitudinem commendantur, humi penitus jacent, & si quando sese altius erigere conantur, non longè tamen ab humo recedunt: hæc autem divina doctrina relictis terris aërem superat, & procul ab hominum oculis abstracta, cælum ipsum, & illas, quæ solo animo cernuntur, incorporeas mentes celeri atq; arduo volatu transcendit. Illæ rerum humanarum præangustis regionibus circumscriptæ, si quando divinas attingunt, transferunt ad humanas: hæc in latissimo rerum divinarum campo liberè pervagata, si quando tractat aliquid de humanis, traducit ad divinas. Quid autem potest esse admirabilius, quid augustius, quid optabilius, quid hominum generi universo salutarius, summi illius boni cognitione, in cuius investigatione omnes omnium ætatum Philosophi frustra desudarunt? cum itaque sola Theologia divinæ sapientiæ thesauros hominibus recludat, cum inquam, in cælis summum illud bonum omnium Creatorem Deum consideret, quis celestem hanc Philosophiam humanæ isti longè præferre dubitaret; quæ etsi rerum divinarum non secus atque humanarum cognitionem satis magnificè polliceatur, id tamen per quam tenuiter fieri intelligendam est. Solius enim Theologi animus Deum & divina contempletur, cum Deo & Dei Spiritu semper loquitur si probe fungatur suo officio. Si dignitas est Jurisconsulti in eo, quod circa justitiam & animum nobiliorem hominis partem, versatur: si medici pariter cum Jurisconsulto

consulto in hoc consistit; quod cum principibus huius mundi versantur: maximè Theologi erit, quod non circa Iustitiam solùm, sed ipsum iustitiæ fontem Deum, iustissimum corporis & animi humani, rerumque omnium aliarum Creatorem & conservatorem occupatus sit, cum eo loquatur, & familiariter agat: Juris & legum cognitio partim corpora nostra, partim fortunæ bona respiciens, ab utrisq; vim omnium propulsat. Medicina hominum corpora vel à morbis liberat, vel præservat. Sola Theologia dux & magistra est omnium, sola ad quam tanquam rivuli ad fontem, initium & finem reliquæ omnes referendæ sunt disciplinæ. Quorum enim corporis salus sine animorum salute? quorsum bona fortunæ caduca sine animorum æternis? omnia Theologia complexa est; ad quam, nisi tanquam ad Cynosuram navim doctrinarum mercibus onustam, imò universæ navigationis, id est, vitæ nostræ cursum direxerimus, verè exclamare licebit: *O vanitas vanitatum, & omnia vanitas*, ac seriò metuendum, ne unde salutis exordium, inde pereundi materiam petamus, quæq; ad benè agendum instrumenta esse debuerunt, iis ad perniciem abutamur.

Hic licebit nonnihil excurrere, & quomodo Theologia ambitu suo universam Philosophiam sub se contineat, tribus, quod ajunt, verbis demonstrare. Docet

*Tam 3. epist.
25.*

illud in epist. ad Paulam Urbicam ille, qui lectione S. litterarum assidua ac meditatione diuturna peritus suum Christi fecit Bibliothecam; D. inquam Hieronymus. Imò vero unus solusque noster Salomon, ex tot Canonicis Scriptoribus, tribus brevibus rotundisque libellis, omne Philosophiæ genus, & quidem ordine decentissimo complexus est. Primò namque in Proverbiis Ethicè, ut mens ante omnia vitii expurgeretur: deinde in Ecclesiaste Physicè, quo mentis oculus vitiorum caligine liber,

liber, fluxam creaturarum varietatem queat inspi-
 cere: postremò in Canticis Theorice, ut omni
 creatura præterita, in Dei Creatoris contemplati-
 onem toto feratur affectu. Quod si partitam Phi-
 losophiæ sectionem in Theorice & Practice spe-
 ctemus, illa non tota duntaxat Theologia, sed solo
 etiam Evangelio coërcetur, attestante clarissimo
 illo totius Occidentis lumine Augustino, qui lib.
 de consensu Evang. c. 5. declarat Practicem à Mat-
 thæo, Luca, & Marco Evangelistis; Theoricem
 verò à B. Joanne fuisse comprehensam; nihil enim
 fuit aliud verus ille Magister noster Jesus Chri-
 stus, quàm liber quidam vivus æternæ scientiæ
 Dei Patris, idea veritatis & sapientiæ, de cælo mis-
 sus, velut & contemplandi & agendi regula per-
 fectissima. Præterea nulla aliarum disciplinarum
 vel antiquitate augustior, vel origine potest esse
 laudabilior. Cæteræ præclaros quidem habent au-
 tores, homines tamen: hæc ipsum Deum. Cæteræ
 longo tempore post mundum hominesq; creatos:
 hæc cum ipso mundo adolevit. At hic mihi leniter
 dices, Theologia, quid mihi cum mundo? *Ex ore
 Altissimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam
 ab initio & ante secula creata sum, cum æternâ quam
 tracto, Dei sapientia. Est, ut dicis, Regina sanctissi-
 ma. Verum liceat homini apud homines tua pace
 popularius agere, neque subtilius ea rimari, quæ
 mundi ortum anteverterunt: abundè satis te re-
 liquis præferendam vetustate docuero, si te sta-
 tim cum mundo & primis nostris parentibus
 ortam; alias verò plurimorum annorum inter-
 vallo subsecutas ostendero. Te enim in primis
 nostris parentibus Adamo, Abele, & Caino, eo-
 rumque posteritate fuisse ex iis constat libris, in
 quibus nihil esse falsi est exploratissimum. Nun-
 quid sacrorum ille nostrorum dux Moyses,
 longè ante Theologicis suis scriptis celebrari
 cæpit,*

cœpit, quum quicquam reliquarum artium exte-
ret: Quas quidem ut ex Græcia ad Romanos, serò
tamen translatas faciliè cum aliis affirmamus, ita
istuc primum natas, licet id Græcia mendax con-
tendat, pernegamus. Desinât ergò vel Plutarchus,
vel Plinius, veletiam recentiorum nonnulli, qui
Moysen ipsum aut non legerunt, aut certè per-
quàm frigidè legerunt, ingeniorum palmam Ho-
mero tribuere, Poëtæ illi quidem magno, sed hoc
nostro Vate tanto minori, quanto terrena cœlesti-
bus, humana divinis, caduca æternis viliora sunt.
Nonnulli ex Philosophis, qui Moysen longo inter-
vallo secuti sunt, cum essent antiquitatis studio-
sissimi & præclara quadam rerum abditarum co-
gnitione ducerentur, in Ægyptum discendi causa
profecti ex limpidissimis Mosaicæ doctrinæ, hoc
est, Theologicis fontibus, suos hortulos, licet non
æquè feliciter irrigarunt. Hoc Thaletem illum
Milesum, hoc Platonem, & alios non modo fecis-
se, sed inde etiam magnam sibi Sapientiæ laudem
præ cæteris conciliasse, litterarum monumentis
propagatum est. Quo verò loco Moyses noster,
propter admirabilem illam plurimarum rerum ac
nostræ religionis mysteriorum cognitionē, apud
Ægyptios habitus sit, tum ex vetustissimis Græ-
corum Historicis, qui eiusdem, ut viri alta & qua-
dam divina mente præditi, meminerunt; tum
inde etiam perspicitur, quod sui eum Deum sive
honoris gratia appellaverunt, sive quod univer-
sorum Deus illi dixisset: *Ecce constitui te Deum
Pharaonis.* Ex quibus omnibus etsi satis perspicu-
um & manifestum fiat, venerandæ antiquitatis
nomine Mosaica, hoc est, Theologica, Græcorum
monumentis ac cæteris disciplinis & priora & po-
tiora esse oportere; tamen quò majorem his au-
toritatem & fidem conciliemus, Cyrilli, quod
idem comprobat, argumentum adjiciemus: sic

fic enim ille Lib. 1. contra Julianum hæreticum:
 Vbi consonant Græcorum doctrinæ, inquit, cum
 divinæ Scripturæ sermonibus, seipsis præstantio-
 res & concordēs inter se apparent: ubi autem de-
 fendunt proprias adinventiones, discordes & ex-
 traneis opinionibus ebrios esse demonstratu fa-
 cillimum est. Hæc ille. Quæ profectò vera causa *Vide orat.*
 est, ob quam tot involucris, tot fabulis, tot somni- *1. Murat.*
 is suam illam Philosophiam contaminarint, ut in
 plerisque saltem umbram Mosaicæ Philosophiæ
 habuisse videantur. Excellentes illi homines, qui
 liberales disciplinas vel primi reppererunt, vel ab
 aliis inventas locuplerarunt, vel jam satis locuple-
 tatas accuratius paulò quàm superiores compo-
 suerunt, etsi non erant auxilio divino destituti,
 viribus tamen nisi suis nitentur. Quocirca fue-
 runt illi quidem ingenio præstantes, assiduo usu
 exercitati, variarum prope rerum cognitione di-
 vini, incredibili studio & cupiditate veri videndi
 flagrarunt; tantam diligentiam adhibuerunt,
 quantam possumus cogitare maximam: fuerunt
 hominum cætus, cibum potumque neglexerunt,
 dies noctesque vigilantur, & tamen cogitando
 ac meditando nihil plus assecuti sunt, quam quan-
 tum humanæ mentes humili strata suspicere po-
 tuerunt, nihil cœleste, nihil divinum, nihil peni-
 tus à nostra cogitatione seclusum, ne suspicioni-
 bus quidem obscuris attingerunt. At nostri sacro-
 rum Scriptores numine afflatuque divino multo
 altius eVecti, quam quo possent humanæ mentes
 ascendere, tantum animo viderunt, non quan-
 tum ingeniorum acies tulit; sed quantum eos
 Deus voluit videre: voluit autem, quantum erat
 non ipsis modò necessarium, quos ita mirabiliter
 sublevarat, verum illis etiam omnibus, quos pau-
 corum opera statuerat errore liberare, & excitare

Pars II.

G

ad

ad spem immortalitatis æternæ perfruendæ. Itaq; ut brevissima statura puer, impositus in turrim editam & excelsam, multò longius latiusque prospicit in omnes partes, quàm quivis alius, quamvis procero corpore ex humili & depresso loco: sic illi, quamvis hebetes & tardi, quamvis agrestes, & impoliti, tamen ex illa altissima specula, in qua eos vis numinis divini collocat, longè plura prospexerunt, quàm omnes sapientes, in hac humilitate & infirmitate naturæ depressi. Missos facio cæteros, qui partim ante Christum natum instinctu divino concitati, res penitus abditas & latentes posteris aperuerunt, partim cum ipso Christo, aut cum iis, qui Christum viderunt, collocuti, eiusdem numinus afflatu omnes prope gentes ad novum quoddam & in illis temporalibus inusitatum vitæ genus traduxerunt: Moyses & Paulus duorum populorum à Deo delecti duces, quorum alter Hebræis, ex misera servitute liberatis, præscripto divino leges tulit: alter omnibus ferè nationibus, errore & superstitione cæcis in illa terribili nocte facem verbis factisque prætulit, ut ingenio & doctrina fuerint Græcorum sapientibus inferiores, divinis certè muneribus & donis illos omnes longè, multumque superarunt, imò omnes librorum veteris Testamenti Scriptores, interpretes erant Dei, Apostoli deniq; & Evangelistæ, sive quid litteris mandabant, sive præsentis voce constituébant, quòd à Christo accepissent, nihil erant aliud, nisi Dei quidam interpretes, & tanquam divinæ majestatis instrumenta: quidquid illi vel voce, vel scripto præcipiebant, non ipsi præcipere putabantur, sed qui per eos cum hominibus loquebatur Deus, ideoque credentes eos tanquam è cælo delapsos homines intuebantur, hos sibi vitæ duces morumq; magistros deposcebant, horum orationem non ut ex humano illo pe-

ctore,

flore, sed ex divina mente manantem audiverunt.
 Perquam scitum est illud, quod in concione qua-
 dam scriptum reliquit ille Joannes, qui cognomē *Hom. 2. in*
 ab aureo genere orationis invenit: Sacros libros *Gen.*
 velut Epistolas esse quasdam ad homines missas à
 Deo, eorum autem librorum Scriptorū esse quasi
 pueros & tabellarios divinos, ut non magis eorū,
 quæ sacris litteris continentur, auctores putandi
 sint qui scripserunt, quàm Epistolarū illi qui red-
 dunt Deus, Deus est Theologiæ nostræ princeps
 & parens: ille generis humani magistrum se esse
 professus, quæ vel ad alios informandos necessaria,
 vel utilia fore viderentur paucis, quos tanquam ad
 manum sibi habuit, occulto quodam admirabili-
 que modo dictavit. Horum monumenta qui con-
 temnunt, non hominum scripta contemnunt, sed
 tacitam Dei, qui fuit ipsis auctor scribendi vocem.
 Quid enim Philosophi quondam non tentarunt,
 quid non fecerunt ad hanc cœlestem Philosophi-
 am extinguendam? Quam multa Celsus ex illo re-
 verterimo pectore effudit, quam multa Porphyri-
 us non tam doctrina, quam pecuniis abundans
 evomuit? quam multa Julianus ille transfuga le-
 vissimus non modo scripsit ut Philosophus, ve-
 rum etiam instituit & edixit ut Imperator? qua
 calliditate majores nostros litteris etiam & do-
 ctrina liberali privavit, futurum sperans, ut sen-
 sim omnis Christiana religio ex hominum men-
 tibus penitus oblivione deleteretur? Quam sæpe
 alii elati sapientiæ opinione cum nostris in con-
 tentionem venerunt atque certamen, si forte suis
 disputationibus hanc divinitus nobis donatam sa-
 pientiam ex hominum animis expectorare pos-
 sent? Hæretici verò quam multa moliti sunt ad
 eandem evertendam? quæ machinæ, quæ suppli-
 cia, qui cruciatus, quod indignæ necis genus à
 quo tempore Nero primus in nostros impium &

nefarium gladium distinxit, usque ad Constantinum Magnum, & ab illo rursus usque ad nostram ætatem (modo Arianis, modo Saracenis, modo aliis in misera innocentium cæde bacchantibus) non in eorum corporibus, qui stabant à veritate, consumptum est? omnia conspirarunt, quæ valerent ad quamvis disciplinam opprimendam, & tamen Doctores nostri & Philosophos, & hæreticos insolentes & arrogantes superârunt, ac divites egentibus, nobiles obscuris, multi paucis cesserunt. Pestis Ariana ab Ægypto orta, cum Syriam, Asiam, Thraciam, Græciam, Macedoniam, Italianam, Galliam pervasisset, sic adolevit, ut Gothorum armis in extremam Hispaniam usque penetrans, occupatis orientis obeuntisque solis, Aquilonis, Austriæque partibus, propè trecentos annos Remp. Christianam miserandum in modum affligerit; sed tandem aliquando vi cœlestis doctrinæ ita cōpressa & extincta est, ut ne minima quidem contagio ad posteros permanserit. Ab Ecclesia enim fides, & veritas; ab illis qui dissentiebant, fraus & mendacium stabat: pro falsitate malus dæmon, pro veritate Deus ipse pugnabat? & ad nihilum recidere necesse est omnes illorum conatus, qui veræ religioni cœlestiq; doctrinæ bellum habent impiū atq; nefarium indictum. Quam multa genera Philosophorum intra paucos annos aliorum contentientium disputationibus ita fracta & extincta sunt, ut eorum nunc memoriam propè nullam teneamus? At nostra Theologia cœlestis ex illis angustiis Hebrææ gentis post Christi mortem salutarem educta, quò vehementius multorum & vocibus & litteris & armis oppugnabatur, eò longius, latiusq; spargebatur & disseminabatur in omnes terras atq; maria, & ipsa dimicatione corroborata magis illustrior ad nos usq; permanavit, & rotinsignium Martyrum examina nobis prodidit, tot summos

summos orbis principes, tot regna, tot gentes in suas pertraxit leges, id quod nulla tyrannorum vis, nulla Philosophorum poterat eruditio. Ex quo perspicitur, quis Divinæ sapientiæ fuerit auctor & princeps, cum ejus vim non insolentia Philosophorum, non rerum copiæ, non generis claritas, non tot civitatum opes, non imperatorum crudelitas potuerit sustinere. Quæ cum ita sint, quatum homines ab illa præstante æternaq; natura distant, tantum est inter hoc verè cœleste Theologiæ nostræ domum, & omnia hominum inventa discrimen.

II. CONFIRMATIONIS LOCUS, *ab utilitate.* Cum hoc nostro tempore, quo cuncta præsentis vitæ commodis & proventibus merimur, nihil tam videatur plerosq; commovere, quàm sacra illa auri fames, & quæ res magnas sequitur, utilitas, agere videamus, uberiorne fructus ad Theologiæ, an verò ceterarum disciplinarum cultores redundet. De inferioribus artibus nihil dicam, quòd harum cultores parum se hoc nomine venditare videam⁹. Legum Medicinarumq; alumni de hac causa se potissimum efferunt, suamq; professionem ut questuosissimam, ita etiam præstantissimam esse soli contendunt, soli sese beatos prædicant, aurum, gemmas, divitias, vitæque splendorem, principum & omnium deniq; magnatum gratiam blanditiis & obsequiis, ne dicam acerbis, undecunq; collectâ, pueriliter ostentant, infelix profectò professio, si non aliud habes, quod jactites; illa enim quàm sint caduca, quantis fortunæ mutationibus obnoxia, quis non videt? Esto, totum mundum lucrentur, sine Theologia animæ jacturam faciant necesse est. Vestra opera divina hæc professio carere potest, vos quamlibet magnifici, quamlibet lauti, quamlibet in rebus civilibus cauti, illius præsidio carere non potestis. Quærit quis habendi cupidus thesauros: In Filio Dei, quem Theologia indicat,

sunt omnes thesauri sapientia & scientia absconditi. Jurisconsultus agros, domos, patrimonium amplum & copiosum: Medicus corpus ipsum, eiusque valitudinem suę artis beneficio vel comparat, vel conservat, At Theologus divini Verbi legibus, sacrarum Scripturarum antidotis, animū ipsum, multis aliis morbis, iisque longè gravissimis obnoxium, præservat & munit, & ut in corpore sano mens, quoque sit sana efficit, & qui est murus ahenetus, mens conscientia recti. Quod quantum bonum sit, eorum perspicitur cruciatu, quos conscientię stimulant maleficiorum, quos meruse animat iudiciorum atque legum: ut interim sileri patiar Theologiam sinceris sui cultoribus etiam in hac vita necessariis suppeditandis præstò esse. Quis enim unquam justum, qualem Theologię alumnum esse convenit in primis, vidit derelictum? An non satis sit Theologo, quòd omnib⁹ Christianis satis esse voluit Apostolus, victum & amictum habere? parum est, si non eiusmodi thesauros in hac Theologia polliceatur, in quos fortuna jus habet & imperiū: at maximum, suis alumnis eius generis thesauros & opes promittere, quos neque fures, neque tinea, neque alia vis auferre potest, quique non in hac, sed in futura vita resplendet. Quò igitur æterna nativis, immortalia caducis, ac animi corporis fortunæque bonis majora sunt, hoc Theologia quibuscunq; aliis disciplinis fructuosior putanda est.

Hic si ex litterarum penu, & toto choro Patrū commonstrare vellem, quantum solidi boni veræque glorię non modò in singulos cœlestis huius Philosophię Doctores, & discipulos, sed & in universam Remp. ex hac doctrina profuat, iniuria facilius, quàm finem mea habitura esset oratio. Ad quos, quæso, magis propriè quàm Theologos pertinet illud Danielis: *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiã eruduerunt multos,*

Cap. 12.

multos, quasi stella in perpetuas aternitates? Huc referri debent illa verba Apostoli. Omnis scriptura, 2. Tim. 3. divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

Quibus profectò verbis Apostolus complectitur omnia, quæ ad hominis salutem sunt necessaria. Cum enim vita hominis universa consistat in doctrina sana & sanctis actionib⁹, quorum illa fidei, hæc charitati serviunt, primò ait, Scripturâ abundè mōstrare, quænam sint vera dogmata, & quomodo ea discerni, comprobari, defendiq; debeât; deinde utilem esse ad cōfutanda evertendaq; falsa dogmata; tum quæ opera Deo accepta sint, quæ vitæ officia omnes homines deceant pulcherrimè tradere, & quomodo quæ corrupta aut luxata sunt emēdantur ac sarciri debeant præscribere. Ad extremū, quoniam ipsi quoq; pii, qui tam in doctrina, quàm in actionibus decorū studiose semper observant, subindè perturbantur variis adversitatibus, quarum magnitudine adigi forsitan possent ad deficientiū, aut in doctrina, aut in actionib⁹: ideò providit Deus, ut Scriptura referta esset efficacissimis cōsolationibus, (attestante eodem Apost.) quibus animus adversus impendētes casus muniti, adeoq; armari, nec non in sancta doctrina, & sanctis actionibus cōstans retineri queat. Hinc fit, ut vel modicè degustata, leviterq; perspecta, sic allectos pascant animos, ut præ illa incipiant sordere omnia. Huius, quæ est omni gladio penetrabilior vim ardoremq; senserunt illi, qui dicebant: *Nonne cor nostrū ardens Luc. 24. erat in nobis, dum loqueretur nobis in via & aperiret Scripturas;* ex Apostolo certum est, pietatem, quæ solus Theologus ex professo docet, *ad omnia esse Rom. 15. utilem.* Hanc autem Theologus pueritiam, catechesin proponendo, informat; hac adolescentiam, Divi-

*Vide Mureti
Orat. 3.*

Divinæ legis codices interpretando, imbuunt; hac virilem pariter ac senilem ætatem fide, spe, & charitate roborando dirigit, & tandem post huius vitæ exitum ad cœlestem illam patriam, unde nobis origo est, tanquam ad portum tutissimum felicissimè deducit, & summi illius boni, cuius causa in hanc lucem sumus editi, participes facit. Nam quorum animi in hoc studio conquiescunt, non eos aut inanium dignitarum, aut fluxarum opum adurit sitis, non eos voluptatum illecebræ molliunt, nulla cupiditate gloriæ incitantur, nihil aura mutantur populari. Ipernunt insanos multitudinis applausus, acclamationes temerarias rident, quæ plerisque magna ac præclara videntur parva ducunt, eaque ratione stabili firmaque contempnunt, Deo inserviunt, Deo adherent, ejus duntaxat gloriæ velificantur, eo fruuntur, quæque olim plenè percepturi sunt gaudia, ea jam nunc mente ac cogitatione percipiunt. O vitæ Theologia dux, o virtutum omnium parens, vitiorum expultrix, animorum liberatrix, quid sine te non modò nos, sed omninò vitæ hominum esse potuisset, tu depravatas impurissimis opinionibus hominum mentes velut de integro interpolasti, tu distractos dissipatosque variis idolorum cultibus homines in unius vitæ Religionis societatem convocasti; tu magistra morum ac disciplinæ fuisti; ac veluti Sol exoriens nubium caliginem dissipat, veluti sidus, quod Castoris & Pollucis dicitur, exortu suo maris rabiem placat, tempestatesque dispellit; ita tu divinitus exorra, & tenebras ignorantiae dissipasti, & illo tuo salutari fulgore procellas veterum superstitionum dispulisti. Tu & vitæ tranquillitatem largita nobis es, & mortis terrorem sustulisti. Beatos igitur, qui ad te, tanquam ad portum confugiunt, beatos, qui se tibi à teneris unguiculis penitus totosque tradunt; miseros contra qui ut proci Homericæ ancillarum amoris

Cic. 3. Tus. 6.

amoribus irriteriti, te, quæ omnium artium domi-
 na es, negligunt. Tu enim earum rerum scientiam
 profiteris, quarum plena cognitio æternam beati-
 tudinem, ignorantia æternum exitium pollicetur.
 III. CONFIRMATIONIS *Locus à necessitate hujus
 doctrina.* Quid perinde necessarium esse potest,
 quam in tanta opinionum de Deo & ejus cultu,
 varietate & dissensione habere Dei Verbum, & Ca-
 tholicæ religionis regulam, qua vera & falsa quam
 optimè dijudicantur, maxime corruptissimo isto
 Ecclesiæ statu, quo nihil tam sacrosanctum, nihil
 tam augustum & divinum est, quod non sacrilega
 temeritate improbissimorum hominum perfidia
 violare, contaminare, & profanare audeat: Et quia
 nulli unquam inventi sunt hæretici, qui non mon-
 strosissimas etiam suas opiniones Dei Verbo (spe-
 cioso sane prætextu) ventitarent, (nam quis diabo-
 licam doctrinam aperte profitenti fidem habeat?)
 nihil potest esse præstabilius nihil æque necessa-
 rium atque hoc SS. Theologiæ studium. Quod
 quia negligentius est tractatum; quia inquam ut
 libere quod sentio dicam multi qui Ecclesiasticis
 Beneficiis & proventibus in litterarum studiis a-
 luntur hanc professionem deseruerunt & Theolo-
 gicas Catholicarum Academiarum scholas vacuas
 reliquerunt repente exorti sunt novi Theologi
 nautæ, aurigæ, ganeones, negotiatores, opifices,
 militiæ & aularum sectatores qui hactenus inusita-
 to molo molunt & terunt farinam scripturæ no-
 vam quandam Theologiam & ante nostra tempo-
 ra inauditam excogitarunt, quæ veteri nostra sæli-
 cior est & absolutior, quod cum vetus discenda
 sit priusquam sese doceri patiatur; hæc discipu-
 los fere nullos, doctores habeat innumeros: vetus
 illa sexum duntaxat virilem, hæc utrumque promi-
 scue docere permittat. Ex qua quidem docendi in-
 terpretandi rogandi & abrogandi pro cuiusque ar-

bitratu licentia, tantorum malorum & errorum (quibus nihil est fecundius) cladem sustinemus. Vt in seminibus est causa arborum & stirpium; sic omnium errorum semen est & origo, quod ea studia jacent maxime quæ apud homines religione Christianos vel sola vel præ cæteris vigere oportebat: summa illa sapientia hominum generi divinitus donata à plerisque contemnitur, à multis ita negligenter tractatur, ut uno die repente suffragiis imperitæ multitudinis & sola voluntate sine labore Theologos evadere se posse confidant, & nihil aliud adferant, nisi aut immoderatam loquacitatem, aut sophistarum ineptias planè pueriles. Oratorem suum omnes antiqui dicendi præceptores negant in causis forètib; graviter satis & magnificè posse versari, nisi plurimarum & maximarum rerum scientia pectus ante complèrit: & in re tam tenui, ubi nihil nisi pecunia, vel ad summum, civitas, libertas, existimatio, deniq; vita agebatur, tamen erant tam diligentes & morosi; nos quemvis impolitum hominem, rudem, & ignarum bonarum artium, stupidum, inquam, aut lapidem, tanto muneri præficiemus?? & populum Christi morte ab interitu vindicatum, ejusdem sanguine redemptum à crudelissimis atq; teterrimis hostibus humani generis, ad vitam beatam & immortalem denud quasi creatum, atq; generatum, ei committamus, cui vix quisquam suæ rei familiaris curationem rectè putet posse committi? His malis nulla ratione medebimur rectius, quàm si veteris Academiae instituta sectantes, os illud impudens, & præfractam audaciam adolescentioris, ne dicam Sætanicæ Academiae, vera solidaq; Theologia instructi reprimamus. Semper iisdem armis fides nostra & oppugnari visa est, & defendi, & unde furiosè jus oppugnatores suserunt venenum, inde hausserunt antidotum eiusdem studiosi defensores. Fingite

gite animis existere quam plurimos homines oratione ornatos, copiosos, & graves, singulari armatos variarum rerum & S. litterarum cognitione, qui incredibili furore perciti impias in Ecclesiam Dialecticæ & Eloquentiæ hastas contorqueant, & inusitata rabie extinguere Christianam pietatem ac sepelire conentur; nullum verò esse, qui instructus iisdem armis obviam ire possit eorum conatibus, a mentiam frangere, audaciam jam vetustate corroboratam retundere ac refrænare? quanto in periculo versabitur populi Christiani salus? quàm liberè & illi impunè vagabuntur? quo impetu omnia dejicient atque prosternent? quàm nefario conatu omnia divina & humana jura perturbabunt, violabunt, rescindent? Sapientissimè igitur majores nostri, quod est in pugna maximum, hosti gladium de manibus extorserunt, eiq; illa ipsa acie caput amputaverunt, quæ ipsorum jugulum petebat. O propugnaculum religionis, ô arx defensorum nostræ fidei Theologia! ô promptuarium eorum qui falsas impiorum calumnias refutare voluerunt! Quid omninò sine te nostræ res esse potuissent? tu bonos armasti contra improborum audaciam, tuis solis præsidii Christiana semper fides communita perrupit confertissimas inimicorum acies, omnia conjecta tela contempsit, clamores irrisorum & sibila pro nihilo putavit. Te duce fortissimi illi Christi milites fuderunt infinitas, tum hæreticorum, tum externorû copias, retuderunt eorum furorem, de perfidia gloriosissimè triumpharunt. Te socia tumultuantis populi furias placarunt, turbulentissimos discordiarum fluctus & excitas errorum tempestates sedarunt. Tuis auxiliis sanctissimi Patres, qui nunc dignis pro suo labore præmiis apud Superos fruuntur, hæreticorum sese effrænate iactan-

rem audaciam represserunt, oblatrantium ora atque fauces obturarunt.

IV. CONFIRMATIONIS LOCUS I. *ab amœnitate, quæ ex feracissimis Theolog. campis percipitur.* Nam si POETICIS modulationibus aures mulcere meditamur, quis unquam ita in hoc genere excelluit, ut cum Davide comparatus, non sordeat? Nisi fortè Orpheum, Homerum, Pindarum de levissimis plerumque nugis verba fundentes, audire præstat, quam illum Deo acceptissimum Regem nunc Dei laudes plena hilaritatis oratione referentem, nunc ejusdem auxilium in summis suis difficultatibus implorantem, nunc insectantem improbos, nunc commendantem probos, nunc ea, quæ multis postea seculis contigerunt, ita subiicientem oculis, ut nullus ea melius Apelles in tabula expingere potuisset? Quid quæso dulcius est verbo Dei? *Quàm dulcia, canebat divin⁹ ille Citharædus, favis meis eloquia tua, semper mel ori meo!* Hic est favius, qui ex ore leonis mortui, (hoc est Christi) exiit: ex eius enim ore verba cœlestia favis dulciora prodierunt, nulla est esca suavior illis, nulla dulcior Ambrosia, nulla vis auri & argenti, nulla marmorea recta ebore & auro fulgentia, nullæ sylvarum amœnitates, nullæ deliciae, nullæ epularum delectationes sunt cum voluptatibus divinorum verborum ullo pacto conferendæ.

Ps. 118.

Iud. 14.

Apoc. 5.

Es. 25.

*In studio de
viniis singulis
libri singu-
la sunt fer-
cula. Ambr.*

Quare rectè Evangelicus ille Propheta Esaias Scripturam appellat convivium pinguium, convivium vindemiæ, convivium medullatorum, vindemiæ defæcatæ, hoc est, in quo sunt fercula pinguia, ac vina defæcata & præstantissima. Si HISTORIÆ cognitione ducimur, unde veriores, unde scitu digniores historias, quàm ex S. Litteris repetere poterimus? An verò suavius est cognoscere quid Cræso in Medos, quid Pyrrho in Romanos expeditionem paranti obliq; Apollo, quàm quid Moysi ad

ad Pharaonē, quid Samueli in Palæstinos profici-
 scenti aperte ac perspicue Deus ipse responderit?
 Quomodo M. Attilius Regulus à Carthaginensibus,
 quàm quomodo Servator humani generis
 Christ⁹ omni suppliciorum genere divexatus fu-
 erit; jucundiusne ac fructuosius arbitramur intel-
 ligere, quibus artibus Assyrii, Persæ, Romani cæte-
 ras nationes devicerint, quàm quibus augustissimi
 illi fidei nostræ duodecimviri, aliiq; deinceps in-
 numerabiles eorum vestigia secuti Christianæ *Apostoli.*
 ditionis terminos ampliaverint?

In CONFUTATIONE respondebis iis, qui etsi
 Theologiæ suum facile honorem & locum con-
 stare patiuntur, tamen Verborum & sententiarum
 ornamenta in S. litteris desiderantes, earundem
 humilitate, hoc est, styli & verborum simplicitate
 offenduntur. Quam sint illi non modò lauti & ar-
 rogantes, sed rerum etiam imperiti ex eo facile
 constat, quòd non intelligunt mentem, non lin-
 guam, pectus, non aures sacra complere: non ani-
 madvertunt regnum Dei non in sermone; sed in
 virtute situm esse: non attendunt singulis profes-
 sionibus suum esse quoddam dicendi genus: ejus-
 modi in Theologia est non fucatum illud, sed ma-
 sculum, decenter grave mirabiliterq; fœcundum.
 Quòd sit, ut quemadmodum secularis eloquentiæ
 princeps Cic. Philosophorum; ita nos, & multò
 quidem rectius, Theologorum orationē castam,
 verecundam & virginem incorruptam appellare
 possumus, præsertim quando, ut in Philosophia,
 ita & in Theologia res spectantur, non verba pen-
 santur. Tametsi ergo S. Scripturæ Tullianæ elo-
 quentiæ fuce careant, habent tamen aliam longè
 præclatiorem, convenientiorem, atque efficacio-
 rem. Neque, ipsa Scriptura recte, convenit planta-
 ri locum in templo Dei, hoc est, ut scitè interpre-
 tatur Gregorius Magnus, verborum umbris ac
 vani-

Dent. 16.

vaniloquio quasi foliis ac frondibus & opacis syl-
vestrium arborum ramis Ecclesiam & Christum
obumbrare.

Quidam artis coloribus volunt Dei sapientiam
pingere, & rhetorum flosculis exornare; at illa
modesta cum sit, non ambit ornatum; cum sit gra-
vis, factum ignorat; cum virilis, mundo muliebri
non capitur. Dicendi ornamenta, ait quidam, non
sunt negotii, sed otii, nec militiae sunt picta ver-
ba, sed quietis: ergo quæ bellicum canit, quæ ex-
altat quasi tuba vocem suam, ea horridum nescio quid
ac barbaricum sonat; non tanquam lyra cytharave
carmen musicum suavi dulciq; sono canit. Quem-
admodum draconites admirabilis gemma nec
perpolitur, nec artem admittit, alioquin pulchra
& perlucida: sic Divina Scriptura nec puerili ver-
borum elegantia ornatur, nec humanæ Rhetori-
cæ artificium admittit, alioquin sua Majestate &
proprio nitore concinna & præclara. Cætera
disciplinæ sic prædantur, ut iisdem verbis plus uno
significare possint: at hæc divino munere nobis
concessa doctrina, uno eodemque genere sermo-
nis & rem gestam exponit, & mysteria cælestia
subtili magis & arcana significatione demonstrat.
Illæ veteris legis ceremoniæ umbram quandam
habebant veritatis, & quasi notæ quædam erant
atque signa eorum, quæ expectabantur. Quam
multæ hinc, quam novæ sententiæ, quam admira-
biles existunt: quantus utriusque Testamenti, &
veteris & novi quasi concentus reperitur? Res à
Christo gestæ, præsertim in sanandis corporum
morbis, quid nobis faciendum sit in animis curan-
dis ostendunt. Quanta sententiarum ex hoc u-
no fonte vis? quam copiosum orationis flumen
erumpit ad conservandos hominum mores, ad vi-
tam instituendam, ad moyendum, ad cohortan-
dum? Est igitur in Divinis eloquiis hujusmodi
elo-

continentem videbis. Da crudelem, & sanguinis appetentem, jam in veram clementiam furor ille mutabitur. Da injustum, insipientem, peccatorem, continuo & æquus, & prudens, & innocens erit.

Valeant ergo Iogodædali, qui vix dum Grammaticorum Scholas egressi, sacrorum Bibliorum Aristarchi impudentissime videri volūt: facessant ij, qui post manna Angelorum, alia, pepones, & carnes varias suspirant, hoc est, ut D. Hieronymi verbis utar, qui contra simplicem Scripturæ cibum murmurantes, secularem eloquentiam desiderant, non attendentes Aegyptiæ dominæ, hoc est, seculari Philosophiæ, pallium (id est, verborum pompam) unà cum Joseph relinquendum esse. Nec tamen hæc in eam sententiam disputo, ut ab eloquentiæ studio, cui facile tantum, quantum aliis quisquam tribuero, litterarum studiosam juventutem vel avocandam, vel etiam res Ecclesiasticas expoliri nec posse, nec debere existimē; sed quod dignissimum sit homines quosdam parum ultra primas litteras progressos tanta mysteria, tam sublimia & admiranda Dei dona, tantam rerum divinarum cognitionem, propter sermonem Spiritui Sancto lectissimum; illis fortè neglectissimum, tanto cum fastu abjicere, ac fastidire, ac plus horere orationis, quam vitæ ac fidei inelegantiam. Quo pertinet illud Tertulliani: Christianum non loqui magnificè, sed vivere magnificè oportet.

PERORATIO: Quæ cum ita sint, nullum, quantumvis magnificum, quamlibet quæstuosum doctrinarum genus ingeniosis, & Deum timentibus adolescentibus & viris, beatumque illam patriam inquirentibus, antiquius esse debet Divinæ legis meditatione, Prophetarum, & Apostolorum lectione, & ardentissimo studio S. Litterarum, ingenii humanæ Philosophiæ exercitiis jam subiectis

ac præ-

ac præparatis, veram Sapientiam ex S. Bibliis, tanquam theca divina, hauriamus, profanis litteris tanquam ancillis & condimentis, non tanquam Dominis ac cibis utamur, & peregrinantium instar, in iis non habitemus. Nusquam enim tam convenit ut eum illud mediocritatis præceptum tenere: Ne quid nimis, quam in profanorum auctorum lectione. Quemadmodum Alexander Homeri Iliada, Scipio Xenophontis Cyropædiam nunquam vel dormientes seposuerunt: ita nos Hilarionem secuti, verum solumq; Christi Evangelium tanquam universæ honestatis & sapientiæ fontem, nobiscum assidue dies noctesq; gestemus: eaq; inde depromamus in terris, quorum scientia nobiscum perseverat in cælis; S. litteras toto pectore sitiamus omnes, has amplectamur, in his jugiter versemur, has exosculemur, his demum immoriamur, in has transformemur, in his vivam Christi & spirantem imaginem veneremur.

XVI. ENCOMIUM THEOLOGICÆ
Scholasticæ.

EXORDIUM à causa impellente ad dicendum. De necessitate &c. Theol. Schol. lege Ant. Possivinum lib. 3. Bibliotheca selecta cap. 3.

Quemadmodum temerarii est propter ætatis & consilii imbecillitatem juvenili quodam animi impetu quasi vento, in consultis prudentioribus ad certum vel vitæ, vel doctrinæ genus ferri: ita vicissim otiosi cujusdam cunctatoris esse videntur, in limine, quod ajunt, demonstrati itineris consistere. Priori modo fieri solet, ut propter cupiditatem ante implicemur aliquo certo doctrinæ genere, cursuque vivendi, quam possumus. quid optimum, nobisque factu convenientissimum sit, videre: posteriori, ut præsumpta propter ignaviam desperatione, nunquam præfixum scopum attingamus. Cum itaq; intelligam me suscipiendo Theologorum studiorum genere, non magis hujusce

instituti auctoribus obsecutum, quàm, si cum Romam me ex Germania profecturum obstrinxissem, ad Alpium juga subsisterem: non potui non quod Deo duce ac bonis invitantibus consulto, uti spero, iter essem non ita pridem ingressus, iisdem approbantibus continuare. Quantum enim refert priusquam incipias consultare, tantum dem. posteaquam consulueris, factum ipsum maturare.

PROPOSITIO: Quocirca ne admota manu aratro temerè respectasse, & mihi ipsi in munere assignato defuisse videar; nihil ab hujus & loci, & curricula instituto alienum me facturum sum arbitratus, si Scholasticæ Theologiæ tum utilitatem, tum necessitatem ex ejusdem officii proponere, eamque à calumniis, quibus passim incessitur, vindicarem. De quibus dum pro mea virili dissero, ut eadem, qua soletis, benevolentia dicentem prosequamini, etiam atque etiam rogo.

CONFIRMATIO docebit I. triplicem Scholasticæ Theologiæ functionem. Primum eius munus est, eaque sacris litteris inclusa tenentur, in lucem quæ si è tenebris eruere, eorumq; difficultates enodare. Nam cum non omnia, quàm volunt plerique, tam sint facilia & aperta; multa insuper pluribus difficultatibus involuta, quis non videt ista in utramque partem differendi Scholarum consuetudine veritatem in profundo sæpe demersam, vel quodam saltem modo occultatam, in apertum proferri? verè enim quidam: Quomodo ferri & silicis concussione ignis, inquit, sic hominum doctissimorum conflictu & disputatione veritas elicitur. Sed ut illa, quæ communia sunt omnium differentium Scholis prætereamus: Scholasticen & ad intelligendas & illustrandas, contra atq; malevoli dictitant, s. literas valere, vel hinc liquidò Dialecticis imbuto constare potest, quod Scholasticus Theologus, cū viris doctis, ex principiis si-

Potest hic ostendi quodnam Scholasticæ Theologiæ initium, quis progressus, qui institutores, & auctores fuerint.

dei à Deo revelatis, hoc est, litteris divinis, conclusiones suas eliciat. Omnes enim artes & scientiæ, quæ aliis sunt subjectæ, superiorum principiis rectè ad suarum quæstionum confirmationem utuntur. Cumque eo modo Scholastice ad S. litteras affecta sit, duo licebit hinc apertissimè colligere: alterum, citra Scripturæ divinæ injuriam hanc ipsam rejici non posse; alterum impudenter errare eos, qui dum juventutem in Musicis, Opticis, Medicina, & id genus aliis studium & operam non mediocrem ponere faciliè patiuntur, quo etiam, propter necessitatem cum utilitate conjunctam, eodem invitant; ab hac tamen nescio quibus coloribus dehortantur; licet Scholastice sua principia, non quemadmodum Musica ab Arithmetica, non quemadmodum Optice à Geometria, non quemadmodum Medicina à Philosophia; sed ex Canonicis litteris & institutis (quibus nihil potest esse verius) depromat, ex quibus quid ad propositam quæstionem consequens, quidque repugnans sit, mentis discursu perspicimus.

2. Scholasticæ Theologiæ munus est fidem Orthodoxam ad hæresibus asserere. Eâ enim Scholasticam Theologiam vocari notum est, quæ S. litterarum fundamentis innitens, vberius & accuratius fidei sententiam explicat, confirmat, defendit, subtiliter etiam iis rebus animadversis, quæ vel ex fide consequentes sunt, vel fidei repugnant, & quarum perspicientia velut clarissimum quoddam lumen juvat, ut tenebræ (quas hæretici suis fallacibus argumentis veritati fidei offundere nituntur) facillimè dispici atque dispelli possint. Rectè vero nuncupatur Scholastica, quia vera id præstat, quod nemo rectè præstare potest, nisi exquisitâ doctrinam consecutus sit, quam magno studio, acri ingenio, & cōstati labore in Scholis didicerit: nam & olim ante mille ducentos an-

nos usitatum fuit, ut qui eruditione & ingenii laude excellerent, Scholastici nominarentur. Verè S. Augustinus asserit, hac scientia fidem gigni, nutriri, defendi, roborari: quia sicut corpus extinguitur deficiente alimento; ita extinguitur fides in illis locis, in quibus solida Theologia extincta est. Ac propterea idem August. merito appellat Ecclesiæ Doctores plantatores, rigatores, & edificatores, & nutritores Ecclesiæ: Doctoris Scholastici munus est (ut tradit ex Aug. Scholasticorum Magister) scire quemadmodum fides Catholica piis opituletur, & adversus impios defendatur, hoc est (ut Theologorum vere princeps describit) qui fidelem sermonem secundum doctrinam amplexus, non modo exhortari potest in doctrina sacra, verum etiam contradicentes, hoc est, sacram & sanam doctrinam non habentes, redarguere. Cum itaque sola hæc Scholastica exercitatio ad utrumque efficiendum reddat nos instructissimos, nemo (nisi acerrimus doctrinæ sanioris justæque reprehensionis hostis) solidam hanc & veram cum hostibus congregandi rationem rejiciet. Atque hæc sola ratio est, ob quam hæretici ad unum omnes tanto impetu, tantoque furore in Scholasticos debacchantur. Facile subodorantur, ut sunt nonnulli eorum minimè mucosis naribus, Catholicorum fidem, quam ipsi subvertere moliuntur, horum studio doctrinaque stare ac muniri. Unde æque minus mirum videri debet, hoc genus eruditorum hæreticis esse exosum, quam quod canes lupis, iudices furibus, sunt invisæ. Revera enim hæretici sunt fures, quos aliunde ascendere soli Scholastici, veluti canes vigilantissimi ac fidelissimi, non solum latratu suo indicant, verum etiam istos animorum prædatores pro sua libidine in ovile Christi grassari non sinunt, quin & æternis flammaram globis adiudicant. Hanc ob

cau-

causam dictu mirū, quantopere Germaniæ nostræ
Luciger, Lutherus inquam, linguam suam virulē-
tam adversus hoc studiorum genus, ac omnes de-
nique celebriores totius orbis Academias exacue-
rit. Hinc Scholasticam Theologiam nihil aliud
esse, quàm ignorantiam veritatis, & inanem falla-
ciam, contra Jacobum Latomum scribens asse-
ruit. Hinc Academias, ubi ea docetur, lupanaria
Antichristi, Catholicorum Scholas Sodomam &
Gomorrhā appellare, diversis in locis nihil du-
bitavit. Hinc passim etiam alii sectarii Scholasti-
cam Theologiam errorum & abominationum
lernam ac sentinam appellant. Scilicet errores
& abominationes sunt, veritatis illæ doctrinæ
Orthodoxæ, quas Orthodoxi non minus egregie
tuentur, quam Sectarii perfidè negant. Nemo au-
tem eos hanc doctrinam mirabitur profligasse,
quisquis ne sacra quidem Biblia (quorum tamen
soli adoratores initio videri volebant) unde quaq;
stetisse per eosdem meminerit-

3. Scholastici Theologi officium est, Christi
Ecclesiæque Doctrinam, quoad fieri potest, ac de-
bet, disciplinis humanis, vel illustrare, vel etiam
confirmare. D. Augustinus rationem reddit
elegantem, cur merito in Theologiæ tractatione
utendum nobis sit scientiis Philosophorum, re-
pudiatis illorum erroribus. Dicit enim, verita-
tes illarum quoque scientiarum quasi quendam
thesaurum esse, erutum velut ex fodinis seu me-
tallis quibusdam divinæ providentiæ ubiq; diffusæ.
Hunc autem thesaurum indignè atq; injuste fuis-
se à Philosophis usurpatum, qui Deum, teste Apo-
stolo, non glorificabant sicut cognoscebant, & verita-
tem Dei injustitia detinebant. Proinde iure nostro
posse nos ejus thesauri copias nobis vindicare,
ut iis adiuti, divinam fidei doctrinam melius per-
cipiamus, in eoque debere nos imitari filios Israel,

*Multo justius id nominis
Sectariorū
scholæ tribui
potest in
quibus tot
lupa lupis
permixta
Christi gregē
dilacerant.*

*2. de doctr.
Christ. c. 40.*

Rom. 1.

*Epist. ad
Magnum.
& epist. ad
Damasum.*

*Si quid in
profanis
Scriptoribus
utile reperi-
mus ad no-
strum do-
gma conver-
tendum est,
si quid si-
perfluum, de
idolis, de a-
more, &c.
radenda sunt;
& ferro a-
cutissimo
desecanda.*

qui cum ex Aegypto discederent, vasa Aegyptio-
rum aurea & argentea, relictis illorum idolis, su-
stulerunt. Idem studium commendat similiter D.
Hieronymus, dum inter cætera ait, eos qui scientia
Philosophorum, rejectis erroribus, ad explican-
das res divinas utuntur, mysticè adimplere illud
quod Deus Deut. 21. cap. jubebat, ut si aliquis ex
populo Dei pulchram mulierem alienigenam vel-
let sibi matrimonio conjungere, eam, rasa prius
cæsarie, & circumcisis unguibus, in domum suam,
atque adeo ad populum Dei introduceret. Item
cum errores profanorum auctorum præsidio pro-
fanarum artium confutarentur, perinde esse, at-
que superbissimi Goliath caput proprio mucrone
truncare. Ut sim brevis, plerique Ecclesiæ veteris
Doctores clarissimi modum hunc differendi ex
scientiarum naturalium principiis discrete com-
mendarunt, & alii ipsi multo auro, argento, & ve-
ste suffarcinati de Aegypto jam olim exiverunt,
hoc est, à Paganismo, Ethnicorum scriptis, & Phi-
losophia ornati, ad Christianismum accesserunt,
argumentationibus Theologicis vel ad eruen-
dum verum scripturæ sensum, vel veritatem con-
firmandam, vel ad redarguendos contrarios erro-
res usi sunt: atque ita fidelissimam operam Israël
contra Pharaonem, his subsidiis instructi, nava-
runt, quem his adjumentis destituti, non magis
quàm inermes, armatos potuissent expugnare.
Nunquid etiam D. Pauli, & aliorum Apostolorum
epistolæ ejusmodi argumentationum sunt plenissi-
mæ? imò, nunquid ipse Christus passim argu-
mentationibus ex principiis fidei, & ex ratione
ductis, iisque tanquam necessariis ad persuadendam
hominib⁹ viam salutis, uti solebat? Ex dictis Scho-
lasticæ Theologiæ officiis non est difficilè videre,
tantam eius tum utilitatē, tum necessitatem esse,
ut hac sublata, duo illa, quæ in docto Ecclesiasti-
co requiri diximus, simul sublata esse videantur.

Quidem præstabilius esse potest, quàm posse sana doctrina exhortâdo piis succurrere? quid magis necessarium, quàm posse contradicentes (quorum hæc ætate infinitus est numerus) non solum expresso Dei Verbo, verum etiam iis, quæ inde liquidò beneficio rationis deducuntur, redarguere? Ne dicam hæc rejecta, non solum humanam, sed & cælestem illam Philosophiam, sacris Bibliorum libris comprehensam non fore saluam.

In CONFIRMATIONE huiusce facultatis reprehensoribus respondebit.

Primum stultè rejiciunt hæretici Scholasticen, quasi ex sacris Bibliis nullum habeat robur, firmitermentum nullum, cum, si rem spectemus, Scholastici rectè appellantur isti, quos Christus, in Ecclesia, *ad adificationem Corporis Christi, & consummationem Sanctorum*, hoc est, salutem fidelium Doctores dedisse affirmat Paulus; & sola ferè Scholastice faciat, *ut adolescamus, in unitatam fidei, & in virum perfectum*, hoc est, usq; ad finem sæculi, *nec firmus amplius parvuli fluctuantes omni vento doctrina.* Ephes. 4.

Neq; rectè propterea omnem hæc disciplinam penitus exterminandam putant, quòd nonnulli, uti affirmant, ineptè illam tractârunt, nimis multam operam in res obscuras atq; difficiles easdemque non planè necessarios contulerunt: eadem enim ratione totam Philosophiam, Jurisprudentiam, & alias id genus scientias profligant.

Neque sunt temerè audiendi, qui in Scholastica Theologia nullum certum esse dogma, sed partiũ factionibus omnia plena esse contendunt. Et si enim in hac tam latè se fundente doctrina quædam reperiantur, quæ nec dum planè definita, & à diversis diversè agitata sunt: quia tamen levia sunt ista, quæ partim studiorum ac familiarum diversitate, partim hominum moribus rectè attribuuntur, parum nos conturbare debebunt. Nam quæ

familiarum factionibus, atque etiam hominum contentione, quàm veritatis cupidiorum vitio vitia irrepserunt, Scholasticæ exercitationi non magis, quàm reliquis disciplinis suæ *παρρησίας* obesse debent. Ut non error statim est, si quid Durandi, Bonaventuræ, aut Scoti propositionibus est contrarium; ita quæ communi Scholarum Theologicarum consensu decreta sunt, convellere, notam habet, si non hæreseos, saltem hæreseos proximas. Nam cum & vulgatum illud axioma, & ipsa ratio in quacunque arte peritis credendum esse demonstrat, qui convenit in controversiis fidei communi Theologorum consensui derogare, & de ventris, de tauris, de ovibus differentibus navis, aratoribus, & pastoribus credere? Quid indignius, ac Reipubl. Christianæ periculosius, quàm quoddam in cæteris ferè rebus, ad corporis & fortunæ bona pertinentibus, soli artifices judicent. in bonis animi sempiternis, & ad summum illud bonorum adipiscendum destinatis, illi modo iudices esse volunt. qui non solum non artifices, sed ne artificum quidem officinas, instrumenta, & nomina norunt? Quisquis consentientem Scholasticorum auctoritatem rejicit, se solum oculatiorem, se doctiorem, seque sapientiorem, quam fuerunt tot acerrimi iudicii viri, impudentissimè fateatur necesse est. Breviter, quotquot Scholarum consensum oppugnant, ex eorum sunt numero, qui plura scire volunt, quam didicerunt. Et, quo nihil est admirabilius, quantumvis acriter & vehementi studio hinc inde inter Scholasticos certatum sit, idem tamen omnes in doctrinæ Christianæ capitibus, non sine Spiritus sancti evidentissima revelatione, videmus sensisse. Adversariis, seu novæ Lutheri Theologiæ sectatoribus, nihil tam est familiare, quam propter dissensionem aliquot leves hominum contentiosorum *com*

tum hoc differendi genus calumniari, cum tamen
 ipsi non, ut nostri, de finibus, sed de tota possessio-
 ne, non de lana captina, quod dici solet, sed de
 præcipuis doctrinæ Christianæ capitibus, gravissi-
 mis contentionibus decertent. Iniq; faciunt, quod
 propter nescio quos Scholasticorum conflictus,
 totum hoc doctrinæ genus impudentissimè reji-
 ciunt, cum ipsi interim alteri alteris plus sint, quàm
 hæretici, ac ne secum quidem persæpe consenti-
 ant. Proferant, quæso, unum dogma uno ore eadē-
 que mente à Scholasticis contra Ecclesiæ autori-
 tatem assertum. Quod si nullum proferri potest, si-
 ne dubio in totam hanc disciplinam sunt iniquis-
 simi, qui propter paucorum abusum eam penitus
 exploderunt.

Adhæc nullo modo tolerandi sunt, qui tum S.
 literarum, tum Patrum testimoniis quibusdam in
 speciem faventibus persuasi, tantum expressio Dei
 verbo deferunt, ut in omnibus de religione con-
 troversis, tum ad naturæ rationes, tum ad ea, quæ
 ex Dei verbo, beneficio mentis nostræ elici pos-
 sunt, utramque aurem plane occludant, & licet S.
 litteras à quo vis tum intelligi, tum solum recipi
 volunt, tot tamen jam consequentias, expositio-
 nes, annotationes, explicationes, Postillas, Cate-
 chismos, & Locos Communes nobis, & toti orbi
 cum tanto dispendio obtruserunt. Quis non videt
 Theologum non malè uti rationibus à natura &
 Philosophia depromptis? Cùm enim magno do-
 ctorum hominum consensu omnes humanitatis
 literæ communi quasi cognationis vinculo sint
 inter se colligatæ, quæ eadem trium ædificiorum,
 Medicinæ, Jurisprudentiæ, ac Theologiæ sunt
 fundamenta, ecquis tantum ab omni humanitate,
 atq; ipsa deniq; ratione est derelictus, ut Regina
 pedissequas, Dominæ ancillarum gregem famula-
 ri nolit: famulari dico, & servire; non imperare, &

*Sicut Prin-
ceps eò cense-
tur magni-
ficentior, quo
plurium sa-
sellitio cin-
ctus atq; sti-
patus ingre-
ditur: ita ve-
neranda &
nobilissi. Re-
gina Theolo-
gia eò est il-
lustrior quò
plures ipsam
pedissequa
comitantur
& veneran-
tur.*

Sap. 7.

præscribere? At nihil egent divina humanis adju-
mentis. Esto, nihil egeant, an idcirco Theologus
divina tractans, homo esse rationem abjiciendo
desinet? non magis profecto, quàm manus aut pe-
des abjicimus, quando suo munere caput perfun-
gitur. Cum nec humanarum rerum intelligentia
divinarum cognitioni obsit, nec contra, nemo, nisi
planè stultus, ac hominis vocabulo indignus, al-
teram in alterius functione propria repudiabit:
Non solùm Ciceronem, sed & Salomonem no-
strum secuti, Philosophiam ut Dei donum suspi-
cere ac venerari licebit: utrumq; enim lumen ipse
dedit naturæ & fidei, quorum altero φύσις altero
μετὰ φύσιν cernimus, à Deo est. Quid quod non
modò Theologia, sed nec fides sine ratione ac di-
sciplinis à ratione nominatis constare potest? nam
cum homo animal plane divinum, plenum ratio-
nis & consilii sit, sive ille res divinas, seu humanas
cognoscat, ne si velit quidem rationem repellere
potest, à qua, si Græci sermonis proprietatem spe-
ctes, & hæc de Deo scientia θεολογία, & homo τὸ λε-
γόμενον ζῷον appellatur.

Et si tolerabilis, imò laudabilis sit in vulgo san-
cta illa rusticitas, quæ sublata omni Philosophia
in vera fide cernitur, quis nescit in Theologis, &
Doctorib⁹ amplius quid requiri, ut non ipsi solùm
rectè de religione sentiant, verùm etiam *omni po-
scenti*, ut Apostolorum princeps loquitur, *rationem
reddere parati sint*: id autem quò sola fide sine ra-
tione ac humanæ disciplinæ præsiidiis fieri pote-
rit? Scilicet in profanis litteris homines esse natura
nos, ac Deus voluit; in divinis verò ac cœlestibus
bestias, vel si mavis, fungos, stipites, & truncos ef-
se volet? Nectamen hæc ita accipi velim, quasi
quidquid de Deo ac rebus divinis in S. litteris di-
citur, id ad Philosophorum rationem exigendum
esse existimem. Jam enim ante constitutum est

ex

ex fidei principiis, quæ sunt S. Litteræ, demonstrationem Scholasticam proficisci debere. Quemadmodum ergo in reliquis scientiis ipsa principia sunt ἀναπόδεικτα, quæ sensibus, memoria, & experientis testatissima ab omnibus ponuntur: ita & huiusce facultatis Theologicæ principia, quod divinitus sint inspirata, ipsa ratione vel deficiente, vel ultro sese subjiciente, sine ulla hæsitatione nostra apprehenduntur. Nec verò id mirum videri debet, cum Theodoretus fidem etiam illam humanam omnium disciplinarum primariam basin, omniumque artium crepidinem affirmare nihil dubitet. Quod ergo rationis usum de rebus divinis differendo requisivimus, id non ad principiorum demonstrationem, sed eorum, quæ ex iisdem principiis cum ratione deducuntur, pertinere volumus. Præterea cum tota Philosophia ad tractandas S. litteras frugifera est & fructuosa, tum nullus feracior in ea locus est, nec uberior, quàm quo de rebus naturæ differitur, à quibus graviter eruditeque rem Theologicam tractandi adjumenta ducuntur. Quid enim est in tota hac rerum universitate, sive simplicia, sive concreta spectes, cuius in S. litteris nulla fiat mentio, quibus quin intelligentiam harum rerum assecutus copiosius & ornatus dicere possit, nemo sanus negaverit? Quàm multa sunt rerum naturalium quasi miracula, quæ in disciplinis humanis explicantur, ac à Salomone, Davide, Job, & cæteris Prophetis in divinæ vel potentæ vel sapientiæ commendationem adferuntur? Quàm multa denique sunt in sacris litteris, quæ sine Arithmetiæ, Geometriæ, Geographiæ, & Astronomiæ subsidiis expedire nequeunt?

Prætereo, quod ad docēdos Philosophos, Theologum Christianum (Apostoli Hebræis Hebræum repræsentantis exemplo) Philosophum fieri,

ut Christo eosdem lucrifaciat, conveniat. Fortissimè enim expugnantur hostes quando adversum eos ipsorum armis utimur, proprioq; eos mucrone jugulamus.

Si vetustissimorum ac clarissimorum exemplis agere placet, qui ad ea, quæ fidei nostræ propria sunt, suadenda, naturalia argumenta inseruerunt, vix quisquam ex omni antiquitate alicuius saltem nominis reperietur, qui non his præsiidiis armatus, ad rerum divinarum tractationem accesserit. Origenes se non absq; gravissimorum virorum exemplo, diligentem operam in Philosophicis posuisse, Philosophiæ studia detrectantibus respondet. Didymum scribit Theodoretus Grammaticam, Rhetoricam, Arithmeticam, Geometriam, Astronomiam, syllogismosque Aristotelis didicisse, quod adversus mendacium arma veritatis existerent. Omitto Tertullianum, Justinum Martyrem, Damascenum, & omnem illam subsequenti ætatis turbam, in quibus id, quod dico, longè est evidentissimum. Quorum libri cum istiusmodi eruditionis sint plenissimi, quis sine humanarum litterarum à ratione profectarum subsidio in iisdem se fructuose versaturum speret? Nonne etiam cum reli-

Col. 2. quorum, tum maximè Apostoli Pauli Epistolæ rationibus à natura ductis & fidei domesticos instruunt, & adversarios convincunt?

Qui contra nos proferunt illud Pauli: *Videte ne quis vos decipiat per Philosophiam, & inanem fallaciam*, non intelligunt, quod nā genus doctrinæ Paulus præcipiat cavendum. Clemens Alexandrinus ait: Non reprehendit Apostolus Philosophiam veram, hoc est, quæ de naturæ rebus verè sentit, sed Epicuream. Quod idem Paulus contra Philosophos citat illud Prophetarum: *Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobabo*: id de Evangelii luce rectè explicatur, quæ immenso ju-

so jubare omnium Philosophorum doctrinam ita obscuravit (id enim valet apud Paulum verbum *perdere*) ut hæc ad Evangelium collata, nulla plane esse videatur, non secus atque luna, dum Soli lumininum reliquorum principi ac moderatori propius adest, vehementia & ubertate splendoris obfuscat. Ideoque *stulta mundi* (rudes piscatores) *elegit Deus*, ut virtus Dei Evangelii prædicatione magis inclaresceret. D. Clemens scribit, non esse hic sermonem de verè sapientibus, sed de his, qui sibi tales esse videntur: quo sensu & Evangelium stultitia dicitur, non quòd sit, sed quod ita mundi huius sapientibus videatur.

SS. Patres nonnunquam immoderatum profanorum usum, vel potius abusum in nonnullis condemnant, quibus unus Aristoteles omnium & Evangelistarum & Apostolorum instar est, quibus Plato non jam amplius divinus, sed Deus est, qui ad profana scripta jam grandævi, & sæpe infulati adhærescentes, quando Paulos & Evangelistas debebant; Cicerones, Platones, & Aristoteles personant; qui Sacerdotes Dei dum sunt, omissis Evangelii & Prophetis, Comædias legunt, amatoria Bucolicorum versusum verba canunt. Ovidium, Terentium, Plautum terunt. Adhæc licet Apostoli non fuerint artibus, quas Philosophia suo ambitu complectitur, à Christo, qui omnem eos veritatem docuit, imbuti; eas tamen Christianis nihil prodesse, nemo vel leviter differendi arte tinctus, hinc colligere tentabit, nisi prius omnes Christianos absolutissimum hoc & peculiare Spiritus S. donum, tum ad intelligendum, tum ad tradendum S. Litteras idque Christo doctore consecutos demonstrabit.

Epilogus. Quoniam Hæreticorum insaniam nulli validius quam Scholastici Theologi, utraq; & cœlesti & humana Philosophia instructi oppugnant,

Abd. 1.

Esa. 29. 38.

Matt. 11.

Abscondisti

hæc à sapi-

entibus. &c.

Hieron. in 6.

20. Matt. &

ep. 22.

Aug. contra

Manich.

Concil. Car-

th. 4.

Nemo plus

nimio negle-

ctus Sara bo-

nitate,

Agar am-

plexibus in-

dulgeat.

gnant, solos hos, in quos omne acerbitalis suæ vi-
 rus evomerent, dignos censuerunt, ut quos virili-
 bus non possent, muliebribus armis superarent:
 hoc est, quos rationibus contra rationem pugnan-
 do, ipsi ab instituto revocare non possent, saltem
 convitiis lacerando fatigarent. Quæ audacissimo-
 rum hominum impunitate & licentia effectum est,
 ut hoc nostro sæculo extremè improbo nõ desint,
 qui omnia humanitatis studia, tanquã sincerioris
 religionis (sic enim *ἀνομιαν* suam quisque appel-
 lat) inimica, si non verbo, saltem re ipsa penitus de-
 clarent extirpanda. Hic dicent illi, sat scio, nullum
 hominum genus de litteris humanioribus magni-
 ficentius sensit, utpote qui non Ecclesias modò
 sed & Scholas perpurgarint. Rectè profecto, per-
 purgarunt: ita enim hoc munere sunt perfuncti;
 ut vix vestigium vel pietatis avitæ, vel sanioris
 doctrinæ reliquum videamus, atq; adeò tam stre-
 nuè hoc labore purgandi proximis his annis fue-
 runt occupati, ut neq; templorum, neq; scholarũ
 fundamenta stare, nedum, alterius vasa, alterius li-
 bri: quamvis inclusi, salvi esse potuerint. Nõ certè
 intelligo quomodo nõ potuerit huc spectasse no-
 væ Theologiæ in Germania nostra inventor, & ve-
 teris abrogator Lutherus, quando jam olim Satha-
 nam nec astutius, nec efficacius invenisse cõmen-
 tum, quam universitatum erigendarum inter po-
 cula ista immania non jam liberius effutiret, sed
 ad Germaniæ nobiles perscriberet; ubi & figulum
 aliquem de rebus Physicis, quàm Aristotelem in
 omnibus suis libris majorem habere cognitionem
 scurriliter confinxit. Quib⁹ furiosis, & legum pœ-
 na coërcendis verbis jam tum quasdam Germaniæ
 civitates ita demētavit, ut ad annos aliquot Scho-
 las ocluserint, & juventutem feriari, ne dicã hel-
 luari, quam philosophari maluerint. Magni etiam
 nominis affectas quosdã his vocibus ita percellit,
 ut à

ut à mansuetudine & litterarum cognitione in ferocitatem illam degenerarint, à qua initio genus humanum agris dispersum, viri consiliis & oratione præstantes, oppidis sepsisse, & ex feris & immanibus mites reddidisse memorantur. Exemplo sit Carolstadius, qui ut veterem hominem planè cum suis artibus exuisse videretur, magistri verbis huc inclinantibus, nefas sibi esse putavit, in negotioso isto litteratorum otio diutius versari, ac proinde repente, ut vitæ genere, sic etiam veste commutata, quem aliquando Viteberga viderat veste talari & decenti, Archidiaconum, hunc, ut ait ille, non puduit alto per glaciem perone regi. Sed facile fuit hominem (quem nullum unquam humanitatis officium aut intelligere, aut facere; ne domestici quidem animadvertunt) his tantis ad deformationem præparatum initiis, ex urbano facere paganum. Illud admirandum magis, huc ipsum Lutheri sermonem apud homines mitioribus Mulsis satis excultos, tantum valuisse; ut disciplinis libero homine dignis relictis, pistrinum cogitarint: id quod nunquam hominibus liberaliter institutis in mentem venisset, nisi isti idolo, quod quidam post mortem ejus deplorat, deformiter servire voluissent. Quæ igitur rerum confusio, quam iniqua Metamorphosis & Academiarum & Scholæ Theologicæ cõtempus secuta sit, quis non videt? Intellegit pro sua versutia crudelissimus hostis, totum ædificium sine rimulis vel rectorum, vel parietum subruì cõmodè non posse, ideoq; ut paulatim quibusdam quasi gradibus Patrum auctoritatem, Conciliorum decreta, sacras denique litteras, & fidem Orthodoxam totam non eleuet solum, sed & penitus abroget, per opportunum suo instituto arbitratus est si Scholasticen, quæ divinorum Oraculorum, ac Patrum testimoniis, ac rationibus, è Philo-

*Philip. Melancton.
Consule P. Shererum
Dominic. I.
post Festum
trium Regum.*

Philosophia sobriè desumptis, nititur, in odium adducat, & penitus è Scholis profliget.

Quocirca, ne arma ad defensionem à Deo ter Opt. Max. Catholicæ Ecclesiæ concessa, hostibus non vi, sed partim blandiloquentia, partim convitiis eripere conantibus, turpiter deseruisse videamur, tanto majori cura & vigiliis in hanc professionem incumbere conveniet, quanto magis eandem ut abjiciamus, hostes instare videmus, & urgere.

XVII. ADHORTATIO AD CONTINUAM & JUGEM MEDITATIONEM PRÆSENTIÆ DEI.

Vide R. P. Martini del Rio, de præsentia Dei orationes decem. Ser. lib. 1. cap. 11. Viste 3. partem nostram Germanicam Moralem Theologiae c. 3 pag. 2. & P. Franciscum Aras de hoc themate.

EXORDIUM à præcepto Epicuri, de præsentia aliquo cogitando. Epicurus Philosophus, inter cætera impurus, suis præcipere solebat ut semper cogitent, vitæ suæ testem aliquem adesse. Laudat hoc præceptum Seneca; sed prudenter addit, hunc testem aliquem bonorum esse debere, ut Catonem, Lælium, Scipionem, & similes; quos animus vereatur, quorum auctoritate secretum suum sanctum homo faciat, ad quos mores nostri se ipsi erigant; nec enim, nisi ad regulam, prava unquam corrigi. Verum quia regulam undiq; æqualem, inflexibilem, & perfectam esse decet, mortalium verò nemmo sine viriis nascitur, recti^o omnino dixisset, Deum nobis præsentem esse semper cogitandum.

PROPOSITIO, Hac continua cura Deum sibi præsentem effingendi, nihil esse honestius, nihil utilius, nihil jucundius, nihil facilius, nihil magis necessarium demonstrabo.

CONFIRMATIONIS I. *Locus ab honestate & dignitate.* Quanta sit DIGNITAS huius exercitii patet. Primò, quia perfectio virtutum in hoc divina præsentia cõtemplata culmine conquiescit; postquã cæteræ

ceteræ virtutes nos ad eam (Dei ut præsentis, quasi quandam inspectionem) ut ad summum perfectionis humanæ gradum deduxerunt.

II. Quia similes nos facit Angelis. 1. quia, quod Angelorum privilegium est, semper dat frui continuo quodam Dei aspectu. 2. Assimilat nos Angelis quoad quendam fulgorem, sicut Angeli clarissimo splendore refulgent, sic etiam hæc familiaris Dei præsentia miram quandam animo lucem conciliat. Moyses, ut à Dei præsentia & colloquio rediit, è facie splendidum quid & gloriosum emicabat, ad eò ut radios corniculantes, qui perstringerent intuentium aciem, exerere videretur, & id eò velum faciei imponere cum populo acturus cogebatur. 3. Perpetua Dei (ut præsentis) recordatio nos similes reddit Angelis munditia & puritate. Nam principio cor inflamat, mox, ut ignis aurum solet, illud ab omni immunditia expurgat, & sic animam, omni paulatim vitio cõsumpro, quod de terrena substantia corporis hauriebat, ad splendorem sibi consentaneum majore cum gloria reducit. Munditia quidem animæ est causa Deum videndi. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Sed in hac vita Dei visio, iterum est causa novæ majoris munditiæ, cum hic non in statu, sed in via simus, hæc lux assidue crescit, hæc duo se mutuo jugiter adaugent, & quasi procreant de novo. Considera Deum tibi præsentem, abjicis aliquid sordium, accessit aliquid puritatis, clarius quoque & frequentius in Deum intueberis, atque ita deinceps donec planè emunderis: vide igitur videntem te Deum.

III. Quia hoc exercitium continuæ Dei præsentia semper meditandæ cum orbe fuit natum, cum eodem adolevit, & placuit cunctis, qui Deo placuerunt, imò quo sanctiores homines erant, hoc eis studium istud sanctius fuit, & antiquius.

Pars II.

I

Tem-

*B. Nilus
Chrysofomus
auditor lib.
de Orat. cap.
107.*

*B. Diadochus
lib. de
perfect. spiri-
tuali. c. 97.*

Tempore NATURÆ, Angelus, initium creaturæ, quamdiu oculos à Deo non deflexit, stetit, & gratus Deo permansit: postquam verò oculos à Deo avertit, & in semet ipsum per superbiam convertit, sibi que visa sui pulchritudine ac decore, & perfectione male placere incœpit, statim de cœlo cecidit Lucifer, detracta est ad inferos Superbia eius; si lapsus celeritatem spectes, ut fulgur; si altitudinæ, ex empyreo in centrum terræ; si durationem, nunquam amplius in cœlo locus eius invenietur.

Esa. 18.

1, Tim. 2.

Gen. 3.

Quamdiu protoplasti conservarunt innocentiam, fœlicem certè, & jucundã, in Paradisi deliciis, degebant vitam: innocentiam vero servarunt, quamdiu assidui fuerunt cum Deo, & oculis animi eorum semper Deus, quasi præsens observabatur. Ut Eva cœpit oblivisci Deum ubique præsentem, cum serpente ambulare & colloqui, audire sibilum anguis potius, quam Dei præceptum, in prævaricatione seducta fuit, præceptum transgressa, pomum comedit, & maritum (tum quoque præsentiæ Dei immemorem) in errorem ac fraudem impulit. Lapsus ergo in foveam corruit Adam, quia oculos à Deo transtulit in mulierem, quia ex Dei famulo factus est uxorius. Quanta & ipsis, & cunctis hominibus hinc Ilias malorum prorupit? quot in uno malo mala? tantum, quia non meminerant præsentiæ Dei, quia Deum videre desierant, quia aliò lumina declinarant.

Offert uterque filius Evæ Deo munera de labore manuum suarum. Deus ad Abel, & ejus munera respexit; Cainum cum sacrificio suo despexit. Cur primorum germanorum fors tam diversa? quoniam Cainus se, non Deum respiciebat, viliora Deo donabat, meliora sibi retinebat. Ut à cœlo & Deo ad solum & seipsum oculos dimisit, cœpit se à Deo alienare, se quærere, se plus amare, deinde & male

sacri-

sacrificare, irasci, & invidere fratri, malo mœrore contabescere, Dei monita aspernari, fratri necem machinari, imò ut victimam ante aras mactare, Deo procaciter eadem commissam negare, & sceleris admissi veniam desperare. Et ut hic primus hominum inferni meruit addici suppliciiis: ita Abel primus veritatis præconio, justus appellatus, primus Virgo, primus Martyr, primus ingredi meruit in Limbum Patrum, & nisi cœlestis palatii vestibulum clausum fuisset, primus cœli Palatinus futurus, primus traditur Deo placuisse, cum primus traditur gratum Deo sacrificium obtulisse: quia, ut Josephus prodidit, in omnibus quæ faciebat, Deum sibi præsentem reputabat.

Matth. 23.

Lib. I. Antiq. c. 4.

4.
Heb. II.
Gen. 5.

Henoch ab Apostolo *vivus translatus Deo placuisse* memoratur: quia enim coram, vel cum Deo, ut loquitur Moyses, *ambulavit*, hoc est, Deum semper animo præsentem habuit, vel præsentem sibi Deum jugiter recordatus est, idè rectè & inculpate vivens, Dei voluntati mandatisq; per omnia obtemperavit, & idcirco Deus illum in Paradisum transtulit: nec passus est tam fidum & assiduum comitem suum diutius inter hominum corruptelas degere. Paradiso Adam pellitur, quòd Deum ante oculos habere desisset; in Paradisum Henoch introducit, quoniam à Dei præsentia oculos non avertit. Quod Scriptura sacra duos duntaxat prodidit in Paradisum vivos fuisse raptos, Henoch & Eliam, & utrique testimonium perhibet continuæ Dei præsentia, dum ait, *Henoch ambulasse cum Deo; Heliam stetisse ante vultum Dei*; docet in Paradisum, qui cœli typus est, nullos rapi prætereos, qui dum hic degunt in hac Dei præsentia exercentur sedulo & constanter, sedulitatem significat vox *ambulandi*, constantiam verò *standi* vocabulum.

3. Reg. 38.
v. 15.

5. *Gen. 6.* Septima generatione Adami in unica familia Seth nonnullæ probitatis reliquæ remanserant, eò quòd Deum verum colebant & iis Deus ante oculos obverfabatur: cæteri mortales Deum nec cogitabant, nec venerabatur, idcirco istam faciem Deus *carnem* vocabat: sed illos Sethi posteros, *filios Dei*, quamdiu, ut coram parente, coram Deo modestè & reverenter, & morigere se gerebant, appellabat. Caro verò facti, carnem genuerunt, hoc est, per carnis concupiscentiam carnales filios, carnis & appetitus mancipia. Quia enim lumina procul à Deo declinârunt, contempta veri boni pulchritudine, capti sunt oculis per vani & fucati pulchri quandam speciem. Hinc præcipites juere, qui ex tam degeneri concubitu nati, in omne scelus, famosi gigantes, qui mox sceleribus suis diluvium advocaverunt, communem orbis calamitatem, & humani generis interneccionem. Etenim universalis diluvii causa fuit ambulare cum filiabus hominum, videre quod concupiscere non licebat, & oculos inviscari, causa verò salutis & (quo genus humanum restauretur) conservari seminis Noëmo justo atque perfecto fuit, intueri Deum, eius capti pulchritudine, & cum eo ambulare.

6. Postquam Patriarcha Abraham minor esset uno anno, quàm centenarius, ac fide, spe, obedientia, misericordia, charitate floreret, dicebat ei Deus: *Gen. 17.* *Ambula, hoc est, vive, coram me, (hoc est, prout te decet vitam me vidente instituere) & esto, hoc est, eris, perfectus, quasi diceret, ut fias animo ac virtute centenarius, cogita semper me tibi esse præsentem: Hæc cogitatio te in futura vita beabit, & in præsentem consummabit.*

7. Tempore legis Mosaicæ omnes Sancti, Dei præsentia studio sissimi, eam perpetuò meditabantur. *Jer. 17.* Jeremias de se ausus est dicere ipsi Deo: *Quod egres-*

egressum est de labiis meis, rectum in conspectu tuo fuit, hoc est, quidquid locutus sum, tibi placuit, quia cogitans te mihi presentem, nihil protuli, quod non deceret audire. Eliæ & Elisei solenne hoc erat iusjurandum: *Vivit Dominus, in cuius conspectu Tobias filio præcipiebat: Omnibus diebus vitæ tuæ in mente tua habeto Deum.* Ezechias Rex ad impetrandam vitæ suæ prorogationem, hoc usus est argumento: *Obsecro Domine, memento, quæso, quomodo ambulaverim (hoc est vixerim) coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim.* Moyses toto vitæ tempore hanc Philosophiam excoluit, teste Apostolo, *magis elegit affligi cum populo Dei quàm temporalis peccati habere iucunditatem, quia, teste eodem Paulo, in remunerationem vitæ aeternæ respexit, & invisibilem tanquam videns sustinuit, hoc est, Deum, qui oculis corporeis nequit videri, oculis animæ continuò aspexit, ejus opem auxiliumque expectans.* Certus se à Deo videri, coram vidente cuncta Deo semper ambulavit, & hac fretus fide, terrena cuncta conculcavit. Deus bone, quot pericula, quot insidiæ, quot persecutiones hunc virum aulae Regis valedicentem uno agmine invaserunt! hinc spectorū Ægyptiorum odia circumstabant, hinc Hebræorum ingratitude accusantium homicidii impetebat, furebat tyrannus, aulici domino digni furentē inflammabant, tota Ægyptus in unum caput conspirarat. Sed animo uni firmus in hæres Deo, fortunis nudatus, fortunæ victor & victor evasit. Ereptus persequentibus, quando Deus equum & ascensorem dejecit in mare, cecinit Epicinium Eucharisticum, & construxit Deo sanctuarium seu Tabernaculū, ubi cum Deo quasi habitaret, ubi continuo Deo ut præsentem, meditatione, votis, laude, & opere assisteret, nec ab ejus præsentia factis, verbis, animo unquam recederet. Tanti Moyses Dei præsentiam

8.
3 Reg. 17.
4 Reg. 5.
9.
Tob. 4.
10.
Esa. 38.
11.
Heb. 11.

Præsentem Deum cogitare magnā præbet securitatem.

Exod. 15.

familia
iferant,
us ante
um nec
o facem
eros, si-
am Deo
erebant,
uerunt,
ales fili-
n lumi-
eri boni
& fucati
res jué-
n omne
bus suis
rbis ca-
ionem.
nbularo
upisce-
verò sa-
) con-
to fuit,
cum eo
Ter uno
hientia,
Deus:
rout te
hoc est,
c virtu-
ræsen-
t, & in
ei præ-
antur.
: Quod
egref-

Num. 12. faciebat, & idcirco tantopere Deo placuit, ut Deus illum cunctis Prophetis præferret, & cū illo *de facie ad faciem*, ut amicus cum amico, loqueretur.

13. Legis Evangelicæ tēpore cultus Sapientiæ huius multo fuit illustrior. Nec enim ultimus, aut minimus iste fructus est Incarnati Verbi, quod possumus jam visibili specie Deum nobis proponere, cum quo quasi ore ad os colloquamur, & in cuius oculis nos ambulare censeamus. Laudat B. Lucas Zachariam & Elizabeth, quod ambo fuerint *justi ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela*, hoc est, irreprehensibiles, velut ante Deum incedentes, &c. Et Zacharias non contentus exemplo præiuisse, etiam cohortatur nos ad hoc exercitium in mysteriis referro suo cantico, *ut sine timore* (inquiens) *de manibus inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi* (Deo) *in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris*, hoc est, singulis, nullo non vitæ nostræ diebus.

Quia Joannes Domini Præcursor splendide patrisabat, meruit testimonium Veritatis illustrissimum, *inter natos mulierum* eo majorem non surrexisse. Fuit tam magnus coram Domino, vel iudicio Dei, quia semper coram Deo ambulavit. Si bonæ ac fidæ *ancilla oculi semper* (ut ait David) *sunt in manibus dominae suæ*, semper attendunt & intendunt ad gestus, nutus, & quasvis significationes dominæ voluntatis: quis credat sacratissimam Dei Genitricem, quæ per Antonomasiam *Ancilla Domini* dicitur, oculos unquam à Deo avertisse? Dominus semper erat cum illa, quia illius *oculi semper in manibus Domini sui* erant. Apostoli omnes simillimi hoc in studio fuerunt B. Paulo, qui in omnium persona ait: *Sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur*. Mens eadem semper fuit omnium spiritua-
lis sapientiæ magistrorum, Monachorum & Anachore-

15.
1. Cor. 2.

choretarum, quorū *semper in caelis conversatio fuit*, quia mundum calcaverunt, carnem maceraverunt, & ad inveniendam comparādamq; perfectionem ardentissimi, ad retinendam constantissimi, ad docendam eruditissimi fuerunt.

IV. Quia hoc exercitationis genus tam seriō per Moysen Deus Israelitis commendans, tot oblationibus ac festivitatibus inculcavit. Nam decimas ac primitias vini & frumenti, ut alimentorum homini maximè necessariorum, idcirco jussit sibi offerri, ut dum assuescerent, alimenti quotidianam partem Deo toties tribuere, nunquam Deum antememoriæ oculos habere desinerent. Ideo quoq; sancivit, ut omne masculum ter in anno coram Domino Jerosolymis in templo appareret: in festo Paschæ, (quod incidebat in mensem novarum frugum, Martium, anni apud Judæos initium:) in festo Pentecostes (quod incidebat in mensem Majum, æstatis & anni maturescens initium:) in festo Tabernaculorū, (quod fuit in calce anni mense septembris) Perfectus hic numerus ternarius docebat semper ipsis coram Deo tota vita esse ambulandum.

Exod. 23.34

Deut. 16.

Tria hæc anni tempora, tres istæ festivitates nos commonent, ut assiduitatem huius divinæ presentis animo diligenter foveamus: tum quia triplex illud festum totum vitæ nostræ decursum, initiū, medium, finem vitæ repræsentat: tum quia monet nos singulis nostræ vitæ diebus hoc exercitium jugiter renovare, ut manè nos Deo totos offeramus, & id diei decursu sæpe recogitemus, & in occasu diei pro acceptis à Deo beneficiis gratias agentes, coram Deo potente & iudice justo nos ipsos strictè discutiamus & judicemus.

Hoc unicum exercitiū Deum à nobis exigere, testis locuples est Michæas Propheta (cap. 6.) his verbis: *Indicabo tibi (ô homo) quid sit bonum & quid Bonum, hæc*

est perfectiss
sais optimum
sore He-
trabo.

Dominus requirat à te, utique facere iudicium & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. Tres suggerit ad perfectionem gradus, seipsum iudicare, hoc est, cognoscere, opera misericordiae exercere, & Deum præsentem sibi statuere.

II. CONFIRMATIONIS *Locus ab utilitatibus & emolumentis huius exercitii variis.* 1. Nihil magis idoneum ad DEI TIMOREM mentibus nostris ingenerandum, quàm meditatio Dei nobis jugiter præsentis, quàm cogitare nos proditoris ac perduellionis gravissimæ reos coram Rege, quem læsimus, adstare; coram iudice rigido, quem nihil culpæ nostræ fugit sisti. Non timet Deum, qui putat absentem; timet, qui credit præsentem: timet, qui scit se latere illum non posse, illum omnia videre, imò & latebras rimari. Præsentia Dei frantum quoddam est, & chomus aprissimus ad concupiscentiæ & carnis equos indomitos compescendos. Est quasi pædagogus & moderator quidam lascivientis appetitus & ingenii: est amussis, ad quam omnia joca seria nostra dirigamus.

2. Utile est hoc exercitium cum ad omnes virtutes, tum ad fundamentum reliquarum virtutum HUMILITATEM, quæ nascitur ex quadam sui diffidentia, cum quis inopiam suam, & imbecillitatem, & fœditatem recognoscit; recognoscit autem hæc omnia, postquam Deum quasi in speculo sibi præsentem agnoscit. Ait Tragicus nemine sibi miserum videri, licet sit, donec se cum felice comparavit. Qui ergo Deum aspiciens, considerat illa omnia, quæ sunt extra Deum, Dei aspectu & collatione esse minora puncto, pulvisculo viliora; se verò cæterarum creaturarum aspectu earum minimæ partis quid minimum esse, pulvisculi illius nec millesimam particulam; quantopere necesse est coram Deo se abjiciat & humiliet; quantopere confundetur cum Dei puritate conferens sordes suas, cum

cum Dei iustitia suam iniquitatem, & cum infinitis Dei virtutibus sua vitia & innumerabiles imperfectiones.

3. D. Basilius docet hanc assiduam præsentiæ divinæ meditationem utilem esse ad Dei AMOREM, quia fieri nequit, ut quis eum non diligat, cujus tanta pulchritudine, & bonitate assidue oculis obversante fruitur.

In Regulo diffuse explicatis. q. 50

4. Addit Basilius, hoc exercitio hominem vehementer accendi, ad omnia Dei mandata fideliter exsequenda: dilectio enim rei justæ & personæ jubentis perfectæ obedientiæ & fundamentum est & causa. Non ibi duræ necessitati servitur, ubi diligitur quod jubetur. S. Macarius, Magni Antonii discipulus, docet eos, qui cogitatione usque ad Christi tribunal ascendunt, & ubi est thronus eius, perpetuo stant in conspectu illius, perpetuo quoque sollicitos esse, ne quo modo à sanctis eius præceptis aberrant.

Ioan. 14. Sd dilig. &c.

5. Hinc homo valde juvatur, ut non difficile id velit, quod Deum videt velle, & præ Dei voluntate suam omniumque cæterorum voluntatem facile contemnat, & proinde nitatur soli Deo complacere. Quia omnes nos Deus conduxit, ut in eius vinea operemur, pro denario diurno, si semper cogitamus illum adesse operis inspectorem, & exactorem laboris; difficile non est opus quod libere facere, quantitate, qualitate, numero, tempore, quo Deus vult illud perfici.

Homi. 150

6. Sic humana iudicia facilius contemnemus, non curabimus placere hominibus, sed Deo, cui simul & hominibus placere non possumus. Ita natura comparatum videmus, ut quod agas coram multis, vel dicas; si inter eos aliquis sit Princeps, vel vir magnæ auctoritatis cæteri, vulgus & plebecula, dum modo illi vni te probes, non difficile contemnas cæteris placere. Hinc David: *Narra-*

Magna libertas.

I s

verius

*Vide homo
quàm te di-
vini oculi
observent;
circumspi-
ciant, con-
templentur.
Ps. 138.*

*Li. de vera
virg. in prin.*

*In Regulis
compendio
explicatis
9. 127.
S. Bern. ser.
12. super
Ps. 90.
Angel.
præsentia,
&c.*

verunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua: hoc est, cuncta mihi hominum præ tuis, ô Deus, judicia, nihil esse videbantur, nisi, nãniã, nugationes, ineptiã, & mera mendacia, ideò præ tuis præceptis illa despiciebam. Et, Loquebar de testimoniis tuis in conspectu Regũ, & non confundebar: quia videlicet non curabam illis placere, sed tibi: non metuebam illis mea improbari, sed tibi.

7. Potest hoc studium animi nostri PERTURBATIONES sedare. De utroque enim fonte perturbationum (facultate concupiscibili, & facultate irascibili) hoc exercitio præsentia divina victoriam possumus obtinere. Imò à peccatis revocat, malos metu, bonos pudore & amore, atque ita mundos nos servans, Dei quoque amicitiam & familiaritatem nobis conciliat. D. Basilius docet ad carnis appetitum subigendum, imò etiam ad parandam castitatem, tuendamque Virginitatem nihil efficacius videri, quàm si anima semper mente Deum intuens, quasi speculum divina illius munditiã radios in se recipiat, & accendatur, non ad servandam duntaxat corporis puritatem, quæ ancillula est; sed etiam ad custodiendam integritatem animæ, quæ Domina & Regina. Idem Sanctus Basilius iram refrenari posse docet hoc argumento. Potest miles coram Rege suo non irasci, ob solam Regiã dignitatis eminentiam. Si ergo tantum potest modica differentia inter duos eiusdem naturæ, quanto efficacior ad iram continendam fuerit cogitatio ejus, qui certo apud animum suum statuat, quod Deum habet inspectorem, clarius certentem animi motus, quàm Rex ea, quæ ad faciem exposita? Solet excitari in nobis quædam quasi tempestas & procella truculenta ab his importunissimis ventis, ira & libidine: sed præsentia nos adspiciẽtis & alloquentis Dei illucescente, nihil adeò turbidum est, quod non serenetur; nihil

adeò

adeò tumidum & exæstuans, quod nõ tranquille-
tur; quælibet, inquam, animæ concitatio facile
quiescit.

8. Præsentiam Dei meditari, ut ille est ad omnes infidias non modò videndas, sed etiam evitandas, & evadendas; imò contra omnes hostes victoriam tribuit. Sicut enim columbæ in limpidis aquis cernunt umbram accipitris superuolantis, & effugiunt unguis eius: sic etiam anima Christiana, DEI columba, in speculo limpidissimo divinæ præsentia, oculo luce CHRISTI illustrato, cernit insidiantem sibi dæmonem, atque ita fit, ut nequam ille frustra rete jaciatur ante oculos pennatorum. Mundus hic rotus, ut ostensum fuit B. Antonio, laqueis plenus expansis, quos nemo potest evadere, nisi Dei lumen videat, vel Deus ipsum illuminaverit.

S. David asserit hos laqueos vitare posse illum qui sustinet vel aspicit Deum. Nam cum dixisset: *Ad te levavi animam meam*, &c. q. d. ad te, ô Deus, oculum animæ meæ, mentem cogitationesq; levavi, velut ad ductorem, inter tot laqueos, velut ad defensorem, contra tot hostes; velut ad liberatorem, ex tam gravibus periculis: ad te, in quo fiduciam omnem colloco, qui non deseris sperantes in te, certus quòd non confundar, quòd nunquam me sperasse pœnitebit, nullus unquam me stultæ spei redarguet, nunquam inimici mei prævalent, ut jure mihi queant illudere. Addit: *Etenim qui sustinent* (vel adspiciunt) *te, non confundentur*. Et cum dixisset: *Te sustinui tota die*, illud tandem explicat, dicens: *Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos*. Non sufficit si obiter & aliquando Deum præsentem cogites, ne putes præsentem solum in templo, cogita præsentem quoq; in thalamo, semper inter laqueos versaris; semper ergo in lumen illud vultus divini

intra-

intendas in eo omnes insidias, velut in speculo, intrueberis, ut nemo à tergo ignarū possit inuadere: sic enim omne periculum vitari significat David, eum addit: *Evellat de laqueo pedes meos*, q. d. ostendet, ut declinem; dabit vires ut effugiam & si iam ineidero, ut confringam. Omnia ista accumulat Propheta, ut sciamus hunc ad spectum Dei, spem, patientiam, & victoriam esse connexa, nec unum ab alio separari: quia nemo vincet hostes spirituales, nisi patiens sit; nemo patienter sustinet, nisi speret in Deo: nemo firmiter sperat in Deo, nisi Deum cunctis rebus præsentem cogitet, ac credat.

2. Math. 7.

Hæc igitur cogitatio spem gignit, spes verò patientiam, patientia victoriam consequitur, victoria coronatur. Hæc cogitatio septem pueros, & eorum matrem crudelissimarum excarnificationum & sævissimi tyranni victores reddidit, ut singulorum ad tyrannum verba satis indicant. Hæc alio tempore tres alios pueros lætos caminum ignis subire perpulit, & quartum illis consolatorem allieuit, *cujus species erat similis Dei filio*. Hæc animam reddidit

Dan 3. 13.

Huc refer
illustre exē-
plum Iudæ
Machabæi
ex lib. 2.
Mach. c. 15.

Sulannæ ad superandas illas angustias, quæ undique illam circumstant, hinc mors corporis ignominiosa, inde propter flagitium mors animæ profuse exitialis, Unde nata fortis, & casta, & digna muliere sancta meditatio: *Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini*. Ex qua consideratione natum robur animi in iudicio jam ingruente morte, cum flens adspexit in calum. *Erat enim cor ejus fiduciam habens in Deum*. Nec fefellit, sed lapides jam jamq; volitantes in calumniatorum capita detorsit.

4. Reg. 6.

Heliseum Syri capere conabantur, non timebat eos Heliseus, quia Deum videbat; servul⁹ eius timebat, quia Deum non videbat. Orat Propheta Deum, ut pueri oculos aperiat, fugit pueri ex animo metus omnibus, quia videt in montis circuitu exercitum An-
gc.

gelorum. Quid si vidisset Dominum Angelorum, cui tot parent exercitus, Deum Sabaoth, & totius militiæ cœli præfectum? Rex Iosaphat cum probè nosset, se hostibus parem non esse, ad Deum conversus, inter cætera profert: *Sed cum ignorem, 2. PAR. 20.* quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. Dixit, fecit, crastinus dies illuxit, hostes Ammonitæ, Moabitæ, & Idumæi in se conversi, mutuis vulnerib⁹ conciderunt. Si tam certum est Dei adiutorium cogitantibus Deum sibi præsentem, quid est felicius hac exercitatione?

Paphnutius miseratus interitum animæ Thaidis (quæ fuerat diu scortum nobile, magna regionis illius corruptela, pestis animarum) succensus igne charitatis, ut eam ad frugem perduceret, admirando uritur strategemate. Ornat se militari habitu, Thaidem adit, unum se simulat adventorum, loci deinde secretum stipulatur, nolle se videri, inducit illa in cubiculum, negat ipse satis arcanum locum, itur in aliud interius, eandem moram objicit, tandem in domus penetrare perducit: En, inquit illa, locum ab omni arbitrio tam remotum, ut præter Deum & dæmonem nemo nos queat oculis auribusve excipere. Exhorruit Paphnutius, vel potius exhorruisse se simulavit: Et quid tu (inquit) insulsa, temeraria, salutis æternæ prodiga, hos duos non vereris, accusatorem, & judicem! cæteros esto vilipendas, non illum, qui ream, peragat; & hunc, qui supplicia decernat? Icta mulier dicto redit ad cor, respiscit, & eadem illi cogitatio, quæ mentem mutavit, proterviæ peccandi; finem attulit.

B. Ephræm Syrus, juvenis adhuc, cum esset in Metaphr. cellula, quam ad vicinam aream sibi construxerat, nescio quid olerum sibi ad levem cœnam præparabat. Mulier de vicinia, cui forma, quam pudici-

tia melior erat, adolescentis potiendi cupida per fenestram intropexit, & lascivè, nunquid pulmentarii condimenti deesset, quæsit. Ille voce agnita, oculis in terram demissis; deest vero (inquit) non parum, calx nempe & quinque lapides lateresve, quibus fenestram obturem. Illa provocatior: Ergo insolescis, quòd prior te compellarim? Scito tamen me certam obtinendi advenisse, nec destitutam, donec perficiam quod statui. Ephræm: Non alibi consentiam quàm si Cynicè in ipso Edeffano foro. Hoc verò (mulier ait) nimis probrosum & inverecundum foret, nec quidem coram hominibus stultissimam verò te mulierum (refert juvenis) quæ hominum conspectum vereris, & non beatarum mentium & Regis Angelorum. Altius hoc dictum in cor mulieris descendit, cadit in genua, veniam petit. Consiliis & monitis roborata, eam postea vitam egit, quàm Thais illa Paphnutii, quam Pelagia Nonni, quam Christi Magdalena.

Sanctus Ambrosius, serm. 1. in Psalm. 118. copiosè & sapienter invehitur in eum, qui existimabat impunè se posse fornicari, si nullus adsit. Putas ait, te solum esse cum fornicaris, & non recordaris, quia oculi Domini vident orbem terrarum? adest Pater, adest & Filius, adsunt Angeli ministri, adsunt Cherubim & Seraphim, &c. Et: Putas quòd in lupanari Christus te non videat, quem videt lupanar ingredientem? Putas quòd in adulterio te non depræhendat, quem videt adulteriù cogitantem? &c. Et: Videt diabolus, qui tecum introivit, imò qui te introduxit, vident ministricejus, &c.

Rectè igitur Divus Antonius Aegyptius, unicum ad vincendos dæmones remedium esse affirmabat, continuam Dei memoriam spirituali laceria commistam: hanc enim cunctos dæmonum laque-

laqueos constringere, insultus coercere, & machinationes fumi instar diffilare. Cum ergo hæc spiritualis lætitia semper hanc memoriam Dei comite-
tur, illud profectò conficitur, optimam hanc esse
contra spirituales nequitias panopliam, & scutum
quoddam validissimum, repellens omnia, vel i-
gnea tela nequissimi.

S. Macarius, hujus magni Antonii discipulus
scribit. Sicut Sacramenta in ignem projecta ignis
actiuitati nequeunt resistere: sed statim exurun-
tur: sic dæmones homini insidiantes, vri & absu-
mi igne diuinæ lucis, modò semper Deo totus ho-
mo adhærescat, hoc est, Deum quasi præsentem
semper contempletur.

*Hom. 12.
Præsentia
Dei dæmo-
nes vri, ut
flammis sar-
menta ur-
runtur. Hi-
storia Lan-
tia, c. 92.*

Diocles (auctore Palladio) dicebat, animam,
quæ à Deo se cogitatione separat, confestim in be-
stiam vel dæmonem, non naturæ essentia, sed mo-
rum imitatione commutare. Statim enim vinci
à carnis concupiscentia, atq; ita bestiæ fieri similis;
aut à tentatione spirituali inuidiæ, iræ, vel super-
biæ vinci, & dæmoni assimilari. Quapropter o-
portet nos, quavis tentatione ingruente, statim ad
hunc clypeum confugere, & eius splendore hoste
cæcare. Celebratur meritò illud Gregorii Magni:
Cormemoria Dei occupatum non posse dæmonis
imperio parere: & illud magni Cassidori: Qui
semper mentis oculum in Deum habet defixum,
se ad peccatum non demittit.

9. Hæc continua meditatio præsentia Dei mi-
nificè auget, & conservat constantiam, vires ma-
gnas indit animo, audaciam, spem, animi robur in-
victum, & quandam cordis firmitatem stabilita-
temq; ingenerat. Sicut res, quæ in centro suo qui-
etæ manerent, à centro remotæ nequeunt con-
quiescere, & locum illum sibi naturalem semper
appetunt: sic homo ad Dei similitudinem & ima-
ginem creatus, ut in hac vitæ peregrinatione
Deo

Deo per amorem & contemplationem unitus in-
 hæreret, nequit extra Deum, qui eius centrum est,
 conquiescere: quò verò longius per peccatum se
 avertens, à Deo recedit, & quo diuturnius Dei
 obliviscitur, hoc eum necesse est magis esse vagū
 & irrequietum, & corde divisum. Cū enim cor
 hominis otiosum esse nequeat, necessariò fit, ut
 qui à Deo cogitationem avertunt, ad creaturas
 varias & vanas cogitatu convertantur, & modò
 hoc, modò illud concupiscant, nec unquam sibi
 satisfaciant. Ut verò anchoris jactis nautæ navim
 firmant; sic nos oportet, divinæ præsentia firmam
 cogitatione vagantem animum, & huc illuc
 fluctuantem voluntatem religare. Hinc David: *La-*
ta super Dominum cogitatum tuum, hoc est, cogita-
 tionum tuarum anchoram in firmo ac solido divi-
 nae præsentiae littore defige. Quo longius à Deo
 recedimus, eò efficimur instabiliore, quia propi-
 us tunc accedimus ad creaturas, in quibus est *va-*
nitas vanitatum: quò propius ad Deum accedim⁹,
 hoc firmiter stabilimur, quia Deus est stabilimen-
 tum & centrum nostrum, est compagis hujus ac
 domus fundamentum: quare in ejus præsentia
 constanter nos permanere oportet. *Homo sanctus*
 (ait Sapia) *in sapientia manet, sicut Sol: nam stul-*
tus, ut luna mutatur. Sensus est: Sicut Sol con-
 stanter lumen suum retinet, quia illud non emen-
 dicat fortis, sed habet in seipso: sic vir sanctus, co-
 gitans & timens Deum splendorem sapientia, quo
 illius mens resplendet, dictis factisque omnibus
 constanter retinet? quoniam inhæret Deo, qui
 vera & æterna est sapientia. Sicut autem luna lu-
 men inconstantia mira modò minuitur, modò au-
 gerur; sic homo impius & immemor Dei per va-
 rios casus & rerum diversas occasiones, nunc huc,
 nunc illuc rapitur, ita ut sibi ipsi non consentiat,
 sed plerumque secum pugnet: quia lumen Sapientia

Psal. 41.

Ecl. 27.

tiz de humana cæcitate accersit, seq; à veri luminis fonte clarissimo, Deo, segregat, longius longiusq; animo ab ejus præsentia recedens.

Cui Deus præsens est, stet ille licet in mediis fluctibus irati maris, pectore forti procellas excipiet: allaret caro: mundus circumstrepit; diabolus frendeat, fremat, dirissima minetur, non est quod expavescat, *impavidum ferient ruinae*, victor ^{Job. 17.}

emerget: & ut *cautes Marpesia*, inanes aquæ minas despiciet. Ita Iobus, Ita David fecerunt. Deum Job alloquens agebat: *Pone me juxta te, & cujusvis manus pugnet contra me*, provocat, insultat, exprobrat castris inimicorum Dei: veniat qui volet, prodeant gigantes, duello provocho. David autem: *Et si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es*, q. d. etsi in summo versarer vitæ discrimine, etsi me jam noctis illius æternæ

nigror horridus undique involueret, & mors jam aures vellens tam propinqua foret, quam est umbra corpori, securus sola Dei fretus præsentia, contemnerem illa omnia. Certissime cognovi, quòd in hac præsentia tutissimum refugium, validissimumque præsidium habeam. Verè tu, ô David, hoc noveras, qui etiam copiam bonorum iis repositam noveras, qui Dei præsentiam sedulo requirerent, idcirco enim canis alio loco: *Divites eguerunt, & esurierunt: inquirentes autem Dominum* ^{Psalm. 33.}

non minuentur omni bono. Ecce divites sæculi, quantum vis instat leonum (nam Hebraicè est, leones de paupertati sunt) omnia diripiant, corrodant, congerant, & devorare conentur; attamen collaticum iis, qui Dei præsentiam quærunt, egeni sunt, & Iro pauperiores: istis verò nulla adest inopia, abundant copiis omnibus. Nam in iis adimpletur Christi infallibilis promissio: *Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia* (omnes res ad

Pars II.

K

vitam

Matth. 6.

vitam necessariæ) *adjicientur vobis*. Si quærentibus ipsum Dei regnum (ut præmium) omnia cætera adjicientur, quanto id potius, certius, & citius credendum est de illis: qui ipsum Deum nudè & simpliciter, immemores sui, inquirunt.

Psalms. 104.

Meritò igitur idem Propheta nos tam instanter urget: *Latetur cor, quærentium Dominum. Quærite Dominum, & confirmamini. Quærite faciem eius semper*. q. d. durate in hoc studio, semper ejus favore & auxilio indigeris, semper Dominus vester est, semper ergo a dntu, & proinde ab intuitu ejus pendete. Estote forti & perseveranti animo in quærendo Dei faciem, hoc est, Dei præsentiam (ut exponit B. Augustinus) Dei à quo vobis omne robur manat (ut exponit Apollinarius,) quia præsentia in sacris literis solet significare favorem, auxilium, præsidium.

10. Qui sedulus est ut coram Deo ambulet, is etiam à Deo facile quæ vult (si justa velit) impetrat, ut ab amico, & delictorum præteritorum veniam consequitur, & Dei scuto protegitur, peculiarique cura atque sollicitudine tutus præstat.

Est enim hæc exercitatio unicum, & eximium medium, quo tanquam per canalem quendam aureum pretiosa Dei charismata in nos derivamus. Etenim Deus est fons immensæ bonitatis iugiter se copiosius effundens: sed ut liquor in animos omnium influat, vult Deus homines ad se propius accedere, & fluenta gratiæ suæ de ubere quasi ore exsugere, & corde excipere. Nonne David dicebat: *Accedite ad Dominum, & illuminamini, & facies vestra non confundentur*; q. d. quandiu acceditis, vultus vestri in diversa non amplius mutabuntur, constans erit lætitia vestra.

III. CON.

III. CONFIRMATIONIS Locus sit facilitas huius
creaturæ.

Non est cur quispiam difficultatem hic ullam reformidet. Nam non potest nobis esse difficile id intueri, quod ubique ad manum est, & cuius aspectum, si modò velimus, nihil est, quod nobis queat eripere. Jeremiæ ore dixit Dominus: *Nun- Jerem. 22.*
quid non calum & terram ego impleo? Quam facile est lucem intueri, tam facile Deum tibi præsentem proponere: sicut eius vel splendor, vel calor *Lib. de Offi.*
c. 14. Sol. vñ
caloris etiã
abditæ &
interiora
terrarum
penetrat.
penetrat omnia, sic Dei præsentia & cognitio cuncta pervadit. Si, inquit Sanct. Ambrosius, radius Solis fundit lumen suum super omnem terram, & in ea, quæ clausa sunt, se inserit, nec vectibus ferreis, aut gravibus valvarum obicibus, quò minus penetret, impeditur: quomodo nõ potest intelligibilis Dei splendor, in cogitationes hominum & corda semet (quæ ipse creavit) inferere?

Nihil adeò densum, solidum, opacum, continuum, quod Deum queat excludere. Ut animabus, & gloriosis corporibus cuncta, saxorum quoque durities sunt pervia: sic Deo cuncta sunt penetrabilia, qui cunctis rebus illud ipsum tribuit, quo aspiciuntur à nobis & præclara esse iudicantur. Terram vides? in terra Deum altorem cunctorum vides. Mare cernis? in mari Deum cunctorum parentem cernis, Aërem, sentis? hic ipsum tibi, quo spiras, vitæ datorem & halitus conservatorem repræsentat. Ad cælum oculos attollis? domus illic est Dei, ibi degit, ibi tibi secum futuram mansionem præparavit. Hominem adspicis? Dei similitudinem & imaginem adspicis. Quid ergo facilius, quam Deum cernere ut præsentem, quem singulæ suo modo tibi exhibent creaturæ.

Non solum Deus per innumera dona sua se semper oculis ingerit; sed etiam videtur mihi difficillimum, imò *ἀδύνατον*, longo tempore Deum animo præsentem non videre. Potesne Solem non videre? oculos claude: diu clausos tenere nonne difficile admodum, nonne molestum, nonne miserum? Difficilimum ergo fuerit persuadere sibi diu DEUM non esse præsentem.

IV. CONFIRMATIONIS *Locus à jucunditate huius exercitij.*

Voluptas, quæ ex DEI præsentia intellecta hauritur, omnium maxima est, & evidentissima.

Psalm. 38.

I. Quia cum Deum tibi præsentem constituis, omnium sensuum delectatio concurret: simul, inquam, vides, audis, tangis, gustas, odoraris. Ideò solet ea Psalmista conjungere: *Gustate & videte quoniam suavis est Dominus*, hoc est, cum videbitis, simul gustabitis ineffabilem illam suavitatem in dulcedinis fonte. Quanta voluptas est huius visionis, quæ una desiderium cunctorum simul sensuum potest explere? maximè cum voluptas spiritualis, quæ oculis intelligentiæ percipitur, sit acrior; quàm corporalis; & voluptas visus sit acrior & penetrantior, quàm aliorum sensuum, quia sensus functio cæteris sensuum functionibus est spiritualior, subtilior, &, ut Scholastici dicunt, activior.

Sensuum voluptas obiecti pulchritudinem & bonitatem capit incrementum

2. Quin obiectum huius spiritualis visionis suavissimum est: cum enim Dei pulchritudo, suavitas, justitia, clementia, sapientia, cæteræque dotes sunt quidam fontes perennes omnium istorum, quæ in rebus creatis placent, & sunt infinitæ perfectionis, sequitur, dulcedinis earum ex parte Dei modum esse nullum; ex parte nostra, quantum quisque capit, & cupit, & qui unumquemque expleat: si cor exigua charitate dilatatum sit, exiguum: si vastum & amplum amore, tale quoque quod ab eo

ab eo percipitur fore. Deo nihil pulchrius, nihil
 jucundius, quam Deum videre, nihil concinnius,
 nam omnem harmoniam superat illa intelligibilis
 simplicitas: nihil ergo suavius audire, quam De-
 um; nihil Deo dulcius, nihil lenius, nihil fragran-
 tius? nihil ergo est, quod quis merito malit olfa-
 cere, rangere, gustare. Sic omnem animæ sensum
 præsentia Dei summo opere delectat. Dicitur solet: O-
 culus domini saginat equum, sed Dei præsentia o-
 pimiùs animam saginat, Considerate domesticum
 animal canem, quanta absente hero tristitia mole-
 steretur, quanta subito gestiat lætitia eo revertente.
 Solis exortu & præsentia orbis totus, tellus, aër,
 cælum quasi rident & amœnantur. Eodem modo
 humanus animus afficitur. Solis justitiæ exortu
 in corde. Si quis in maris tempestate nigrante cœ-
 lo, cum non una nox est, sed densa tenebras obruit
 caligo; cum in astra pontus tollitur, & cælum pe-
 tit; cum omni luce subducta cælum fretumq; mi-
 scentur sævum sævientibus undis: si quis, inquam,
 nautarum subito lumen aliquod albi sideris micare
 videat, bonam confestim vitandi naufragii spem
 capit: imò in hujusmodi nocturnis naufragiis et-
 iam iucunda lux esse solet, quæ noxia est ac peri-
 culosa: Quanto dulcius & optatius nobis esse lu-
 mē deberet, clarum istud, amœnum, & omni malo
 liberans, præsentia divina? Quam jucundum est
 recogitare in hac miseriarum sentina, tot insidiis,
 tot periculis nobis undique obsessis, Deum ad-
 esse auxiliatorem sospitatoremque? Deum ani-
 mo cernere nobis præsentem, faventemque?
 Non arbitror ullam ad eò molestam, ad eò ærum-
 nosam esse posse calamitatem aut difficultatem,
 quam ista cogitatio non leniat, non mitiget non
 dulcoret. B. Antonio quondam in spiritali con-
 flictu, quo & ipse vapulando, & dæmones eum
 dirissi-

*Præsentia
 Dei cogita-
 ta omnem
 animi mole-
 stiam dissen-
 tit.*

ditissimè verberando pariter defatigati fuerunt, hoc unum angori & dolori fuit, quòd Deum sibi præsentem non cerneret, non sentiret. Nam mortui ei postea Dominus apparuit, & duelli se spectatorem fuisse professus est, omnis mœror, omnis dolor recesserunt, & animi vires cumulationes re-

*2 Mach. c. 15
Machabæo-
rum victoria.*

Vicerunt.

*quia Deum
oratione sibi
fecerāt præ-
sentem. Pos-
sumus, licet
aliis negotiis
distinea-
mur, inter-
ea Deum a-
nimo præ-
sentem pro-
ponere.*

dierunt. Non absimile est, quod sacer narrat historicus. Nicanor, & qui cum eo erant, sudebant elephantis, quadrigis, equiti, pediti, & ferocia animorum; Judas Machabæus, & qui cum ipso erant, in solo Deo Sabaoth præsentem confidebant: clangebant illi recurvo ære in auribus hominum, isti orationis feruore Dei solium sollicitabant.

Quid consecutum? manu quidem pugnantem Aslamonæi, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minus triginta quinque millia, præsentia Dei magnificè delectati. Hæc enim faciebat, ut sitis, ardor, pulvis, vulnera, lassitudo, mortis pericula melle dulciora illis viderentur.

3. Quia hæc voluptas caret iis, quæ minuere solent, & solidam esse non sinunt lætitiã, quæ ex creaturis percipitur: Deus enim nunquam à te refugiet, nec tergum præbebit, nisi lethali offensus peccato, neque hujus voluptatis satietas te capiet unquam: Non est quod timeas fastidium ex copia: sæper enim in Dei visione aliqua nova perfectio se offert, quam semper gaudeas de novo amando & intelligendo te possidere; & statim & alia sese ostentat, quam æquè concupiscas, & desideres perfrui. Denique cum creaturarum rerum voluptas sit finita, non potest tollere omnes mœroris & tristitiæ nostræ causas; at nulla est indigentia, nulla afflictio, nulla bona sitis, quam Dei præsentia tibi nequeat satiare, remouere, & ditare. Sufficit una cunctis necessitatibus. Eges doctrina? aderit tibi

verus

verus doctor, vera sapientia. Desunt vitæ necessa-
ria: adest tibi à dextris, qui unus tibi erit omnia, à
quo uno sunt omnia. Hinc Rex & Propheta hym-
nographus, postquam dixisset: *Providebam Domi-
num in conspectu meo semper*: q. d. omnia omni tem- *Psalm. 19.*
pore dicta, facta, cogitata mea in Deum referebā,
ut in scopum, quod scirem ab illo cælum & terram
impleri: *providebam*, illum mihi præsentem, non
ut otiosum mei spectatorem: sed ut agonothetam,
ut symmachum, ut ducem, ut directorem, ut de-
fensorem, ut spem desperantium, ut tristium con-
solatorem, ut vindicem oppressorum) Subdit: *Quo-
niam à dextris est mihi* (hoc est, auxilium mihi præ-
ber, & me defendit) *ne commovear. Propter hoc lata-
tum est cor meū & exultavit lingua mea*, hoc est, tan-
to perfusus sum gaudio, ut cor illud capere non
possit, & ideo quam cor capere non poterat abun-
dantiam in exteriora membra effudit, tam copioso
impetu & vehementi, ut quæ cælo descenderat
lætitia summum caput peteret, & linguæ plectrū
impellenti & ore tandem erumpens, hymnis &
canticis eam testaretur, & in cælum usq; alis de-
siderii & orationis evoleret.

*Sic alis de-
siderij & o-
rationis in
cælum usq;
evolat.*

Psalm. 14. Oculi mei semper ad Dominum,
(*sicut diriguntur oculi nautarum ad cynosuram.*)
Sancti Gregorius Agrigentinus dicebat, se quacunque
ipsum possent affligere haud difficulter solitum re-
pellere continua quam ante oculos haberet, Dei præ-
sentia, 4. Quia cogitatio ista divinæ præsen-
tia quædam est quasi prægustatio seu vestibulum
æternæ beatitudinis, cuius tanta est effica-
citas ut si totum mare plenum absinthio foret,
una divinæ præsentia guttula totum illud mel-
lis dulcedine posset imbuere. Perfecta & con-
summata beatitudo vitæ alterius in Dei clara vi-
sione consistit. Sed qualem in hac vita possu-
mus

*Lib. 1. & 10.
Ethic.*

mus habere beatitatem imperfectam illam, etiam
quæ illius perfectæ visionis quædam adumbratio
& inchoamentum est. Regina Saba Salomoni dice-
bat: *Beati viri tui, & beati seruitui hi, qui stant
coram te semper*: quanto beatiore, qui juges in
hoc exercitio stant omni tempore coram melio-
re Solomone, coram Regum Rege? S. Climacus
gradu ultimo scribit: Beatos nos fore, si sic co-
ram Deo perstemus in oratione, sicut aulici per-
stant coram rege suo. Quomodo illi perstant?
semper quidem compositi, caventesque, ne
quid in vestitu, gestu, motu, verbis, Principi di-
spliceat, interdum timide illi loquentes, inter-
dum auidè audientes, interdum duntaxat præ-
sentem adspicientes, & à nutu eius dependen-
tes.

V. *à necessario.* Nisi iuge ac perpetuum sit hoc
exercitium, cæterarum virtutum opera flacce-
scant, marcescunt, & pedetentim deperunt.
Ut enim cum quis vult aurum purgare, si pauli-
isper ignem sinat in fornace extinguere, facit ut ma-
teria auri, quæ purgabatur, iterum indurescat:
sic qui aliquando Dei memor est, aliquando im-
memor, quod exercitatione illa pepererat, id
intermissione totum sibi deperdit. Vix dici po-
test, quàm noxia sit diuturna hujus exercitij in-
termisio. Nam qui multis diebus præsen-
tem sibi Deum recogitando non adspiciunt, mul-
tas animi sordes, & venena imbibunt. Tanta
certè peccatorum, quanta in improbis est cerne-
re, multitudo, præsentia divina oblivioni vi-
detur maximè imputanda: contra, qui deum qua-
renis ad cælestia transferunt, hi Deum in multi-
tudine humilitatis & compunctionis suæ pla-
cant, & in omni tempore locoque conantur pec-
cata

*Psal. 9.
non est
Deus, &c.*

caro fugere. Quisque, quæso, suum scrutetur sinum, vix reperietis illi viam tot peccatorum, quorū quisque conscivit, alia via in animum irrupisse, quam a versione à Deo, & conversione ad pellaces creaturas: invenietis vos nunquam ad frugem rediisse, nisi postquam Deum præsentem, testem, & iudicem ad stare vobis cogitastis. Non puto (inquit B. Augustinus, de rebus terrenis loquens) posse mihi hæc in summum venire contemptum, nisi videro illud, in cuius comparatione sordescat. Non sordescunt autem faciliè, nisi in Dei divinarumque rerum comparatione. Ut ergo sordescant, nobis hoc exercitium prorsus est necessarium.

EPILOGUS constabit Paranesi ad hoc exercitium.
Sedulò & ardentè ad hanc Philosophiam conitatur, ferventer hanc sapientiam adipisci desideremus, quod tantopere Deus, idem nos velimus oportet; ne cum Protoplasto expellamur horto veræ voluptatis, ne cum Caino cœlorum regno excludamur: sed cum Enoch & Elia in coloniam melioris Paradisi transcribamur: ne cum Gigantibus gementes sub criminum aquis pereamus, sed cum Noëmo per lignum crucis in Ecclesiæ arca conservemur. Imitemur Moysen, sicut ille cum Tabernaculo & coram Deo, sic & nos ambulemus: menti jugis Dei memoria obversetur, sine oculi nostri in manibus Domini nostri semper, quod bonos ac fideles servos decet: Deo strenuè ac fideliter servire conemur. Aulicos imitemur, quos non piget solidum diem stare coram Principe suo tacitos, moribus, habituque corporis toto ad modestiam composito, ipsa sua præsentia dicentes, præsto adsum jube quod vis confectum dabo. Imitemur laudatos milites qui in oculis imperatoris strenuè decertant, & omni studio conantur ei virtutem, suam probare. Ne parvis simus

militibus similes, qui amant nec videre ducem; nec ab eo videri, ut liceat manum complicare, fugere, vel emanere. Deteriores illis essemus. Nam isti nihil horum facinorum audent, cum videri se à Capitaneo arbitrantur. Nos sperare non possumus ignaviam clam fore, quia scimus Deum omnia intueri. Quis ergo sciens se à Deo videri, audeat scientem, cernentem offendere? hæc non infirmitas humana, sed contumacia, sed contemptus, sed infania, sed sacrilega impietas vocanda. Nolite, Auditores, pejores esse improbo illo in Christi parabola servulo, qui fretus absentia heri sui, cœpit omni petulantia conservos suos divexare: adest noster, nunquam abest Dominus. Nolite praviores esse improbis illis vineæ redemptoribus, qui fiducia discessus patrisfamilias magno suo cum malo malè rebellant. Nolite stultiores esse filio Prodigio, qui cum in oculis paternis versaretur, quantilibet erat pretii, ut verò discessit longè à domo paterna, verecundia frano rupto, substantiam omnem luxuriosè vivendo cum meretricibus decoxit. Nemo potest à Deo latum culmum discedere, nemo Deum latere, nusquam abit à nobis, nos nostraque intuetur, in eo vivimus & movemur. Optimè Seneca scribit: Prope est à te, tecum est, intus est, hunc intimum testem circumferimus, hunc vitare non possumus. Imitemur S. Jobum, qui Deum nihil ignorare, nihil oblivisci profiteretur: cum enim

Job. 34. sciret, quòd à Deo districtè (ut ait B. Gregorius)

Lib. 15. Mor. cap. 4. omnia non solum facta, sed saltem cogitata pensentur: sciebat occulta nostræ mentis itinera nullum hominum videre, & tamen ante Dei oculos tot gressus nos ponere, quot affectus movemus; toties ante illum nos labi, quoties à recto itinere cogitando, pede claudicamus. Cùm nos videri non credimus, in Sole, inquit idem Greg.

Cap. 6. clausos

clausos oculos tenemus: illum videlicet nobis abscondimus, non nos illi. Sed qui sic Deum sibi abscondunt, iræ thesauros in die vindictæ miserè recondunt, thesaurizant sibi supplicia, quia qui cuncta videt, cuncta refert in tabellas, indelebiles quidem illas, & nunquam amittendas, videt, meminuit, vindicabit. Vah, quis hoc credens, quis hoc certò sibi persuadens, hoc sæpe in memoriam revocans, queat Deum offendere? Satagamus, ut per jugem Dei præsentiam mundo corde efficiamur, & per cordis munditiam Dei familiaritatem adipiscamur, & in hac via, & in æterna vita. Properemus per hoc stadium ad illam metam, per hoc vestibulum in illud atrium nos proripiamus, per hanc meditationem ad illam fruitionem contendamus, quæ (ut ait Augustin.) est dulcedo inæstimabilis, per quam omnis amarities dulcoratur. Hæc Stephano lapides torrentis dulces effecit, cum videret *Dominum Iesum stantem à dextris Dei*: hæc craticulam Laurentio edulcavit: pro hac libens Bartholomæus pellem commutavit: propter hanc dirè flagellati Apostoli, *gaudentes à conspectu Concilii* discesserunt: propter hanc tam latus, tam securus Andreas ad Crucem advolavit: huius dulcedinis prægustatio fecit, ut Joannes dilectus Domini non trepidus venenum exhauriret, non pavidus vas olei calentis intraret: hæc potuit caruificis gladium ad eò meliorem Paulo reddere, ut de cervice abscissa copiosum lac promanaret, vix guttulam unam Petrus hauserat, & spirituali musto madidus omnium immemore exclamat. *Bonum est nos hic esse, faciamus hinc tria tabernacula, q. d. hic moremur, hic moriemur, cæterorum curam omnem abjiciamus, nullo alio indigemus, sufficit nobis Domine videre te, videri abs te, hac dulcedine faciem*

tuæ inebriari. Ut igitur huius exercitii magnā facilitatem, & quendam quasi habitum consequamur, oportet ardentem hoc negotiū aggrediamur, amoris Dei frequenter facultas nobis ipsis subdamus, ferventibus & calidis precibus hoc exercitium à Deo postulemus, aliisque spiritualibus exercitationibus eiusdem exercitii examen quotidianum adjiciamus, quo qui se memorem fuisse deprehenderit, proponat constantiam; qui obliviosum, proponat emendationem, & inultram hanc ingratitude non sinat; sed ipse seipsum iudicet, ne à Deo postea iudicetur.

*XVIII. DE PRISCÆ ET NOSTRÆ
ætatis Ecclesiasticis, deque modo ac via ad vitam
felicitatem ac venerandam antiquitatis fa-
ciem revocandi.*

EXORDIUM sit querela de gravissimis & peccatis, & calamitatibus horum temporum: vel ducatur à causis, quibus ad dicendum, vel inductus, vel impulsus es. Cum adsit ferè nemo, quin acutius atque acrius vitia indicente quam recta videat, qui me hoc tempore non maximum onus atque munus suscepisse censeret, quòd cum nullis delinire, tum verò multis concionis aures offendere possim, omnibus tamen silentibus, unum me, & maximis de rebus, & magno in conventu hominum amplissimorum audiendum hoc ipso facto satis impudenter profitear. Et certè quid mihi faciendum putarem difficulter constitui, cum subodorarer, aliis me, si maiorum, quibus hæc infelicissima tempestate premimur, causas attingerem, acerbiores, aliis nisi pro temporum atrocitate eorundem malorum auctores pari verborum gravitate notare, ex eorum me hominum genere videri posse, quos Propheta parietem sine temperamento linire detestatur. Ut verò hoc ancipitem cogitandi attulit curam, ita rursus

Ezech. 12.

rursus duo me, ut huius loci auctoritatem contingerem, perpulerunt: quorum alterum, quod ab iis mihi hanc dicendi provinciam demandari animadverterem, qui, si rogassent, poterant coëgisse videri: alterum, quod apud eos mihi dicendum, qui, si quid non tam proprius sensus doloris mei, quam communis omnium bonorum vel gravius, vel liberius effuderit, non alio sum, atque a me dicitur, sunt accepturi, tantumque huic meæ orationi concessuri, quantum pio dolori justæq; querelæ concedendum putant. Communi tamen huic dolori ea moderatione inserviam, ut magnam meæ personæ rationem habuisse facilè omnes intelligant, & ut neminem, nisi qui generalem de vitis disputationem in suam contumeliam referre velit iure offensum iri posse mihi pollicear. Quod si qui tamen facere volent, videant, ne, dum mihi irascuntur, suum ipsi morbum prodant, multo peius de se quam de me judicantes.

PROPOSITIO. I. Ecclesiasticos maximorum superioris temporis bonorum, & hac conclamata propè mundi senecta gravissimarum in Ecclesia Deicalamitatum extitisse causas, ideoque verum esse istud S. Chryostomi: Sicut omne bonum Hom. 38. in Matth. templo egreditur, ita & de templo omne malum procedit, demonstrare. II. Ex prioribus istis compendiosam aliquam mala præsentia pellendi, & bona præterita revocandi rationem elicere, decrevi. Quod priusquam facere aggredior, & antequam orationi ad immensum pelagus superandū plena pandam vela, fretus vestra, omnium vultu & oculis significata alacritate ac singulari benevolentia, qua me balbutientem verius quàm dicentem sublevabitis, magnopere oro, ut mecum thronum gratiæ Christum Jesum, divinum numen, concordibus ardentibusque animis & precibus imploraturi adeatis, ut ejus ope & afflatu fecundo

eundo ea utrinq; & dicere & facere possimus, quæ & honorem ipsius, & animarum nostrarum promoveant salutem.

CONFIRMATIONIS I. *pars.* Duplex jam inde ab Hebræorum temporibus Rempub. tenuit hominum genus, alterum profanorum, quos laicos dicimus, qui rebus civilibus: alterum Sacerdotum five Clericorum qui religioni procurandæ vacabant. Nunc si posterius hoc hominum genus (ampliore quam vel Cherubim, vel Seraphim à Deo armatum potestate) priore dignitate sua longe præferendum est, &

Mobile mutatur semper cum principe vulgus,
non difficile profecto ostendere, quæcunque mutatio morum in Ecclesiasticis, tanquam primariis Ecclesiæ membris, extirrit, eandem in populo Dei secutam esse semper. Principio neminem esse arbitror, qui non subinde miretur, quibus initiis ac fundamentis tantæ veterum summis in rebus laudes excitatæ sint, quibus rationibus Christiana religio ad tantam amplitudinem excreverit, eoque magis, quod non, ut nunc, delicata res Christiani nominis professio fuerit: sed, quod vel capita, vel bona à tyrannis, vel animi ipsi ab hæreticis peterentur. Quæ ergo fuit tanti progressus tantarumque accessionum causa? Fuit, doctissimi Auditores, fuit

- I. Apostolorum, Pontificum, & Clericorum fervens
- II. ille & ardens domus Dei zelus. Fuit eorundem insignis eruditio, cum divinæ legis assidua meditatione & summa vigilantia conjuncta. Fuit deniq; ut paucis multa complectar, admirabilis ille mundi contemptus. Hi sunt gradus, quibus Apostoli, &
- III. Apostolos qui secuti sunt in cœlum ascenderunt, hæ sunt rationes, quibus Christi sponsam, Ecclesiam, tam præclare ac solidè fundatam, dotatam atque ditatam toti posteritati reliquerunt.

Nunc ut tres istos gradus, eo quo proposui ordinare

line prosequar, & surgentem ad Ecclesiam accom-
modem, quis ignorat Apostolorum & Martyrum
temporib⁹ Ecclesiasticos cū aliis virtutibus omni-
bus, tum maxime pietatis & religionis, propagan-
dæ zelo enituisse? Docent hoc primum Samari-
tani atque Ethnici, qui velut effractis foribus an-
te tempus in ovile Christi irruebant. Vnde Div.
Ambrosius: Videte, inquit, Ecclesiæ surgentis ex-
ordium, Christus nascitur, & pastores vigilare
cœperunt, qui gentium greges, pecudum modo
ante viventes, in caulem Domini congregarent.
Declararunt eundem fervorem tot, & nova, & ex-
quisita mortis genera susceptæ semel religionis
nomine fortiter contempta. Et quando multitu-
do credentium videret sanctissimos suos Antisti-
tes, Petrum, Paulum, Linum, Cletum, Clemen-
tem, & cæteros Pontifices, qui his ad Silvestri fere
usque tempora surrogati fuerunt, Neronum, Do-
mitianorum, Deciorum, cæterorumq; nascentis,
& adhuc incunis vagientis Ecclesiæ vexatorum,
cruces, ignes, gladios nihil extimescere, omnes
eorum exemplo acerbissima quæq; perferre, cer-
tatim crudelissimis tortoribus jugulum ac cervi-
ces præbere, aciem gladiatorum retundere, sangui-
ne ignes restinguere, atque ad eam vitam profunde-
re, quam fidem semel susceptam deserere malue-
runt. Itaque nullo unquam tempore ditio-
re dominicus ager vestitus est segete, nec unquam majore
triumpho Christiani vicerunt, quam cum suos
duces Ecclesiasticos secuti, multorum annorum
stragibus vinci non potuerunt.

Nunc primis illis, in quibus adhuc recens Chri-
sti fervebat cruor, nostros subnectamus Sacerdo-
tes. hoc est, capiti aureo pedes, partim ferreos, par-
tim fictiles. Quid ni fictiles! Tantum enim hic est
pieratis, quantum temporis intervallum. Quærite
enim, Auditores, prudentissimi, quærite zelum

*Tres aetates
& tempora
Ecclesiæ.*

In, 2. c. Luc.

*Tacit. &
Sulpit.*

*Martyres
Ecclesiæ a-
grum suo
sanguine ri-
gant, ac fec-
cundiores
efficiunt.*

*Hæc antithe-
sis docet, quã-
tis interval-
lis a præscorũ
integritate
degenerave-
rimus.*

& ardorem eorum, qui Apostolicis illis viris suffecti ad gubernacula sedēt Ecclesiæ, & vix scintilla illius flagrantissimi ignis, quo Priscos arsisse dixi, reliquam esse intelligeris. Regna omnia peragrate, provincias obite, civitates lustrate, pagos visitate: non eos dico, qui se vel jam pridem vel nuper admodum, à totius Ecclesiæ communionē perdidit præsciderunt; sed qui etiamnum à Catholicis se, quo ad fidem, stare profitentur, paucissimos in tanta Ecclesiasticorum multitudine reperieris, qui majorum jam proximè demortuorum multo pauciores, imo vix aliquos, qui Apostolicum illum zelum spirent, & ardorem, eò, eò, prò dolor, nunc res redit, ut Antistites multi, non solum profanum cum sacris conjungant, (nam id jam pridem receptum) sed relictis sacris, tanquam se indignis solum curent, admittentur, sectentur, exoseculentur profana. Utinam nunc reviviscat, & in hanc lucem redeat magnus ille Synesius, quondam invitatus

Epist. 147.

Episcopatum pertractus, qui in curis Ecclesiasticis feliciter secum actum existimabat, si non & secularibus negotiis obrueretur. Hinc illæ aureæ ipsius sententiæ: Civilem virtutem cum Sacerdotio conjungere, est versare ea, quæ simul versari non possunt. Et: Radius solis, etiam si cum stercore converteretur, purus manet, & non coinquinatur: Ego verò si idem hoc fecero, fontibus & manibus opus habeo.

Dolendum quod Ecclesiæ membra ex quibus alius medicina petenda multo majore curatione egent.

Majores nostri ab altaribus, à sacris concionibus, à precibus divinis, quas tamen nulla spe emolumenti frequentabant, ad supplicia, eaq; crudelissima rapiabantur: hi verò nostri, providi scilicet, Clerici vix semel (horresco, & totius corporis artubus contremisco hæc dicens) vix, inquam, semel trimestri spatio, nisi insigni aliqua utilitate, quasi esca, allecti, templa visunt. Num periculo aliquo graviore deterriti; nullo profecto, sed nunc

nunc ventum noxium, nunc aërem asperio-
rem, nunc colloquium, nunc balnea nunc sudorem,
nunc nescio, quas ineptias præterdunt (cuiusmodi
nec pueri pædagogis, nec sui ipsorum famuli præ-
termissi officii excusationes prætexere audent) &
istis se Domino Deo suam illam mollissimam vi-
tam approbaturos confidunt.

At hic adferunt Coadiutores, Locum tenentes,
Priores, Vicarios, Cantores, & si qui præterea sunt,
quorum plerumque non tam virtutes, quam ope-
ras emere solent. Rectè certè & si boni sunt; qui-
dum alii in foro, ipsi in choro versantur, fortasse
& eosdem in cælo (cui Procères nostri magis ar-
duis sæculi negotiis avocati interesse non possunt)
Vicarios sunt habituri. Utinam verò aliquando au-
dierent Spiritum Sanctum, hisce verbis per Prophe-
tam Ezechielem tonantem: *Fili hominis, speculato-*
rem dedi te domui Israël, audiens ergo ex ore meo sermo-
nem eis ex me annuntiabis. Si me dicente ad impium,
impe, morte morieris, non fueris locutus ut se custodiat
impius à via sua, ipse impius in iniquitate sua morie-
tur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.
Utinam & illud Gregorii accurate ponderibus su-
is examinarent: Pensate, fratres, quantæ damna-
tionis sit sine labore percipere mercedem laboris,
quanti criminis pretia peccatorum accipere, nihil
contra peccata prædicando dicere. Utinam & il-
lud Sancti Hieronymi in rimis visceribus ac me-
dullis pectoris inscriberent: Qui custodes sunt Ec-
clesiæ, nec diebus debent, nec noctibus tacere, sed
semper Domini clementiam deprecari, ut grex il-
lius & muri Hierusalem custodiantur, & ejus au-
xilium vellentur. Sed nimis eheu, magnis intervallis
à priscorum integritate degenerarunt, ideoq; nō
solum ipsi pietatem nō colunt, sed privato aliquo
affectu ducti, eos etiam Ecclesiasticis functioni-
bus præficiunt, quos ex antea vita vel cuius

*De malis
duntaxat
hac intellige
Clericu.*

Ezech. 33.

vitæ generi quàm huic aptiores esse liquido scire poterant. Huiusmodi sunt vel litterati improbi, vel & illiterati & improbi, sunt coqui, sarrores, stabularii, & mensarum asseclæ, quibus, stupris pariter & ætate fractis, & jam ad nullam rem utilis, tanquam extremum desperationis asyllum & assentationis præmium, pingue & opimū aliquod Ecclesiasticum promittunt beneficium. Conveniens certè & appositum hominum genus, non dico ad restaurandam collapsam, sed evertendam florentem aliquam Rempub. Hinc idonei vobis, Auditores attentissimi, Sacerdotes & ministri Dei videntur, qui vulnera Ecclesiæ sanent? qui contra homines partim ab Ecclesiæ communione dissociatos atque diremptos, partim apertos & capitales Christiani nominis hostes perpetuas pro Christianis omnibus excubias agant: qui multas provincias amplissimaq; regna, discussis errorum, quibus involuta sunt, tenebris, ad Evangelii lucem perducant, ac splendore divini numinis illustrent, qui ad succidendos infelices hæreticorum palmites, atque adeò ad præcidendas infaustas errorum radices Apostolicam falcem ac securim admoveant: qui scopas Catholicæ veritatis ad universas orbis terrarum provincias ab omni erroris labe verrendas adhibeant: qui dogmata adulterina ac spuria dissipent, qui deformes errores, ac de cavernis Orci egredientes colubros Evangelico ense detrūcent; qui hæreticorum corda dura ac instarsilicis indomabilia, sermonis malleo contrundant: qui fallacibus improborum hominum sermonibus in laqueos erroris inductos, ac novarum opinionum fluctibus involutos in viam revocent: qui indomitos disciplinæ Catholicæ fræno parentes efficiant: qui lætam neophytorum segetem, novellas inquam, ac teneras in horto Ecclesiæ depictas ac consitas plantas copiosis sanctorum præcepto-

reptorum imbribus irrigent: qui denique *inter vestibulum & altare*, ut ait Propheta, plorent, & dicant: *Parce, Domine, parce populo tuo, &c.*

Lecl. 25

Eamus, nunc, miremur & conqueramur, in tanto Pastorum tepore, vel frigore potius, oves esse frigidissimas, & ab omni pietate remotissimas. Et certe frustra nobis pollicemur mores & tempora meliora, nisi Sacerdotes & ministri Ecclesiæ, qui tanquam vasa judicantur doctrinæ, ab omnibus vitæ sordibus morumque fœtore expurgati, populo repræsententur.

(*SECUNDA ÆTAS Sanctorum Doctorum, quos Gregor. lib. 9. moral. 66. hyadum mysterio in libro Iob designari ait, quoniam ut hæc castra hyeme transacta apparent, & pluviam adferunt, ita illi scientiarum imbres effuderunt, cum remota persecutionis bruma & diminutis infidelitatis noctibus verna temperies & tranquillitas adventavit.*)

Sed emergat aliquando oratio ex turpi isto nostri temporis cœno, & ad pulcherrimum illum Ecclesiæ respirantis statū subvolet, martyrii tempestate discussa & lugubribus vestimentis depositis, qui secutus est. Qui tamen si primo illi apud Danielem per caput aureum adumbrato omni ex parte conferendus non sit, ideoque per pectus & brachia argentea designatus esse videatur: quia tamen in præstantissimis rebus magna sunt ea, quæ sunt optimis proxima, non injuria eundem & mirati & venerari debemus, eoq; magis quod tum temporis, qui sacris præessent, accurata, exquisita, ac solida eruditione, assidua divinæ legis meditatione, docendiq; labore (in quibus secundam florentis Ecclesiæ causam posuimus) populum non modo in officio continerent, & exemplo ad sui imitationem pertraherent, verum etiam ita sibi conciliarient omnes, ut bona, quib⁹ ultro cedebat, Episcopis & Sacerdotibus invitis magno numero obtruderent,

*Tractemsa
eos honorificè,
qui nos
ab unda*

*lapsura vo-
luptatis ad
portū sem-
piterna sa-
lutis pertra-
hant.*

*De dig. Sa-
cerd. c. 2.*

derent, adeo ut etiam Imperatorum (qui vereban-
tur ob eam causam Reipubl. detrimentum, & pau-
pertatē) effusa ista populi in Ecclesiasticos munifi-
centia severis fuerit legibus coercenda & ampu-
tanda. Clarissimus ille inter cæteros Heroas, quos
Deus Opt. Max. orbi donavit, Constantinus, cum
in Concilio Nicæno ultimus inter Episcopos alle-
disset, eorumque libellos accusatorios accepisset,
omnes nondum lectos simul in ignem abiecit:
Vos Sacerdotes, inquit, tanquam Dii ad homi-
nes gubernandos dilecti atque constituti estis, &
conveniens non est, ut homo iudicet Deos, pro-
pter quod solius Dei exspectate iudicium, & ve-
stra iurgia ad illud divinum referrentur examen.
Addit, Sacerdotū vitia non esse populo aperienda,
ne ille, inde causa offendiculi arrepta, licenter pec-
care aggrediatur. Addidit & illud: Si in Episco-
pum incideret alienum conjugium violantem, se
paludamento suo, & purpura nefandum illud faci-
nus obtecturum, ne spectatoribus occasionem ma-
li crearet Docuit certe magnus hic Christianorum
Imperatorum signifer, verissimum esse illud Am-
brofii: Honor & sublimitas Episcopalis nullis po-
terit comparationibus adæquari: si Regum fulgore
compares & Principum diademati, longe erit in-
ferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem
compares: quippe cum videas Regū colla & Prin-
cipum submitrigenibus Sacerdotum, &, ex oscu-
latis eorum dextris, orationibus eorum credant se
communiri. Neque solum magnus hic Christiani
gregis Zerobabel summa observantia coluit Sacer-
dotes, sed etiam eorum paupertate & sedulitate
invitatus, & Ecclesiæ quasi humilitate offensus,
Salomonis exemplo, templa cœpit magnificentissi-
me non solum exædificare, sed & de suis liberali-
ter collocupletare. Imo tam fuit invictissimus ille
heros in res Ecclesiasticas liberalis, ut Ecclesiam,
cuius

cuius status argenteus sub ipso fuit, etiam fortunæ bonis argenteam fecisse primus possit. Admonere me pia proles sanctissimæ matris Helenæ, quæ, teste Sulpitio, horrentem ruinis Hierosolymam frequentissimis ac splendidissimis exornavit Ecclesiis. Horum, matris dico & filii exempla, deinde alii Principes, & homines divitiis affluentes secuti, dictu mirum, quantum suorum Sacerdotum egestatem pariter, & integritatem; docendi, discendique laborem sublevarint. Hoc Theodosii, hoc Heraclii, hoc Caroli & nomine & rebus gestis vere Magni exempla testantur. Itaque Sacerdotum virtutibus factum est, ut ex contemptis istis, uti apparebat, incunabulis, Ecclesia ad tantam magnificentiam assurrexerit. Adeo verum est, quod dixit Basilius Magnus, utilitatem ex pietate ac bonis operibus efflorescere; itaque sequi ut ignem aëris illustratio, & unguentum gratus odor consequitur.

Cæterum quando his temporibus longe lateque (rebus Ecclesiæ mirabiliter auctis) Christi Evangelium propagaretur, leo ille rugiens, qui semper ob prædam circuit ovile, quod prima non successisset, alia gregem Dominicum aggreditur via, eaque prima tanto periculosiore, quanto magis animi, quam corporis vulnera lædunt; fuit ista, omnium malorum pessimum, hæresis. Et ut hoc, quoque verum esse perspiciamus, quod, aureo ex ore aureum orationis flumen fundens, dicit Chry-

*Hou. 38. in
Matth.*

ostomus: Sacerdotium si integrum fuerit, totam Ecclesiam fore salvam; sin corruptum, omnem fidem esse marcidam. Ex tam multis hæresibus solâ consideremus Arrianam, quæ quia impietate, propagatione, & diuturnitate facile omnes superavit, incredibiliter florentissimam hanc Ecclesiæ faciem deformavit. Sed quisnam huius mali, quod totum pene terrarum orbem suo errore involvit

auctor? Nonne pestilentissimus ille Alexandrinæ Ecclesiæ Presbyter Arrius? qui eiusdem, plebe ad meliorem mentem traducta, oppressores? Nonne sanctissimi illi antistites, Athanasius, Paulinus, Hilarius, aliaque Catholicæ fidei acerrima propugnacula: qui, diabolo cum suis ad perniciem vigilante seneutiquam dormitasse immortalibus illis suis lucubrationibus toti Christianorum orbi restatum fecerunt?

Eodem pacto (ut hæc obiter attingam) Apollonius, Miltiades, Serapion, & Apollinaris insana cõfutarunt dogmata Montani, Priscillæ, & Maxillæ: Irenæus fregit & profligavit Florinum, & Valentinum: Tertullianus Evangelico ense prostravit Marcionem: Origenes Sacræ Scripturæ machina fortiter percussit Celsum, & ad sanam Ecclesiæ fidem redire compulit Berylum: Eunomii blasphemias repressit Basilius: Manichæos, Donatistas, Pelagianos immensis studiis malleus hæreticorum contrivit & exstinxit Augustinus: toxicum Novati expurgavit Cyprianus: Joviniani foedas spurcitas, & vana somnia Vigilantii ac Luciferianorum Verbi divini arietibus quassavit, compescuit, confudit Hieronymus: Justinus Martyr, Athenagoras, Quadratus, Theophilus, Tertullianus, Clemens Alexandrinus Apologiis suis Tyrannorum furoribus intrepide se opposuerunt: Hilarius deniq;, & Gregorius Nazianzenus liberè & graviter contra sui temporis impios Imperatores scripserunt. Ut de his, & plusquam sexcentis aliis Ecclesiæ Doctoribus rectè dixerit Augustinus: Isti sunt Episcopi & Pastores docti, graves, sancti, veritatis acerrimi defensores, qui Catholicam fidem in lacte suxerunt, in cibo sumptulerunt, cuius lac & cibum parvis magnisque ministraverunt. Talibus post Apostolos sancta Ecclesi-

Lib. 3. in In-
lian.

in plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, pastoribus, nutritoribus crevit.

His quomodo nostri sua doctrina, SS. litterarum lectione & vigilantia respondeant Clerici, quamque utilem Reipubl. Christianæ naverit operam videamus. Optandum quidem esset, eos perpetuo esse memores istius Hieronymi: Tanta debet esse scientia & eruditio Pontificis Dei, ut & gressus ejus, ^{Tom. 3. epist. 128.} ut motus, & universa vocalia sint, Veritatem mente concipiat & toto eam habitu resonet, & ornatu, ut quidquid agit, quidquid loquitur, sit doctrina populorum: absque tintinnabulis enim, & diversis coloribus, & gemmis, floribusque virtutum, nec sancta ingredi potest, nec nomen Antistitis possidere. Et conveniebat certe Sacerdotes hac ætate (qua omnium opibus Ecclesia labascens erat sublevanda) Christianæ militiæ panoplia circumseptos, & priscis illis in agro Domini excolendo esse quam simillimos.

Sed videmus contra (horresco referens) plerisque ventri ac somno deditos vitam sicuti pecora transigere. Quo fit, ut, quod priscis illis Sacerdotibus a plebe ultro delatum est, id nunc nostris vi auferatur: fit, inquam, ut laici in res Ecclesiasticas non modo non conferant aliquid amplius, sed templa etiam sanctissimis religionibus consecrata, & magno à majoribus studio exstructa & ornata, ab his magna immanitate diripiantur, spolientur, depeculentur. Hæc si nostrorum Clericorum culpa sunt, ut sunt certè, nonne eò oportebat eos esse vigilantiores etiam priscis, quò difficilius res partæ conservantur, quam acquiruntur novæ, & quo plures hoc tempore, quam unquam alias hæreses sparsæ Ecclesiam infestant: His autem malis si crassissima illa omnium rerum ignorance, si non columbina, sed asinina simplicitate, si talis, & majoribus sese poculis poscendo, consultum

foret, haberet profecto Ecclesia non pœnitendam turbam eorum, qui dies noctesque depugnare pro ea strenue & possent, & vellent. Nunc verò quia divinæ legis assidua meditatione, doctrina, rerum usu & sapientia res gerenda est, Ecclesia istis non prolibus, sed ponderibus magis gravatur, quam iuvatur. Vt Aristoteles Ethnicus Philosophus docet at sordidos artifices non esse creandos Sacerdotes, sic ratiocinantur: Vbi religio in contemptum trahitur, illic Deus non rite colitur: at ubi sordidam ac liberalium artium professores fiunt Sacerdotes, ibi religio in contemptum trahitur. Et: Sacerdotis officium est munda Deo sacrificia offerre, sapienter Dei oracula & mysteria referre, populum veritatem docere, & civium animos virtutum præceptis & exemplis imbuerre: at rudes & imperiti hæc præstare nequeunt. Quorsum etiam Athenæ, Academia, Collegia, Gymnasia, loca sacra, ubique condita & fundata fuerunt? quorsum artes studiaque sapientiæ in tanto honore semper extiterunt, si sapientibus viris relictis, fæces populi in vineam Domini admittantur, qui aut tanquam idola nihil loquuntur, aut tanquam monstra deprædantur in gregem? Quomodo res sacra honorificè, ut decet; religiosè, ut debent; possunt tractare, qui nigris & illotis manibus res viles & sordidas modò tetigerunt? Isti potius ad pistri num & haram, quam ad Sacerdotium & aram nati: sunt plantæ, sed sine vita: fontes, sed sine aqua: stellæ, sed sine luce: bullæ & undæ maris, quæ omni flatu in Syres rapiuntur: gregem pascere non possunt, nam carent cibo: docere non possunt, nam carent arte. Quid multis? Obeamus terras & gentes, nulla inveniemus exempla, nulla instituta majorum, nulla sacræ aut humanæ Philosophiæ edicta, quibus innixi istam absurditatem,

Gryllos

7. Politic.
cap. 9.

1.

2.

3.

4.

5.

Gryllos ad sacros ordines admittendi defendam⁹, *Honest. li. 2.*
 Romani, & omnes apud seculum prius gentes, su-
 os augures, aruspices, flamines, cōjectores. Sacer-
 dotes, viros graves, pios, doctos, sapientes habue-
 rant.

In Concilio Aurelianensi præcipitur indoctos
 Sacerdotes arcendos ab altaribus, nec tolerandos *Can. 8.*
 in officio. Sanctus Hieronymus liberrimè negat *In c. 2. Agg.*
 esse Sacerdotes, qui careant eruditione, idque gra-
 vissimis probat Scripturis. Quod si nunc viveret,
 nonne & Criticos hos examinatores, ut vocant, &
 Episcopos multos, & Sacerdotes clamaret indi-
 gnos esse, suo nomine? cum tantum absit ipsis vivi
 priscique Sacerdotij, quantum homini picto deest
 hominis veri. Si turpe est Doctorem vel haberi,
 vel creari, qui iis omnibus destitutus sit, quæ ad
 illam requiruntur functionem; quanto turpius est
 doctores rotius plebis, divinitatis hypophetas,
 Christianæ plebis legatos nulla eruditione, scien-
 tia, disciplinarum & linguarum cognitione excel-
 lere, qui tamè indoctissimorum quondam homi-
 num Panthæni, Clementis Alexandrini, Originis
 (ne plures commemorem) locum vicesque suc-
 cedunt.

Vbi SS. Concilia agunt de examine futurorum
 Sacerdotum, mandant, ut quatrduo ante convo-
 centur initiandi, ut adsint Archipresbyteri vitæ,
 morum, doctrinæq; teste, tum ex omni Clero Epi-
 scopali deligi volunt Sacerdotes viros prudentes,
 doctos, gravissimos, constantes, qui in mores, vi-
 tam, proposita, habitum, gressumq; diligenter per
 totum quatrduum inquirent, quibus sedulo de-
 nuntiatur ab Episcopis, ne quem indignum gra-
 tia, favore, pretio admittant, futurum alioqui, ut &
 indigne promoti arceantur ab altaribus, & qui ta-
 les obtruserint Episcopis, deponantur. Quæ si in-
 usum revocarentur, quam læta rerum facies, quam

*Ex corporis
 habitudine,
 incessu, &
 moribus de
 vero Chri-
 stiano cons-*

*jecturâ fa-
cere SS. vi-
ros consue-
visse docet
Baron. To.
2. fol. 726.*

florens Ecclesiæ status propediem cerneretur, quã nunc omni ferme ornatu, quo priscis temporibus nitere solebat, destitutam ac miserè deformatam nobiscum etiam lugent hæretici? Si rejicerentur qui fucum fecerunt Censoribus vel Episcopis, si critici notarentur infamia, si in mores, vitam, eruditionem ordinandorum guaviter inquireretur, maxima parte calamitatum prope nunc fatiscens Ecclesia relevaretur.

Canon Meldensis vult Clericum initiari coram multitudine, teste, & arbitra morum, famæ, doctrinæ ipsius & in ea potissimum civitate, ubi degerit, & specimen pietatis ediderit per integrum annum. Vtinam nunc saltem daretur opera, ut viri gravissimi rogati Sacramento perhiberēt testimonium. Nimis, nimis profectò magna Episcoporum quorundam in manibus imponendis est facilitas, qui quãdiu pro viris & presbyteris (qui, affectuum turbine sedato, justitia & prudētia, pietate & sibi & aliis vivere ac lucere possunt) juvenes ac pueros (nullam aut saltem languidam virtutem concoctionem habētes) pro litteratis toti litteratorū nationi inimicos, plus majorib⁹ quã moribus tribuentes, in hunc ordinē cooptare non intermitunt, nihil est, quod nobis de restitutione in integrum polliceamur. Quanto erat æquius à Sacerdotio eos repellere, qui antè scientiam à se repulissent; Præstat enim paucos esse Sacerdotes merito, quam multos numero. Atque illud est, quod prudenter admodum Davidem, Philippi cognomento Boni filii Trajectensis Ecclesiæ aliquando Episcopum, dixisse ferunt, melius esse suæ Ecclesiæ tres habere homines, quã trecentos asinos: tot enim, tribus modò admissis, singulari ordinandorum inscitia offensus, sacris submoverat. Pependit haut dubiè horrendum istud Dei oraculum, quod est Osee 4. *Quia tu repulisti scientiam,* &

Matth. 9.

ego

ego repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi. Ponderavit acerbam illam Christi sententiam: Vos estis sal mundi, si sal infatuatum fuerit, ad quid valet nisi ut foras projectum conculcetur pedibus? Expendit vehementes SS. Patrum in imperitos sanctiones, quibus inscitiam Sacerdotum nulla nec venia, nec excusatione dignam statuerunt.

(TERTIA ÆTAS Religiosorum)

III. Venio nunc ad alteram florentis Ecclesiæ causam, mundi, hoc est, honorum, opum, & voluptatum contemptum. Hic quoque; tamen si decessio facta sit, & hunc statum per femora ærea significari velint; potest tamen cum nostro collatus, si non aureus, saltem agenteus videri, & ut superiorum alter Martyribus, alter Doctoribus fuerit clarus; ita hic Eremitarum, Anachoretarumque vitam rigidiorē quàm maximè commendatus est, qui juxta consilium Evangelicū, omnibus suis relictis, Dominum secuti sunt. cujusmodi primis temporibus fuerunt, Pauli, Hilariones, Antonii; & postea diversi Monasticorum institutorum auctores, qui usque ad eum ab honoribus, opibus, & voluptatibus aborrerunt, ut plerique eorum non nisi dignitatum fuga in altissimo etiam Pontificiæ dignitatis gradu collocati fuisse legantur: nec ulla re alia, quàm divitiarum & voluptatum contemptu tantas opes pararint, quãtas successores in media hominum profligatorum colluvie & suis illis populis gnaviter sudando dissipare videmus.

At divitiis paulatim pietatem, hoc est, matrem devorantibus, & Ecclesiasticorum mores in deteriora inclinantibus factum est, ut ad tibiae ferreas Ecclesia devenerit. Magna enim Ecclesiasticis licentius vivere incipientibus, in vulgo, ultrò, naturæ pravitate, ad malum propenso, vivendi licentia secuta est. Quarta autem cum offensione vulgi, bone Christe, Ecclesiastici hac ætate (qua aurum plaud

*A Iustitia
no in civilem
leges vilat
est. inditue
ne ad antuq.
quidem Oco
dinis susce-
pitom ad-
mittendos.*

*Quid na-
gus mentem
a Religione
distrabit,
quam aurū
sepi.*

*Quid magis
orantem.
impedit,
quam cogi-
tatio mūdi?*

*Ad Eugen.
Pontif.*

*Ser. 30. in
Cas.*

Malach. 1.

plane conversi est in scoriam) honoribus, opibus & voluptatibus inhiant, adherent, indulgent? Nomen ii, qui Christo præeunte, mundi fluctus & fastum calcare debebant, tanta feruntur ambitione honorumque mundanorum contentione, ut non illius, cuius regnum de mundo non est, sed alterius, quem principem mundi S. litteræ nominant, ministri esse intelligantur? Suntne ex hoc ordine, qui dum inanis gloriolæ spectris ingloriis agitantur, atque aded etiam omnes umbras falsæ gloriæ consecretantur, in vestitu tam sunt insolentes & exquisiti, ut quemvis Thrasonem potius, quam Christi Sacerdotem ex cultu corporis liceat consecretare? Nonne isti egregiè fœdi, fidi dixissem, Ecclesiæ ministri ita se sui & pudere & pænitere declarant? ut nihil mirum sit laicos minus honestè de hoc Metaphysico hominū genere sentire: quod si prisca illa & morum & vestium simplicitate cōdecoratum viderent, suam illi honorem facile cōstare paterentur, quo nunc cum malis etiam duplici honore dignos ignominosè privant. De his S. Bernardus: Quid sibi vult, inquit, quod Clericaliud esse, aliud videri volunt? habitu milites, quaestu Clericos, actu neutrum exhibent. Nam neque uti milites pugnant neque ut Clerici Evangelizant. Et Honorati, inquit, incedunt de bonis Domini, cūm honorem Domino non deferant. Inde is, quem quotidie vides, meretricius nitor, histrionicus habitus, regius apparatus: inde aurum in frenis, in sellis, calcaribus; & plus calcaria, quam altaria fulgent: inde splendida mensæ. Omitto reliqua, nam ad divitiarum despicientiam festinat oratio. Hic, Deum immortalem, quanta se dicendi, seu verius cum Heraclito omnia desendi offert materia? Tanta enim hunc ordinē invasit habendi cupiditas, ut nemo sit, quod apud Malachiam consecretur Dominus, *qui claudat ostia, & incendat altare*

altare
vide
runa
doce
hoc
hon
Sim
tion
lia, q
Lari
cleri
præ
pecu
indi
man
cruce
ferè
hinc
baor
qui,
runt
pani
apu
pase
Tin
poss
fice
qui
que
que
rean
C
præ
de a
est,
A
lux

altare suum gratuito. Nulla profectò alia re tam videntur Clerici laicos in suas & Ecclesiarum fortunas armare, quam quòd eosdem suo exemplo doceant opes amare. Næ illi egregiè præ cæteris hoc faciunt, qui, ut, quæ oportebat esse gratuita, honestiori titulo cum Giezi & Juda vendant, cum Simone emant, prætendunt pensiones, dispensationes, reservationes, & si qua sunt ejus generis alia, quibus non minus Ecclesiam, quàm linguam Latinam contaminârunt. O quàm malè cepit Ecclesia habere ex eo tempore, quo quòd virtute præsentis effectum oportuit, tentatum fuit spe & pecunia, idq; sedentibus, inspectantibus, & quod indignissimum, adjuvantibus Prælati. O summam cæcitatem & lupinam negligentiam æternis cruciatibus expiandam. Ex hoc fonte, quidquid ferè lachrymarum est, profluxit, hinc lupi rapaces, hinc vulpeculæ demolientes vineam Domini Sabaoth, hinc turpis lucri cupidi in ovile irrepserunt, qui, ut præclare loquitur Augustinus, non quaerunt JESUM propter JESUM, sed ut saturentur de panibus. Quibus procul dubio illud, quod est apud Ezechielem, dicitur: *Va pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos*, &c Et illud sancti Bernardi: Timeant Clerici, qui in terris Sanctorum, quas possidēt, tam iniqua gerunt, ut stipendiis, quæ sufficere deberent, minimè contenti sint, superflua, quibus egeni sustentandi forent, impiè sacrilegeque sibi retineant, atque in usus suæ superbix atque luxuriæ victum pauperum cõsumere non vereantur, duplici profectò iniquitate peccantes.

(Bernardus ad quendam Canonicum: Quidquid præter necessarium victum & simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, furtum est, rapina est, sacrilegium est.)

Ad hæc Clericos Sybariticis suis mensis etiam luxui magnam de disse occasionem satis declarant odiosæ

Qui potest solo affixus calum intrari? Levita nihil possident, nec habent partem inter laicos. Num. 18. 20

Inc 6. Joan.

Ezech. 34. 6

odiosæ istæ voces laicorum, quibus gulam huic
 Metaphysico hominum generi quasi propriam
 impropertant, ut & his quoq; rectè dici possit illud
 Prophetæ & Apostoli: *Propter vos nomen meum
 blasphematur inter gentes*, Esaiæ 52. Rom. 3. Quid? an
 non magnam huic blasphemiam quasi segetem sup-
 peditant, qui non tam hesterno, quàm hodierno
 vino ex antelucanis istis cœnis (in quibus omnis
 eorum industria & vigilandi labor expromitur) lan-
 guidi, manibus lutulentis, ore adhuc fœrente si-
 mul & eructanti, ô scelus horrendum, Hostiam il-
 lam sacrosanctam & immaculatam tractare & con-
 ficere non erubescunt? Hæc cum palam à Sacerdo-
 tibus Dei sine ulla animadversione fiant, quid est,
 quod vulgum helluantem, & quicquid Sacerdo-
 tum exemplo facit, rectè fieri argumentantem ad-
 miremur? Nihil minus convenit Clerico, cui so-
 briè piè, & castè, præter cæteros vivendum, quàm
 quotidiano luxu diffuere. Verè enim illi, qui for-
 nicationis spiritum vincere exoptant, & tamen vè-
 tri inserviunt, incendium oleo restinguunt. Nam,
 si carnem solam, ait Origenes, nutriatis, & ipsam
 frequenti mollitiæ, ac jugi deliciarum fluxu fove-
 atis, insolescens necessariò adversus spiritum ac-
 fortior efficietur Nutrimta autem spiritus, in-
 quit, sunt divina lectio, orationes assiduæ, sermo
 doctrinæ, his alitur cibus, his convalescit, his vi-
 ctor efficitur; quod quia non facitis, nolite con-
 queri de infirmitate carnis, nolite dicere, quia vo-
 lumus, & non possumus, volumus continenter vi-
 vere, sed carnis fragilitate decipimur, & impugna-
 mur stimulis eius. Tu das stimulos carni tuæ, tu
 eam adversus spiritum armas, tu eam carnibus sa-
 tias, vino nimio inundas, omni mollitiæ palpas, &c.
 Quid potuit à doctissimo viro dici veri? Quid au-
 tem laicos facturos putamus, quando ex Clericis
 (quibus, ut ait S. Hieronimus, de altari vivere, nõ
 lu-

*Portentosa
 facinus*

*Hom. 9. in
 Levit.*

luxu
 vix
 die
 sjs
 scic
 quar
 stud
 per
 & ty
 mini
 fider
 ipsu
 rum
 est,
 conu
 Thre
 Mir
 nihil
 Sed
 plet
 bidu
 sole
 ne it
 plur
 cerd
 mos
 tadi
 re ill
 bus
 re,
 Dec
 qua
 erof
 sum
 pris
 tum
 ned
 Hie

luxuriari permittitur) formosuli isti, torosuli, & vix summis pedibus adumbrantes vestigia quotidie (ut eos D. Hieronymus depingit) sese philothetis inuitant, ad myrtum canunt, gemma bibunt, serico nitent, conuiuia frequentant? Vtinam aliquando moueat hos conuiuatores & nepotes istud vix: quod vino æstuantibus Spiritus sanctus per Esaiam denuntiat, vbi addit, cythara, & lyra & tympanum in conuiujs vestris, & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis, Optandum esset eos, quos vsque ad eod ipsum illud conuiuari delectat, vt nec S. litterarum fulminibus deterreri possint, pauperes, hoc est, Christum ipsū, aut viros integros & doctos conuiuas adsciscere potius, quam hæreticos, & Thrasones, nescio quos, cum suis Gnathonibus & Mimis: quibus, si mensas suas & patinas tollant, nihil potest fieri ordine Ecclesiastico odiosius. Sed hoc serpentum genere, quod Ecclesiastici pleriq; in gremio suo foveant, relicto, ad carnis libidines, in quas venter mero æstuens despumare solet, vela contendo. Cujus vel solius mali nomine ita præstantissimus ille ordo eviluit; ut hodie pluris fiant abjectissimi cerdones, quam Christi Sacerdotes. Quis enim ex vulgo ferat impudentissimos istos Cyneos, obscœnis libidinum facibus seu rædis æstuant, ardent, ac fœrentes, qui corpore illicita Venere contaminato, id quod est in rebus omnibus summum sanctissimumque tractare, atque ad eod cæno detestandæ libidinis templum Deo dicata conspurcare nihil dubitant, & perinde quasi Deo non ipsæ tenebræ luceant, mysteria sacrosancta tractatori, noctem, ut loquitur Pesticus, flumine purgasse sat habent? Quis homines istos stupris & ganeis confectos, in hoc maximo cursu ac tumentibus fluctibus Ecclesiæ, renos impellere, nedum gubernacula tenere posse arbitraretur? D. Hieronymus: Væ tibi, inquit sacerdos qui eodem

Adu Ionin.

Esa. 5.

Exhaustur tandem
hæc obscœ-
nitate clau-
ca. O portē-
ta in vltis-
mas terras
exportanda!
O fordes
gloriosi no-
mini ful-

gorem obis.
Plantes!
Hieron. ad
Ocean.

lib. 4.
Epist. 69.

Decret. 26.

Concubinã-
riorum scã.
dalo in alto-
rum rus.
nas exempla
nascuntur.
ait Cyr. ep.
7. qui etiam
lib de flagu-
lar. cler. ve-
hementer
reprehendit
Clericorum
eum scãmã-
nis contra
bernum.

ore oscularis filiam veneris, quo paulò ante sump-
sisti Filium Virginis: O impie Iuda, osculo filium ho-
minis tradis? S. Ambrosius: Disce, inquit, Sacerdos
atque Levita, quid sit lavare vestimenta tua, ut
mundum corpus celebrandis exhibeas Sacramen-
tis. Si populus sine ablutione vestimentorum suo-
rum prohibebatur accedere ad hostiam suam, tu
illotus mentè pariter ac corpore audes pro aliis
ministrare? Cyprianus jactat, quod pacis bellique
temporibus nunquam destiterit ore puro sacrifici-
is operari. Clerus Achaicus celebrat Apostolum
Andream, quòd singulis diebus obtulerit Agnum
immaculatum Deo. Innocentius primus dicit,
Christianorum Sacerdotium esse perpetuum ju-
geque ministerium, Hippolitus asserit, Deum in
judicii die pronunciaturum eo nomine beatos
Pontifices ac Sacerdotes, quia Deo Patri quotidie
charissimum Filium obtulerint. Venerabilis Beda
ait, duos Theobaldos, Anglicanos Martyres, dum
Saxones ad Christi fidem converterent, Euchari-
stia singulis diebus operam dedisse, ut esset effica-
cior prædicatio assiduis Missæ fulta præidiis. Basi-
lius Magnus in Epist. ad Gregor. Presbyterum,
cessantem ab officio (à quo concubinæ sceleratis
amplexibus retrahabatur) dicit vel solam à re di-
vina cessationem æterna damnatione esse dignis-
simam. Si conjuges, ut eos hortatur Paulus, in
divinitatis conspectum prodituri, quæ nuptiarum
sunt subinde debent postponere, quomodo is, què
Deus, tanquam instrumentum transferendis po-
puli votis aptissimum, quotidie suis iussis assiste-
re altaribus, contractis nuptiis, aut Veneris com-
pedibus ligatus, ore manibusque suis munera &
preces populi offerret Deo? Majores certè nostri
Catholicum semper tanti fecerunt Sacrificium, ut
ne minores quidem Clericos voluerint ullum at-
tingere, quod ad illud pertineret, usque adeò, ut

Laodi-

Laodi
ostior
miscer
rissima
blasph
Sacerd
fella i
tes ren
undiq
rem T
tare ne
na sco
storun
gium d
nam ac
sacra,
dem su
se aure
narrat
trare B
quicu
Eccles
ris, vt
sus ad
omnia
Deo; t
stri ma
steria;
brosu
vo trib
pter in
Adl
rum sa
es ad f
ab ux
tia n
cur ne

Laodiceni juberent *ὡς ὑπερώς*, hoc est, Subdiaconos
 altiorum stationem non deserere, nec rebus se ad-
 miscere sacratoribus. Non tulisset sanctiss. seve-
 rissimaque vetustas scortatores, avaros, periuros,
 blasphemos, & id genus hominum sacris operanti
 Sacerdoti assistere, ne dicam cooperari, imò con-
 fessæ impietatis hominibus ne ad ipsas quidem fo-
 res templorum licebat accedere, adyta tam erant
 undique septa, ut nec religiosissimum Imperato-
 rem Theodosium in illis ferret Ambrosius: ad al-
 tare ne Subdiaconi quidem admittebantur, & è si-
 nu scorti vix revulsus Sacerdos in ipsa Sancta San-
 ctorum temerarius ingredietur? Quantum sacrile-
 gium dixissent maiores nostri, si homines noctur-
 nam adhuc venerem somniantes, vidissent tractare
 sacra, cum scribat S. Hieronymus, ne templa qui-
 dem subire ausos, quos obscœna lussissent somnia?
 se autem, quoties sibi tale quippiam contigisset,
 narrat contremiscere, nec audere Martyrum in-
 trare Basilicas. Audi hæc non solum Sacerdos, sed

Adm. Iovin.

Adm. Vigil.

quicumque atiam Hypodiaconus es, scito te esse
 Ecclesiæ ministerijs mancipatum, tui esse mune-
 ris, ut sacrum facienti Sacerdoti quotidie religio-
 sus adstes, ut simul collabores, & Christianæ plebi
 omnia fausta salutariaque preceris & impetres à
 Deo; tui muneris esse SS. Eucharistiam, quam no-
 stri majores honoris causa, horrenda dixerunt my-
 steria, tam proximè accedere & cooperari, ut Am-
 brosius videatur mysteriorum consecrationem Di-
 vo tribuere Laurentio Sacerdotis ministro, pro-
 pter intimam & arctissimam conspiracyonem.

Ad hæc cum ministros Sacerdotii Levitici, quo-
 rum sacrificia erant animantium cadavera, quoti-
 es ad sacras erant functiones revocandi, non solum
 ab uxoribus, sed etiam à vino cæterisque pudici-
 tiæ naufragiis procul abstirisse sit certo certius,
 cur non nostris Sacerdotibus tantum esset præ-

*Lib. 8. Conf.
c. 11. & c.*

standum, tam augusta Sacramenta quotidie tractaturis, in quibus Filius Dei est ipsa victima? Augustinus non uno concubinato inquinatus, cum dubitaret adire Baptismum, metuens ne datam semel fidem seruare non posset, huiusmodi à sanctissima castitate verbis excitabatur: Audivisti, agebat illa, Augustine, esse tot examina viduarum, virginum, ac virorum in meis castris, meis legibus degentium, num, quæso te, putas eos in se stare, ac non potius ei inniti, qui olim dixit: *Quis potest capere capiat?* Huiusmodi cogitationibus dicit S. Augustinus, se non tantum suas nugas abjecisse, (sic vocat phantasias veterum peccatorum,) verum etiam universo metu posito, ad Baptismum convolasse. Ita nostri majores in cælibe vita non suis, sed Dei innitebantur viribus, Deum exorabant, inter depugoandum puris humilibusq; votis è castris cælestibus auxilia evocabant, & interea sobrietatem, sacrarum literarum studium, solitudinis amorem, fugam periculorum ac jejunia adhibebant, nostros verò Clericos, qui gestant ignem in sinu, & nudis plantis super ignitos carbones incedunt, prodigii simile foret non aduri.

*Remedium
nostri morbi.*

*Qui viret
in foliis,
venit à radicibus*

TRANSITIO ad II. partem Confirmationis. Habetis nunc Auditores attentissimi, & prisca & nostri temporis *οὐκ ἐπιτηδεύοντες* explicatam anthithesin, habetis ex causis contrariis eventa contraria, ex quibus non erit, opinor, difficile videre, quid factu opus sit, si malis præsentibus sublatis, prisca illam auream felicitatem & venerandam totius antiquitatis faciem quoquo modo revocaram velimus. Quid enim aliud id esse potest, quam si demus operam, ut unde scætere, inde quoque curari incipiat, hoc est, capita sanentur? ut quemadmodum inde prius omnium malorum contagio, ita nunc ab eisdem sanitas in omnia inferiora membra dimanet. Id futurum est, si Sacerdotes

notes à vitiis deciscant, & ad priscorum virtutes proficiscantur; si, inquam, ii, quos salem terræ ac lucem mundi Saluator noster appellavit, depulsis impietatis, ignorantia, ambitionis, avaritiæ & voluptatum tenebris, majorum vestigiis insistant, omnes larga suæ pietatis, eruditionis, humilitatis, liberalitatis, ac continentia luce illustrent, ac deinceps & doctrina & exemplo ad vitæ novitatē invitent.

Censent homines doctissimi, & in rebus civilibus diu multumq; versati imperia his artibus melius retineri, quibus acquiruntur. Quomodo autem Sacerdotum priscorum virtute res Ecclesiæ ad summum excreverint, posterorum rursus culpa per omnia mundi regna diffusum Christi imperiū delapsum sit, nemo ab historiis paululum instructus ignorare potest. Primò amisimus Africam, deinde mox tota Asia Turcis & Saracenis cessimus, postremò etiam nobiliore parte adempta, vix tandem in Europæ angulo desidemus, & perinde quasi nec hic desedisse satis grave sit, adhuc domesticis & intestinis tumultibus ac bellis dissidemus, deterrimæ belluæ Mahometici monstri, vires in nos armantes, quo fit, ut quantulumcunq; id tandem sit, quod habemus, admodū debilitatū habeamus, idq; adhuc debilitabitur magis, nisi Ecclesiastici aliquid saltē agant, quo se Ecclesiæ filios protortantisque beneficiis re ipsa probent: quam pro materna in nos autoritate, viri gravissimi, sic tacitam cum Sacerdotibus & Clericis Domini loqui putarote. Quantū equidem amantissimi filii præteriti temporis snavissima recordatione recreor, tantum hac mea ingravescente ætate partim præsentium, partim adhuc impendentium malorum pondere prosternor. Quos ego adolescentula liberos unico meo sponso Christo Iesu genui, & quos ex iis castris meis præfeci, ii certè in meca fuerunt

humor.
Esa. Aufer-
te malum,
&c.
Paulus: Ab-
jiciamus.
opera te-
nebrarum,
&c.
Matth. 5.

Multum se
commodè se-
deant, fides
propugnanda
causa
resurgere
quidem le-
bet. Errant,
si in tanta
desidia, ne
dicam mali-
tia, Clerico-
rum res Ec-
clesiasticas
stare posse
pretarunt.

fide, pietate, & constantia, ut pro mea incolumitate nunc tyrannis, nunc hæreticis sævientibus iugula sua & apertè ostentare, & ferienda dare nihil addubitarent. Quam in matrè pietate, filii mei profani excitati, sancta quadam superbia & beneficentia me etiamnum rudem, incultam, & pauperè, collatis opibus expolire, vestire, & locupletare non destiterunt. Quid verbis opus? summis me & honoribus & opibus amplificatam, vobis si non augendam, saltem non deserendam commendarent. Cæterum vos, vos, inquam, filii, ira nunc ab iis, quos dixi, degenerastis, ut nec illos fratres, nec me novercam quidem, nedum matrem agnoscat. Quæ vestra impietas eò mihi graviores dolorem inurit, quo majoribus mihi & plurimis beneficiis vos, quam priores istos devinctos habeo. Illi sola justitiæ corona & triumpho nunquam intermorituro invitati, ferrum, flammam, & quidquid deniq; terribile esse poterat, nullo delinuti humano solatio facilè contemnebant. Vos præterquam quod nihil horum à mei defensione deterreat præter communem illam justitiæ coronam à sorore triumphante expectandam, tot ac tantis insuper opibus ac dignitatibus cumulavi, ut solæ istæ præmiorum mercedes vos ad hoc certamen obeundum, meritò evocarèt. Et tamen quasi nihil præmii sit, ita quidquid est laboris defugitis. An non indignissimum, quas mei filii jam pridem mortui pietate, doctrina, & opum contemptu, opes mihi vobis dirandis partas reliquerunt, easdem vos, omnino officiorum immemores, non modò contrariis vitiis dissipare, sed & in mei perniciem convertere? Amara quidem prius eram in nece Martyrum, amarior post in conflictu hæreticorum, amarissima verò nunc sum in moribus domesticorum; vobis interim, Sacerdotes, quasi nihil sit periculi, in utramque aurem dormientibus, vobis molliter per-

pergra
perfid
nullun
corder
adme
ram de
zifica
tis: cu
alcitit
disse &
desped
firi, pa
pro ma
ceditis
laboru
tis, ne
tinere
honor
ne one
qui vo
colloc
bus,
peritis
pedier
confir
stum J
mò ra
præse
lapidi
Ha
stra sq
quaru
Vti
cessit
mum
is, M
serer

pergracantibus. Recognoscite, quæso, mecum perfidorum nefarios conatus, & intelligeris nullum & transfugis istis meis hostibus tam fo-cordem ac inertem, qui non multò vigilet acrius ad meam perniciem, quam vos ad salutem. Terram dedi, cur non excolitis? urbes dedi, cur non ædificatis? vineas dedi & olivera, cur non plantatis? cur non irruentes apros configitis? Hæcine ascititiis vestris imaginibus præ cæteris me & dedisse & debere putatis? Si ego tantopere vobis sum despecta, cur non & sponsi mei, pro vobis crucifixi, patrimonium despicitis? Cur non aliis id, me pro matre agnoscentibus, & defendentibus, conceditis? Nonne æquissimum est, si vos meorum laborum & incommodorum partipes esse non vultis, ne & in bonis firis focii? Si non id à vobis obtinere & precibus & beneficiis tantis possum ut honori firis, & ornamento, saltem hoc obtineam, ne oneri & dedecori. Excutite aliquando istum, qui vos totos occupavit, veternum, quo in loco collocati firis, quantis præmiis, quibus pactionibus, quibus me tutandam obligationibus susceperitis, tandem aliquando cogitate. Quod nisi propediem erit factum, hoc vobis etiam atque etiam confirmo, singulare meum decus & præsidium Christum Jesum, vobis tanquam spuris repudiatis, imò tanquam putridis membris flamma & ferro præsectis, alios sibi, priscais illis similiores, vel ex lapidibus excitaturum.

Hæc si cum Clericis, ut dixi, Ecclesia mater nostra squalida ac lacera, lacrymantibus oculis loquatur, nonne debeat impetrare?

Vtinam ergo induerent, saltem extrema hac necessitate compulsi, Antistites Ecclesiæ saluberrimum illum furorem, quo sibi subjecti in Collegiis, Monasteriis, Parœciis, pœnarum formidine desererent agere, quod debebant virtutis amore, ne

si remissius egerint, cum Heli aliquando filiorum delictum dependant. Utinam huc omnes profunderent vires animi atque ingenij, ut quod in sua functione & Deo & hominibus se pro virili facturos sanctissime jurarunt, id fideliter exequerentur. Utinam sua se conscientia, non adulatorum vocibus mererentur, illudque Principis Apostolorum paræneticum oculis & mentibus defigerent:

Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntariè, neque dominantes in clericis, sed forma facti gregi ex animo. Et cum apparuit princeps pastorum, percipietis immarcessibilem gloria coronam.

1. Pet. 3.

Quam ut & vos non frustra speretis, studiosi adolescentes, etiam atque etiam vos moneo, ut si quandoque ad Angelicum speratis vos conscensuros Sacerdotium, jucundissimis vos prius hac florente ætate omnium virtutum exornetis floribus, & ditissimo eruditionis thesauro instruat, ne semper propter ministrorum impietatem & imperitiam augustissima Christi Sacramenta contemnantur, rideantur, conspuantur. Navæ ad navis gubernationem non eligunt, nisi qui diu ad remos sedit, & ab infimis gradibus per omnes ordines ad summum usque sua virtute & industria pervenit: quanto minus vos ad Domus Dei gubernationem & naviculæ, in qua Christus cum sua familia, quam sanguine suo acquisivit, vehitur, & habitat, rudes & inexercitati temerè assilietis? Nolebat Deus quenquam olim Reipubl. capessere moderamina, qui non egerat ac pauerat greges, ut in Saule, Davide, Moyse, aliisque est videre; & Christi ovium curâ ac animarum censores agerent, jura legesque præscriberet, supplicia statueret, de Christi merito pacisceretur, deque regni celorum jure transigeret, homo partim ex ignorantia,

partim

partim
rate q
que si
Paulo
mu
dicam
die, ut
miser
pecca
perine
quiri
vino d
porten
perspe
macul
reprel
ro ? d
flus, j
ora ad
abiis
quic S
ad uti
cum e
impa
se su
mus:
granc
sed ri
tenu
ille. N
ratio
doni
liciti
de su
Deo
lerie
mon

partim ex audacia sceleribusque conflatus? Cogitate quam sit ardua provincia Sacerdotum, quamque sit gravis sarcina cura animarum. Apostolus Paulus vult ut Sacerdos sit *ex hominibus* *λαμπαιό-* hoc est, separatus, sejunctus, & ut proprie dicam, egregius; vult ut induat viscera misericordie, ut non solum de se submissè sentiat, aliorumque misereatur, verum etiam eò se demittat, ut putet peccata fratrum sibi concreditorum esse propria, perindeque in iis expiandis atque suis sit sollicitus: requirit à Diaconis, ut sint *inculpati, non bilingues, non vino dediti*, & qui *mysterium fidei in pura conscientia* portant, hoc est, qui non solum credant & habeant perspecta fidei dogmata, sed etiam animum immaculatum, iisque vitiis liberum, quæ sunt in aliis reprehensuri. Si hæc in Diacono, quid in Presbytero? de quo sub Episcopi nomine scribit, ut sit *sanctus, justus, pudicus*, præditus facultate obruandi ora ad versariorum, habeatque testimonium etiam ab iis, qui foris sunt. S. Gregorius: Quisquis, inquit Sacerdotium, non ad elationis pompam, sed ad utilitatem adipisci, desiderat, prius vires suas cum eo, quod est subiturus, onere metiatur, ut, si impar est, abstineat, & ad id cum metu, etiam cum se sufficere existimat, accedat. Sanct. Hieronymus: Grandis, inquit, dignitas Sacerdotum, sed grandis ruina, si peccant: lætamur ad ascensum, sed timeamus ad lapsum. Nō est tãti gaudii excelsa tenuisse, quanti mœroris de sublimioribus corruisse. Nec enim solum pro nostris delictis reddemus rationem, sed pro omnium, quorum abutimur donis, & nequaquam sumus de eorum salute solliciti. Gregorius Nazianzenus neminem vult de suscipiendo Sacerdotio cogitare, qui non prius Deo se totum corpore & spiritu devoverit, obrulerit, mactarit. An verò Christus ipse, qui à primo momẽto fuit summus Sacerdos, expectavit, quie-

Heb. 5. Sacerdotes a turba populi selecti & segregati sunt, ut nullo rerum carum discarum usco capti, nulla turpitudinu pieo coinquinati, liberius sanctiusque servians Deo. 1 Tim. 3. & 4. Tit. 1.

um
un
sua
tu-
en-
um
olo-
ent
n co-
lucris
is, sed
nceps
coro-
diofi
ut si
cen-
s hac
lori-
atis,
n &
con-
d na-
d re-
ordi-
stria
igu-
n sua
ur, &
No-
ssero
eges,
ei &
age-
eret,
zlo-
ntia,
artim

vit, dissimulavit, traditâ sibi functione in tricesimum plus minus annum; & homo fragilis, peccatorum suorum sibi conscius, huc anhelaret atque prorumperet, antequam vocatur, invitatur? Synodus Neocæsariensis non patitur ullum, quantumvis doctum ac pium, nominari Sacerdotem, qui non sit annorum triginta. Si hoc ita visum est Patribus, cum piorum ubique Sacerdotum exempla cunctos inflammarent, & ad id vitæ gen^o petraherent, nunc certè inter tot propudiosorum hominum naufragia, quisquis ad hoc etiam Angelicis, ut loquitur B. Bernardus, humeris formidandum officium properat, apertam videtur cum plurimis suæ salutis jacturam exoptare. Audite quid Sancti nostri majores olim, fecerint, ut obstrusam hæc & infinitis difficultatib⁹ obsitam provinciam subterfugerent. S. Franciscus, ut Sacerdotio inauguraretur induci nunquam potuit, Diaconique nomen & locum tenere usque ad occasum vitæ perseveravit. S. Bernardus à tribus opulentis civitatibus in Episcopum, à duabus in Archiepiscopum electus, nunquam tantam dignitatem suscepit. B. Dominicus quatuor Episcopatus oblatos recusavit, ut & Thomas Aquinas Cathedram Neapolitanam, & Gregorius Nazianzenus Constantinopolitanam, Ammonius ad Episcopatum pertract⁹, dextram sibi amputavit auriculam. Clemès I. Gregorius Magnus, Gregorius II. Leo IV. Benedictus, Nicolaus I. Hadrian⁹ II. Victor II. Leo IX. Stephanus IX. Victor III. Paschalis II. Callistus II. Honorius II. Alexander III. Cælestinus V. Nicolaus V. inviti formidandum onus Pontificatus subjerunt. Theodoretus, Maximus, Gregorius Thaumaturgus inviti, renitentes, nolentes creati sunt Episcopi. S. Augustinus ubertim flès, à populo cogere & compellere ordinat⁹ est Presbyter anno ætatis sue 37. Nilâmon maluit mori, quàm Sacerdotio inau-

gura
vico
Qua
post
in ju
sibu
bus
care
tu su
ad h
gust
tis, b
suis
Epi
com
præ
teru
omi
N
nisi
calc
abe
inte
mo
me

E
tio
odi
gli
rer
mi
pe
po

gurari. Paulinus nobilissimus Romanus, à populo
 vi correptus, Presbyteratu initiatus est invitus.
 Quanti autem ponderis æstimârit hoc munus,
 postea declarat ipse, cum inquit: Data cervice
 in jugum Christi, video majora me meritis & sen-
 sibus opera tractare, jamque arcanis & penetrali-
 bus Dei summi receptum & insertum, communi-
 care cœlestia, & Deo propius admodum in spiri-
 tu suo Christi & corpore & splendore versari. Vix
 adhuc intellectum sacræ molis capio mentis an-
 gustiis, & onus muneris mei, conscius infirmita-
 tis, horresco. Magnus verò ille Philosophus Sine-
 sius quid non egit, quam non artem adhibuit, ut
 Episcopatus onus effugeret? Div. Ambrosius (ut
 complures alios silentio obvolutos ac sepultos
 prætermittam) ne Episcopus ordinaretur, se adul-
 terum & sanguinarium publica professione ab
 omnibus credi voluit.

Nihil jam reliquum est, Auditores ornatissimi,
 nisi ut per hanc semitam à majoribus nostris prius
 calcatam incedamus, in eorum mores & instituta
 abeamus, quantis denique intervallis ab ipsorum
 integritate degeneraverimus, quantusque noster
 morbus sit, edocti, tandem aliquando seriò de re-
 medio contrario cogitemus.

XIX. PARÆNESIS AD POE- nitentiam.

EXORDIUM à contemptu huius Sacramenti. Vete-
 rator ille magnus, & oppressor divinæ misera-
 tionis crudelissimus, ut pœnitentiæ saluberrimæ
 odium peccatoribus instillet, ac tam necessarium
 gliscentibus Christianæ conscientiaæ vulneribus
 remedium crudeli calliditate profligatæ vitæ ho-
 minibus (quo in morte criminumque lethargo se-
 peliantur) eripiat, atque ad eò populum hac tem-
 porum fece ad rerum omnium mutationem an-

*Vide Cate-
 cheses Mat-
 thæi Galonè
 editas ab
 Andrea
 Crocquetio*

*lib. vii. P.
Greſeri de
Disciplina.*

helantem magis dementet; per hæreticos ministros suos, egregiè fœdos, fidos dixiſſem, conſtanter docet accurateq; defendit, huius auguſtiſſimi Sacramenti labores, tanquam crudelem tyrannidem & carnificinam Chriſtianæ libertati repugnare. Quæ belli tuba ubi ſemel increpuit, ingentia agmina ex caſtris Eccleſiæ ruunt in barathrum Calvinianum; innumerabiles à corpore Eccleſiæ ſe abſcindentes, ambobus, quod ajunt, pedibus eût in Anabaptiſmum; alii alio itinere in a via Lutheranorũ diſcedunt; pauciſſimi in majorum ſanctiſſima religione perſeverât. Atq; in tam exiguis caulis Chriſti (quod miſerimum eſt) hac de re omnium utiliſſima, in qua ſalutis noſtræ cardo verſatur, & cuius (ut ait Tertullianus) omnes ſumus mancipia, ne milleſimus quidem ſeridè laborat, quaſi, utramq; in aurem ſecurè dormiendo in peccatis, recta ad cœlum eſſemus evoluturi.

PROPOSITIO. Cùm ſentiam me eiuſmodi & vitiorum & adoleſcentum graviffimo ac jucundiſſimo aſpectu mirificè recreari, & ad dicendum excitari, qui non minus quàm ego, & optimus quiſque, tantam impietatem execrantur; certum deliberatumque mihi eſt, Pœnitentiæ dotes, diverſis hæreſion arietibus miſerandis modiſ luxaras, nec non peſſimis Catholicorum moribus fœdiſſimè deformatas, ſtudioſis ad pietatis arcem pleno gradu contendentibus verbis, quam fieri poteſt, pauciſſimis in memoriam revocare, cum ut plerique gaudeant, ſe hac ſecunda ſalutis tabula ex peccatorum naufragio ſæpe enataſſe; tum, ut omnes ferventi quodam amore in Deum accenſi, ad eam frequenter recurratis.

Optarem quidè vobis magis idoneum pœnitentiæ præconem obtigiffiſſe, qui vos non voce ſolum, ſed vultu etiam geſtuq; ad eam provocaret, qualis erat olim Joannes Baptiſta, inſignis pœnitentiæ
affer-

asseritor, cum suis locustis, melle sylvestri, camelorum pilis, & reliqua sua nuditate. Verum cum id frustra jam optem, & semel in hanc missus sum provinciam, humanitate vestra & hilari vultu fretus, audenti animo orationem tam salutarem in hoc amplissimo frequentissimoq; confesso ingredi non pertimescam.

CONFIRMATIONIS I. *Locus à Poenitentia præstantia*, quam docet 1. antiqua & veneranda eius canities, seu antiquitas. 2. eius auctor & institutor longè Clementissimus Deus. Nam in tota Scriptura Divina Spiritus Sanctus copiosissimè nobis depingit, quas poenitentia jactet imagines, quibus gloriatur proavis, quamque ingens venerandæ senectutis ostendet decus. Vix lapsus erat generis humani parens Adamus, & illicò vocatus ad criminis confessionem, se ac socjam Evam asperis perizomatibus ex foliis ficulneis quasi sacco & cilicio in signum poenitentiae inducibat. Cain vix dum stillantem fratrem à manibus sanguinem absterferat, cum eodem à Deo incitaretur. Tota lex Moysis quid, quæso, fuit aliud quàm Catechesis poenitentiae & pædagogus ad Christum? ad quem profectò sine poenitentia accedit nemo, qui & ipse suam œconomiam à poenitentiae prædicatione exorsus est, & antequam Evangelismum suum aggredere-tur, per præcursores Judaico populo huius virtutis rudimenta tradi curaverat. Univerſa lex aliud nil penè quàm poenitentiae perpetuam exprimebat imaginem. Præscribebantur enim in ea certis peccatis peculiare victimæ, ex quibus promptum erat ea postmodum colligere. Jubebatur non recipi cuiusquam victima, priusquam Sacerdoti culpâ retexisset. Dum se præbent spectandos Sacerdotibus leprosi, manifestum nobis huius rei exhibent exemplar. Omnes Prophetæ Deoque dilecti viri quid aliud peccatoribus concionabatur, quam

Poenitentia apud primos Dei cultores ipsius natura fibræ ac visceribus insita fuisse videtur.

Gen. 3. 4.

Lev. 4. 5. 6.

14. Num. 1.

Quia omnino peccatum divinitatem afficit contumelia, illiusque detrahit honorem poenitentia verè est restitio

quam

ratio quadã Deo facta imò & dam- nã proximo illarum cõ- pensat, certè justa est, & per cõsequēs honesta pœ- nitentia.
Tob. 3.
Nehem. 9.
Dan. 9.
Job 33.
Prov. 28.
Discipuli
Joannes non illaudata dnt exõplũ pœnitentiæ, confitentes homini laico
Matt. 3. 4.
10. Marc. 6.
Apoc. 2. 3.

quam ut pœnitentiam agerent, si salvi esse exoptarent? imò isto quasi Philtro divinam misericordiam eliciebant, & stillare super populum cogebant, dum partim sua, partim populi peccata confitebantur. Jobus & Salomon non semel hominum denuntiant interitum, quem ab ingenua admissorum confessione ignavus absterret pudor. Joannes Baptista illud *το μεσότοιχον*, Legis & Prophetarum limes, novam instituebat Scholam pœnitentiæ, in qua cum huius duntaxat virtutis rudimenta vociferaretur, meretrices, milites, publicani: non detrectabant ei, licet nullas haberet claves, seu remittendorum criminum nulla facultate esset præditus, confiteri. Christus Jesus misericordiæ thesauros in miseris terras effusus, eandem cum Joanne canit cantilenam: *Pœnitentiam agite.* Idem amandans legatos suos, quos Apostolos vocamus, ad concionandum, eandem illis formulam præscribit, & in orbem universum deportandam evolvendamque tradit. In Actis Apostolicis tam densa est pœnitentiæ mentio, ut iniri numerus non possit. Pauli & cæterorum epistolæ videntur in eum præcipuè usum directæ, ne pœnitentiæ obsolesceret memoria. Joannis revelatio secundo tertioque capitibus eundem coccyismum (si ita loqui licet) repetit, & dum obiter extremi iudicii terrorem admiscet, pœnitentiæ commendationem obtinetur. Quod tantopere prædicatur in Scripturis Divino Spiritu proditis, non potest non videri honestissimum. Atque ut ex amœnissimo Salomonis hortulo, ex pagina, in quâ, divina, duo adhuc decerpamus pœnitentiæ exempla, revolvite mecũ aciem vestrarum mentium ad Israelitas qui ob gravissima peccata nunc in vasta eremo manna suffocati, moribundi acervatim prosternuntur, nunc bestiarum dilaniatione diroque ignitorum colubrorũ morfu extinguuntur, nunc

hostium

hostium irruptione duro captivitatis jugo collum subjiciunt, nunc terrenorum & peregrinarum nationum diris mucronib⁹ concidunt, nunc sexcentis aliis horrendis à Deo suppliciis mactantur. Quoties verò arma arripiunt pœnitentiæ, confestim omnia Martio furore diruta ac prostrata restituant, vastitatem ab agris, direptionem & incendium à tectis repellunt, aviram & gratam libertatem recuperant, innumeras hostium copias fundunt, & victoriam de ipsis splendidam ac gloriosam reportant. Neque solum Judæi (qui soli in toto orbe Deum adorant) strenui pœnitentiæ cultores fuerunt, sed etiam Ninivitarum barbarum & idololatriæ teterrima caligine obsessum vulgus, unius homunculi, habitu naufragi, vultu peregrini, & extorris voce permotum, arrepta pœnitentia, iram divinam jam jam cervicib⁹ suis imminentem mitigavit, oculos Dei ad se retraxit, & furentem eiusdem sententiam mutavit.

Postquam enim Jonas amplissimam illam civitatem, quæ trium dierum iter continebat, ingressus, clamare cœpit: *adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Rex omni amputata mora ex regali throno descendens, regiis ornamentis abjectis, indutus cilicio & sacco, cinerem capiti imposuit, ac edicto severo tum homines, tum pecora ad jejunia durissima adegit, quò in ipsum usque cœlum flebile quiddam emugiètes, ac squalore quodam obfiti, irati Dei eblandirentur favorem. Quis ad hanc populi, nullis divinæ providentiæ beneficiis assueti, non legibus, non miraculis ullis fulti, pœnitentiam terroribus plenam non attonitus obstupescat? Misera, misera profectò fuit populossimæ civitatis facies, cum in ea non solum cuiusvis ætatis, sexus, ordinis homines; sed ipsa etiam jumenta sacco operta fortiter esuriebant ac sitiebant, atque ita omnia confusis ubiq; vocibus
& la-

& lamentis personabant. Hic balatus ovium, illic mugitus boum; hic puerorum, illic mulierum virorumq; intolerenda fame laborantium voces, ejulatus, gemitus, ploratus, rugitus audiebantur, omnesq; mortem ipsam velut oculis impendentem perhorrescebant. Tam insignis pœnitentia (quam & ipse Christus insigniter laudavit) urbem omnium opulentissimam nutantē, ac jam jam casuram salvavit, atque ne diriperetur, suorumq; civium in cæde ac sanguine nataret, impetravit.

Non solum tota S. Scriptura nos ferid ad pœnitentiam invitat, sed universus etiam Senatus Patrum, qui loquacibus hæreticorum & aliorum infidelium nugis inexpugnabili quadam & Apostolica prudentia resistētes, partim sanguine proprio sua dogmata consignarunt, partim quasi fragrantissimo quodam unguento ipsum cœlum scriptis suis exhilararūt, partim miraculis & signi vitæ puritate habitatorem suum Deum non obscure declararunt. Joannes Chrysostomus (ut ex immenso Patrum Oceano unum citem pro mille) quo die in Pontificali Cathedra Patriarchatus Constantinopolitani, præsentē Imperatore Arcadio, multisq; Episcopis summo cum honore collocatus fuit, & regendarum tot animarum gravissimam sarcinam in suos humeros devolvi permisit, sic, aureo ex ore aureum & divinum orationis flumen fundens, suum ad eos sermonem exorsus est: Nos, qui ineffabilibus Dei rationibus idē ad vos venimus, ut voluntatem eius testificemur, hoc verbum à Christo & præcursores eius accipientes, vobis annuntiamus, & suademus: *Pœnitentiam agite, prope est enim regnum cœlorum.*

II. Locus docebit, quam magnificis nos muneribus serria cumulet pœnitentia, seu ejus UTILITATEM.

1. Quid hominem post Baptismum relapsam ac inimicum Dei factum, fractis cathenis ruptisque laqueis peccatorum, Deo reconciliat? Pœnitentia.

Quid nos ex vortice mortalis peccati tanquam è naufragio transuectos in gratiam amicitiamque Dei reducit? Pœnitentia. Si quis adolescentiæ temulentiam, roburq; iuventutis diabolo consecraverit, si quis eius laqueis usq; ad decrepitam ætatem irretitus, Venerem, Comum, Bacchum, Mamonam, Stigiosq; reliquos Lemures veneratus fuerit, totq; peccata cumulaverit, quot ipse Manasses, qui *Ierusalem sanguine usque ad eos complevit*; ubi tamen ad hanc medicinam accesserit, repente ex filio gehennæ hæres Dei & cohæres Christi constituitur. Neque semel duntaxat, sed iterum, tertio, centies, milles, imò ad extremum usque habitum vitæ præsentis, quoties si quis porcorum & flagitiis exlaraturus, pium ad parentem cogitat redire, ita liberatur ac purgatur, ut nullum in eo peccatum, etiam in purgatricibus illis flammis excoquendum, relinquatur, aded ut B. Augustinus Deum esse tam benignum asserat, ut nisi nobis ipsis defuerimus, nec cicatrices quidem vulnorum superesse patiatur. Cum enim Sacramentum sit omnipotens, quia nititur Sanguine omnipotentis Agni, si quis post pœnitentiam sentiat se retrahi ad sordes, non est culpa Sanguinis Christi, sed eius qui se, peccataque sua probe non est ultus. Quantum hic sit beneficii facile intelligitis, quib⁹ contemptum est, quantæ sit virtutis & gratiæ, hominem filium diaboli, hæredem inferni, mancipium peccati, semel liberatum, factum Dei filium, Christi fratrem, æternæ felicitatis alumnum, se iterum in pristinum cœnum immeruisse, sponteq; iisdem se subiecisse miseris, atque ab illis rursus extractum, & ad priorem dignitatem revocatum esse.

Hoc cum ponderibus suis examinarent Sancti jam in cœlos ad divinas delicias abrepti, maluerunt certatim tortoribus cervices præbere, & omnia prius

prius perpeti, quàm peccatis iram Dei contra se concitare, sub Decio & Valeriano persecutoribus (ut refert D. Hieronym.) callidus hostis; animas cupiens jugulare, non corpora, perseverantem quemdam in fide Martyrem, juvenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcepit abduci, ibique inter lilia candentia & rubentes rosas (cum leni juxta murmure aquarum serperet rivus, & molli sibilo arborum folia ventus perstringeret) super exstructum plumis lectum resupinari, & ne se inde posset excutere, blandis serico nexibus irretitum relinqui. Quò cum recedentibus cunctis, meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis stringere colla complexibus, & (quod dictu quoque scelus est,) manibus atrectare eas corporis partes, quas natura verecunda abdidit atque occultavit. Quid ageret miles Christi, & quò se verteret nesciebat. Tandè cœlitus inspiratus, præcisam mortu linguam in osculâti se faciem exspuit, lucidissimam certè pudicitia facè præferens iis, qui corpus suum à Christo redemptum ac retinctum, veluti cloacam ac sentinam sordium statuere, hospitem Spiritum Sanctum exturbare, ac diabolum impurissimum draconem revocare non reformidant. Sanctus Ludovicus Rex Gallorum abeunte ætate persuasum habebat, satius esse mori, quàm peccare. Sanctus Edmundus Archiepiscopus Cantuariensis frequentissimis solebat usurpare sermonibus, se malle in ardentissimum rogam insilire, quam unquam in Deum suum peccare. Sanctus Anselmus etiam Archiepiscopus Cantuariensis: Si hinc, dicebat, peccati honorem, inde inferni dolorem viderem, & necessariò uni eorum immergendus essem, prius infernum, quam peccatum appeterem, & potius innocens gehennam intrarem, quàm peccati sorde pollutus, cœlorum regna conscenderem.

Sic

Si
bili d
separ
sua. i
angie
neque
instan
do, rae
separ
quan
gere
Mach
osan
cute
ribus
excar
cepu
Vos i
possi
gerer
mis t
deru
carni
dicat
pla e
hyen
libid
deba
maxi
imm
regn
2.
fulg
glob
ram
hori
hori

Sic & Paulus ille sensit Tarsensis, cum incredibili dilectionis flamma accensus, scripsit. *Quis nos separabit à charitate CHRISTI? tribulatio, an angustia, infames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius? Certus sum quia neque mors neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque virtutes: neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei.* Malo hic admirari, & tanquam è longinquo loco suspicere, quam vel attingere admirandum odium in peccatum, septem Machabæorum & matris eorum, quæ septem filios ante oculos suos discerpi, dilaniari, carnem cum cute ab ossibus eorum (quousque patefactis visceribus intestina diffluerent) abradi, & mille modis excarnificari passa est, ne unicum divinæ legis præceptum perurgente Antiocho Rege, violaret. Vos ipsi iudicate, Auditores; quot myriades hic possim recensere Martyrum, qui ne manus porrigerent victas peccato, jugulum suum crudelissimis tortoribus præbentes, aciem gladiatorum retulerunt, sanguine ignes restinxerunt tolerantia carnificinam ac morte vim hostium vicerunt. Iudicate quot hic possim in mediū producere exempla eorum, qui maluerunt nudi in spinis volvi, & hyeme media in nivibus volvari, atq; glacie quā libidini carnis (quæ in illis diabolo accedente, ardebat) obtemperare. Est igitur quod lætentur, & maximo gaudio perfundantur pœnitentes, qui immani hac peccati peste liberati, istis jam civibus regni cœlestis concenturiantur.

2. Videmus quotannis, cum à nobis cœlestis ille fulgor calorq; Solis recedit, omnia quæ sub Lunæ globo sunt, quoddammodo statim exanimari, terram, suis omnibus ornamentis spoliari, folia ex arboribus decidere, herbas exarescere, omnia plena horroris, plena frigoris, nullam viriditatē, nullos flores;

flores, nullos fructus apparere. Cum autem verno tempore tempore Sol propius ad nos accedit, ecce jam rerum omnium incredibilem quandā ac mirificam alacritatē, ut omnia lætari, omnia quodammodo ridere videantur: jam terra sese aperit, jam herbas virētes, flores amœnissimos, fructus suavissimos emittit, & quò magis calor Solis invalescit, tantò maturiores ac uberiores fruges emittuntur, neq; ita multò post lætitiæ Bacchus dator sua nobis munera largitur & *spumat* (ut cū Poëta loquar) *plenis vindemia labris*. Hanc præclaram ac æternam naturæ legem cum aspicio, videor mihi quandam pœnitentiæ imaginem atq; effigiem intueri. Cùm enim illa à nobis sacri gregis Christi alumnis recedit confestim omnia sceleribus & vitiis replentur, adedò ut à summo vertice ad plantam usque in corpore Ecclesiæ vix quicquam à sordibus peccatorum liberum relinquatur. Cùm verò eius splendor affulsit, continuò è medio tollite omne virus peccati, omnes tenebræ & procellæ vitiorum dissipantur, & cumulatè nobis amissa gratia refunditur. Nam qui ferè tepescimus ante peccatum mortiferum, & usque ad infimum justitiæ gradum degeneramus, cùm recipimur in gratiā (si incaluerimus stimulis veræ pœnitentiæ, si cum Davide & Petro divinum quoddam œstrum conceperimus) non languidas recuperamus virtutes, non in extremo jam consistimus gradu, sed in summum fastigium evehimur. Etsi poterat Dei justitia in sæpius relapsos durius animadvertere, & frequenter inquinatos minori semper gratia donare; tamen cum flagitiosissimis liberalissimè agit, ac revertentibus uberioris bonitatis suæ pandit divitias, quam iis, qui constanter in accepta semel justitia perdurarunt. Siquidem filio frugi nunquam est mactatus vitulus, sed tum ille demum lanienæ fuit adjudicatus, cum prodigus filius ad

!pater-

pare
lus p
uar
mar
suo
agm
dom
char
cato
spes
illa i
ut in
rica p
dæm
verò
mife
quar
bus,
sefe t
rarie
guid
horr
gehe
ter b
bris
tis æ
conf
infer
las A
dio r
anno
revo
adve
enti
tis h
triar
tè fe

paternas aedes reversus est, tum calcei, stola, annu-
 lus proferri jubebantur. Quem, quæso pœnitentē
 tuam ingens lucrum non animaret, erigeret, inflā-
 maret? Consciscit sibi interitum infelix peccator
 suo vitio, Dei autem misericordia resurgit & toto
 agmine cumulatur virtutum. Ingređitur regina ac
 domina virtutum charitas, cum qua præter alia
 charismata Spiritus sancti, (quæ incubantibus pec-
 catorum densissimis tenebris exulabant) fides ac
 spes redivivæ sedes recuperant antiquas. Quarum
 illa in intimis animæ fibris tam fortes agit radices,
 ut in simplicissimis pueris & virginibus nec hære-
 tica perversitas, nec tyrannorū sæ vitia, nec omnis
 dæmonum machinatio eam possit extundere: hæc
 verò nō dubitat post gravissima etiam peccata Dei
 misericordiam pertinacissimè sibi polliceri, &
 quamvis electorum audiat paucitatem oleis, ficu-
 bus, acinisq; ex toto proventu relictis comparari,
 sese tamē inter paucos numerat, & fortissimè spe-
 rat in media desperatione, quæ exanguis & lan-
 guida avertis à Dei bonitate oculis in fœdissimam
 horrendamq; peccatorum cloacam & immanem
 gehennæ flammam duntaxat intuetur. O fœlix &
 ter beata hora pœnitentiæ, quæ maculas in fi-
 bris ac visceribus animarum hærentes eluit, mor-
 tis æternæ chirographum disrumpit, à Satana &
 confertissimis hostium cuneis liberat, mortis &
 inferni portas claudit, innumerabiles denique il-
 las Angelorum legiones in cœlo exsultare & gau-
 dio maximo gestire facit. Felix, quæ multorum
 annorum labores & merita extincta uno partu
 revocat ad vitam, integrum virtutum chorum
 advehit, serenitatem menti, hilaritatem consci-
 entiæ, sanitatem animæ restituit. Felix, quæ men-
 tis humanæ superbia fracta, eam ad cœlestem pa-
 triam æterna cum felicitate perducit. Quam cer-
 tē felicitatem nemo, spero, nostrum cum totius

orbis imperio commutaret. *Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur, anima vero sua jacturam faciat sempiternam, & peracto huius vitæ brevi curriculo, ad perpetuos gehennæ ignes condemnetur?*

III. NECESSITATEM pœnitentiæ docet, quod nullius anima lethali vulnere confossa sine hac salutem consequi potest. Nam si omnes quotquot in cœlis degunt, Sancti eam impœniteni deprecarentur, nullo modo possent impetrare: imò verò ne ipse quidem cœlorum Dominus (ut loquitur D. Thomas) impœnitentem; quamdiu ita permanserit, potest beare: Fixa enim, fixa manet illa sententia: *Aut pœnitendum, aut in perpetuis flammarum globis ardensum est.*

Accedit, quod nemo dubitare potest, indignam esse Christianis raram Communionem, si diligenter expendat, quid Christus, nostri amantissimus, atque adeò incredibili charitate ebrius, eo tempore, quo jam essent in illum conjiciendæ manus hostium, & tantum non erumperet ille sanctissimus instantis passionis cruor, nobis legarit. Non vestes, non atrum, non gemmas, non terram, non cœlum donavit; sed totum suum corpus, totum sanguinem, totam denique animam integra deitate completam. Quis tanto legato non frequenter esse utendum existimaret? Profectò qui legavit, persuasum habebat beneficii magnitudinem effecturam, ut omnes huc sponte sua advolarent. Ideo majores nostri communicabant quotidie, & Ecclesia in Apostolorum constituit Canonibus, ut qui diebus Dominicis templum ingrederentur, & non communicarent τῆ προσεοχῆς καὶ τῆ ἀγία μεταλήψει, si clerici essent Ordine moverentur: si laici, Communionem privarentur. Theophilactus, postquam dixisset, Christianis pro omnibus Mosaicis præmiis cœleste regnum esse propositum,

pro

pro terrenis, addit suppliciiis unica hæc pœna videtur gravissima, si quis rejiciatur à mensa Domini. Nec aliud docent Annales Ecclesiæ, in quibus videre est pœnitentes innumeras excarnificationes alacriter perferre, ut saltem in fine vitæ post omnem exantlatam pœnitentiæ carnificinam, ab hoc spirituali convivio non arceantur. Ex Cypriani epistolis pluribus licet videre, quibus modis egerint pœnitentes, ut ad Sacramenta redirent, quid non tentarint, quomodo sanctos Martyres tantum non coegerint, ut pro pœnitentibus & abstinentibus suum quasi sanguinem oppignorarent. Quod si prisca illi tantum laborabant, ut fruerentur calice Domini, an non debemus impensissimè nobis gratulari, qui quotidie eò possumus penetrare, & si quando nos inde contingat arceri, credere nos maximo multatos esse damno?

Sic judicabat Augustus Imperator Theodosius, *Niceph. lib. 12. hist. Eccl. cap. 41.* cui cum essent injecta cœlestia vincula, jamq; per octo menses in suo degeret Palatio, nec pateret aditus in Ecclesiam; sub Christi diem natalitium fertur ingemuisse, planxisse, miserisq; modis animo discruciatum fuisse, Ruffinoque mœstitiæ causas inquirenti respondisse: Quomodo ergo non affligar? Cum servis & mendicis divinum templū ingrediendi libera sit potestas, mihi non modo id tangere nō licet, verum etiam ipsum cœlum clausum est. Neque enim divini illius oraculi non memini quod disertis verbis statuit: *Quæcunque à Sacerdotibus Dei ligata fuerint in terris, ea etiam in cœlo certò esse ligata.* Qui hæc loquebatur, novebat profectò quanta sit infelicitas hominem suo-pte merito à Sacramentis divinæ gratiæ vasis excludi. Si quis pristinum illum vigorem hac mundi senectæ evanuisse dicat, quid cedo respondebimus hæreticorum alacritati, qui cum in suis mysteriis pistorum duntaxat panem & vinum porrigi

non ignorent, tamen verbis hæresiarcharum e-
 rullatis ac venenis pigmentisque incrustatis mi-
 rum in modum ascensu, maxima cum insania si-
 tibundi, ad meras creaturas, suumque illud im-
 piamentum sæpè provolant atque prorumpunt.
 Quis igitur vitæ æternæ candidatus non per senæ
 pœnitentiæ labores frequenter sibi ad hanc im-
 penetrabilem panopliam viam muniret? maximè
 cum non minus verè quàm severè asserat Paulus,
 eos, qui non rectè preparati accedunt ad hæc tre-
 menda mysteria, reos esse corporis & sanguinis
 Domini, & tam grande piaculum admittere, ac
 si cum Judæis Christum egissent in crucem. Ideo-
 que non tulisset, non tulisset, inquam, sanctissima
 severissimaque vetustas scortatores, avaros, per-
 iuros, ebriosos, & id genus hominum sacris ope-
 ranti Sacerdoti assistere, ne dicam, cooperari:
 imò confessæ impietatis hominibus, ne ad ipsas
 quidem fores templorum licebat accedere. Vni-
 nam hac tempestate, qua abhinc quadringentis
 aut circiter annis prophana turba, sublatis repa-
 gulis, ab ipsis aris arceri desit, utinam, inquam,
 jam nasceretur aliquis Ambrosius, qui non reli-
 giosissimum Imperatorem Theodosium, à Sa-
 cerdotum statione discedere juberet, sed ganeo-
 nes, lupas, fœneratores, fures, & ebriosos pridia-
 no mero putentes, & nocturnam crapulam in
 Sacerdotem exhalantes, à sanctissimis altaribus
 reveleret. D. Chryostomus ad Sacerdotes aure-
 am suam linguam solvens: Non parva, inquit,
 vobis imminet pœna, si quem aliqua improbitate
 teneri scientes; ei huius mensæ participationem
 permittatis. Sanguis enim eius de manibus vestris
 requiretur. Si dux igitur quispiam, si consul ipse,
 si qui diademate ornatus indignè adeat, cohibe,
 coerce, majorem tu illo habes potestatem. Si ipse
 pellere non audes, mihi indica. Non permittā ista
 fieri,

fieri
 cum
 um e
 illur
 Vrig
 lum
 & n
 hen
 pori
 nite
 & q
 five
 seve
 Chr
 perib
 II
 cant
 lies a
 jecer
 vos p
 facie
 resca
 S
 riri
 exc
 se a
 eni
 gus
 qui
 ille
 cat
 div
 vol
 to
 da
 m
 fel

fieri, animam prius tradam meam, quàm Domini-
cum alicui Corpus indignè; sanguinemque me-
um effundi potius patiar, quàm pretiosissimum
illum Sanguinem, præterquam digno, concedam.
Ut igitur clypeus & hasta nobis contra omne ma-
lum sit Eucharistia, Divinam majestatem læsam
& nostram considerantes fœditatem; hinc ge-
hennam, illinc cœlum aspicientes, vel hoc tem-
poris articulo certum induamus propositum pœ-
nitentiæ, devoremus quidquid in ea est rædii,
& quod in necessariis facimus, sive jucunda sint
sive molesta, hic exequamur, maximè cum dicat
severus olim futurus peccatorum iudex ultroque
Christus: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul
peribitis.*

*IV Locus, CONFUTATIO, erit congressus cum deli-
catis quibusdam ac mollibus Christianis, qui licet mil-
lies acceptam in Baptismate gratiam ingratiſſimi pro-
jecerint, tamen eos ad delicias aspirantes perinde ac par-
vos puerulos severa ac torva quodammodo pœnitentiæ
facie ita deterret, ut ad eam propius accedere perhor-
rescant.*

Sæpenumero permirum mihi videri solet repe-
riri nonnullos veræ religionis alumnos usque eò
excordes, ut post gravissima peccata, nihil agendo
se ad misericordiam pervenire posse credant. Et si
enim meritorum Christi in exhaustum est pela-
gus: & hic Agnus ab origine mûdi occisus, omnes,
qui unquam vixerunt, justos beavit tamen idem
ille semper aliquid proprii laboris & operæ à pec-
catoribus (gehennæ supplicia, mortem æternam,
divinitatis offensam placare, redimire, effugere
volentibus) exegit. Nonne Adam Christi meri-
to beatus est. Sic docuit Ecclesia, cum olim
damnaret Encratitas. Eodem merito mater o-
mnium Eva servata est. Et tamen dictum est ter in-
felici Adamo: *Quia fecisti hoc, in sudore vultus vesceris*

panetuo. Cur non ibi responsator Adamus tergiverfabatur? Quæ Deus est ista rusticatio? quam tu mihi pœnam, quos labores denuntias? quam Filii tui sanguis est redempturus, atque à peccatis expiaturus? Num aliquid sudor hic meus immortalipretio est additurus? minimè, ille quidem te redimet, sed nihilominus est aliquid tibi luendum supplicii. Quis non veram Dei responsionem agnoscat? Exturbatus enim Adamus ab armato Cherub flammante gladio ex omnibus suis delitiis, atque extrusus in horridam vastamque terram, mox in illam, de qua fuerat assumptus, reversurus, totius felicitatis suæ fecit jacturam, totque calamitatibus evasit insignis, quod fuerat antea conspicuus doribus atque ornamentis. Ad eundem modum Christus Evam ab inferis ereptam secum deduxit in cœlos, nemo tamen ignorat eam ad sævissimos dolores fuisse damnatam. Nemo igitur, prima illa Baptismali innocentia amissa, hunc laboriosum pœnitentiæ Baptismum contemnens, peccata sua de cornibus patibuli Christi suspendat, nemo suæ socordiæ bonitatis Dei abyssum & inexplicabiles clementiæ Christi thesauros prætexat. Sed qui bona cum fiducia ad tremendum Dei tribunal olim venire exoptat intrepidus, sibi ipsi iudex ultroque rigidus existat.

Est, est profectò quod nos pudeat nostrarum deliciarum, si intueamur pœnitentiæ severitatem, quæ olim in Ecclesia florebat, cū jam fax Evangelica per universum orbem coruscaret. Pertinebat ad illam asperitatem ultra ciborum lavacriq; injunctas abstinentias, multasq; alias indictas, separare hominem vel à Communione, oblatione, oratione; vel à convivio, colloquio, conversationeque fidelium; vel illi ingressu Ecclesiæ interdiceret, aut ab equitatione removeret, aut in

Mona-

Mon
toru
non
nite
ctu f
ribus
sole
acee
oqu
dem
proff
senti
verfa
neba
scop
nite
bat:
fita a
jecto
creb
quoc
Para
proji
temy
rato
Hoc
resil
abec
ting
cop
brof
vem
bile
one
vit f
nib
voc

Monasterium veluti in sacrum carcerem, peccatorum usque ad mortem includere. Qui publica, non secreta satisfactione emendabantur, toto pœnitentiæ tempore in Ecclesia cum gemitu & planctu se prosternentes, omnem Ecclesiæ plebem fleatibus inundabant. Pœnitentiam autem publicam solemnem (quæ semel duntaxat concedebatur) accepturi, primo die Quadragesimæ sacco cilicioque induti, nudis pedibus vultuque in terram demisso pro foribus Ecclesiæ coram Episcopo se prosternebant, Parochis & Archipresbyteris presentibus, pro quorum arbitrato (lachrymis conversationeq; eorum perpensis) pœnitentia imponebatur. Mox illis in Ecclesiam introductis, Episcopus unâ cum clericis in terram prostratus pœnitentiæ Psalmos pro eorum absolutione cantabat: postea ab orando surgens, manuq; illis imposta aquam benedictam super eos spargebat, & injecto prius cinere, cilicio eorum capita operiebat, crebrisque suspiriis & luctibus denunciabat eis, quod sicut Adam propter peccatum ejectus fuit à Paradiso, ita ipsi ab Ecclesia pro suis criminibus projicerentur. Jubebat deinde ministris, ut eos à templo expellerent, quod dum fieret, Clerus cantato hoc versu: *In sudore vultus tui*, eos explodebat. Hoc autem factò, ita à liminibus Ecclesiæ extores illi erant, ut nisi in sacra Domini Cœna (& tunc ab eorum Decanis & Presbyteris deducti) ea attingere non possent. Non abhorruit ab hoc publico pudore (cogente rer sanctissimo Episcopo Ambrosio) Theodosius Imperator, qui per totos novem menses pœnitentiæ ignominiam & intolerabilem illam à sacris omnibus conventibus ejectionem fortiter contempto pudore devoravit. Tervit summus Imperator fronte solum, expansis manib⁹ prostratus humi, indutus cilicio, Davidicam vocem emisit: *Agglutinata est pavimento anima mea,*

mea, vivifica me secundum verbum tuum. Ita manibus capillum vellens, frontem percutiēs & lachrymarum guttis purgans, dari veniam sibi petebat, & qui publicè offeaderat, in tanta Imperii Majestatis publica lamenta, cineres, jejunia non recusabat.

Sic Imperator ille Philippus (qui primus superbium Romani imperii fastigium cruci submisit) vix dum sacrati fontis aspergine expurgatus, cum in illa imperiali licentia sibi plurima permetteret, atque in pervigiliis Paschalibus perumpens in sacra adyta se reliquis admisceret Christianis, à Fabiano Pontifice publicè iniectis manibus retractus, atque extra Ecclesiam projectus cum totius Ecclesiæ conscientia pœnitentiam agere compulsus est. Neq; prius intra totius templi ambitum angulus illi patebat ullus, quàm confessus fuisset, & inter eos, qui peccatorum vinculis adhuc tenebantur astricti, locumque pœnitentibus præstitutum occupabant, se sua sponte collocasset. Si in mediis adhuc persecutionum procellis ad istum modum pertractabatur Imperator, cum vix dum Martyrum cruor stillare desisset, si tanto fastigio quidquid est publice pœnitentiæ & oneris imponebatur, quid nos viles animæ quod queramus, habemus? quam verecundiam incusabimus? cujus existimationis jacturam aut periculum formidabimus? Hieronymus ille Stridonensis, qui asperima pœnitentia adolescentiæ suæ delicta diluebat, copiosè commemorat quomodo Fabiola nobilis matrona Romana (quod viro ob adulteriū dimisso alteri nupsisset) tota urbe spectante Romana, sacco induta steterit in ordine pœnitentium, & Episcopo (Presbyteris, omniq; populo collachrymantibus) sparsum crinem, ora lurida, squalidas manus, sordida colla submiserit. Aperuit, inquit, cunctis vulnus suum, & decolorem in corpore cicatricem

flens

flens
Don
separ
revo
facie
rabat
terat
teriu
cami
rony
simæ
quit,
illa q
bus d
geba
istim
parc
ni, aj
præc
pux
licius
ru: r
ritat
leve
non
rimu
pœn
tiu
canc
palli
tulit
phe
locc
scop
lud
pris
de

flens Roma conspexit. Non est ingressa Ecclesiam Domini, sed extra castra cum Maria sorore Moÿsis separata confedit, ut quam Sacerdote eiecerat, ipse revocaret. Descendit de folio deliciarum suarum, faciem, per quam secundo viro placuerat, verberabat, oderat gemmas, linteamina videre non poterat, ornamenta fugiebat: sic dolebat, quasi adulterium, commisisset, & multis impendiis medicaminum unum vulnus sanare cupiebat. Idē Hieronymus describens pœnitentiam Paulæ nobilissimæ matronæ Romanæ: Super durissimam, inquit, humum stratis ciliciolis quiescebat, si tamen illa quies dicenda est, quæ jugibus penè orationibus dies noctesq; iungebat. Ita levia peccata plangebat, ut illam gravissimorum criminum ream existimares: cumque à nobis crebrius moneretur, ut parceret oculis, & eos servaret Evangelicæ lectioni, agebat: Turpanda est facies, quam contra Dei præceptū purpurissa, & cerussa, & stibio sæpe depinxi: affigendum corpus, quod multis vacavit deliciis: longus risus perpeti compensandus est fletu: mollia linteamina & serica pretiosissima, asperitate cili commutanda. Tanta pœnitentiarum severitas in florente vixit Ecclesia, ut mirum non sit, quod Sanctus asserit Ambrosius, acerrimus pœnitentiæ vindex, quosdam sibi notos in pœnitentia vultum lachrymis sulcasse, genas contiuis fletibus exarasse, corpus suum omnibus calcandum stravisse, ac denique jejuno semper ore & pallido, mortis speciem spiranti in corpore prætulisse. Neque mirum est, si, quod fecerunt Ephesicorum Paulo Christiani, id ipsum ubique locorū cæteris Apostolis, vel ab eis ordinatis Episcopis credentes culpæ obnoxii factitarunt. Illud omnem excedit admirationem, quòd, nos prisca istius severitatis nervos dissoluentes, ubi de more demurmuravimus in aurem sacerdotis

gravissima peccata, remis velisque nos in cœlum navigaturos esse existimamus: scripturam verò clamantem, *de propitiato peccato noli esse sine metu*, surdis auribus fortissimè contempnimus. Secus nostri majores, non de Sacramentis illiberaliter & malignè judicantes, sed altissimas cordis humani fibras pravosque recessus formidantes, non Christi Sanguinis efficaciam, sed suam habentes suspectam infirmitatem, ac tenuem ad suscipiendam gratiam apparatus, metuebant semper, ne in peccatorum densa caligine fucus aliquis esset factus: idè ad vestigia exomolegetici abjecti terebant solum frontibus, rigabant fletibus, difflebant lachrymis, exhortescebant ad irati numinis majestatem, & illud subinde miserorum lugubre carmen, *væ, væ; heu, heu;* ingeminabant, adè ut tota simul in fletum iret Ecclesia. Non admittebantur ad Confessionem, qui torosam cervicem non satis inflectentes, præter lachrymas internas, & quæ in Dei conspectu tacitis perstillant animi singultibus, etiam externâ nulla vi potuissent lachrymulam extrudere. Postquam autem omnem animi ægritudinem cum lachrymis in fidissimum Presbyteri sinum evomissent, non absoluebantur, nisi prius juxta rigorem Canonum satisfecissent. Nec interea segnes erant Diaconi, quorum oculi & aures pœnitentium mores speculabantur, atque custodiebant accuratissimè, & in eorum vitam severissimè inquirebant, num præscripta servarent. Nostro seculo vix induci valent peccatores, ut cōfiteantur: at olim erat iastar summi beneficii, cum peccata apud Sacerdotem candidè deponere licebat, etsi tum peracta Confessione injiceretur pœnitentibus vinculum Excommunicationis, ut aliquanto tempore depulsi ab Ecclesia, valido caco-dæmonis ore discerperentur, & tandem à tam crudeli pædago benè cribrati atque vexati, ad in-

dul-

dul
non i
gella
ma ac
tes ve
& de
tur. C
recip
mun
plius
schæ
tur, &
pli ve
isto f
sti pr
divin
mnis
mon
Si, qu
eos de
men
post
ciner
tenti
qui n
perer
tis fa
dem
tores
bant
quid
Poste
cerde
trem
quan
tiam
prof

dulgentissimæ matris gremium redirent. Et quia non ignorabant futurum, ut post Satanæ illam flagellationem liceret cum plena fide speque certissima acceptæ remissionis peccatorum redire, prudentes volentes, exoptantes ab Ecclesia deturbabantur, & dentibus pessimorum dæmonum objiciebantur. Qui publicè grave scelus patrarant, nunquam recipiebantur ad absolutionem, quin prius Excommunicationis onere pressi, per biennium, aut amplius genuissent, tantum interea sub festum Paschæ recipiebantur, ut paschalibus epulis fruerentur, & deinde rursus eliminabantur, nec ultra templi vestibulum progredi licebat: mucrone autem isto flammeo Excommunicationis à corpore Christi præcisi, omni beatifico succo (qui defluit ex divino capite Christo) privabantur & exortes omnis divinæ vitæ cogebantur exarescere; & dæmonum improbitatem tyrannidemque perferre. Si, qui semel Ecclesiastico fulmine erant afflati, ad eosdem scopulos navem allisissent, & in simile crimen recidissent, ii præclarè secum agi putabant, si post multas lachrymas, gemitus, planctus, cilicia, cineres, humicubationes, eleemosynas ad pœnitentiam recipi possent. Et quia interdum erant, qui morbum simulabant, ut vel sic ad pacem reciperentur, idè tam severè nostri majores justæ satisfactionis tēpora urserunt, ut ne in mortis quidem articulo vellent recipere gravissimos peccatores: sed eos post totius vitæ pœnitentiam sinebant in suis peccatis perire, divinæ misericordiæ, quidquid de hujusmodi statueret, relinquentes. Postea tamē inira est ratio, qua pœnitētes Dei Sacerdotibus non imponerent, & fierent illis in extremo vitæ halitu gratia, ea exceptione, ut si unquam convaluissent, ad ritè peragendam pœnitentiam postea obligarentur. Audite, quæso, audite prorsus adamantinam severitatem, Jussi sunt infirmi

firmi pœnitentes gaudere viatico, sed ita, ut por-
rigeretur illis Corpus Domini sine absolutione, ne
si hanc etiam obtinuisset, convalescentes Pœni-
tentiam reliquam exigere recusarent. Quid dixif-
ses sanctissime Cypriane, si tuo seculo nostrum in
servandis legibus pœnitentiæ torporem vidisses,
qui tantopere fremebas propter intempestivam
quorundam pietatem, qui reos, nondum Canoni-
ca defunctos pœnitentiâ, recipiendos judicabant
ad pacem & communionem, quod contra Dei le-
gem & Evangelium fieri vociferabaris? Qualibus
epistolis confodisses eos, qui contempta Ecclesia-
stici iudicii majestate, respuunt pœnitentiâ, quâ
Sacerdos, Judex & Medicus animarum, adhibitis
in consilium justitia & misericordia, præscribit?
Quoniam hic ampliorem, quàm vel Cherubim,
vel Seraphim potestatem accepit, cum beati illi
spiritus orare pro peccatore possint, absolvere eum
non possint, idè rectè nostri majores voluerunt,
ut pœnitentis de salute periclitantis habitus ac
gestus meram spirent humilitatem, usque adè,
ut hinc illa calumnia à gentilibus in Christianos sit
conflata, qua dicebant, ipsos adorare virilia Sacer-
dotum. Ex secreta enim illa Confessione, & ad ge-
nua inclinatione, penes illos, qui non intellige-
bant, & invidiæ incendio cōflagrantes, res omnes
in deteriorem partem accipiebant, ejusmodi ne-
fanda existimatio invalescebat.

Utinam, utinam, quæ scribit Sozomenus de an-
tiquis pœnitentibus apud nostros homines refri-
carentur, & iis omnibus locis inscriberentur, in
quibus divinum istud iudicium exercetur: Stabāt
illi perinde atq; ad certissimam mortem condem-
nati, vultu in terrā demisso, quasi jam Dei horren-
dum iudicium atq; sententiam, ad gehennæ incen-
dia condemnantis, auribus intonantem audirent,
magnoque cum luctu sese objiciebant ad vestigia

Sacer-

Sacer
da car
juvar
bant
prem
nim e
smo r
cruce
cto in
bant
rum
culca
in hæ
tum
Bapti
xit, sa
mode
dilat
mine
mare
simu
ciunt
adeo
migr
tato
mus.
Si
ciffic
lenti
pria
rit: f
ciata
suur
quo
hære
Ad e
tyr C

Sacerdotis; qui cum vultus gravitate & veneranda canitie horrorem incuteret, & attritionem adjuvaret, largo fletu totam faciem & corpus irrigabant, ac miserando gemitu vociferationeque supremum animi dolorem declarabant. Sciebant enim ex Pauli doctrina, quam nefariè is (qui à Baptismo relabitur in peccatum) Christum rursus agat in crucem: aspiciebant quàm luculentam Spiritui sancto irroget injuriam & contumeliam. Non ignorabant eum, qui semel Sanguine Christi ablutus, iterum se contaminat, Filium Dei quasi pedibus conculcare, ipsius sacrosanctum sanguinem (horresco in hæc verba linguam soluens) pulvere, & Spiritum S. nefariè suo hospitio exturbare. Is enim in Baptismatis Sacramento initio templum sibi erexit, sacrarium instituit, tentorium non tetendit modò, sed & in dies & horas singulas in immensum dilatare pergit, dum, quantum in se est, cupit homines magis ac magis occupare, ac in se transformare. Inopi verò vix admissum intra limina faustissimum hospitem, contra fasiusq; gentium ejiciunt, sublatumq; imò extinctum cupiunt, atque adeo Patrem, Filium, ac Spiritum S. qui simul immigraverant, vix uno die receptos, pessimeq; tractatos excludunt. Ista qui designant, an non putamus gravissima opus habere pœnitentia?

Si Alexander Magnus, totius Orientis turbo atrocissimus, tanto dolore interfectum à se per temulentiam Clitum amicū fuit conturbatus, ut in propria viscera sævire, & lucē hanc sese exuere voluerit: si Lucretia Romana tam acri mœrore fuit fauciata (quòd à Tarquino vim passa fuisset) ut pectus suum pugione transfodiens, vitam sibi eriperet: quo animo eum esse decebit, qui præter cælestem hereditatē, Deum suum amisit, abjecit, expulsi? Adejusmodi hominem rectè sanctissim⁹ ille Martyr Cyprianus: Si quem, ait, de tuis charis mortali-

Ser. de laps.

lita-

litatis exitu perdidisses. Ingemisceres dolenter & fleres; facie incultra, veste mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto, indicia mœroris ostenderes. Animã tuam perdidisti, & non acriter plangis, & non jugiter ingemiscis? Ecce pejora adhuc peccandi vulnera, ecce majora delicta: peccasse, nec satis facere; deliquisse, nec delicta deserre. Orare oportet impensius & rogare, diem luctu transigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymosis lamentationibus occupare, stratum solo adhereri cineri, in cilicio volutari & sordibus: post indumentum Christi perditum, nullum jam velle vestitum; post diaboli cibum malle jejunium. Hæc Cyprianus, Tertullianus autem & Origenes: videmus, inquiunt, feras, capras, cervos, lacertas, bufones, aliaq; animalia, mox ut vulnus aut læsionẽ sentiunt, ad comparata remedia properare; solus homo gravissimẽ sauciatus, & venenato draconis ore laniatus, medelam non quærit; imò, quod deterius est, vocantem blandientemq; medicum averfatur,

Quàm obviis ulnis, quàm rapido cursu pii nostri majores hanc medelam arripuissent, si severitas illorum temporum permisisset? Ne momento quidem in cœno peccatorum volutari se passi fuissent. Videor mihi eos à mortuis excitatos hic præfentes intueri cum flagello, quo nos graviter increpent, vel verbera minentur durissima, nisi de citra pœnitentia cogitemus. Regius Propheta David simulatque inflictum peccati vulnus animadvertit, gemmas regias, purpuram, diadema & alia crepantia auro textili indumenta deposuit, totum Regem cum ornatu suo abjecit, & cinere conpersus, cilicio indurus, cum ingenti rugitu & gemitu implevit, quod in Psalmis dixit: *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.* Item *Cinerem tanquam panem manducabam,*

Et po-

potum meum cum fletu miscbam. D. Chryso-
 stomus, philtro charitatis imbutus, planeque delibu-
 tus, ad eò optabat cito pœnitentia deserere peccata,
 ut diceret, se non tantum die, sed nocte etiam pa-
 ratum esse pœnitentium excipere Confessionem.
 Apostolus Paulus ait, se dolere ob peccata Corin-
 thiorum, se uri, si quis infirmetur; se lucturum eo-
 rum impudicitias, qui necdum egissent pœniten-
 tiam.

O nimiam nostræ ætatis à prisca illa pietate dis-
 cessionem, siue generis humani rudimenta, siue
 Christianas origines spectemus? O quantum ab
 Apostolico rigore, à mediæ sæculi vigore, à severis-
 simis legibus est decessum. Non cogitamus, quan-
 ta in miseria sitis, qui peccatorum adamantinis
 vinculis irretitus, & scelerum funibus illaquea-
 tus, sub Satana jacet prostratus. Non expendi-
 mus, quòd anima, Dei gratia & armis Christianis
 dispoliata, quasi vidua ab omnibus dæmonibus
 atque ad eò creaturis oppugnetur, & instar navis
 clavo, malo, & gubernatore sublatis, innumeris
 tentationum fluctibus ac flatibus exponatur, va-
 lidissima tempestate huc illucque agitetur, & tan-
 dem scopulo illiso, frangatur. Quomodo enim a-
 nima divinis præsiidiis destituta, non ad omnem
 occasionem impingeret? quomodo non manus
 hosti porrigeret? quam scutum divinæ protectio-
 nis non obarmat? Hæc si ratione, tanquam æquis-
 sima lance, examinaremus, è vestigio vulneri-
 bus nostris Ecclesiastica pharmaca admove-
 mus. Atque hoc si fieret, non ita videremur a-
 masse peccatum, nec ita peccatum fieret pœna
 peccati. Nunc quia complures pœnitentiam
 procrastinantes, sponte in sordibus volutantur,
 & inhærere gaudent peccatis, per singula momen-
 ta in miseris istis vitiorum satellitibus exagge-

rantur, dum pondere suo in alia trahunt, nec unquam eos permittunt quietos, donec in barathrū desperationis aut infidelitatis devolvantur. Spurcitæ libidinum tam pertinaciter adhærent, ut quæ semel occuparint, vix missum faciant, neque tunc solum cum infernalis naphtha mētem incendit, cogitque in peccatum præcipitem; sed multos post dies ac menses etiam ubi deseruit æstus, pergunt esse molestæ. Si ebriosum ad dies aliquot invitum arceamus à cupitis poculis, videtur ter infelix homo moriturus: si pateat rimula, effugit, potat, dulciq; mero se ad ambas usq; aures immergit. Aleator etiam juratus atq; ligatus scelestissimas manus ne ad horam quidem, potest compescere. Quid multis? Omnia scelera validissimos suis mancipiis implicat nexus, quibus ad perditionis nassam pertrahantur, nec consistere gradumq; in vitiis figere datur ulli, nisi insitæ peccati phantasiæ sanctissimis pœnitentiæ laboribus expurgentur. Quod etiam magnus illæ nostræ religionis interpret Hieronymus expertus: O quoties inquit, in eremo constitutus & in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum Monachis præstat habitaculū, putabā me Romanis interesse deliciis. Seditā solus quia amaritudine repletus eram, horrebant facco membra deformia, & squalida cutis situm Aethiopicæ carnis obduxerat: quotidie lachrymæ, quotidie gemitus, & si quando repugnantem sompnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam: de cibo & potu taceo, cum etiam languentes Monachi aqua frigida utantur, & costum aliquid accepisse luxuria sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaveram, scorpionum tantum socius & ferarum, sæpe choris intereram puellarum; pallebant ora jeuniis, & mens desideriiis æstuabat: in frigido corpore, & ante hominem sua iam carne præ-

mor-

mort
raq; c
tes, r
gnant
jugab
iuxiff
berib
quilli
tation
ipse n
mas, p
videb
ta cu
gitari
(ator
Qu
filios
sua in
mel in
perni
centia
cerde
parte
In m
mo, r
hac h
qui n
mori
non a
hir il
in pr
mus
ritib
hun
mod
plen
exor

mortuum, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque; omni auxilio destitutus ad Jesu jacebam pedes, rigabam lachrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia subjugabam. Memini me clamantem diem crebro iuxisse cum nocte, nec prius à pectore cessasse verberibus, quam rediret, domino increpante, tranquillitas: ipsam quoque cellulam meam quasi cogitationum mearum consciam pertimescebam; & ut ipse mihi testis est Dominus, post multas lachrymas, post cælo inhærentes oculos, nonnunquam videbar mihi interesse agminibus Angelorū. Tanta cum difficultate ille, qui exeso corpore solis cogitationibus oppugnabatur, peccati phantasias (ut vocabulo Dionysii) debellabat.

Quare tametsi pientissima parens Ecclesia (ut filios protervos alliciat, & foveat infirmos) pro sua indulgentia putet non exhæredandos, qui semel in anno confitentur; tamen nemo non videt, perniciosum esse & parum Christianum hac uti licentia ac non potius statim expuere in sinum sacerdotis mortiferum virus, priusquam in animæ partes omnes fecunda propagatione diffundatur. In mundi hujus stadio, pedicis & laqueis refertissimo, militamus adversus rectores tenebrarū, fortè hac hora abripiendi ad ejus horrendum tribunal, qui nobis poenitentiam imperavit. Labilis est memoria, sumus rudes doctrinæ Christianæ, nunquā non adest illecebra peccati, caro ad motus perturbat illicitos: mundus incentor malorum pellicie in præcipitia: aër iste, quem haurimus, refertissimus est pessimis, callidissimis, infensissimisque spiritibus, qui nos ad genus omne scelerum pertrahunt: convictores, congerrones, & qui non miris modis multiplicem accelerent interitum: hostium plena sunt omnia, & nihilominus post annum de exomolegesi cogitabimus. Rectè, si tum non esset

certissimus metuendus interitus, & Christus fores cordis jam occupati, ac sordibus peccatorum completi frustra non pulsaret. Dum quisquam procrastinator volens obliviscitur admissorum, quis facilem illi ausit veniam polliceri? Clamabit olim senex: *Ab occultis meis munda me Domine*, sed respondebit justitia: Cur cum illa parrabas, non statim currebas ad medicum, qui tibi omnibus in locis erat obvius? Cur procrastinando spontaneam oblivionem captare visus es peccatorum, quæ tamen si mentem effugerint tuam, tamen manent scripta in libro Dei, Angelorum, & cacodæmonum? cur novellam adhuc vitiorum plantam non eradicasti, quæ jam profundissimas radices egit? cur videns tibi gehennam, imminere ultro volensque non procurristi ad remedium? sed è scelere in scelus imperu furibundo dilapsus es? Cur non confitebaris, cum temptus ætas, memoria valerent? Intuere conscientiam tuam mille sceleribus inquinatissimam, ac tecum expende unico peccato mortifero deberi gehennam, manere cruciatum æternos post mortem, & rationem omnium actorum, dictorum, cogitatorum, teste ac iudice Deo, subducendam. Vide quam commutationem elegeris: Deum tuis libidinibus, aut aliis ineptiis postposuisti, regnum æternum & cælum cæno ac sordibus mutasti. Morte te dignum esse intelligas, & quem vel terra diutius ferat indignum, propterea quod vilissimum Dei figmentum non dubitaris Creatorem tuum tam graviter offendere, ut illum coegeris ac perpuleris scelerum indignitate hominis furentis instar, ex dilecti Filii sui corpore membrum rescindere, dareque diabolo mille modis excarnificandum.

Videor mihi audire omnes Sanctos, æternis in cælo bonis affluentes, & eximia in nos charitate flagrantes, hunc in modum cum peccatore obsti-

nato
infeli
tæ, o
renat
gio di
ne ran
& for
nis in
injuri
rupto
draco
trò ma
te col
depell
in han
test, u
tus sit
tione
tubus
da sub
laret,
quætu
quibu
an far
ablue
piti tu
trum
sorbe
des in
bund
tiam
to sua
terte
expia
palle
cum
to m

nato & Spiritui Sancto resistente expostulantes: infelix homo, quid egisti? Itane oblitus originis tuæ, oblitus beneficiorum Dei propter fluxam venenatæ voluptatis delectionem, te à tanto fastigio dignitatis in tantam miseriam coniecisti? Itane tam nobili PATRE indignus, spurcis moribus, & sordida vita, divinos natales obfuscati, & flammis infernalibus expiandam liberalissimo parenti injuriam irrogasti? Itane repulso suavi jugo Dei, ruptoque charitatis amabilissimo modo, obliquo draconi, turpissimo & crudelissimo domino te ultro mancipasti; quem vitiorum errorumque spiris te colligantem ut enervaret, vinceret, toto orbe depelleret, Christus ex augustissimo cæli throno in hanc aream calamitatum descendit? Fierine potest, ut tibi hujus vitæ hæc lux aut huius cæli spiritus sit jucundus, atq; non vel ad solam peccati mentionem exalbescas, & tota mente, atq; omnibus artibus contremiscas, cum ipse DEI FILIUS horrenda subiverit tormenta, ut illud prosterneret, jugularer, deleret, sicut testantur manus perforatæ, loquuntur transfixi pedes, latera clamant perfossa, ex quibus, ceu rivis, quinque flumina, amorisne dicam, an sanguinis, derivavit, & pretiosissimam piscinam abluendis tuis sceleribus præparavit? Imminet capiti tuo sævissimus ille accusator & mactator fratrum diabolus, sirit tuum sanguinem, te vivum exsorbere concupiscit sævus ille & rugiens leo. Vides infernū os suum dilatantem, corpus est moribundum, valerudo dubia, & non fugis ad clementiam Dei? qui licet à te in tot criminibus constituto suam rideri patientiam diutissime toleravit, revertentem tamen blandus excipiet, complectetur, expiabit. Vides eos qui magistratum offenderunt, pallere, trepidare, sursum deorsumq; cursitare, ut cum eo redeant in gratiam: tu verò ingratis in tanto mortis discrimine non metuis, ne (si Deus o-

culos à te avertat) in nihilum relabaris? Itane animæ salutem prodigere, & sub horrenda Satanz tyrannide periculosè vitam agere diutius decrevisti? Quid moraris? recurre ad faculas Christi, refer pedem, quem in ipsorum infernorum limine & faucibus jam dudum posuisti. Exhorresce violentiam demonum, qui te è vestigio discerperent, nec unius usuram horæ tibi ad vivendum concederét, nisi Deus (quem inimicum tibi facere non est veritus) illos refrænaret. Quid si hac nocte, imò quid si hac hora subita morte extinctus, ad Dei tribunal, ratione justissimo judici positurus, rapereris? Mortuam profectò animam in vivo corpore circumfers, si non timore prostratus tremendum reddenda rationis tempus expendis. Quis enim magis mortuus (inquit Beatus Bernardus) quàm qui portat ignem in sinu, peccatum in conscientia, & nec sentit, nec excutit, nec expauescit? Veniet, veniet aliquando novissima illa hora, divino iudicio proxima, in qua tantò acerbius peccatorum recordatio te discerpet, quantò hoc tempore minus urit.

30. Proponit tibi SPIRITUS SANCtus Cainum fraternali cæde cruentum, æstuantem, furentem, ægerima conscientia tabefactum, ad Dei vocantis mentionem veluti tarræo flagello percitum horrescere, tremere, desperare, fugere, ubique mortem (quam primus ostenderat orbi) formidare, nihil sibi ratum ac pervium ducere, denique universa sibi insensa & irata arbitrari. Proponit tibi ter quaterque infelicem Lamech, qui tortore cōscientiæ impulsus, apud uxores veluti publicam instituit pœnitentiam, & quia Caini supplicio deterritus nō fuerat, lachrymabiliter dixit: *Septuplum ultio dabitur de Cain, de Lamech verò septuagies septies*. Proponunt tibi quotidie exempla eorum, qui cum florentissimam ætatē suam in gravissimis vitiis dilapidarint, si tandem tangantur digito Dei, mox tam acutè

veniunt totam illam adolescentiæ ac juventutis
 camarinam, ut de sua prorsus conclamatum esse
 salute arbitrentur. Ne igitur & tu peccati gravita-
 te oppressus, in desperationis barathrum adduca-
 ris, pœnitentiæ beneficio erectus, in immensam Dei
 misericordiam mentis intuitum defige, in illius
 complexum & sinus tanquam tutissimum portum
 te projice, ejus viscera obstupesce, quæ etiam mil-
 lies gehennam pro meritis in gratiam recipere cõ-
 suevit. Imitare prodigum illum Evangelicum, in
 quo perfectissimum omnium verè pœnitentium
 typus enituit. Surge cum illo, & redi ad clementis-
 simum Patrem, qui tibi ultrò prodibit obviam re-
 vertenti, qui stat ante ostiũ avidè expectans, ut ite-
 rum secum coalescas, & sibi feliciter adglutineris.
 Si pudor (cuius officium erat retrahere à scelere)
 te fugientem ad medicum injecta manu retrahit,
 dignus est, quem ad hunc modum à te abigas,
 amandes, explodas: nunc demum ades pudor? Vbi
 tam diu dormitasti? cur non antea munere tuo
 functus es? scilicet non aderas cum inspectante
 Deo, intuentibus excubitoribus Angelicis, Divis
 omnibus, patrarem nefas; itaque neq; nunc es au-
 diendus, duntaxat adhibentur arbitri, qui meæ
 sunt impietatis conscii ac testes, ubi mortalium is
 tantum adsciscitur, qui capitis periculo ne muti-
 re quidem auderet, cuius os tam forribus claudi-
 tur seris & obsignatur, ex præscripto Synodi Late-
 ranensis, ut si quid effutiverit, perpetuam adiga-
 tur ad pœnitentiam. Et si parcam tibi, ô pudor in-
 gratissime, tu ipse mihi non parees in illa omnium
 hominum ac spirituum univertali exomologesi.
 Ritè igitur exponam legitimo judici peccata sin-
 gula, ne in illo totius mundi teatro, velim, no-
 lim, Angelos, cacodæmones, omnesque homines
 sceleris habeã testes inspectores, accusatores; sed
 ut apud horrendum illud tribunal possim Deo ejus

vicarii sententiam offerre ac dicere; Eo quod à te constitutus iudex decrevit, ille causam meam diligenter expendit; multam indixit, parvi feci, quod iussisti, da quod promisisti. Sic vincendus fugandusque tibi est pudor & intempestivus rubor, sic in verecunda hæc verecundia irridenda. Hæc si nobiscum electa illa divini Spiritus organa, in cælo summis & æternis bonis affluentia loquantur, nonne debeant impetrare, ut quisquis hæcenus in suis volutus est sceleribus, primo quoque die omnes sordes ex anima sua, manibus Dei creata, aut potius ex ore eius sanctissimo producta, abradat, in seipsum descendens omnia latibula conscientia, & abditissimas animæ fibras scrutans, quidquid invenerit sordium in apricum producat, & per justa pœnitentiæ lamenta pristino enam nitori restituat.

EPILOGVS. Caveamus igitur diligentissime, ne hinc abrepti ad severissimum Judicem, cogamur rationem reddere operum malè expiatorum; sed arrepta communi cū vitiis pugna, sordida lutulentaq; eorum tunica projecta novam conversationis vestem induamus, nihilque prætermittamus, quo ferreæ nostræ mentes ad veram & seriam pœnitentiam pertrahantur. Ita fiet, ut in extremo iudicii die in illis totius orbis comitiis, circumstrepentibus Angelorum tubis, immensa quadam læritiæ voluptate compareamus, cum nos in cælesti Academia ad Dei dextram collocatos omnes Sancti (quorum hic pœnitentiam demiramur) certim ultro accedent & complectentur, ipsa verò Divina Majestas æternis præmiis cohonestabit.

XX. DE CONSCIENTIA.

In Psal. 100

V. P. Del.

Rio, Orat. 5.

EXORDIUM. Quod Marci secundo Dominus ait paralytico: *Vade in domū tuam; id B. Augustinus interpretatur, ingredi & scrutare conscientiam*

mensēs, annos, pravas affectiones in sinu recon-
dunt, monstrum fovēt, aluntque anguem in sinu,
quod ajunt, à quo mox, vires resumēte veneno in-
terimātur. Quas autem lancinationes & angusti-
as interea assidue animo sentiunt? Nā sicut qui ro-
sas vel nardum sinu cōtinet, fovet illa, sed vicissim
reficitur ac fovetur ab illis, & quo diutius ea reti-
net, hoc ipsi melius est; sic accidit cōscientiæ, quā-
do bonarum & laudabilium cogitationum fit ma-
netq; receptaculum: si verò sinu carbones impro-
barum cogitationum excipiat, abdatq;, utitur cum
summo cruciatu, nec ullam requiem potest adipi-
sci. Nequit in conscientia peccatum abscondi, ne-
quit occultari vitiositas, quin appetitus exæstuet,
& interior exteriorq; homo acriter inflammetur.

Prov. 6.

*Nunquid potest homo (ait Sapiens) abscondere ignem in
sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant? aut ambula-
re super prunas, ut non comburantur planta eius? Nun-
quid poterit ullus peccatum in cordis gremio sic
occulere, ut spirituali incendio non amburatur?
Nunquid animæ pedibus, intellectu, & voluntate,
innoxius hos carbones intrinsecos poterit versare*

Psalm. 6.

*& conculcare? Nonne Rex David, postquā de cul-
mine sanctimonix decidit, & adulter effectus est,
lectum conscientix lachrymarum profluentia di-
luebat? Non flendo turgiduli tantum ocelli rube-
bant: nivis more liquefcebat, cōscientia æstuante.
Non id in oculis & cōspectu omniū, sed tum quā-
do noctis silentio, quietis cæteris, ipse irrequietus
multa gemēs, largo flumine vultum humectabat.
Vultū? natabat in imbre lachrymarū torus & stra-
tum malæ conscium voluptatis, assiduo hoc fluctu
obrutum demergebat. Sciebat ille, sciebat unū hoc
esse lavacrum, unicā colymbethra, seu piscinā con-
scientiæ expurgandæ, quando semel peccato fuit
fordidata. In eodem conscientix cubili idem Rex
fui similes peccati reatu jubet compungi. In cubi-*

*Aurum ab-
jicit, ornatū
regum de-
ponit, purpu-
ram sacco,
panem cine-
re, citharam
lachrymis.
epulas jeju-
nio commu-
tat.*

Psalm. 4.

libus

libus vestris compungemini: & configi clavis more crucifixi; ne possint à pœnitentia demoveri.

Est præterea conscientia animæ associatus pædagogus & præceptor, cui obtemperem^{us} oportet, maximo nostro bono. Superat enim cæterorum monitorum affectum & diligentiam. Nam si quando parentes & tutores sapius monendo non proficiunt, ilicò desperant, & curam deponunt, familia expellunt, abdicant, exhæredant. Non sic cōscientia, movet iterum atq; iterum, decies, millies, nunquam fastidio nostro, vel irriti laboris frustratione ab officio deterretur. Si monendo ut præceptor, nihil proficit, virgas expedit, & experitur, an vexatio datura sit intellectū: si nec hoc cum fructu, demū adlarrans, ut fida domino canis, ostendit se mutam non esse, furē prodit, induit adversarium & accusatorem; inclamat terribile illud: *Existimasti iniquus, quod ero tui similis*: (Sperasti me semper dissimulatam, & tibi adlaturam, falleris, falleris:) nam & in hac vita arguam te, & in futura statuam peccata tua contra faciem tuam. Ego tibi illa in os ingeram, ego illa tibi ante oculos intētabo. Nonne hoc magno opere expavescendū? nonne jure optimo propterea salutarem admonitionē Psalmista subjungit: *Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum, ne quando rapiat, & non sit qui eripiat*. Ne tum exactores illi, & carnifices crudelissimi, te misellum à conscientia accusatum, damnatū, & addictum suppliciis à Deo vincitum & abductum à cacodæmonibus in fletū æternum & stridorem dentium abripiant. S. Athanas. *Quæst. 61.* vult adversarium, de quo loquitur Christus, Matt. 5. c. esse conscientiam uniuscuiusq; , statuentē peccata contra faciem ejus; vocari adversarium, quia semper malis nostris conatibus adversatur: viam ibidem vocari hunc mundum, in quo dum agim^{us}, monere Christum, ne ab hoc adversario dissentiamus, & eum opprimere, vel ad justam iracundiam

provo-

*Orig. lib. 2. in
epist. ad Rō.*

*Chrysof. ora.
4. de Laz.*

Psal. 142.

Quæst. 61.

provocare conemur, alioquin, vae nobis si illi prævaluerimus in hac vita, victoria illa omni clade funestior futura. Nos morimur, adversarius nunquam moritur: ille, quando nos mortui, superstes, in iudicio nos accusabit, & reos peraget, & damnatos abduci postulabit: Deus autem justus iudex quid agat, nisi partes suas in reos convictos? Tradet illos Deus damnatos & addictos malis Angelis, ut Commentariensi, asservandos & excarnificandos, in præditi inferni carcere, unde, quia novissimum quadrantem nunquam poterimus persolvere, nunquam etiam licebit exire. Et si formidabilis est hic adversarius, tamen diligendus, quia custos fidissimus; metuendus aspernanti, amandus obtemperanti. Qui malo est adversarius, bono pater, & tutor, & amicus est fidelissimus. Amicus verus & sincerus, non adulator amicus, de quo verissimum illud: *Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis vulnera*, vocat liberas increpationes, indices veri amoris; *oscula*, palpum & assentationes supparasitantium. Obdiamus ergo huic præceptori, simus illi consentientes in via, ut nos benigne in patriam perducatur, ut patrocinium nostri suscipiat in illa tremenda die, ut nobis hic interea sit tutor, pædagogus, & testis fidelis omnium actionum nostrarum, ut non sinat incautis ullum malum obrepere, & omnes animi morbos propellat.

Prov. 27.

2. Conscientia tempore sagi rogæque tutissima est panoplia periculorum: est, inquam, nobis in huius vitæ mari navigantibus, in hac mundi inundatione, & variis vitæ procellis, teste S. Chryostomo, fida ac sacra quædam anchora, quæ non sinit nos in peccatorum barathrum demergi. Ut enim navis in vasto pelago ventis huc illuc rotata ac circumacta, tandem deprimitur aut subvertitur, si careat anchoræ firmamento: sic anima, quæ funem

Ser. 4. de
Lact.

con-

conscientiæ, quo colligabatur, semel abrumpit, necesse est, spiritualib⁹ mundi, carnis, diaboli freneticis impulsa typhonibus, mox fariscat, subsidat, naufrageretur; eoq; magis, quia conscientia sic est anchora, ut simul & clavus & gubernaculum sit, quo custos Angelus, velut nauclerus, navigium ad salutis portum impellit. Hæc nos à piratis, & latrunculis (sic dæmones vocat S. Chrysostrmus) tueretur, ne meritorum merces nobis eripiant. Hæc sola nobis est pro Orci galea, quia omnes insidias retegat; pro Mercurii harpe, quia fibras vitiorum resecat; pro Palladis lancea, quia confodit gigantes, morus dico superbiæ; pro Jovis ægide, quia huius umbone scuti omnia tela nequissimi excipimus illæsi.

3. B. Gregorius Nazianzenus conscientiam nuncupat verum domesticumq; tribunal mortalium. *Orat. de plaga grandinis.* Etenim sicut divinæ justitiæ consentaneum est, in altera vita quoddam esse tribunal certum, justum, & prorsus incorruptum, ubi nec gratiæ, nec odio, nec potentiæ sit locus: sic decuit à Deo justo iudice, & sapientissimè cuncta disponere, etiam in hac vita nobis tribunal constitui, quod futuri illius quoddam foret exemplar, cuius beneficio possemus, si velimus cum divina gratia, damnationem illius ultimi evitare. Nullum verò huiusmodi Tribunal extra nosmetipsos in terris invenitur. Omnes enim, qui isthic sunt, iudices, vel minis & terrore sunt obnoxii, vel gratiæ nimium tribuunt, vel affectibus indulgent, vel muneribus exoculantur; aut, si nihil est horum, interdum sunt indiligentes, juris & æqui imperiti, pigri, obliviosi, facile defatigantur, nec semper vacant partium auditioni. Ideo Deus providè admodum, unicuique huiusmodi tribunal internum præstituit, in quo nec odio, nec amoris, nec gratiæ, nec timori, nec invidia, nec avaritiæ, nec desidiæ, nec ambitioni locus est.

est ullus; ubi nec juris, aut æquitatis ignorantia reperitur, nec defatigatio judici molesta, quia est indefatigabilis; nec oblivio obrepit, quia nihil ei excidit. Deniq; reliquorum judicum officium potius in delicto puniendo, quàm impediendo, versatur. Cùm verò optabilius & præclarius sit, ne peccetur perficere, quàm ut delictū jam commissum vindicetur, Conscientia nititur summa vi impedire, ne pecces; id si nequit, postquā peccaris, merita supplicia exigit. Quin etiam sæpe cum peccas, vellicat, & plurimum de voluptate, qua te fruiturū sperabas, ne nimium vitiis obsecundes, atq; adeò magnam partem decerpit. Quòd si abreptum cernit vi desiderii & concupiscentiæ, stimulos vel nō satsentire, quos admovit; vel contemnere: acuit telorum aciem, & commisso delicto, mæroris ac pœnitudinis duplicat cruciatum, si conscientiæ nostræ judicio staremus, & eius sententiæ pareremus, in ultimo Dei tribunali non judicaremur: imò tam utile est hoc conscientiæ tribunal, ut si pareremus primæ ejus propositioni, seu monito, omne judicium etiam in æternæ condemnationis nobis effugere liceret. Nonne quilibet eum sibi judicem vehementer benevolū pari prosequendum amore putaret, qui ante litis contestationem sermō & instāter hortaretur, desistat à lite, alioquin se illum, si pergat, causæ principalis & impensarum jactura mulctaturum? Semper hoc nobis beneficii præstat iudex iste inrestitus. Cave, clamat, ne facias: manet te sera pœnitudo, cum inchoaris, quid agis? iterat: desine à cœptis, cave perpetres; cum patrasse videt, incessanter vociferatur, reus es mortis æternæ, ad secundā te confer naufragii tabulam; ni faxis, peristi planissimè: nōne vides terram dehiscentem, & sub ea infernū guttur insatiabile pandentē tibi nonne cernis monstrificos illos atrientes ibi cubile tuum præparantes in medijs

flam

flam
vato
cont
ctus
solet
scen
mun
matu
null
post
arur
mula
quer
itare
cere
anim

M
hic v
ciam
mori
quos
noct
scita
horr
somi
Si ter
admi
quia
os, q
mou
quia
entia
gna c
trans
epul

flammarum vorticibus? *Mulier cum parit*, ait Sal-
vator noster, *tristitiã habet, quia venit hora ejus, &c.*
contra, cum qui tentatur à concupiscentia sua ille-
ctus & abstractus, nulla vel haud magna molestia
solet affici, sed nec tunc quidem, quando cõcupi-
scentia cõcipit, & mox parturit peccatum: sed de-
mum, quando, ut ait D. Jacobus, *peccatum consum-*
matum fuerit, generat mortem. Nullus in conceptu,
nullus in nĩsu pariendi dolor, sed væ matri (animæ)
postpartum! tunc incipiunt longa fastidia, tunc
ærumnæ. & supplicia conscientie pungentis & sti-
mulantis puerperæ, quæ tum acerbius incipit tor-
queri, quàm mulier dum parit. Millies nobis præ-
staret vitam hanc corporis mortis discrimini obji-
cere, quam semel lethiferum peccatum in utero
animæ concipere & parere. In bello,

— hora

Horat.

Momento aut cita mors venit, aut victoria lata:
hic verò nullus est finis periculi, nullus modº cru-
ciantorum: millies homo die, sæpius noctu
moritur pavore: die fugit conspectum cæterorũ,
quos ut conscios timet, vel non sustinet intueri;
noctis silentio sibi ipsi crux est: nam Angelus su-
scitat in conscientia fluctus continuos, suggerit
horrendas imagines periculorum, & pœnarum,
somnia formidanda nullam quietem permittunt.
Si tempestas in pelago excitetur, videas formidinẽ
admirabilem etiam fortissimorum alias, tantum
quia mala eos urget cõscientia: contra cernas ali-
os, qui pusillanimes solent esse, nec facillẽ contem-
nunt vitam, tum quasi securos mortem operiri,
quia testimonium boni status eis perhibet consci-
entia. Idem docent bellici eventus, si stataria pu-
gna decertandum, si assultu per ruinam mœnium
transcendendum. Quid bella loquar? in ipsis
epulis mala conscientia fel ingerit mellitis, &
amari-

Ioan. 16.

Supplicia
spreta con-
scientia.

Jacob. 2.

amaricat omnia fercula. Omnia facit intuta videri, ut nec domus domino, nec thalamus conjugalis satis securum refugium iudicetur. Ut cruciariorum quisque suam efferebat crucem: sic peccata singula suum adferunt, & quasi ante oculos præferunt peccanti cruciatum.

Hic verò quàm gravis, quàm vehemens sit, vel inde potest deprehēdi, quòd idcirco Deus (qua est misericordia) ne doloris acerbitas, si continua foret, hominem ad insaniam & desperationem adigeret, statuit, hunc remorsum non esse jugem seu continuum: sed suis duntaxat recurrentem intervallis, quando ex nimia intermissione periculum aliquod contemptus vel oblivionis nobis immineret. Hac de causa voluit sæpe dolorem hunc recurrere, etiam post diurnam requiem. Quot lustris exactis à fraterna venditione, minimè fraterna, Jacobi filii recordati demum fuere nefarii cri-

Gen. 41. minis in Josephum innocentem commissi, memoriam revocavit, quòd à fratre suo, quem non noverant, leviter vexari se sentirent? Per hoc vestigium tam antiqui delicti recens & repens conscientia illos tam validè pupugit, ut pressum, & intimè impressum silentio crimen, vel in vitis confessionem extorqueret; extorsit confessionem veri conscientia, & quæ vulnus fecerat, morbi medicinam attulit. Si apostema maturè apertum saniem effundat, vitæ retinendæ & augendæ sanitatis causa fit. Quando pus maturum est, validius partem affectam bubone, vel alio abscessu puncturis lacessit, & quasi ostium, sic cutem pulsar, ut emittatur: nullum pus virulentius est peccato, cum hoc non plus concordæ est animæ, quam carni cum apostemate purulento; cruciatur caro, quamdiu putredo ulcerosa intra cutem delirescit: animæ còtinuus eculusus est, & aculeus acerbus peccatū latens; ardet, urit, coquit, vexat, quiescere non sinit, auget

ingeret adhuc & accendit cruciatum cōscientia, donec non vacula pœnitentię abscissum aperias, & pecciferum virus in Confessarii siue evomas, alio pacto sanitas animæ, & cum sanitate quies non solet obtineri. Nonne diligendus summopere Deus, talis largitor thesauri? quanta cum diligentia hic unio pretiosus est asservandus? quam immortales agendæ gratiæ Angelo custodi, quod hoc instrumento nos admoneat, hoc gubernaculo regat, hac anchora firmet stabilitatq;. Pluris etiam faciēda cōscientiæ admonitio, quod sit quasi Angelicæ custodiæ latens vox, & adhortatio. Agite, itaque, si quid tam mali veneni cōscientiā cuiuspiam morsu lancinat, celeriter. Et id, dū tempus est, expungite, Sacramento Pœnitentiæ ulcus, nisi maturè medicinā applicabitis, petet vitalia, & cum morte corporis in æternum animæ exitium invalescet.

4. D. Bernardus, libris de consideratione ad Eugenium planè aureis, divinè sic scribit: Quid enim ditius? quid in corde dulcius? quid in terra quietius est & securius, bona conscientia, damnata terum non metuit, non verborum contumelias, non corporis cruciatus, quæ & ipsa morte magis erigitur, quàm deprimitur. Singula verba percurranda nobis sunt & confirmanda:

1. Dicit, nihil esse ditius bonā cōscientia. Nam non aurum, non argentum, non gemmæ, vel alia supellex pretiosa; non ædificia sumptuosa, non vinea, non latè patētes agri, non servitorum multitudo, verarum divitiarum nomen merentur; sed conscientia rectæ hæc propria laus est. S. Scriptura illas divitias vocat mammonam iniquitatis, vocat spinas; veræ divitiæ sunt, esse sorte sua contentum; hoc sola potest tibi tribuere bona conscientia. Idcirco Spiritus S. ait: *Bona est substantia,* *Eccl. 14.*
tui non est peccatum in conscientia & nequissima pau- *Opes malè*
peras in ore impii. Si te conscientia remorder pro- *parte, non*
sans opes.

Pars II.

P

ptex

pter tuam iniquitatem, vel parentum usuras, rapinasve, mala merx, malæ sunt opes, imò æs alienum sunt, quia restitutioni obnoxia: erravi, nihil sunt: quia bonum & aliquid convertuntur; non sunt bona, ergo nec aliqua. Quærat quisque & scrutetur quo pacto partæ sint, quas vel ipse acquisivit, vel successione accepit, quibus artibus, quibus studiis, quo bono vel damno cæterorum: illud enim D. Hieronymi: Omnis dives vel iniquus ipse, vel iniqui hæres, nimis quàm plerumque verum est.

Prov. 1.

2. D. Bernardus asserit nihil in corde dulcius esse bona conscientia. Id quoque verissimum est: nam, teste Spiritu Sancto, *Secura mens* (seu recta conscientia) *quasi iuge convivium est*: hoc est, magna felicitas, eaque perpetua & sempiterna. Est enim bona conscientia similis beatitudini cælesti, est quasi gustus quidam beatitudinis æternæ, est quasi quoddam palatii cælestis vestibulum quasi pignus & arrha nobis in antecessum solutionis numerata. Quàm deberet hæc consideratio nos inflammare ad conservandam conscientie puritatem? Gaudium certè spirituale non procreatur rerum copia, non vana mundi gloria, non prolis fœcunditate, non corporis sanitate, sed tantum conscientie puritate, quæ etiam sola veram gloriam tribuit, juxta illud Pauli: *Gloria nostra hæc est testimonium conscientia nostra, &c.* Quare ambitiosi frustra illam quærunt in honoribus, in dignitatibus, in genere, in humana doctrina, in hominum vana laude & admiratione.

2. Cor. 1.

Auctor sermonum ad Fratres de eremo, ser. 10.

Sancta conscientia vermem mentis excludit, est Paradisus deliciarum, variis bonorum operum virgultis confita, variisque virtutum coloribus purpurata, & suaviter cælesti gratia irrigata. Est thalamus Dei, palatium Christi, habitatio Spiritus Sancti, &c.

3. Ne

3. Ne metuatis hanc vobis gloriam, hanc voluntatem, has divitias facile ereptum iri. D. Bernardus providè addidit: Bona conscientia nihil in terrens esse quietius, nihil securius, & id ipsum explicans, adjungit. Damna rerum non metui, nec verborum injurias, nec corporis cruciatus, quæ morte ipsa magis erigitur, quam deprimitur. Audi mundi pulle, audi carnis mancipium, audi terrenæ glebæ ascriptitie, nihil est, quod damnum vel in opibus, vel in fama, vel in corpore amplius formides, si cures bonam conscientiam retinere. Docet hoc te B. Paulus: *Confidimus*, ait, *quia bonam conscientiam habemus, in omnibus volentes bene converteri.* Apostolorum discipulus B. Martialis: Nihil, inquit, illis metuendum, quibus bona est conscientia. Quid enim metuerent? rerum amissionem? sciunt se illas non dominio, sed precario accepisse; sibi non datas, sed accommodatas; sciunt se omnia, quæ verè sua sunt, secum semper portare: sciunt posse ipsis etiam regna, & fortunas auferri, virtutem non posse, si nolint. Sciunt verum esse illud, Tobix: *Pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habemus si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene, hoc est, si habemus bonam conscientiam, abundè divites sumus.* Tum nec spicula linguæ alienæ timenda: quia D. Ambr. auctore benè sibi conscius falsis non debet moveri, nec plus ponderis aestimare in alieno cõvito, quàm in proprio testimonio. Idè judiciũ S. Aug. cuius illa magnanimitate & prudètia præclara sunt: *sententi de August. quidquid lubet, sola me coram oculis Dei conscientia non accuset. Item: Conscientiam malam non sanat præconium laudantis nec bonam vulnerat opprobrium convitiantis: nec coronare nos potest laus falsa; nec damnare vituperatio falsa.* Nec nõ illud: *obest nihil, si ex humanis tabulis eũ deleat humana ignorantia, si ex libro viventium*

Heb. 13.

Epist. ad. Colos. c. 4.

Non metuenda bonorum jactura.

Tob. 4.

Non calumniam, & convitia.

Lib. 1. de offic. c. 5.

Ca. 1. contra Secundinũ.

Manichæũ, Lib. 1. Hom.

35.

Epist. 137.

*Lib. 8. Regi-
stri epist. 48.* eum non debeat iniqua conscientia. Sequamur
igitur saluberrimum D. Gregorii Magni consiliū,
Epist. ad Paladium: siue laudemur, siue vitupere-
mur, ad mentem nobis semper recurendum: & si
in nobis non invenimus bonum, quod de nobis
dicitur, magnopere dolendum: si non invenimus
malum, quod nobis impropertur, vehementer
gaudendum. Ex quibus facile alia duo membra
colligimus: si bonum, quod de nobis dicitur, in-
venimus, gaudendum non in nobis, sed in Deo, à
quo illud accepimus, & non superbiendum: si
malum invenimus, quod imputatur, vehementer
dolendum, non tamen desperandum; sed ad Meta-
nœæ pharmacopolium confugiendum.

*Non mors.**Job. 2.**Job. 27.*

Multo minus bono animo corporis cruciat⁹ sunt
extremescendi, ac ne mors quidem, ait B. Bernard⁹:
Cur hanc, vel illos metuant, qui sibi probè conscii
sciunt, nihil homini hictimendum præter culpā,
præter peccatum, mortem desiderant boni, ut por-
tum naufragii, ut finem dolorum, ut belli diutur-
ni & periculosi lauream: sciunt beatos, qui inju-
stè patiuntur, & ferunt: sciunt se sic probari, non
damnari. Vnus hæc nos omnia abundè Jobus do-
cet. Vnde, quæso fiebat ut illum non tot abacti gre-
ges, non tot opes ademptæ, non tot ruinæ imperu
oppressorum pignorum interit⁹ inopinatus per-
moveret, sed nudum ipsa nuditas, miserum ipsæ
miseriæ, quasi oblectarunt; nudum se ingressum,
nudum egressurum caneret, & ut pro beneficiis
Deo laudes psalleret? *Dominus dedit, Dominus ab-
stulit: sit nomen Domini benedictum.* Vnde hæc, nisi
quia, ut ipse ait, eum *cor suum non reprehende-
bat in omni vita sua.* Non illum criminationes
amicorum, non aliorum contemptus, non uxoris
blasphemia irrisio, & acerbissima insultatio vince-
bat, hanc increpabat, illos refellebat, omnes mo-
nebat: diceret adhuc in throno sedere regnantem.
Vnde

Vnde hoc? quia cor illum non reprehendebat: plaga pessima percussus, totum corpus scatebat ulceribus, sanies defluebat, omnibus membris velut cavernulis erodentes vermiculi erumpebant, vivum cadaver erat; his cruciatibus nec tantillum frangebatur; saniem velut otiosus testa radebat, putredinem sororis, vermina fratrum loco amplebatur, & (ut Tertulliani verbis utar) erumpentes bestiolas in eodem specus & pastus foraminosa carnis revocabat. Vnde *murus hic aeneus & robur triplex* circa pectus tam calamitosum? quia nihil sibi malè conscium erat, quia nullis culpis pallescebat. Fortunæ illud regnū diabolus abstulerat, proprium & animæ æquæ imperiū nec abstulerat Jobo, nec ulli nostrum potest auferre. Nihil ergo æqua conscientia quietius, tranquillius, securius.

Epilogus: Talia tantaque sunt rectæ conscientia bona, qualia quantaque esse ostendi, quibus omnibus privantur, & in contraria incurrunt damna, qui pravam sibi conscientiam formant & consciscunt. Quisquis igitur divitias, gloriam, lætitiā, constantiam, quietem, securitatem, & ut uno dicam verbo, quæ in hac vita potest percipi, beatitudinē cupit, necessarium est prorsus, ut integritatem conscientia, qui possident, si qui possident, sedulo & cautè custodiant, nec tantum sibi bonum unquam ab ullo eripi patiantur: quos verò cor reprehendit necesse est ut conscientia suæ librum volvant. Discutiamus singuli hunc codicē, digesta hæc assiduè digeramus, in hoc veræ sapientia volumine legendo ac relegendo simus assidui, superbię cunctos apices eradamus, luxuria lituras eluamus, iræ asperitatem levigemus, lividas invidia maculas diluamus, per internas lachrymas, per sinceram contritionem, per integram satisfactionem: ad hoc, inquam, eniramur, ut in conscientia penetralibus non amplius stabulentur,

Liber de patientia c. 14.

Pulsis vitia virtutum germina efflorescent.

dira inferni monstra, superbia, invidia, luxus, libido spurca; sed nascatur viror gratiæ Spiritus Sancti, succrescat humilitas, sobrietas, castitas, charitas. Sic accumbemus jugi convivio, sic versabimur in deliciarum Paradiso, sic ingrediemur in Sancta Sanctorum: quod nos dignetur perducere Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, Amen.

XXI. DE SILENTIO ET TACITURNITATE seu oris custodia.

*V.P. Del Rio
orat. 4. de si-
lento.
Lib. 3. Eccl.
hist. c. 28.
Consule Stri-
mulum vir-
tutum lib. 3.
c. 22.*

EXORDIUM: Pambum Ægyptium, unum ex illis priscis pœnitentiæ laude claris, & divina sapientia imbutis Anachoretis, narrat Socrates cum litterarum esset ignarus, ad unum ex doctioribus & antiquioribus Monachis accessisse, ut ab eo Psalmos edocereretur. Proposuit ei principium Psalmi 38. *Dixi custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.* Quod cum audiisset, recusasse ulterius discendo progredi, quia (sic agebat) si paucula hæc verba posset opere implere, hoc ad perfectionem ei suffecturum. Abiit, nec semestri toto magistrum adivit, à quo cum objurgatus, quod ad reliqua discenda non rediisset, sese Pambus excusavit, petitque ignosceret magister, se primum versiculum nondum re ipsa tenere. Postea multis annis elapsis, ab alio interrogatus, num versum illum jam probe calleret? Quadraginta & novem annis, respondit se illum vix adimplere valuisse.

PROPOSITIO: Ut hoc à viro prudenti & exercitato jure optimo dictum esse intelligatis, singula ad eò brevis sententiæ vocabula perpendendo, de taciturnitatis virtute, & necessitate, oris custodiendi, refranandæq; linguæ paucis dicam.

PARTITIO: 1. de necessaria nostri custodia, & periculo viarum humanarum, maximè juvenilis ætatis, dicam 2. nihil aptius, aut utilius ad sui custodiam esse linguæ fræno ostendam.

CON-

CONFIRMATIONIS I. pars: David, consideratis
 hostium erga se insidiis, conatibus, persecutione, *Psal. 18.*
 & humana fragilitate, ac vitæ huius periculis, in-
 telligebat sibi opus esse diligente sui custodia ne
 in aliquod verbum impatiens, aut virtuti mansue-
 tudinis, fortitudinis, aut alteri, minus consentane-
 um erumperet, quòd cum intellexisset, dixit in
 animo suo, hoc est, constituit vel decrevit apud se
 (ut S. Ambrosius, S. Augustinus, Origenes, & Beda
 interpretantur) aureum istud: *custodiam vias meas.*
 Interpres noster maluit uti verbo dicendi, quam
 loquendi, ad significandam stabilem & immutabi-
 lem deliberationem: dicere enim in S Scripta de-
 cretum animi deliberati firmum ac stabile signifi-
 cat. Propositum internum initium est omnis boni
 facinoris priusquam determines, interna consul-
 tatione utendum, postquam consulueris & con-
 stitueris, maturè factò est opus. Mature facit; qui
 prudenter ac constanter facit, immaturè qui quòd
 cœpit, non perficit. Sapientis viri est in bono, &
 maximè in rebus fidei, animo esse firmo & stabili;
 stultorum propria est levitas desultoria. Aristo-
 teles auctor est, hominem improbum & insi-
 pientem ingenio esse mutabili, neque eundem vi-
 deri manè & vesperi, bonum verò & sapientem
 semper sibi similem esse, neque mores mutare.
 Seneca Lucilio scribit in hæc verba: Hoc habent
 inter cætera boni mores, placent sibi ac perma-
 nent, levis est malitia, sæpe mutatur, non in me-
 lius, sed in aliud. Syracides ait: *Homo sanctus in sa-
 pientia manet, sicut sol: nam stultus sicut luna muta-
 tur.* Pius & sanctitatis studiosus semper animo in
 sapientiæ meditatione perstat, nec nubibus pas-
 sionum aut adversitatum extrinsecus incurrenti-
 um quicquam de animi tràquillitate serenitateq;
 deperdit: imò nec metu, nec gratia potest induci,
 ut alios doceat, vel eis illud loquantur, quàm

*Circumspice-
 re nos mul-
 ta nec esse est
 in laxandis
 sermoni ha-
 benis multa-
 qua interv-
 niat oportet,
 ut linguam
 velati custo-
 dia & vin-
 culis emitta-
 mus.*

7. Ethic: 3

*Epist. 47.
 Ambros. de
 Noe & Ar-
 ca c. 12.
 Eccl. 27.*

ibi-
 san-
 ari-
 abi-
 in
 cere
 R-
 x il-
 a sa-
 cum
 ibus
 b eo
 Psal-
 m in
 erius
 hæc
 nem
 rum
 a di-
 tit-
 lum
 pps,
 cobè
 ndic
 erci-
 gula
 , de
 odi-
 , &
 nilis
 cu-
 ON-

quod veræ sapientiæ (Dei, inquam, præceptis) non vit consentaneum. Justus similis est Soli : nam Sol nulla nubium tellurisve interpositione fit in se obscurior, aut cogi potest, quò minus nitatur ubique splendorem suum diffundere, aut ut contagione ulla rerum sordidissimarum, quas luce illustrat sua, sordidetur. Stultus autem facili negotio amittit, si quid ex eo virtutis emicabat, & leviculis occasionibus impellentibus, à bono in malum, & ab uno vitio in aliud defertur. Lunam imitatus: quia Lunæ nunquã idem diu vultus, modò corniculans, modò gibbosa, modò rotûda, modò dimidia, modò plena, modò lucida, modò maculosa, unde Græci $\kappa\tau\omega\pi\phi\epsilon\rho\sigma\iota\varsigma$ $\sigma\epsilon\lambda\eta\eta\lambda\omega$ dixerunt, quòd eadem effigie non maneat. Stultum Syracides vocat peccatorem, de quo S. Ambrosius: utinam, inquit, muteris, ò stulte, sicut Luna; illa enim citò in plenitudinem suam redit, tu ad sapientiam nec serò convertereris: illa velociter colligit quod amiserat lumen, tu nec tardè finem recipis, quàm negasti. Gravior ergo tua, quam Lunæ mutatio est. Hæc Ambrosius. Malebat Solem imitari David; idè firmiter statuit in corde suo: *Dixit utiq; sibi ipsi fallere peregrinum, vel alienum grave est, civem aut propinquum gravius, patrem aut patriam gravissimum: quia quo alicui plus debes fidei, hoc infidelitas detestabilior censetur. Nonne ergo seipsum fallere, sibimet mentiri, maximopere detestandum? Quò plus tibi ipsi amoris, tantò plus debes & fidei. Nihil igitur stultius, aut turpius quàm seipsum fallere. Cui fidus, qui sibi non fidus? cui bonus, qui sibi nequam? infidus & nequam est sibi, quisquis, quod sibi, se teste, pollicitus, non præster. Dixit ergo sibi ipsi David seriò & asseveranter: *Custodiam vias meas.* Quò majus periculum imminet, hoc majori opus est custodia; majus autem periculum nobis imminet belli, quàm pacis tempo-*

Serm. 82.

Sermonem
necessitate
loquendi de-
finitio.

tempore, & bello majus, si hostis sit vafer, quàm si
 stodilè ferox; nocturno etiam tempore majus,
 quàm clara luce. Vah! quam in hoc mundo nos
 deasæ ignorantiaë tenebræ circumcingunt! In his
 ipsis tenebris colluctatio nobis est cum hoste ve-
 teratore maximo, prisco & insopito dracone, què
 non minus acutum noctè quam die cernit, nec ul-
 las unquam miseris homulis inducias concedit.
 Multiplici igitur opus est custodia. Nam primum
 necesse est eos Deus custodiat; *Nisi Deus custodi-*
erit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Secun-
 dò custodiunt nos Angeli; quisq; enim nostrum
 suum peculiarem habet Angelum custodem. Ter-
 tiò vult Deus, ut nos ipsi quoq; nostrimet custo-
 des simus, Moyses præcepit Israeli: *Custodi igitur*
temetipsum, & animam tuam sollicitè. Non quomo-
 docunque sed ut ii solent, qui valdè sibi cavent ab
 insidiis latronum; ut ii solent, qui contra hostem
 sub armis gradiuntur. Idè idem Legislatoꝝ paulò
 post: *Quando egressus (ait) fueris aduersus hostes tuos*
in pugnam, custodies te ab omni re mala. Hebraicè *Mi-*
kol dobboroch, quod exponi etiam potest, *ab omni*
verbo malo, Nam *dobbor* rem & verbum significat.
 Necessarium igitur est Christiano, cui quotidiana
 non solum cum carne, sanguine, mundo; sed cum
 diabolo, quoq; pugna est, qui semper in procin-
 ctu versatur, abstinere ab omni non facto solum,
 sed verbo quoque tam vocali, quam mentali, hoc
 est, cogitatione cum peccato conjuncta, necesse
 est ut custodiat (ut loquitur Zacharias,) *custodiam*
suam, hoc est, diligentissimè non solum se custo-
 diat, sed etiam animum adjiciat & reflectat atten-
 dere, an qua par est diligentia custodis probi mu-
 nus exsequatur: hoc enim perfectionis, etiam be-
 nefacta in examen vocata librare, si quo unquam
 tempore isto nostro necessarium id magnopere. Si
 quando dies mali fuerunt, nunc sunt pessimi; si

Deut. 4.

Deut. 21.

Zach. 3.

quando tempora periculosa, nunc capitalia; si quando noxia fuere hominum colloquia & conversationes, nunc lethalia & prorsus venenata, Vbique fraudes, pedes, & plurima spiritualis mortis imago, Quare sollicitè custodienda est anima nostra ut monet Moyles, & vestimenta nostra, ut Joannes ne nudi ambulemus, hoc est, opera bona extrinseca, ne latrones spirituales ea nobis meriti reddant experia, deniq; custodiendum cor, os, aures, oculi, & pedes, ut monet in Proverbiis Salomon, hoc est, omnia quæ in nobis, vel circa nos sunt, qui cor custodit, linguam facilius custodiet; qui linguam, ipsas quoque actiones, cuius actiones licentiosæ, lingua quoq; effrenis, & cujus sine frænolinguæ est, cor quoque infrænatum esse consuevit. Itaq; David statuit custodire omnes vias suas, & mentis, & linguæ, ut & nos ejus exemplo omnes nostras custodiamus. Ad idem hortatur nos Jeremias Propheta, cum ait: *Bonas facite vias vestras, & studia vestra: & causam hujus custodiæ nobis proponit his verbis: Oculi Domini aperti sunt super omnes vias filiorum Adam ut reddat unicuique secundum vias suas & secundum fructum adinventionum eius.* Non ut spectet tantum quid cogites, dicas, agas: sed ut quod dignum retribuat. Iob. ait: *Nonne ipse considerat vias meas & cunctos gressus meos dinumerat?* Si gressus omnes hujus nostræ peregrinationis Deus dinumerat, & quales sint, quo ve tendant, considerat, qualitatis exactus pensiculator, quantitatis justus remunerator, quanta cura viæ nostræ nobis custodiendæ? Etsi verò omni ætati custodiendæ, ramen illi maximè, quæ cerea in vitium flecti, aspera monitoribus, utilium incuriosa, & affectibus impotens resistere, adolescentia. Quoniam juvenes incipiunt per scruposa maris, & candicantium vadorum tæneas, Scyllas inter & Charybdes vitæ suæ cymbam propellere, hos sibi ipsis invigilare, oportet.

Apoc. 16.

*Prov. 4.
Bern. serm.
de custodia
manus lin-
gua & cor-
dis. Aug. in
Ps. 110.*

Cap. 7.

Cap. 32.

Cap. 37.

opo
gila
gos
Nec
fuit
hod
mul
huc
cuju
quo
guir
Her
vira
tiffi
nit
per p
tam
juve
Aqu
avit
tene
fidia
suo
Via
min
das
mo
sub
latu
tor
ctu
que
alic
da
mi
per
tra

oportet; sed & alios oportet illis diligentius invigilare, parentes dico, tutores, curatores, pædagogos: ad hanc custodiam centum oculis indigent. Nec enim difficilior Inachiæ juvenæ custodia fuit Argo, qui totus oculus fuit, quàm sit curatio hodiernæ juventutis. Neque mirandum, cum tam multa huic ætatulæ insidientur: *diabolus*, qui adhuc teneros vult suæ servituti addicere; *mundus*, cujus fallacias nondum sunt experti; & illa, quæ quo blandior; hoc illis molestior, calore, & sanguine æstuans, *caro*. Omnes adolescentes in hivio Herculis hærent, viarum alteram ineant oportet, vitæ, aut mortis æternæ. Salomon ævi sui sapientissimus scripsit, *tria sibi esse ignota, & quartum se penitus ignorare, viam aquilæ in cælo, viam colubri super petram & viam navis in medio mari, sibi esse ignotam, sed viam viri in adolescentia* (hoc est, vita in juvenili ætate progressum) *penitus ignorare.* Aquilæ via mysticè denotat fraudes diaboli, qui avibus cælipetis, quorum conversatio in cælum tendit, solitus insidiari. Colubri via denotat insidias hæreticorum, qui potissimum illos veneno suo perimunt circa terrena desideria repere. Via navis in medio mari, est vita perditorum hominum, qui per lubricas, & falsas hujus sæculi undas, per mare istud pellax & infidum, flabris dæmonis, mundi, carnis huc illucque rapti, tandem submerguntur. Diabolus sicut aquila sublimi volatu hominum oculis eripit; hæretici sicut angues, tortuosis spinarum flexibus ita se flectunt, inflectunt, reflectunt, contorquent, retorquent, extorquent, ut orbis modò, mox jaculum, mox glomus aliquis vel nodus esse videantur, caput certè à cauda nequeas discernere. Studia profligatæ vitæ hominum similia sunt navi, quæ nulla certa semita per maris fluctuosum æquor delabitur, nec ullum transitus sui vestigiū vel orbitam derelinquit. Sic
ado-

Pro. 39.

adolescens (ut ait venerabilis Beda) qui viam veritatis ac virtutis semel deseruit, difficile est cogitatu, quò per singulas horas, & in quot cogitamenta vaga mente vecors declinet. Mens eius instabilis nunc per cupiditates gloriæ mundanæ, quasi peraërema aquila rapitur: nunc cupiditate rerum terrenarum detracta in solum glebis affigitur, & ut serpens terra vescitur: nunc in cupiditate libidinum & carnalibus sordibus, velut voraginibus cœnosis, volutatus: aut sicut mari naves velivolæ, sic multiuola voluntate hodie in unum, cras in alium gurgitem sinuosum illabitur. Cùm talis sit adolescentiæ via, sapienter Salomon eam sibi prorsus incognitam esse profiteretur: quis enim de rerum instabili stabile iudicium ferat? Iure optimo Toletani quarti Concilij Patres dixerunt: Omnem ætatem ab adolescentia in malum esse pronam, & nihil incertius adolescentium vita. Ideò decet nos, qui hunc ætatis scopulum transnavigamus, frequenter adolescentiæ nostræ peccata recolere ac deslere, & cum Davide Rege non illius ætatis defensionem coram Deo instituire, sed à Deo potius oblivionem & misericordiam deprecari, dicentes: *Delicta iuventutis meæ, & ignorantias ne memineras.* Quare cogitate vos, ò ADOLESCENTES, quo pacto vitam vestram vos deceat instituire, ut hunc periculosum scopulum prætervehimini, stultus est, quisquis mavult postea, quando incertus erit an exorabit, culpæ veniã postulare, quam nunc cùm potest, culpam vitare. Fugite, & cavete, ne vos tunc pudeat, quod nunc cauisse oportuit. Vos autem PROUECTIORES, quibus juvenum regendorum & lubricæ ætatis sistendæ cura incumbit, cum omni studio custodiam hanc custodite, advigilate, observate, occasiones peccandi surripite, aditus corruptelarum obstruite, tanquam Deo rationem reddituri animarum, quæ negligentia,

Gen. 12.

Psal. 14.

oscita
stera
guine
Chri
lis pe
Ve
tia lit
ligiti
tis,
mort
prave
los v
rei pa
cra a
myst
tis. A
lis pi
vitiis
jura
re, ut
stere
time
O
tio c
tare
vide
eri, c
& tu
post
illa a
erge
fle&
dum
nec
veri
stria
ti oc

osci-

oscitantia, remissione, pusillanimitate, aut præpo-
stera indulgentia interibunt: requiret à vobis san-
guinem Deorum qui peribunt; requiret etiam
Christus sanguinem suum, qui culpa vestra in il-
lis perit, de manibus vestris.

Vos, vos, Ô PARENTES, qui facilitate & licen-
tia liberos vestros corrumpitis, qui, quos malè di-
ligitis, negligitis, quibus malè parcitis, eos perdi-
tis, dum connivendo finitis in peccata & animæ
mortem ruere; quin etiam (ô scelus!) ad mores
pravos malo exemplo præitis, coram Deo parvu-
los vestros ad saxum eliditis, in divinis subscelliis
rei parricidii reputabimini, & quod Scriptura sa-
cra adeò graviter toties execratur, semen vestrum
mysticè per nefariam idololatriam Moloch offer-
tis. Assuefacite deinceps illos à teneris unguicu-
lis pietati & honestati, non turpiloquio, non con-
vitiis, rixis, perulantia, impudentia, mendacio,
juramentis, blasphemia: docere modeste se gere-
re, ut adolescentès decet; assuecant dæmoni resi-
stere, carni non blandiri, peccatum odisse, Deum
timere, ut decet Christianos.

Optimè Sanctus Chrysostomus scripsit lib. ter-
tio contra vituperat. Vitæ Monasticæ: A prima æ-
tate inchoandum est dimicare contra peccatum;
videlicet statim ac doli capaces esse cœperint pu-
eri, quando inter bonum & malum, inter honestū
& turpe incipiunt discernere. Non frustra David
postulabat pueritiæ peccata sibi remitti: quia nec
illa ætas peccati expers esse consuevit; dirigenda
ergo jam tum, & tenellæ plantæ, ut oportet in-
flectendæ. Nobis verò quotquot adsumus, curan-
dum, ut firmi in hac nostra custodia persistamus,
nec unquam ab hoc proposito nos sinamus dimo-
veri, memores de cunctis dictis, factis, cogitatis,
strictam nobis reddendam rationem cuncta vidē-
ti oculo, qui, cum nihil eum lateat præmium pœ-
namve

*Merul. li. 4.
Serm. de
Tacitur.
Hist. Leuf.
cap. 10.*

namve pro meritis unicuique redditurus. Quæ
consideratio continua & jugis Davidi aded effi-
cax fuit, ut ad perfectionem illum perduxerit.
Nonne ait? *Serva vi mandata tua, & testimonia tua.*
Quomodo potuisti tot, tam ardua Legis antiquæ?
unum responder: *Quid omnes via mea in conspectu
tuo.* Scribit Palladius, Pambum decedentem ad-
stantibus affirmasse, ex quo eremum incolere cœ-
pisset, nullum se unquam protulisse verbū, quod
prolatum nollet. Perfecit ergo quod initio promi-
serat: *Custodiam vias meas, ut non delinquam in lin-
gua mea.* Quod ille vix annis quinquaginta conse-
cutus, non est quod putemus nos facili negotio
consecuturos. Sed quod ille tandem fuit consecu-
tus, id constantia nostra, & divina gratia opitulan-
te, nos tandem consecuturos non est desperandū.
Quam latum & quam securum credamus ex hac
vita migrasse, quem nullius prope criminis con-
scium taciturnitas servaverat.

Gradus. 11.

CONFIRMATIONIS 2. pars per transitionem: O-
stendi nihil magis necessarium homini, quàm vias
suas custodire: nunc ut ostendam, quam necessa-
ria sit linguæ diligens custodia, exponam vobis
causam, seu originem, damna, & remedia garruli-
tatis, ut vos inde silentii ac moderationis in lo-
quendo natales, commoda, & media adipiscendi
hanc gemmulam colligatis.

*L. 31. Mo-
ral. 6. 31.*

Loquacitatem scribit Beatus Climacus solere
ex tribus oriri, inani gloria, ventris ingluvie, per-
versa consuetudine. Ita profectò se res habet: inā-
tis gloriæ cupidi plurima ad laudem propriam
pertinētia effutiūt, ut videantur multa scire, legis-
se, audivisse, vidisse, gefisse; ne quis nesciat quales
sint, aut fuerint. Plerūq; qui steriliores verè laudis,
hoc pacto falsam sollicitius aucupantur: est enim
jactantia superbiæ filiarum una, teste Sanct. Gre-
gorio. Qui verò cibus pleni, vino æstuant, proni
erum-

erum
re Th
dunt e
proba
sueru
modi
illos l
eò ran
intelli
saltem
Quen
net, e
re; fi
dua si
contra
lingua
despec
flet d
se à se
& van
turnit
mend
& juer
declin
Vit
adduc
comm
ora ne
ra, cust
ad loqu
stodit
molest
penur
um: V
ter ege
tiant,
virtut

erumpunt in scurrilia, litigiosa, otiosa verba: quare Theologi multiloquium & scurrilitatem tradunt esse gulæ filias. Denique quicumque improbam mentiendi, jurandi, blasphemandi consuetudinem imbiberunt, miros in peccatis hujusmodi progressus faciunt, & docet experientia, vix illos liberari hoc morbo posse, aded ut mendaces eò tandem perveniant, ut cum reliqui eos mentiri intelligant, ipsi sibi vera dicere videantur, aut aded saltem verisimilia, ut nemo non debeat credere. Quem morbus horum trium aliquis loquendi tenet, eum Cato Censorius negabat unquam tacere; similem enim esse veterinoso, quem urget afflicta sitis bibendi & dormiendi. Silentii causa contrariæ sunt, humilitas, sobrietas, consuetudo linguam compescendi. Qui humilis est, ac sui despector, facilè de se tacet, & ideò facilè quoque silet de aliis. Sobrius sobriè loquitur, abstinens se à scurrilitate & omni turpiloquio; ebrius ut & vanus, verbosa gaudet loquela; sobrius taciturnitate. Qui temperare linguam à detractioe, mendacio, juramenti consuevit, parvus illi labor & jucundus est hæc eadem & graviora linguæ vitia declinare.

Vitia porrò damnaque, quæ secum loquacitas adducit, maxima sunt & grauißima: virtutes & commoda, quæ taciturnitas parit, non sunt pauciora nec leviora, *Qui custodit os suum, ait sacra Scriptura, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.* A quibus illa animam custodit? *Ab angustia*, inquit idem Sapiens, *ab omni molestia & pressura.* Quæ mala sentiet iste? Primò penuriam & egestatè virtutum ac bonorum omnium: *Vbi verba sunt plurima, ait spiritus S. sibi frequenter egestas.* Ut enim vites, quæ foliis multum luxuriant, vini haud multum proferunt; sic qui multa de virtutibus garrunt & jactitant, rarò virtuti cõsen-

Quis viro solutus oportuno linguam freno coercuit; Magnum sobrietatis specimen silentium est. sapientia tempestivis imo vero altius homine sapere videtur quicquid cum loqui possit, tacere sustinet: quippe ut antequi censebant, loquendi magistros habemus homines, tacendæ Deos.

*Prover. 13.
Prover. 2.
Loquacitas virtutes perimit.
Prover. 14.*

Homerus ut ostenderet ipsam eloqui suadā vocis interdum exilio cōdemmandam, Vlyssi faciēdissimo hominis summam adscripsit taciturnitatem.
Ecc. 19.
103 13.
Proverb. 2.
Ecc. 10.

taneas actiones edunt. Nimis magnum videtur, & non nisi Heroum (quod de Romulo Livius prodidit) dictis factisque; perinde quem esse magnificum. In primis sapientiam garrulitas expectorat; nec fieri potest, ut vel sapiens fiat garrulus, vel si garrulus quis esse incipiat, ut sapiens perseveret. Verissimū est illud Plutarchi: Vasa inania maximē tinnunt: ita quibus minimū est mentis, hi sunt loquacissimi; quia hujusmodi hominibus verba non in pectore, ut Homero Ulyssi, sed sicut Theriæ, sine more & modo loquenti, in ore nascuntur, & optimē illis convenit Eupolidis dicitur: λαλῶν ἀρις, ἀδιδύατος λέγειν, latrare optimus, dicere ineptissimus. Qui nequit linguam comprimere, stultum se prodit, & similem canī cuius femur jaculo transfixum. Ille currit, saltat, gyrat se, ululat, nec conquiescit, donec vel jaculum excidat, vel extrahatur: sic homo linguæ immodicus nequit conquiescere, donec verbum conceptum effutiat. *Sicut sagitta in femore canis; sic verbum in ore stulti;* dictum est Syracidæ, qui etiam mulieri parturienti eundem comparat. Vix quicquam frequentius in sacra Scriptura occurrit, quàm silentio sapientiam manifestari; sæpe stultos, dum silent, sapientes habet.

Nec sapientia solum, sed & fides garrulitate perit: arcanum frustra, & cum damno tuo garrulis committas: similes illi sunt puerulo glaciem manu tenenti, quam, quia pellucida est, nollet amittere; sed, quia lubrica est, nequit retinere: Ita garruli nec quod credideris tacere possunt, quia rimarum pleni hacillac perfluunt, neque si divulgent, haberi vani & infide vellent, quia silentium & fidem pulchras virtutes judicant.

Denique quidquid feruoris, Spiritus devotio-
 nis illis Deus largitur, hoc confestim prodigunt,
 tum quia virtus eorum adhuc tenella, urente va-
 næ gloriæ

næ glo
 si baln
 emisso
 quitur
 tamen
 ire nec
 quibu
 os pat
 vinum
 Spo
 homin
 vium I
 mum t
 illa pæ
 lam D
 Loqua
 unō o
 Hinc
 tagios
 fumo,
 is insp
 unt: f
 fert ur
 nobil
 cum st
 & ad e
 sæpè v
 optin
 Qui d
 plicar
 cum l
 caput
 tinen
 lingu
 mum
 hoc e

æ gloriæ vento statim exsiccat: tum quia sicut
 si balnei ostiū crebrò patefacias, calore paulatim
 emisso frugefit; sic qui multa sine necessitate lo-
 quitur, licet pulchra sint & præclara quæ loquitur,
 tamen per oris januam caloris interni multum ex-
 ire necesse est. Quin etiam multa subibunt animū,
 quibus ille maculetur & defædetur: sicuti si doliū
 os patulum relinquant, & culices involabunt, &
 vinum præstans in vilem vappam degenerabit.

Spoliatur ergò garrulitas & præceps loquacitas
 hominem spiritualibus divitiis; sed & malorū gra-
 vium Iliadem secum adducit: illa graviter proxi-
 mum sauciat: illa garrulum cunctis facit exosū:
 illa pœnitentiam adfert, sed seram pœnitenti: il-
 lam Deus atrocibus suppliciis punire consuevit.
 Loquaces Auditoribus etiam amicissimis conti-
 nuò obtundendo molestiam permagnam adferunt.

Hinc B. Antiochus eos comparat ardentem & con-
 tagiosè febricitanti, item acri & nares vulneranti
 fumo, item rustico saturo aliis, grave olentiam ali-
 is inspiranti, quas pestes diligenter cuncti fugi-
 unt: sed moderatè & tempestivè loquentes con-
 fert umbræ refrigeranti, auræ salutari & amœnæ, &
 nobili unguento suavè fragrantiam suam in cir-
 cumstantes diffundenti, quibus omnes gaudent,
 & ad ea, ut muscæ ad mulctra, convolant. Quam
 sæpè verbum unum leviter prolatum amicitias
 optimè colligatas dissolvit? Ideo Sapiens asserit:

Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum. Quod ex-
 plicans Beatus Gregorius ait: Aqua dimittitur,
 cum linguæ fluxus effunditur, sed dimissa aquæ
 caput iurgiorum efficitur: quia per linguæ incon-
 tinentiam discordiæ origo propinatur. O lingua,
 lingua, membrum optimum, si bono vaces; pessi-
 mum, si malo: cares ossibus, sed hominum ossa,
 hoc est, virtutes, comminuis; obtusum & carne-

Pars II.

Q

um

Serm. 16.

Prov. 17.
 lib. 5. Moral.
 Cap. 11.

um frustum es, attramen in sacra scriptura sagittæ acutæ & novaculæ meritò compararis, quia plures penetrantius, quàm ferreum ullum telum conficis & trucas. Trucas quem peris, trucas auscultantem, trucas narrantem.

Præterea quàm frequenter profert quis verbum, quod postea quo vis præterio vellet non prolaturum? Veruntamen sicut avem è manu avolantem retinere & recipere nequis; sicut navim plenis velis è portu fugientem non potes retrahere: sic planè *semel emissum volat irrevocabile verbum*: avolat verbum; sed relinquit in læsi præcordiis infixum jaculum, durat inflicti vulneris dolor, violentas agit iras animus, & vindictam coquit.

Vah! quàm quotidiana hæc infensissimi hostis nostri cacodæmonis victoria est? ut avis ramo, sic ille petulanti primùm infidet linguæ, & expectat numquid inde queat decerpere; mox cum homo lascivius aliquid, vanius, mordacius, dixerit, id abripit, & simul rostro fodicat consciëntiam nostram, & veneno corrosorio infuso fauciam deserit; deinde cum affictos & desperabundos videt, victor exultat, & miseriam nostram lætus insultat, sic nobis nostro jumento malum arcessimus.

In Matth.
Hom. 92.

Ser. 2. de vi-
tio linguæ.

Linguam nostram iumentum esse scribit S. Chrysostomus, si prudentiæ & sapientiæ Christianæ fræno illam rexerimus, & coegerimus ire tollitum, gradarium facimus equum, quem Christus Dominus ascendere, & eo vehi non dedignetur: si huc illuc infrænem jactare se & subfilire, & discurrere hionibundum siverimus, calcitronem, & succussorem caballum facimus, dignum diabolo jumentum, indignum Deo. Petrus Damianus, vir ingenio, eloquio, & sanctitate ævo suo nobilissimus, ingeniosè nos comparat avi, quam vocat turdelam, cui quod comesum & digestum egerit, tandem est necis causa: ex eius enim fimo fruti-

cem

nem gigni, quem viscum appellant, de cuius hu-
 more tenax ille liquor viscus conficiatur; huius
 illa postmodum tenacitate glutinosa capitur. Sic
 ex eo, quod ipsi prius cibus fuit, ipsam quoq; au-
 cupi cibum fieri: ita nos cum immunda, atrocia,
 vana vel alia, quæ nos dedecent, proferimus, la-
 queos nobis neçtere & gluten conficere, quibus
 postea vafri dæmones nos aucupentur, vinciant,
 devorent. Nonne igitur verissimè dictum à Salo-
 mone: *Mors & vita in manu linguæ*; eò quod lingua
 homini bonorū & malorum causa. Quare Aegyptii
 sacrificantes Harpocrati (hunc ut silentii numen
 venerabantur, qui & Sigalion dictus) clamabant:
 lingua fortuna, lingua dæmon: & Græci dicere
 soliti de suis Oratoribus, linguam ire ut urbem æ-
 dificet, quam mox sit destructura. S. Chryso-
 stomus dictum illud sapientis explicans, scribit, ideo in
 nostra potestate mortis ac vitæ dominium positū;
 quod permissum nobis sit lingua vel ad salutem,
 vel ad exitum utri: posita ut gladium in medio,
 quem si in hostē stringas, salutem fuerit: si in tua vi-
 scera convertas, necem illaturum, non quia talis
 ferri natura est, sed quia tam pravum utentis cō-
 silium: pari ratione linguam si adversus dæmonē
 & peccatum armetur, vitæ vitalem fore: si in pro-
 ximos vel in Deum, mortiferam penitus & lethali-
 tem. Quantopere formidādum hoc vitium, quòd
 gladius est anceps, utrinq; acutus ad necandum?
 Multos in ore gladii cecidisse scimus, sed non pau-
 ciores per linguæ vitium interiisse novimus. Re-
 spondet ait David? *Quis est homo qui vult vitam, diligit*
verba sua, videre bonos? Prohibe linguam tuam à malo:
 indicans vitæ calicem esse linguam, quod omne
 bonum vel malum infundat. Mala lingua, teste
 B. Iacobo, est *κοσμος τῆς ἀδικίας mundus iniquitatis,*
 quod in ea scelerū genus omne congestum ac acu-

Prov. 18.

Hom. 4. de
Baptis-

Psal. 33.

mulatum reperiat. Sat de damnis & malis: nūc de remediis & medicina differamus.

*Ser. 3. ad
Frat. in E-
vamo.*

1. Ut sit diligens remiscencia horum damnorum, loquacitatem nos spiritu, devotione, fide, sapientia, cæteris virtutibus spoliare, reddere cunctis contemptibiles ac odiosos; serere dissensiones, odia, bella, parvam esse (verba sunt S. Augustini) fauliam, quæ in magnam sæpe flammam vertatur; surculum, qui crescat in sylvam; guttam, quæ in flumen tumescat; illius vulnera ferè esse immedicabilia & delicti seram pœnitentiam, vehiculum & viscum esse diaboli, gladium & mortem in eius manu.

*Gre. Thas.
mas. in c. 5.
Gal.*

2. Est, ut recordamur nos, licet longè à cælo degamus, ubique Deum habere verborum nostrorum auritum testem, qui quæ nos levia, ipse gravia censet; quæ nos jocosa, seri reputet. Sicut enim benè viuendo, & probè loquendo Deum lætificamus: ita perversa & superflua loquendo, eundem mærore afficimus, hoc est, causam præbemus sufficientem, ut si affectiones istæ in Deo locum haberent, iustum tangeretur. Vaselectionis D. Paulus, postquam iussit Ephesios omni se malo sermone abstinere, subjicit: *Et nolite contristare Spiritum Domini sanctum*, significans eos, qui talia loquuntur, nō terrenum aliquem Monarcham, qui, quantumvis iratus; animam certè alterius nequit perdere; nec Angelum duntaxat custodem, quem ipsum etiam contristamus, sed Spiritū Sanctum (qui Deus est, & corpus, animamq; potest in gehennam mittere) graviter offendere. Ah! quàm multi quotidie propter intemperantiam linguæ inferni cruciatibus mancipantur?

*Gravi pe-
na.*

*1. de Offic. 5.
c. 2.
Psal. 14.*

3. Remedium est, cogitare hoc crimen longè retrius esse, quàm prima facie videtur. Vnde putatis primū peccatum processisse? nōne unde principi-

ipium suppliciorum? hoc autem (si D. Ambrosio
 credimus) ex voce manavit. Peccatum nullum pri-
 mo peccato Angelorum reperio. Quale hoc locu-
 tionis: Nam Lucifer dixit sibi ipsi: *In calum conscen-
 dum, supra astra Dei exaltabo solium meum, &c.* Quod
 in corde suo, præcipitatus fuit in pro-
 fundum laci, in imum inferni. Quid homines? Vi-
 sissent, si Eva tacuisset. Memor serpens nequissi-
 mus (fors ipsemet ille Lucifer) se propter mentis
 hoc verbum corruisse, per vocale verbum primos
 parentes tentavit. Vtinam vel Adamo tunc aures
 obturatae, vel Evæ lingua vincta fuisset illius, ne
 conjugem loquentem intelligeret; huius, ne, quæ
 serpente audierat, marito nuntiaret. Nunc illa
 nuntiavit, & ille uxorius mortem & peccatum
 (serpentis venenum) in omnem posteritatem trans-
 misit. Quid multa? Pleræque in sacra Scriptura pec-
 catorum poenæ linguæ sunt incontinentiam sub-
 secuta. Cain quidem se parricidio maculârat, sed
 non ante divinam sensit damnationem, quam fa-
 milia vocis mendacium addidit. Babyloniam tur-
 ris ædificatores eo maximè Deum offenderunt,
 quod linguam suam jactabunda superbia magni-
 ficarunt. Quinque illis nefariis urbibus Deus flam-
 meos imbres non impluit, donec clamor eorum in
 celum ascendit, & Sodomitæ ad conatum nefaria
 quoque verba adjecerunt. Maria soror Moyse ob
 murmuracionem lepra percutitur. Dathan & Abi-
 ron, re, & verbis contentiosi terræ hiatu oborbē-
 runt. Quid singulis immoror? Israeli tacenti mare
 cessit, murmurantem inopinæ flammæ involuc-
 runt, nec semel illis lingua noxæ fuit; crebro pec-
 carunt, crebro dirè luerunt. Samsonem robore, o-
 culis, libertate, vita, garrula fatilitas spoliavit. A-
 naniam & Saphiram mors subita oppressit, quia
 non erubuerant Spiritui sancto mentiri. Cur cre-
 ditis

ditis in D. Lucæ Evangelio divitis epulonis, lingue ardorem potissimum commemoram, cujus omnia membra flammis torrebantur? arserat lingua (ut fit in convitiis) loquendi studio, ardebat incendio damnationis: qua maxime parte deliquerat, maximè cruciabatur, fartus olim venter epulis ardebat, manus in Lazarum parca ardebant, ad bonum pigri pedes ardebant, rotum corpus, bysso vestiri solitum ardebat, nec manuum tamen, nec pedum, nec ventris, nec reliqui corporis dolorem caussatur; sed particulæ hujus solius: nonne, ut discam, hoc lubricum membrum cruciatus diriores & promereri, & justè perferre. D. Gregorius memorat quandam Sanctimonialem, quæ carnis continentiam integram servârat, sed linguæ procaciam atque stultiloquium non æquè declinârat, in Ecclesia S. Laurentii sepultam fuisse, & eadem noctè custodè ædis per revelationem vidisse, corp⁹ eius quasi redivivæ ante altare sisti, tum secari in partes duas, & earum superior igne crematam, imam intactam remansisse, quod manè surgens fratribus narravit, & locum ostendit recentis bustuarii, & combustionis vestigia æquè antè altare in marmore visa, ac si illic cadaver igne corporeo nostro fuisset concrematum. Quem non terreat severitas ista pœnarum? nonne peccati atrocitatem abundè declarat? idè D. Paulus fornicationi, immūditæ, avaritiæ, gravissimis criminibus adnumerat, & prohibitione adæquat scurrilitatem turpiloquio, & inutilem illam urbanitatem, quæ græcis *ευτραπιλία* dicitur, quam hodie pleriq; solam & solidam prudentiam existimant. D. Paulus verò vir prudentissimus, & Deo plenus, testatur ad rem non pertinere, aulicâ seu vanam & putidam urbanitatem. Si ad rem non pertinet, ut non est illius seriæ rei, certè otiosa est. Si otiosa, quis dubitet de illa exactâ aliquando

*Lib. 2. Dial.
cap. 5.*

Ephes. 4.

do rati
tioner
solum
verbo
ret, qu
licudo
vel ex
Apost
am Cl
ti mal
malis
otiofi
quid p
tius?
coace
scant,
preffa
dii car
lapide
men t
plebu
quasi
tio so
ut let
quea
fister

4.
est.
nost
est o
port
inqu
finin
re. A
nat

do rationem reddendam: Nos miseros! quam rationem reddemus de tot millibus non otiosorum solum, sed etiam criminorum & sceleratorum verborum? Eorum etsi pondus non tam grave foret, quam indicat esse veritas sacrae Scripturae, multitudo nobis foret plurimum extimescenda: Leve vel exiguum censes, quod tam gravibus sceleribus Apostolus abnumeravit? de quo se rationem feriam Christus asseruit exacturum; an parvi momenti malum, quod te tam eximiis bonis denudat, tot malis involuit? Esto, unum verbulum aut alterum otiosum sit leve, exiguum, venia dignum peccatum, quid pluma levius? quid arenae pulvisculo minutius? posses tamen arenae vel plumarum tantum coaceruare, ut Hercules & Atlas sub onere fatiscant, & durissima cervix, velut Olympo imposito pressa frangatur. Quid imbecillius tenuis stillicidii casu, & saxo firmius? attamen stillicidii casus lapidem cauat: quid tenuius una roris guttula? tamen si guttulae multiplicentur, doliare vas sic implebunt, ut exundet: ita credite, animam tandem quasi obrui & opprimi multitudine verborum otiosorum, & iis virescens sic atteri atque consumi, ut lethifera verba (in quae garruli proclives) vix queat arcere, aut aliis capitalibus irritamentis resistere.

Ex lequacitatis fluctibus ad iuriam silentii portum confis-

4. Stultitia & vanitas garrulitatis consideranda est. Opponimus ostiis pessulum, ne fures reculis nostris immincant: & ostium linguae, quae custos est optimi thesauri, favoris & gratiae divinae, quem portamus in vasculis luteis corporis huius, huic, inquam, thesauro oppositam linguae januam sinimus omni vento & aerae nugacitatis patere. Auceps accipitrem non emittit manu, nisi cernat ardeam: Venator astrictum nodo canem re-

net, donec prædam videat: nos verba in aërem mittimus, quæ non, ut canem vel accipitrem possumus revocare, nulla nobis proposita utilitate. Qui mœnia quatunt milites, machinas illas sulphureas, nisi ruinæ sternendæ spes affulgeat, non explodunt: Christiani verba volant incassum, nec raro feruntur in proprium exitium. Arcus à nemine frustra flexis cornibus intenditur: Christi sanguine redempti mortales eodẽ sanguine crebrò purpuratam linguam laxant in turpia, falsa, inutilia, otiosa colloquia. Nihil natura, vel auctor naturæ frustra facit. Quid Deum dico, vel naturam? nihil bruta, nihil inanima mixta, nihil elementa operantur, aut quoquam moventur, nisi ad certum finem suæ conservationis: solus homo, sublunarium dominus omnium, quæ illi ad propriam salutem & Dei gloriam data est, partem nobilissimam linguam frustra movet, exerit, impendit: quodq; terribus & insanus est, quod ad vitam accepit, in exitium suum convertit. O malitiam multis suppliciis condignè puniendam!

Quid adhuc Deo rationem poscenti poterimus respondere? quæ nos argumentorum subtilitate expedire? quo colore vel prætextu excusare? plena monitis sacra Scriptura, pleni consiliis Orthodoxi Patres; ratio ipsa, & quotidiana experientia idem clamant. Quid in tanta luce queat ignorantia patrocinari? An *difficultas præcepti*? sed facilius longè est tacere, quam multa loqui, & adest volenti, oranti, & cooperanti fauor gratiæ divinæ. An *periculum*? Sed semper tuta taciturnitas, semper loquacitas periculosa. An quod visum indecorum aliis loquentibus silere? Si indoctus aut imprudens es, nihil tibi honestius, quia nihil vitio tuo tegendo accommodatius: nam tacens stultus nihil tacente sapiente videtur imprudentior. Si prudens

dens
lenti
pro se
prude
E.
Davi
maxi
dicto
Abfo
à Ser
bus f
dere
posse
lerab
la ab
ermi
pron
solu
dis p
mon
pulv
tæ de
tu: s
flori
ctor
reru
perf
gus.
um
pior
fore
Reg
mia
viri
diel
tab

dens aut doctus es, nihil de opinione detrahet silentium: si multum garris, audies pro gravi levis, pro serio futilis, pro cato insipiens, pro disertis, prudente, modesto, blatero, nugator.

EPILOGUS hortabitur Auditores exemplo Regis Davidis verè regio & viro divino digno ad silentium, maximè cum aduersarius in faciem conuitio vel maledicto nos cedit. Quando Rex & Propheta David per *2. Reg. 15.* Absolonem filium solio esset deturbatus, profugus à Semei viro pessimo conuitiis maledictis, lapidibus fuit lacesitus. *Egredere*, inquit Semei, *Egredere vir sanguinum, & vir Belial, &c.* quo pacto quis posset hosti calcato amarius insultare? quid intolerabilius auditu vel vili mediastino? At tamen illa abjectus, & plebeius & subditus, & solus, & inermis ingerebat Regi, viro animoso, forti, manu prompto, cincto cohortibus armatorum. Neque solum lingua Semei tam erat injuriosus, sed & nudis pedibus euntem ad montis pedem, ipse per montis jugum incedens, lapidibus petit, terra & pulvere injecto dehonestat. Multa David toto vitæ decursu perpessus fuerat aspera & dura toleratu: sed istud mihi videtur omnia superare. Nam florido vitæ vere transacto, quando post tot victorias cunctis vicinis regibus jure metuendus, rerum præclare gestarum fructu pacificè illum perfrui par erat, fit subitò profugus, extorris, vagus, depulsus, solio expulsus regio, non ab hostium exercitu, sed à proprio filio, quem senii sui scipionem, & scutum, decus, solatium, & præsidium fore sperarat. Tam duris patri, duriora si queant Regi accedunt, mœrorem pudor aggravat, infamiam depluunt, imbres lapidum, pulveris & conuitiorum: illa corpus feriebant, hæc animum fodiebant. Intolerandum id aliis visum, qui comitabantur. Præcipuè cognatis eius Joabo & Abisai.

Q

Joab

Joab minorem natu ad cædem stimulabat convitiatoris Abisai fræno, quam calcari potius indigebat; æstuabat enim iracundia, & jam in clamantis manu ferrum vindex vibrabat. *Quare maledicit canis hic moriturus, domino meo Regi? vadam & amputabo caput ejus.* Hoc tantum clamavit, & dicta exequi properabat. Quis non vel legens vel audiens, principis huius pro Rege suo zelum laudet? Quis non detestetur caninam scelerosi Semel maledicendi rabiem? David verò Rex nec verbulo uno respondit ipsi convitiatori, sed repressit juvenem ferocientem, & culpam agnovit suam, convitiatorem defendit. *Quid mihi & vobis, ait, filii Sarvia?* nihil mihi vobiscum commune. Cur me vobis similem iracundum, & vindictæ appetentem arbitramini? *Dimitte eum ut maledicat mihi.* Non odi injurium, mala eius dicta me non lædunt, malefacta non moror, plura paratus perferre, quia sic mereor. Scio unde hæc mihi, & quare. Dominus communis illi & mihi, præcepit ei ut malediceret David. Cur resistam divinæ voluntati; cur detrectem quod jubet, à quo nihil nisi justum jubetur? Scio quare præceperit, misertus mei præcepit, necessarium id mihi scio. Vult me peccati pœna citius absolvi, ista, quæ vobis aspera videntur, me non lædunt; læderent, si me lædi opinarer; læderent, si ultionem cogitarem; læderent, si odissem. Nunc non expeto ultionem, quia scio me com meritum graviora: non odi, quia diligo divinæ justitiæ administrum: non irascor, quia parcendum scio, ut mihi Deus parcat: non contristor, quia spero id mihi olim profuturum. Non ignoro providentiæ divinæ consuetudinem, humiliat superbos, humiles exaltat, occidit, & vivificat, nostra mansuetudine & patientia, velut philtro ad amorem provocatur. Ille quos diligit, castigat; si fideles

inve-

inven
um, &
mam
Vi
meo c
Pro c
strun
xi fil
ne m
mo r
sed &
rans
cont
Hæ
hæc
mat
scer
C
fieri
illo
coa
obr
pet
pra
isse
cib
ad
he
m:
m:
ut
da
ge
cu
ca
d
v

ET TACITURNITATE. 271.

invenit & tolerantēs, vertit mœrorem in gaudium, & luctum in canticum, & bonis implet animam esurientem.

Vide quàm rectè dixerit Psalmo 38. *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me.* Pro custodia Hebraicè est Machsom, quod capitrum ex fiscella significat, q. d. os meum constrinxi fiscella sparteâ, ut canum aut mulorum solent, ne mordicibus quenquam possint fauciate. Psalmo trigesimo octavo addit: non solum ore tacui, sed & corde, quo me ipsum deprimebam, cogitans me criminibus antea actis justissimam tantæ contumeliæ & vilipensionis causam præbuissè. Hæc cogitatio quasi frænum ori meo injecit, hæc lupatum linguæ imposuit; sic ista silentii mater, virtus humilitatis, causa fuit ut obmutescerem.

Psal. 38.

Quemadmodum verò David convitia Semei ^{*συρισθον*} silentio transmisit; sic Christum scimus in magno ^{*confessus concilium.*} illo Synedrio ad primam illusionem militum, & coacervata testimonia mendacissima quasi piscem obmutuisse. Scimus velatum, & secundo derisum perulantius, constantius siluisse, ut audivit se præjudicio Pontificis morti addici adhuc tacuisse; cum apud præsidem pertinacissimè vanis vocibus accusaretur, nec verbum reposuisse scimus; adèò ut præses valdè miraretur. Et quis non vehementer admiraretur, cum & crimina fœdissima objicerentur, seditio, impietas, divina & humana majestas læsa, & tam futiliter probarentur, ut vel sola negatione possent dilui? Item amandatus ad Herodem, curiosè de multis interrogatus, ac si circulator vel præstigiator foret, tacuit, & quia tacuit, spreus ab impio tyranno, candida veste per ludibrium induitur, ut candidatum reum, velut novum ex Africa monstrum, vel deridiculum morionem sannis & cachinnis

omacs

omnes exciperent: sed & tunc tacuit. Veste hæc exutus, & flagris torus lacer, consputus faciem, caput corona spinea confixus, & arundinem pro scepro tenere iussus, ut scenicalarva Rex fictitius, chlamidem coccineam indutus, producitur in theatrum, & adhuc tacuit, crucem suam bajulat, manus pedesq; confixus, distentis ossibus & nervis ligno affigitur, sustollitur, felle & myrrha potatur, cum iniquis deputatur, blasphemis Sacerdotum, militum, & sociorum supplicii petitus pergit tacere, nihil respondet, solummodò pro ipsis orat Patrem, & exorat.

Lib. 2. inc.
ult. Ioan.
1. Pet. 2.
Cum male
diceretur,
&c.

Rectè igitur Cyrillus ait Alexandrinus: Ille quidem Dominus omnium & Deus verus clementer tulit: nos autem miseri, terra & limus, qui Herbarum viriditati à Scriptura collati sumus, si quis de proximis lapsu linguæ minimum quicquam contra nos dixerit, more draconum in eum insurgimus, & mille verbis pro uno vituperantes saturari non possumus: non quia ut homo lapsus est, nec propter communem infirmitatem hominum, iram deponimus, sed ad ultionem irruentes, principem & consummatorem fidei nostræ Iesum non respicimus, nec recordamur modò scriptum esse, quia eorum via ad mortem, qui iniuria memores sunt, modò relinque proximo tuo nocenti tibi, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Hactenus Cyrillus.

Non solùm autem malis verbis nos abstinemus oportet, sed & summa diligentia adnitamur necesse est, suo loco, suo tempore, coram quibus oportet, optima quæque de thesauro cordis lingua proferre. Hinc David ait, se etiam à bonis rancuisse, cum mordaci scommate & pudendo convitio à Semei esset ictus. Sciebat enim *tempus esse loquendi, & tempus esse silendi*. Sciebat medicinam, si rem:

Psal. 38.

si ten
cio in
tunc
tion
dum
nilo
rum
quar
pia l
ptur
omn
veni
tant
cer n
mid
inse
furo
time
nan
Qui
reper
non
que
do a
serv
finu
utili
quo
exag
den
verb
illu
te ar
cessi
gnè
tur.

si tempore non commodo applicetur, ex beneficio in veneficium verti. Sciebat hunc filium Belial tunc temporis aspernatorem fore omnis admonitionis; exasperandum potius, quam emendandum. Et vos scitis, non semper fraternæ correptioni locum esse, quæ ad corrigendum, non ad corrumpendum instituta. Quapropter nonnunquam prætermittenda correptio jurantis, vel turpia loquentis, si sit probabilius in praviora prorupturum, & mala pejoribus cumulaturum. Non omnia cunctis, & ubique, & omni tempore conveniunt. Bonum est vinum, sed malum febricitanti. Reprehensionem esse malam derisori docet nos Spiritus Sanctus, Prov. 9. & 13. cap. Formidabat David in aurem auream naribus suis inferere: metuebat margaritam a probo objicere, ne furoris unguis illud calcans fœde dirumperet, timebat ne monitionem aspernanti damnationem acceleraret, cumlaretque graviores pœna. *Pro. 25.*

Quia viro qui corripientem dura cervice contemnit *Pro. 29.* repentinus ei superveniet interitus, & sanitas eum non sequetur. Inimicum igitur David, quem loquendo corporis exitio eripuerat, eundem tacendo ab animæ interitu, quantum in ipso fuit, præservavit. Qui sic tacuit, valido clamore aures & sinum clementiæ divini penetravit. O quàm utile in omnem partem silentium est! si peccati, quod objicitur, es reus, tace; ne negando culpam exaggeres: si non agnoscis, tace securus & gaudens testimonio conscientiæ. Nunquam aliena verba crimen affigunt, etsi ad fingant, si propria illud conscientia repellat, & conviciator, qui abs te animo tantopere abhorret, qui mordet, qui lacessit, nunquam ferè objurgationem tuam benignè auscultabit, magis intumescet, & efferabitur. Semper tique securius est convitiis petito, si taceat,

taceat, ne, dum Bacchæ bacchanti conetur medicinam facere, ex insana reddat insaniorum. Optimum factu fuerit interea precibus Deum sollicitare, illi negotium fraternæ salutis delegare, efficaciusque ipse, quam ulla tua bona dicta medebitur. Amemus ergo pro Christo contumeliam pati, angamur animo & doleamus, quod videamus contumeliosos propriæ animæ nocere.

Cum spes deest emolumentum, jubet prudentia tacere, imperat charitas hunc dolorem & æstum animi compescere, & perferre potius, quam majorem mali (quod ex defensione vel admonitione probabiliter impendebat) ullam occasionem præbere. Gloriosior tibi triumphus futurus de hoste invisibili, quem scias occultè incitare miserum, & adesse convitiatori, quam de homine, quam de fratre tuo victoria. Vinces tacendo, qui vinci posses loquendo. Apprehende, ô miles (Christiane) in hoc prælio scutum validissimum circumspectæ munitiois silentium. Insiste fidissimæ stabilitatis fundamento, in quo qui poterit stare, lubricum verbi timere non poterit. Ægrè taces? ergo loquere, sed corde, sed Deo: lingua taceat, mens precetur. Meditare silentium Christi coram Præsidente: Mariæ, coram improbis civibus: Davidis, coram adversario. Dignior & major tibi conviciatur, tace: vilior & minor conviciatur, tace; difficilius hoc, sed magnanimius; illum sine, Deum adi, precare pro adversario, sicut David, cuius est illud: *Pro eo ut me diligenter detrahebat mihi, ego autem orabam* (pro iis, qui diligenti detrahebant;) sicut Apostoli, *qui cum maledicerentur, benedicebant*; sicut verè justis, quorum proprium est inimicos diligere, juxta illud Christi; *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro*

*D. Ambrosius
in Psal. 38.*

Psal. 104.

Math. 5.

*perseq
tris v
prum
nos l
mi*

ET TACITVRNITATE. 255

persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filii Pa- *Germana*
tris vestri, qui in caelis est, &c. Implevit hoc praece- *perfectiones*
ptum David priusquam lex nova promulgaretur, *& filiorum*
nos legi jam latae & receptae non obtemperabi- *Dei nata.*
mus? Deus hanc nobis gratiam largiatur, ut
toties loquendo superati, aliquando
tandem tacendo vincere
incipiamus.

INDEX

I N D E X

RERVM ET VERBORVM
INSIGNIORVM HUIUS LIBRI.

A.

A Belinnoens, pag. 81. 130. 131 & seq.	Alexander Severus Imp. 51
Abraham Patriarcha, 43. 132. & seq.	Alexandria Ægypti urbs, 82
Abusus rem tollere non debet, 6. 191. 120. 121	S. Ambrosius, 76. & seq. 78 81. & seqq. 142. 147. 160. 176. 201. 203
Academia, 16. 105. 106. 168. cur hereticis exosa, 115. 117. 118. 126. 127	Amoris furor, 85
Adamus Protoplastus, 36. 61. & seq. 72. 73. 89. 95. 130. 187	Anachoreta, 117. 118. 134. 135. 171
Adloescentes ad labores & mise- rias perferendas adhortantur, 9. & seq.	Anaxagoras, 54
Adolescentia ad intemperantiam prona. 234235. 74. qualis, 192 36	S. Andreas Apostolus, 155
Ægyptii, 51. populorum antiquis- simi, 32	Angeli, 57. & seq. 129. & seq.
Ægyptus Monachorum ferax, 82 & seq.	Angelorum Hierarchia, 62. 63
Æschylus hominem dicit umbra somnia, 66	Anima corpori prestat, 8
Agathocles Syracusanus Rex, 51. & seq.	Anima cura habenda, 78. & seq. 29. 30. munditia quid causet, 129. molestiam omnem quid discutiat, 145. & seq. pulchri- tudo ejus, quomodo conser- vanda, 50. & seq.
S. Agnes Martyr, 75. 76	Animarum cura gravis sarcina, 183
Albertus Cranzius, 76	S. Anselmus Cantuariensis Ar- chiepiscopus, 192
Albertus Hero, 58	Antisthenes Philosophus, 21
Alexander hereticus, 29	S. Antonius, 137. quam diligens conscientia exactor, 26. 28
Alexander Magnus Macedonũ- Rex, 51, 113 203	Antonius Muretus, 31. 97. 104
	Apelles pictor, 102. 108
	Apollonius, 166
	Apollinarius, 146
	Apostoli, 109. 134. 155, & seqq. poeni-

poeni
seq. c
elect
Arbitr
Arcadi
Aristip
Aristot
etis se
bus,
Arithm
Arrian
Arrius
Artium
cipia
Assyrii
Astrono
Atha
Athena
Avarit
172.
Avicen
mea.
S. Aug
116. I
habe
Aulici.
Aureli
Ausoni
S. Ba
S. S. I
Beatit
quon
Beda,

I N D E X

	poenitentia pracones, 188. & S. Bernhardus, 29 & seq. 50. 76.	
	seq. cur rudes & indocti à Deo	85. dignitates fugit. 184
	electi, 18	S. Bernardi de conscientiae exami-
	Arbitrium liberum hominis, 62	ne consilium, 26
	Arcadius Imperator, 190	Berillus, 166
	Aristippi de indocto iudicium, 11	Biblia à sectariis corrupta, 116
	Aristoteles, 11. 20. & seqq. de do-	Bonum, 135
51	ctis sententia, 1. de Sacerdoti-	
82	bus, 17. 168	C.
63	Arithmetica, 115. 133	
OL.	Arriana haeresis, 100. 166	S. Cecilia Martyr, 75. 77
	Arrius haereticus, 166	S. Cacitas, 48. 49
85	Artium mater & origo, 47. prin-	Cain, 130. & seq. 187. 245.
171	cipia, 115. 122	Carnis mortificatio, 86. & seq.
54	Assyrii, 109	Carolstadius, 147
155	Astronomia, 123	Carolus Magnus Imp. 165
	S. Athanasius, 78	Carthago, 31
63	Athenagoras, 167	Cassiodorus, 143
8	Avaritia Clericorum taxatur, 172.	Castitatis dignitas, 75. & seq. fru-
seq.		ctus & utilitates, 76. 77. ju-
set,	Avicenna Maurorum acutissi-	cunditas & pulchritudo, 78.
uid	mus, 39	& seq. ad eam conservandam
ri-	S. Augustinus, 39. 83. 89. 95. 106.	media. 83. 84. & seq.
er-	116. 117. 146. 155. 178. 185. 191.	S. Catharina martyr, 78
seq.	haereticorum malleus, 166	Celsus, 99
na,	Aulici, 153	Censor sui cur nemo idoneus,
	Aurelianense Concilium, 169	29
4r-	Ausonius Poeta, 27	Charitas virtutum regina, 95
192		Christus, 95. leoni à Simsone in-
21	B.	interfecto comparatur, 108.
ens		poenitentia praco, 188. summus
28	S. Bartholomeus Apostolus, 155	Sacerdos, 185
04	S. S. Basilius, 48. 75. 76. 138.	Christi in nos adventus quo mo-
08	Beatitudo, vide felicitas aeterna	do cognoscitur, 42. & seq.
66	quomodo acquiratur, 45. 46	Chilon Spartanus Philosophus,
46	Beda, 176	39.
19.	Pars II.	R.
21-		S. Chry-

I N D E X.

- S. Chrysostomus*, 15. 27. & seq. 77
78. & seq. 80. 85.
- Cicero*, 5. 32. & seqq. 34. & seqq.
51. 85. quam diligens conscien-
sia scrutator, 27. Oratorum
princeps, 9. 34
- Civitatis finis*, 22. & seq.
- Cleantia Philosophi inaudita
vigilia*, 10
- Clemens Alexandrinus*, 125
- Clemens I. Papa*, 184
- Clerici indocti quales*, 17
- Clericorum avaritia taxatur*,
173. 174. contubernium cum
feminis vetitum, 176. & seqq.
vitalicentia, vulgo nocet, 172.
& seq.
- S. Climacus*, 89. 154. 238
- Collegiorum finis*, 25. 167
- Columba*, 139
- Concordia, quomodo servetur*,
5
- Concubinarij*, 176
- Confessio, i. poenitentia filia*,
45
- Conjugum officium*, 14. &
seq.
- Conscientia*, 216. & seq. quotidie
examinanda, 223. 224. &
seqq. 26. 27. & seqq. quomodo,
3. & seqq. ejustranquillitas,
226. jucunditas, 226. 227. se-
curitas, 228. germen virtu-
rum, 229
- Constantia*, 162. exempla,
192
- Constantinus Magnus. Imp.* 100.
164
- Contemplatio rerum divinarum
& possessionum humanarum
an opponantur*, 195
- Continentia*, 54. 88
- Corporis cura habenda*, 27. 138.
humani de fabrica qui scripse-
runt, 53. pulchritudo & robur,
43. 53. structura mirifica, ibid.
& seq.
- Crasus Lydorum Rex*, 108
- Creatura armantur & pugnant
contra homines*, 72
- S. Cunigundis Henrici I. Imp.
uxor*, 76
- Custodia sui*, 232. 233. 234
- Curiositas*, 50
- S. Cyprianus*, 80. 85. 197
- Cyrillus*, 32. 96. & seq. 151

D.

- D***aniel Propheta*, 77. 78. &
seq. 81. & seq.
- David Rex Iudaorum*, 25. 43.
48. 52. 66. 71. 145. & seqq.
250. & seq. 231. 234. quam di-
ligens conscientia sua scruta-
tor, 25. & seq. 29. 237.
- Desperatio*, 204
- Deus, quid*, 21. agit per media, 3.
bonorum omnium dator, 57.
58. omnium Dominus, 43. 46.
humana salutis cupientissi-
mus, 49. matrimonij author,
12.

12.
cau
qu
&
7.
Dei an
tud
gni
&
cea
tat
fern
&
Diabo
84.
mo
zi i
B. Dia
Didyn
Dilur
Diocl
Diodo
Dispo
Divit
Docto
S. Dor
vi
Dona
E
me
Eccle
ri

I N D E X.

12.	medicina, 2.	Philosophia	seqq.
	causa efficiens, 33.	poenitentes	Ecclesiasticorum avaritia, 172.
	quam benigne suscipiat, 202.		173. gula, 174. & seqq. moder-
	& seqq. Theologia subjectum,		norum vitia taxantur, 160.
	7.		& seqq. 166. & seqq. veterum &
4.88	Dei amor unde, 46.	& seqq. beati-	modernorum antithesis, 156.
138.	tudo, 57. benignitas, 191.	cognitio unde, 36. 37. & seqq. 42.	157. & seqq. vitia licentia vul-
ipse-	& seqq. potentia in quo elu-	ceat, 44. presentia jugis medi-	go noxia, 172. & seqq. 176.
bur,	tatio quam utilis, 128. & seqq.	fermocinatio cum Adamo, 61.	178.
ibid.		& seqq. timor, 146	S. Edmundus Cantuariensis Epi-
108		Diabolus, 72. quomodo vincitur,	scopus, 271
nant		84. & seqq. 142. & seqq. matri-	Eduardus Angliæ Rex, 76
72		monium cur odit, 13. juvenitu-	Elias Propheta 80. 81
Imp.		ri insidiatur, 235	Elisæus Propheta, 81. 140. 153
76		B. Diadochus, 129	Elisabetha Johannis Baptista ma-
1.234		Didymus, 124	ter, 134
50		Diluvii causa, 13. 132	Enoch, 131. & seqq. 153
1.197		Diocles, 143	Ephesus Soranus, 57
7.151		Diodorus Dialecticus 34	Epicurus Philosophus, 128
		Dispositio rei facile perit, 10	Episcoporum quorundam in ma-
8. &		Divitia, 43. 47. 171	nibus imponendis facilitas,
		Doctores, 116. 122	169
43.		S. Dominicus Episcopatus recusa-	Equus bellator apud Iobum quid
seqq.		vit, 184	significet, 26. 29
medi-		Donatista heretici, 166	Ethica, 38. 94
tura-			Ethica encomium & utilitas,
			38
104			Eva, 130. 245
lia, 3.			SS. Eucharistia communio fre-
57.			quentanda, 231. in primitiva
46.			Ecclesia frequens, ibid. &
ntissi-			seqq.
thov,			Eunomius hereticus, 166
12.			Examina conscientia, 23. &
			seqq. quale esse debeat, 28. & seqq.
			sim gradus, 29. futurorum Sa-
			cerdos

I N D E X.

cerdotum quale,	170	cerunt, 32. 96. 97	
Excommunicatio,	204. 205	Gracorum Imperium cur à Tur-	
Exercitationes Spirituales,	89.	cis occupatum,	23
90. & seq.		Grammatica,	30
Experientia scientia mater,	22	S. Gregorius Agrigentinus,	178
Ezechias Rex,	133	S. Gregorius I. Magnus Papa,	26.
Ezechiel Propheta,	161	110. 228	
		Gregorius II. Papa,	184.
		Gregorius Nazianzenus,	85. 163.
		183. 246	
F.		S. Gregorius Nyssenus,	48. 51
S Fabianus Papa,	202	Gregorius Thaumaturgus,	184
S. Fabiola nobilis matrona Ro-		Grylli ad sacros ordines non ad-	
mana poenitentia publica,	190	mittendi,	17
202. 203		Gymnasia,	168. sapientia qua,
Felicitas in quo sita,	22. 57. 150. &	82. 83.	
seq.			
Fides, matrimonii bonum,	14		
Florinus hareticus,	166	H.	
Franciscus Arias,	81	H Abitus durante,	11
S. Franciscus, 42. sacerdotium a-		H Heresis omnium malorum	
versatus,	184	peffimum,	166
Frigus facilius, quam aestus ferri		10 Haretici, 99. 100. cavendi, 9. in-	
potest,		ter se diffident, 120. 121. Theo-	
		logiam Scholasticam stultè re-	
G.		jiciunt, 125. & seq. verbo Dei	
G Alenus, 59. Medicina pater,		expresso nimium tribuunt, 122	
34. 123		Harpocrates silentii numen,	243
Geographia,	34. 123	Hebrai,	51
Geometria,	123	S. Helena Imp.	165
Gigantes, 12. 13. eorum origo,		S. Henricus I. Imp.	76
132		Heraclitus Philosophus	172
Gloria,	46. 47. 226	Heraclius Imp.	165
Godefridus, Hierosolyma & Sy-		Herodes Christum ludibrio ha-	
ria Rex,	79	bet,	251
Graci, 57. ab Ægyptiis qua didi-		Herculis bivium,	235
		Hiero-	

Hiero, 165
S. Hi, 125
eju, 125
S. Hil, 125
S. Hi, 125
seq, 125
Hippo, 125
Histor, 125
Home, 125
Homo, 125
fit, 125
tur, 125
qu, 125
sit, 125
mo, 125
mn, 125
pot, 125
Homi, 125
cap, 125
tia, 125
lic, 125
im, 125
m, 125
40, 125
tu, 125
inc, 125
44, 125
Hom, 125
la, 125
cre, 125
48, 125
Hom, 125
12, 125
Hone, 125

INDEX.

	Hierosolyma Ecclesis exornata,	Humilitas unda nascitur, 42. 43.	
ur-	165	45. 48. 49.	
23	S. Hieronymus, 67. 84. III. II8.	Hymenaus hareticus,	29
30	125. 161. 166. 168. 175. 203.		
171	ejus pœnitentia,	210	I.
26.	S. Hilario,	113	
	S. Hilarius Episcopus, 166. &	I acobus Apostolus,	81
184	seq.	Iacobus Pontanus,	78
163.	Hippolytus,	176	lactantia,
	Historia	28	Jeremias Propheta,
8. 51	Homerus,	66. 69	S. Ignatius Martyr,
184	Homo, 96. 122. Angelis quomodo	B. Ignatius Societatis Iesuitica	
ad-	fit similis, 62. & seq. compara-	fundator, quam diligens con-	
17	tur arbori. navigio & viti, 50.	scientia scrutator, 27. 28	
44.	quomodo cum Deo & Angelis	Imperatores sint Iurisconsulti,	
	fit comparandus, 35. Deo quo-	4	
	modo conjungitur, 46. 47. o-	Imperia quomodo retinentur,	
	mnium Dominus 59. ferè omni-	179	
	potens, 61. & seq.	Indocti à sacris Ordinibus arcen-	
II	Hominis arbitrium liberum, 62.	di, 102. 104. & seqq. 168. 171.	
um	caput, 53. dignitas & excellen-	& seq. quales, 10	
66	tia ante lapsum, 51. & seq. fe-	Injuriarum oblivio,	45
in-	licitas, 59. Fronis, 53. lingua, 56.	Innocentius I Papa,	176
eo-	imbecillitas, 72. & seqq. sum-	Iohannes Baptista, 81. 186. 187.	
re-	ma miseria post lapsum, 23. 24.	Bonifacius, 76. Chrysostomus,	
Dei	40. 44. & seq. originem Spiri-	vide Chrysostomus, Damia-	
22	tus S. in S. Scriptura cur sape	scenus, 79. Evangelista, 78.	
43	inculcet, 40. 43. utilitas, 43.	80. & seq. 95. Lenseus, 21. &	
51	44.	seq.	
65	Homini beatitudo quomodo ab-	Iobus,	43. 53. 145. 228.
76	lata, 69. 70. cum angelis &	Ionas Propheta,	193. & seq
72	creaturis qua communia, 47.	Iosaphat Rex,	141
65	48.	Iosephus historicus,	81
4-	Hominum genus duplex in Rep.	Iosephus Patriarcha, 78. 87. 112.	
51	126. 127	Ægypti princeps,	2
35	Honestum quid sit,	40	Iovinianus hareticus,
0-			166
		R 3	174

INDEX.

<i>Ira remedium,</i>	28.138	<i>Laboris exempla,</i>	12
<i>S. Irenaeus,</i>	166	<i>Lactantius Cicero Christianus,</i>	
<i>Isaias Propheta,</i>	77.108	III	
<i>Isoseth Iudaorum Regis inter-</i>		<i>Lamech,</i>	214
<i>tus,</i>	25	<i>S. Laurentius Martyr,</i>	155
<i>Isidorus,</i>	84.86	<i>Leo IX. Papa,</i>	184
<i>Iudaei,</i>	150	<i>Leuita Testamenti veteris,</i>	19. &
<i>Iudas Meccabaus,</i>	150.	<i>eius de seq.</i>	178. & seq.
<i>Nicanore victoria,</i>	150	<i>Lex Mosaica poenitentiae imago,</i>	
<i>Iudas proditor,</i>	59		187. & seq.
<i>Iudicii extremi memoria utilis,</i>		<i>Legum effectus,</i>	37.38
88. 221		<i>Libido,</i>	77
<i>Iudith vidua,</i>	78	<i>Librorum piorum lectio,</i>	88 89. &
<i>Iulianus Apostata Imperat.</i>	79.	<i>seqq.</i>	
99		<i>Lingua lubricum membrum,</i>	246
<i>Iurisconsultus an dignior Medi-</i>		<i>Lingua usus & utilitas,</i>	56. 241.
<i>co,</i>	3		242. & seq.
<i>Iurisconsulti Pontifices & Sacer-</i>		<i>Litera celebrem hominem faci-</i>	
<i>dotes cur dicti,</i>	5	<i>unt, II. à Gracis ad Romanos</i>	
<i>Iurisprudencia,</i>	30.34.38. & seqq.	<i>dimanarunt,</i>	32
102.121		<i>Logica encomium & utilitas,</i>	33.
<i>Iurisprudencia dignitas,</i>	4. effe-		34. & seq.
<i>ctus, 5. necessitas, 5. & seq. sub-</i>		<i>Loquacitate Diabolus homines</i>	
<i>jectum & utilitas,</i>	4	<i>capit,</i>	242. & seq.
<i>Iustina Antiochena virgo,</i>	85	<i>Lucifer,</i>	42.50
<i>Iustinianus Imp.</i>	171	<i>Luciferiani haeretici,</i>	166. & seq.
<i>Iustinus Martyr,</i>	81.134.166	<i>Lucretia Romana,</i>	207
<i>Iustitia virtutum regina,</i>	4	<i>Lucum plantari in templo Dei</i>	
<i>Iuvenes à sacris ordinibus arce-</i>		<i>non convenit,</i>	113.114
<i>di, 16. & seqq. Philosophia</i>		<i>Ludovicus Blossus,</i>	88
<i>moralis auditores inidonei-</i>		<i>S. Ludovicus Gallorum Rex,</i>	
<i>17.</i>		192	
L.		<i>Luna & stulti comparatio,</i>	232
		<i>Lutherus,</i>	120. 127. Germania
		<i>Luciger,</i>	117. Academias qua-
L <i>Abor ab honesto detertere</i>		<i>reodit, ibid.</i>	
<i>non debet,</i>	10		M. S.

S. M
Mach
Malea
Mana
Mani
Manf
Marci
M. A
S. Ma
S. M.
S. M.
134
Mari
Mart
79
B. Ma
Mart
Math
tas
ori
Matr
sur
an
cor
12
S. Ma
Mart
Max
Max
Med
10
fic
ne

INDEX.

	<i>M.</i>		
		Meldense Concilium,	170
		Meletius,	53
16	S.	Membrum optimum & pessimum,	241
165	Macarius, 69, S. Antonii discipulus,		143
214	Machiaveli impietas,		22
155	Maledicentia:		249
184	Manasses Rex Iudaorum,		193
6	Manichaei heretici,		166
30	Mansuetudo,		45
	Marcion hereticus,		168
38	M. Atilius Regulus,		109
77	S. Marcus Evangelista,		81. 95
6	S. M. Magdalena,		142
46	S. Maria virgo, ancilla Domini,		134. invocanda, 82. 83. 85
41	Maritio officium,		14. & seq.
	Martinus Antonius del Rio,		65.
			79. 128
	B. Martialis,		227
32	Martyres,		159
33	Mathematicarum artium dignitas & eminentia,		35. & seqq.
89			32
eq.	Matrimonium cur diabolo invisum,		13. Sacramentum, 14. eius
50			antiquitas & dignitas, 16. encomium, 12. finis, 13. honestas,
eq.			12. jucunditas, 15. & seqq.
07	S. Matthaeus Evangelista,		95
Dei	Matthaeus Galenus,		177
14	Maximilla,		166
88	Maximinus Imp.		78
ix	Medicina, 30. 33. 34. 93. 94. 101. 102. à Deo est, 2. eius causa efficiens, dignitas, effectus, finis, necessitas, utilitas,		2. 3.
32		Meldense Concilium,	170
ia		Meletius,	53
a-		Membrum optimum & pessimum,	241
S.		Mentio Dei terret maleficos,	252
		Mercurius Trismegistus,	51
		Metaphysicae variae appellationes, dignitas & eminentia,	35
		Micheas Propheta,	135
		Militia labores & miseria,	21
		Miltiades Papa,	166
		Minima quandoque maxima frangunt,	247
		SS. Missae Sacrificium,	176
		Monachi,	134. 135
		Monachorum multitudo,	82. & seq.
		Monstrum quid,	21
		Montanus hereticus,	166
		Monasteria sunt sacri carceres peccatorum,	200. 201
		Moloch modernus,	237
		Mortificatio carnis,	87
		Mortis commendatio utilis,	32. 33
			& seq. 85. 86. & seq.
		Moyse, 63. 96. & seq. 98. 129. 132. 133. 135. 153	
		Mundus laqueis plenus,	139
		<i>N.</i>	
	N.	Nabuchodonosor Babylonia Rex,	50
		Nemesis,	53
		Necocæsariensis Synodus,	184
		R 4	No

I N D E X.

<i>Ne quid nimis,</i>	113	<i>Origenes,</i>	24.166.169.174
<i>Nero Imp.</i>	99.100	<i>Orpheus Poeta,</i>	108
<i>Nicanum concilium,</i>	164	<i>Orosius,</i>	23
<i>Nicanor,</i>	150		
<i>Nicephorus Historicus</i>	85		
<i>Nilammon,</i>	185		
<i>B. Nilus,</i>	129	P <i>Alladius,</i>	143
<i>Niniuitarum nobilissima pœn-</i>		<i>Pambus Eremita Ægyptius,</i>	
<i>sentia à pastore ad regem,</i>	189.	<i>loquendi parcissimus,</i>	230.
<i>Et seq.</i>			238.
<i>Nobilitas,</i>	45.48.49	<i>Papa qui inviti pontificatum a-</i>	
<i>Noe Patriarcha,</i>	132.153	<i>dierunt,</i>	184
<i>S. Nonnus Episcopus,</i>	142	<i>Paphnutii charitatis mirandum</i>	
<i>Nosce te ipsum,</i>	39 48.49	<i>stratagema,</i>	147
<i>Notitia sui honestas,</i>	40. necessi-	<i>Parentes,</i>	236.237
<i>tas, 46. utilitas, 42. Et seq. in</i>		<i>Pascha,</i>	135
<i>ea scopuli vitandi, 46. 47. Et</i>		<i>Patientia in adversis unde,</i>	27
<i>seq.</i>		<i>Paulinus Romanus,</i>	185
<i>Novatus,</i>	166	<i>S. Paulus Apostolus,</i>	50.84.92.
<i>Novissimorum memoria utilis,</i>	93. 193. 155. 209. 246.		
85			247.
<i>Numa Pompilius Rom. Rex Et</i>		<i>Peccati feditas,</i>	72.73
<i>legislator,</i>	22	<i>Peccatorum causa, 150. fuga,</i>	
<i>Numerus ternarius,</i>	135		138.
		<i>S. Pelagia,</i>	143
		<i>Pelagiani heretici,</i>	166
		<i>Pentecoste,</i>	135
		<i>Perfectionis gradus,</i>	135
O <i>bedientia,</i>	89 135	<i>Persa,</i>	110
<i>Opificum labores,</i>	10	<i>Persarum Magi,</i>	51
<i>Orator,</i>	106	<i>Perturbationum origo Et sedatio,</i>	
<i>Orationis fructus Et utilitas, 78.</i>			138
<i>Et seq. 150. ab Ordinibus sacris</i>		<i>S. Petrus Apostolus,</i>	155
<i>juvenes Et indocti arcendi, 16.</i>		<i>Petrus Ioannes Perpinianus,</i>	
<i>Et seq. 169</i>			31
<i>Oris custodia ingens dos, 231.</i>		<i>Pharisæi,</i>	49
232			

Philipp
Philo
Philoso
nun
the
com
sas.
Et
nec
hon
seq.
Philoso
idor
38.
35.3
Philoso
disc
Philipp
eise
Picus
Pinda
Plato
Plinius
Pœnit
pla
xia
pri
seq
hot
Pœsis
Polizi
sa
Pollu
Porph
Rata
Phi

I N D E X.

174	Philippus Bonus Burgundia Rex Proximi amor unde nascitur.	46
108	152 Prudentia in divinis Fabiola Rō,	
23	Philo Iudaeus,	58.81 203
143	Philosophia, 31. 94. 100. De idō	Pyrrhus Epirotarum Rex 108
30.	num, 32. 33. est practica & Pythagoras, 28.	58
184	theorica, 95. ej ^o antiquitas, 32	
lum	commendatio, 31. & seq. digni-	Quadratus, p. 166.
147	tas, 32. & seq. divisio, 94. 95.	R.
237	& seq. felicitas, iucunditas, &	R Egnorum prima causa, p. 21
135	necessitas, 38. & seq. origo &	Regula. 128
27	honestas, 32. utilitas 33. 34. &	Religio regna conservat. 20. &
185	seq.	seq. vera in Rep. scrutanda, 20
92.	Philosophia moralis auditores in-	& seq.
73	idonei, qui, 17. utilitas 33. 37.	Remedia contra loquacitatē 244.
ega,	38. naturalis antiquitas, origo	245. & seq.
143	35, 36. utilitas, 37. & seq.	Reprehensio nō undiq ³ conducibi-
166	Philosophi, 92. & seq. in Aegyptū	lus 253
135	discendi causa profecti. 96	Respubl. quando floreat, 24. & seq.
135	Philippus Imp. extra Ecclesiam,	sine vera religione & virtute
110	eicitur, 203	nulla, 22. 24.
51	Picus Mirandulanus, 51	Romani, 109. eorum imperium
10,	Pindarus, 102. 109	quid enervaverit, 22. sacerdo-
155	Plato 27. & seq. 50. 96.	tes, 168
48	Plinius 96	S.
49	Poenitentiae antiquitas, 46. exē-	S Acervotes concubinarii taxā-
hi-	pla 189. 201. procrastinatio no-	tur, p. 176. ab omnibus gen-
	xia, 212. & seq. severitas in	tibus in honore habiti, 19. qua-
	primitiva Ecclesia, 201. &	les consecrandi 17. à vulgo qua-
	seq. utilitas, 190 seq. ad eā ex-	re contemnantur, 175. 176. 183.
	hortatio, 112. & seq.	cur à vulgo selecti, 19
	Poesis 21. 108	Sapientia perit garrulitate 241.
	Politia semper alicuius boni cau-	Scholastici 116. 119. sciendi mo-
	sa, 24.	du8 perfectissimus, 46 47
	Pollux. 104	Scientia quae maximè necessaria,
	Porphyrius Philosophus, 99	46. 47.
	Relatorum officium, 183. & seq.	Scientia finis, 47. mater, 22.
		Scipio Africanus, 113
		R. S. Scrie

I N D E X.

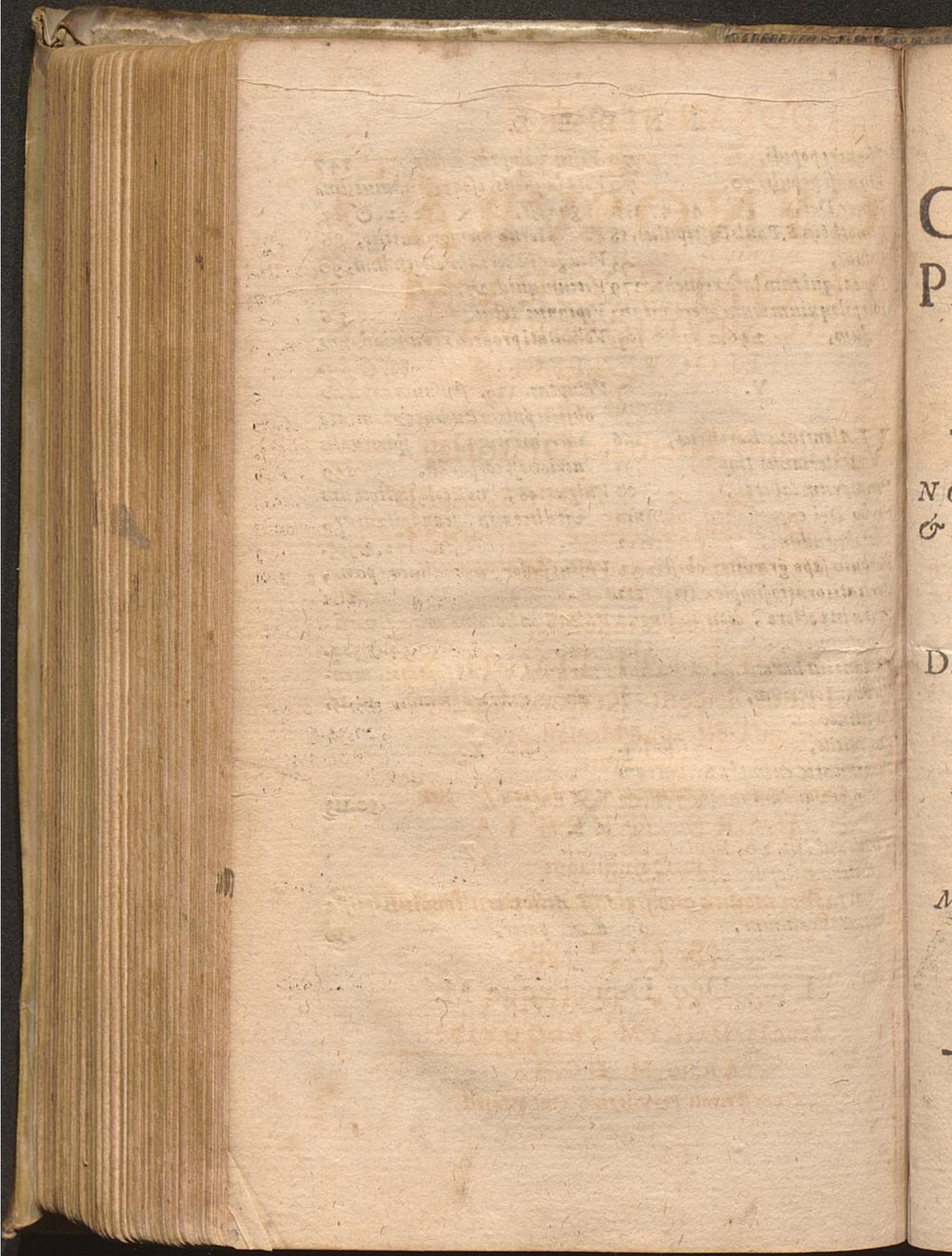
<i>Scriptura S. sensus spectandus nō</i>		T.
<i>litera,</i>	9	T <i>Abernaculorū festum, p. 133,</i>
<i>Simplicitas verborum laudabilis</i>	109. & seq.	<i>Taciturnitatis commoda & in-</i>
<i>Semei Davidis convitiator,</i>	249	<i>commoda, 270. 271. & seq.</i>
<i>Seneca</i>	28. 33. 128. 154.	<i>Temporis ratio habenda</i>
<i>Sensuum voluptas,</i>	175	<i>Terentius Comicus,</i>
<i>Serapion,</i>	82. 166	<i>Tertullianus,</i>
<i>Seth,</i>	132	<i>Thaidis meretricis mira conver-</i>
<i>Serpentis & adolescentia cōpara-</i>		<i>sio,</i>
<i>tio.</i>	236	<i>Thales Milesius,</i>
<i>Silentium 230. 231 & seq. est scu-</i>		<i>S. Thecla,</i>
<i>tum militis Christiani.</i>	254	<i>Theobaldi Anglicani Martyres,</i>
<i>Simile, 21. 24. 25. 78. 143. 149. 152.</i>		<i>Theodoretus,</i>
<i>Simon Magus,</i>	16	<i>Theodorus Cyrenensis Episcop.</i>
<i>Socrates 70. Philosophia princeps.</i>		<i>& seq.</i>
<i>32. sol. 47. 140. & seq.</i>		<i>S. Theodorus Monachus</i>
<i>Sodomita,</i>	245	<i>S. Theodosta,</i>
<i>Solon Atticus 39. Atheniensium</i>		<i>Theodosius Imp. 165. 177. excom-</i>
<i>legislator,</i>	22	<i>municationem suam, p̄e deflet.</i>
<i>Somnium cuiusdam aditui.</i>	246	<i>197. ei 9 p̄enitētia publica. 208</i>
<i>Sophocles,</i>	66	<i>Theologia , 31. 33. 38. 92. 97. 67.</i>
<i>Speculi usus laudabilis,</i>	39	<i>107.</i>
<i>Spes</i>	45. 52	<i>Theologia Philosophiam univer-</i>
<i>Spiritus nutrimenta,</i>	254	<i>sam sub se continet 194. & seq.</i>
<i>S. Stephanus protomartyr, 80. 155</i>		<i>scientiis aliis p̄ferenda 6. &</i>
<i>Stultiloquium.</i>	246. 247	<i>seq.</i>
<i>Subdiaconi,</i>	177	<i>Theologia amenitas 107. anti-</i>
<i>Sui ignorantia punita exempla, 51</i>		<i>quitas 97. dignitas 92. & seq.</i>
<i>52. mala, 48. 49. sui notitia bo-</i>		<i>effectus. 7. finis, 10. laus, 19. &</i>
<i>na,</i>	30. 50.	<i>seq. necessitas 8. 105. subiectum</i>
<i>Superbia remedium 40. 42. &</i>		<i>& utilitas. 7. & seq. 118. & seq.</i>
		<i>seq. Theologia Scholastica encomium</i>
<i>Susanna,</i>	140	<i>114. & seq. officium 122. & seq.</i>
<i>Symachus</i>	67	<i>Theophilus,</i>
<i>Synesius Philosophus</i>	160. 185	<i>S. Thomas Aquinas,</i>
		184.
		Thra-

Thrac
Thras
Timor
Timot
Tobia
Turca
Turpi
dur
V
V
Venat
Verbo
trib
Verbu
Verita
Verba
nas
Vigilar
Viri bo
Virgili
Virgin
Virgiz
cony
Virtus
vet
uat
Virtu

I N D E X.

Thraces populi,	70	Visus voluptas acrior	147
Thrausi populi. 70.	70	Vita laqueus, esca, & hamus, lin-	
Timor Dei,	46.47.135.	gua est,	242, & seq.
Timotheus S. Pauli Discipulus,	18	Vita aeterna memoria utilis,	86
Tobias,	133	Vita genus certum eligendum,	90
Turca, quæ tam latè regnent,	179	Vitium quid,	27.
Turpilonium omni opere vitan-		Vlpianus Ictus.	5.6
dum,	246.247. & seq.	Voluntati propria renunciandum	
		88, & seq.	
V.		Voluptas, 129. sensuum capit ab	
		objecti pulchritudine & bonitate	
Valentinus hareticus,	166	incrementum, 175, spiritualis	
Valerianus Imp.	191	acrior est corporali,	149
Venatorum labores,	10	Vulgus 158, in Ecclesiasticorum	
Verbo Dei expresso non nimium		vitalicentia scandalizatur,	
tribuendum,	21, 122	172. & seq.	
Verbum saepe graviter obest,	242	Vultus sudor mortalium poena.	
Veritatis oratio simplex. III.	112	203	
Verba in pectore, non in lingua		Vultu in homine mira diversi-	
nascuntur,	240	tas,	50, 54. & seq.
Vigilantius hareticus,	166	Vxor quid, 77, an sapienti ducen-	
Viri boni officium,	27	da. 78, uxoris officium,	14. 15,
Virgilius,	27		
Virginitas,	75. & seq.	X.	
Virginitatis exempla 81. ad eam		Xenophon,	50. 113
conservandam media 75, & seq.			
Virtus quid sit, 20. legislatorum		Z.	
veterum scopus 22, Remp. ser-		Zacharias Ioannis Baptista	
vat.	20. & seq.	pater,	134
Virtutis primum,	19.		

Laus Deo Deiparæque M.

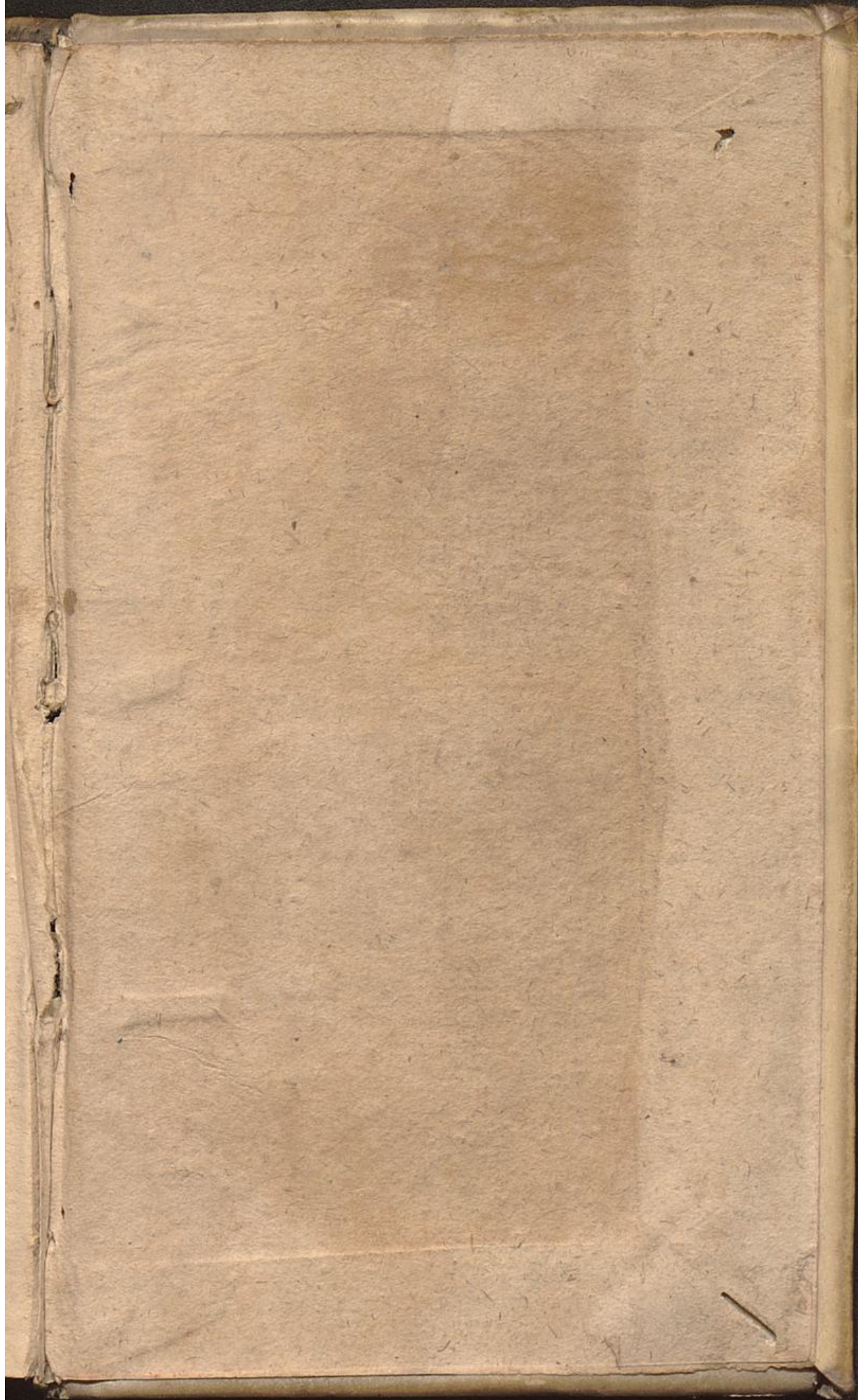

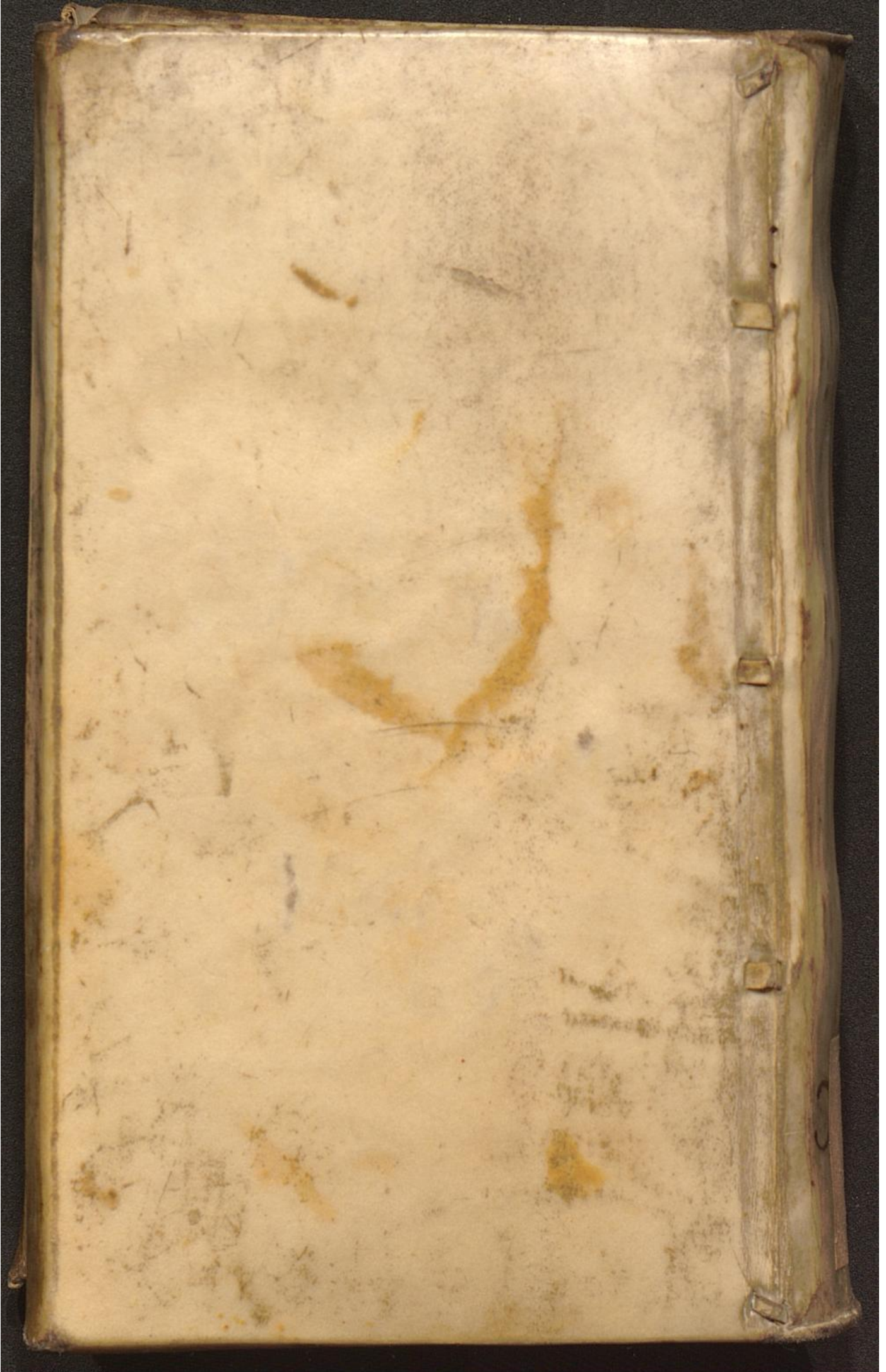
C
P

N
&

D

M

Th
580